

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Географічний факультет

Випуск 1 (3)/2020

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ
Географічного факультету
ТНПУ ім. В. Гнатюка

Збірник наукових праць

Тернопіль – 2020

*Друкується згідно з рішенням
Науково-методичної комісії географічного факультету
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(протокол № 3 від 30 листопада 2020 р.)*

Редакційна колегія збірника:

Голова редакційної колегії – **Кузишин А. В.**, декан географічного факультету, кандидат географічних наук, доцент кафедри географії України і туризму. **Члени редколегії** – **Сивий М. Я.**, доктор географічних наук, професор кафедри географії та методики її навчання; **Заставецька Л. Б.**, завідувач кафедри географії та методики її навчання, доктор географічних наук, професор; **Царик Л. П.**, завідувач кафедри геоелекології та методики навчання екологічних дисциплін, доктор географічних наук, професор; **Мариняк Я. О.**, кандидат географічних наук, доцент кафедри географії України і туризму. **Відповідальний редактор** – **Задворний С. І.**, кандидат географічних наук, викладач кафедри географії України і туризму.

Магістерські студії географічного факультету ТНПУ ім. В. Гнатюка: збірник наукових праць. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. Вип. 1 (3). 184 с.

До збірника увійшли наукові праці здобувачів освітнього ступеня «магістр» освітніх програм спеціальностей «Середня освіта (Географія)», «Географія», «Екологія», «Туризм» та «Науки про Землю». У публікаціях висвітлюються актуальні питання теоретичних та прикладних аспектів землезнавчих, природничо-географічних, суспільно-географічних, геоелекологічних, туризмологічних досліджень на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Для викладачів, науковців, аспірантів, магістрантів, студентів, а також усіх тих, хто цікавиться географією, геоелекологією, туризмом та науками про Землю.

Тексти представлено із максимальним збереженням авторської редакції. Автори несуть відповідальність за унікальність та достовірність наведених фактів, цитат, власних імен, географічних назв, підприємств, установ, організацій та іншої інформації.

© Колектив авторів, 2020
© ТНПУ, 2020

ЗМІСТ

СТУДІЇ З НАУК ПРО ЗЕМЛЮ

Вегера І. Структура землекористування Лановецького району Тернопільської області: сучасний стан та напрямки оптимізації.....	5
Котлінська А. Досвід розвинених країн у податковому стимулюванні охорони навколишнього середовища.....	9

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

Горин М. Природні передумови формування антропогенних ландшафтів Буцацького району Тернопільської області.....	14
Дубина Д. Сучасний стан земельних ресурсів Шепетівського району Хмельницької області.....	18
Кучерка Г. Сучасні проблеми сільськогосподарського землекористування в Заліщицькому районі Тернопільської області.....	21
Леньковська М. Геопросторові особливості розвитку лісового господарства Буцацького району Тернопільської області.....	24
Сабадах С. Сучасний стан земельних угідь басейну річки Стрипи в межах Буцацького району Тернопільської області.....	28
Турянська К. Природний рекреаційний потенціал НПП «Дністровський каньйон».....	32
Шмигельська Х., Жайворонко Н. До структури земель лісового фонду Бережанського району Тернопільської області.....	35

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

Вільчинська І. Ранній етап освоєння Тернопільського району (на основі археологічних знахідок).....	39
Галай Ю. Сучасний стан та шляхи удосконалення системи освіти Золочівського району Львівської області.....	43
Гарасимович Ю. Сучасне бачення збалансованої структури сфери послуг областей Карпатсько-Подільського регіону.....	47
Гашак О. Ресурсно-туристичний потенціал території Львівської області для розвитку активного учнівського туризму.....	53
Гугул І. Особливості децентралізації у Південно-Західній Тернопільщині: Буцацький та Монастирський райони.....	56
Держило О. Географія замкових споруд Західного Поділля.....	64
Дубчак І. Природні та історико-культурні ресурси розвитку туризму у Рівненській області.....	68
Качуровський Р. Характеристика умов розвитку лікувально-оздоровчого туризму в межах Тернопільської області.....	70
Коцовський В. Географія виробництва і продажу озброєння в Україні.....	74
Мигович М. Географія готельно-ресторанного господарства Закарпатської області.....	78
Мороз О. Географія міжнародних туристичних прибуттів в межах Європейського туристичного регіону.....	83

Павлішен В. Чорнобильська зона відчуження як приваблива туристична дестинація.....	86
Павлюк О. Формування географічних компетентностей засобами ігрових технологій.....	90
Піцур І. Місце транспортних комунікацій в туристичній сфері Закарпатської області.....	94
Піцур К. Сучасні риси туристичної інфраструктури Закарпатської області.....	98
Поземський М. Використання сучасних інформаційних технологій для просування туристичних продуктів (суспільно-географічний аналіз).....	102
Саранча Р. Стан готельно-ресторанного ринку міста Києва.....	105
Спас І. Кадастрові карти в географічних дослідженнях.....	109
Стажецька О. Географія міжнародних туристичних прибуттів в Україну.....	113
Студенна Ю. Система освіти Бережанського району Тернопільської області: сучасний стан та перспективи розвитку.....	116
Хвас Ю. Суспільно-географічні аспекти управління сферою туризму.....	122
Чірюкіна В. Регіональні аспекти злочинності в Україні.....	126

ГЕОЕКОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Блюй О. Проблеми сортування твердих побутових відходів на прикладі міста Тернополя.....	130
Боднар І. Екологічна оцінка якості води річок Хмельницької області.....	134
Канцар В. Організація місцевих органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища (на матеріалах Тернопільської області).....	139
Лазорко І. Екологічна ситуація в Рівненській області.....	144

ТУРИЗМОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Argyriou Aikaterini-Sotiria. The situation in the tourism industry in Greece before and after the outbreak of the Covid-19 pandemic.....	152
Бурдейний Л. Будинки на колесах.....	157
Вихованець Я. Ресторанне господарство в умовах пандемії.....	161
Греськів О. Еногастрономічний туризм: визначення, можливості, наслідки та стратегії.....	166
Греськів О. Розвиток еногастрономічного туризму в Ломбардії як спеціалізованого виду туристичної діяльності.....	170
Найда Л. Гастрономічні послуги та ресторани тренди в областях Подільського регіону.....	174
Паюк Х. Сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Португалії.....	178
Салійчук І. Тенденції розвитку водного туризму в Україні.....	180

СТУДІЇ З НАУК ПРО ЗЕМЛЮ

Бегера І.

*магістрант II курсу
спеціальності 103 Науки про Землю
Науковий керівник – викл. Новицька С. Р.*

СТРУКТУРА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЛАНОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ

Вступ. Сучасні процеси реформування відносин власності відображаються на характері використання природних та соціально-економічних ресурсів території. Реформа децентралізації створює нові фінансові та адміністративні можливості для раціонального використання місцевих природних ресурсів. Тернопільська область, характеризується найвищим потенціалом земельних ресурсів та продуктивних земель. Тому найбільш цінним ресурсом новостворених районів та об'єднаних територіальних громад буде земля. Оскільки земельні ресурси виступають основними засобами наповнення місцевих бюджетів, їх дослідження та аналіз є завжди актуальним та важливим науково-практичним завданням. Особливо актуальними такі дослідження є в адміністративних районах – основних об'єктах реформи децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Лановецький район розташований у північно-східній частині Тернопільської області. Межує на заході – зі Збарзьким, на півночі – з Шумським, на півдні – з Підволочиським районами Тернопільської області. По східній межі району проходить межа Тернопільської і Хмельницької областей. Адміністративний район має вигідне фізико-географічне положення. Він розташований у західній частині Правобережного лісостепу, у зоні ґрунтово-кліматичних умов, сприятливих для розвитку агропромислового комплексу. Лановецький район лежить у межах Подільської височини. Поверхня місцевості – горбисто-лісова рівнина. Більш круті схили горбів розміщені у долинах річок Буглівка (околиці сіл Буглів, Огрязківці та Ванжулів) та Жиравка (околиці сіл Шили, Карначівка, Пахія). Пологі горби – у долині річки Горині та її притоках. Клімат району помірно-континентальний, річна кількість опадів становить 600 мм за рік (70% випадає в теплий період). Термічний режим характеризується м'якою зимою із середніми температурами січня – 5,3°C і теплим літом з середньою липневою температурою +18°C [2].

У структурі землекористування Лановецького району переважають землі сільськогосподарського призначення 86,5% [3]. Розораність району складає 70%, ліси займають 6%, пасовища, сіножаті і багаторічні насадження 15%, забудовані землі 5%, землі під водою і болотами 3% (рис. 1).

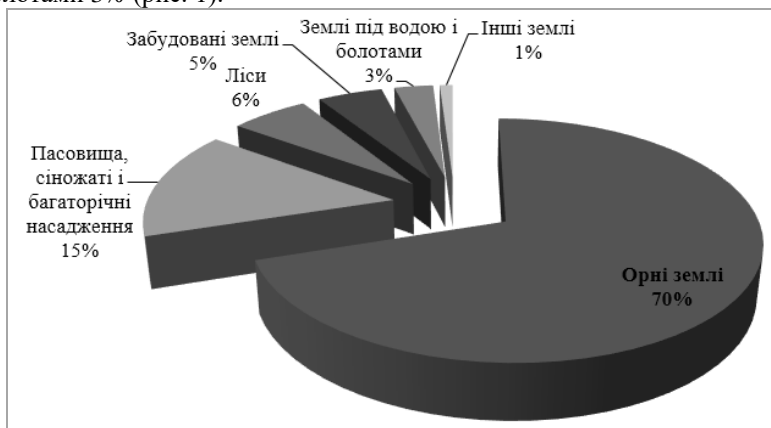

Рис. 1. Структура землекористування Лановецького району Тернопільської області

Виходячи із проаналізованої структури земельних угідь Лановецького району Тернопільської області, можна стверджувати про необхідність оптимізації структури землекористування досліджуваної території. Оптимальна ландшафтно-екологічна організація території передбачає обґрунтування такої територіальної диференціації функцій (на практиці – схеми угідь), за якої максимально повно реалізуються природні потенціали геосистем та виключені конфліктні ситуації між її функціональним використанням [5]. Оптимально організована територія має бути високопродуктивною, безконфліктною та естетично привабливою. Зважаючи на науково обґрунтоване співвідношення між природними і господарськими угіддями, 60% природних угідь необхідно екосистемі для підтримання динамічної рівноваги, виконання нею основних стабілізаційних, регенеративних функцій, для забезпечення належних природних умов життєдіяльності населення [1].

Аналіз територіальних відмінностей співвідношення природних та антропогенних земельних угідь Лановецького району показав значну їх диференціацію і відмінність від науково обґрунтованих норм (частка природних угідь менше 30%). Враховуючи основні засади концепції сталого розвитку нами розроблено оптимізаційну модель землекористування адміністративних утворень Лановецького

району (табл. 1), який знаходиться у зоні широколистяних лісів із нормативним показником лісистості – 23-40%. Запропонована модель враховує загальносвітові тенденції щодо співвідношення площ угідь під природною рослинністю та антропогенних земельних ділянок (60:40).

Таблиця 1

Оптимізаційна модель структури землекористування
Лановецького району Тернопільської області

Адміністративна одиниця	Орні землі (наявна/оптим).	Забудовані землі	Землі під водою та болотами	Землі під лісами (наявна/оптим).	Пасовища, сіножаті, б/н (наявна/оптим).	Частка природної рослинності (наявна/оптим).
Бурсуківська ОТГ	64 / 43	5,0	6,0	9 / 23	14 / 21	29 / 50
Лановецька ОТГ	72 / 44	4,0	2,0	5 / 25	15 / 23	22 / 50
Лановецький район	70 / 44	4,5	2,5	6 / 24	15 / 23	23,5 / 49,5

Враховуючи високу розораність (70%) Лановецького району, її в середньому необхідно скоротити на 26%. Зважаючи на особливості ландшафтів Лановеччини, реальне скорочення орних земель пропонуємо проводити за рахунок малопродуктивних, слабо- і середньоеродованих земель та земель в межах, так званих, водоохоронних зон. Частина земель такого типу з крутизною схилу більше 5° рекомендується під заліснення, що сприятиме зростанню лісистості території в середньому на 18%. Інша частина вилучених орних земель з крутизною схилів менше 5° підлягатиме залуженню, що дасть можливість довести частку пасовищ, сіножатей і багаторічних насаджень до 23%. Проведення таких оптимізаційних заходів сприятиме зростанню частки земель під природними угіддями в межах Лановецького району з 23,5% до 50%.

Таким чином, оптимізаційна структура землекористування територій Лановецького району включатиме: 44% – орних земель, 24% – лісів та лісовкритих площ, 23% – сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень, 4,5% – забудованих земель, 2,5% – земель під водою та болотами і 2% – інших земель (рис. 2).

В основу запропонованої моделі покладено принцип рівноваги та паритетного розвитку господарства. Це означає, що використання земельних та інших природних ресурсів і розвиток господарської (соціально-економічної) діяльності на досліджуваній території не повинні погіршувати якості довкілля і стану природних геосистем. Реалізувати такий підхід потрібно впродовж певного періоду часу, змінивши цільове призначення земель та організувавши їх ландшафтно-

адаптоване використання [4].

Оптимізаційні заходи передбачають покращення якості довкілля і формування екологічно безпечної системи природокористування в межах Лановецького району Тернопільської області.

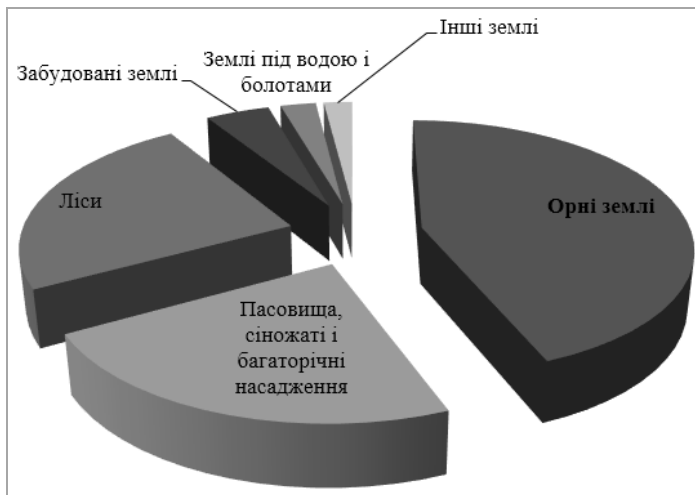

Рис. 2. Оптимізаційна структура землекористування Лановецького району Тернопільської області

Висновки. В ході проведеного дослідження встановлено, що частка природних угідь у новостворених об'єднаних територіальних громадах Лановецького району складає близько 22-29%. Для доведення структури земельних угідь району до оптимальних показників необхідно скоротити розораність на 26% та збільшити лісистість на 18%.

Список використаних джерел

1. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту місце і простір [Монографія у 2-х т.]. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет» Т.1. 2005. 431 с. Т.2. 2005. 503 с.
2. Інвестиційний паспорт Лановецького району Тернопільської області. Лановецька районна державна адміністрація, 2016. 16 с.
3. Матеріали звіту Головного управління Держгеокадастру у Тернопільській області (форма 6-зем) станом на 01.01.2016 р.
4. Організація сільськогосподарського використання земель на ландшафтно-екологічній основі. За заг. ред. Проф. П.Г. Казьміра. Львів: СПОЛЮМ, 2009. 254 с.
5. Царик Л. П. Природоохоронні пріоритети ландшафтно-екологічної оптимізації території Поділля. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. 2008. № 1 (23). С. 199-205.

Котлінська А.
магістрантка II курсу
спеціальності 103 Науки про Землю
Науковий керівник – доц. Поплавська І. В.

ДОСВІД РОЗВИНЕНИХ КРАЇН У ПОДАТКОВОМУ СТИМУЛЮВАННІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

На сьогодні зарубіжні країни мають значний досвід щодо стимулювання раціонального природокористування і охорони навколишнього середовища. Державне регулювання стану навколишнього середовища стає елементом постійного впливу на економічну діяльність і технічний розвиток практично усіх виробничих галузей. Практикуються різноманітні економічні важелі, зокрема, податкові пільги, займи на покриття природоохоронних витрат, субсидії на проведення природоохоронних заходів, політика прискореної амортизації природоохоронного обладнання [2, с.18-25].

Прискорена амортизація основних фондів природоохоронного призначення може здійснюватись декількома шляхами:

- збільшення амортизаційних відрахувань і регламентація терміну служби обладнання;
- збільшення амортизаційних відрахувань для основних природоохоронних фондів, що експлуатуються більше визначеного періоду, з обов'язковим їх оновленням;
- збільшення амортизаційних відрахувань по певних групах обладнання, потребуючого більш швидкого оновлення (контрольно-вимірювальне обладнання).

Прискорення амортизації, тобто збільшення амортизаційних відрахувань, з одного боку, зацікавлює підприємства оновлювати природоохоронне обладнання, оскільки воно окупається в більш короткі терміни. З іншого боку, підвищена амортизація через собівартість продукції зменшує оподатковувану базу податку на прибуток, підвищуючи можливість підприємства в частині вкладення коштів в природоохоронне обладнання.

У Німеччині діє система прискореної амортизації очисних споруд і обладнання, а також обладнання, що дозволяє знижувати шумове забруднення. Рівень прискореної амортизації становить 60% в перший рік і 10% в подальші чотири роки, в той час як загальноприйнята норма становить 6,67%. Введення прискореної амортизації в зарубіжних країнах сприяло найшвидшому накопиченню капіталу для оновлення морально застарілої техніки і переходу на обладнання, що мінімально

шкодить навколишньому середовищу. Для очисного обладнання в Канаді передбачений дворічний термін амортизації, а в Великобританії, ФРН і США – п'ятирічний. У Франції 50% очисного обладнання амортизується за один рік, в Італії до 45% обладнання – за три роки [1, с. 159].

У цей час в багатьох країнах світу діють системи економічного стимулювання природоохоронної діяльності, яке представлене платежами за забруднення навколишнього середовища, екологічними податками і їх поєднанням. При цьому платежі за забруднення навколишнього середовища акумулюються в екологічних фондах, а екологічні податки – як в екологічних фондах, так і у відповідних бюджетах. Об'єкти і форми екологічного оподаткування досить різноманітні.

Акцизні екологічні податки включаються в ціну продукції, що забруднює навколишнє середовище на стадії виробництва і споживання, і стягуються в залежності від вмісту в ній якого-небудь компонента. У США діє податок на продукцію, що містить озоноруйнуючі хімічні сполуки. У Франції, Німеччині, Італії та інших країнах введено податок на мастильні масла. У Норвегії і Швеції введено податок на мінеральні добрива і пестициди В Австралії, Австрії, Великобританії і ряді інших країн справляються податки на користування паливними і нафтовими продуктами [3, с. 7-9].

У країнах Європейського Союзу діють в основному акцизні податки на одноразові упаковки і тару; мастильні масла; нафту і нафтопродукти; мінеральні добрива і пестициди; акумулятори, що містять кадмій і ртуть; старі автомобілі.

У Фінляндії найбільш широке поширення отримав податок на використання беззаставної тари, тобто такої упаковки, яка не може бути використана повторно. Введення податку значною мірою сприяло зростанню використання склопосуду. У цей час повторно використовуються для розливу 95% склотари. Однак, незалежно від високої ставки податку, зростає частка одноразових пластикових пляшок. Крім того, в країні існує акцизний податок на мастильні масла, сиру нафту і нафтопродукти.

У Франції акцизний податок на мастильні масла був введений в 1981 р., а в 1986 р. – вдосконалений. Цей податок регулює збір, зберігання і утилізацію використаних масел. Максимальна величина податку становить 6,0 екю за одну тонну. Платникам податку є виробники та імпортери. Прибутки від надходження податку (що оцінюються в 1986 р. в 3,8 млн. екю) витрачаються Національним агентством по використанню і знищенню відходів на заходи з

організації збору і переробки відпрацьованих масел. Однак розмір податку недостатній для ефективного регулювання. Як критерій ефективності введення податку прийнято відсоток використаних масел, правильне зберігання і використання яких не завдає збитку навколишньому середовищу (11,0%) [5].

В Італії подібний податок було введено у 1985 р., коли був створений консорціум фірм, зацікавлених в організації збору, повторному використанні і знищенні відпрацьованих масел. Витрати на ці потреби покриваються за рахунок збору податків, що становлять 3,2 екю за одну тунну масел. Зазначимо, що ефективність введення податку досить-таки висока.

У 1989 р. був введений податок на пластикові пакети, що не піддаються біологічному розкладанню, і сумки, що використовуються в роздрібній торгівлі. Цей податок розповсюджується і на відповідний імпорт і становить 100 лір за один виріб, в той час як ціна сумки складає біля 20 лір, що примусить підприємців задуматися про те, чи варто їх виготовляти у великому обсязі.

У Нідерландах на цей час застосовується податок на паливо, надходження від якого використовуються для фінансування державних природоохоронних витрат і стимулювання зниження викидів двоокису сірки. Виробникам надається знижка в податках лише в тому випадку, якщо вони впроваджують технології, сприяючі зниженню цих викидів. За рахунок податку покривається 50% витрат Міністерства екології, включаючи витрати на запобігання і відшкодування збитку, субсидування впровадження передових прогресивних технологій з очищення і переробки, а також фінансування розміщення хімічних відходів. Ефективність податку досить висока. У цей час розглядається питання про введення податку на старі автомобілі з метою стимулювання їх здавання на переробку в металобрухт. Вивчається питання про введення податку на основні хімічні речовини, однак досі не вирішено питання щодо вибору бази оподаткування. Найближчим часом передбачається введення податку на миючі засоби, що містять фосфорні з'єднання.

Діючий в Норвегії податок на нафту складається з двох частин: загальної ставки і додаткового платежу, величина якого залежить від концентрації сполук сірки. Податок введено з метою стимулювання споживання нафти з низьким їх вмістом. Базова ставка становить 77,3 екю/тис. л, а додаткова – 1,95 екю/тис. л при вмісті сірки від 0 до 0,25%; 3,9 екю/тис. л – при вмісті сірки від 0,25 до 0,50% і 5,85 екю/тис. л при вмісті сірки від 0,50% до 0,75%. Однак, на наш погляд, величина додаткового платежу мала в порівнянні з базовою

ставкою і навряд чи буде сприяти скороченню споживання нафти з високим вмістом сірчастих сполук [5].

У Швеції існує два види податків на нафту і нафтопродукти: перший становить 16,5 екю/м³ і введений з метою заміщення нафти іншими енергоносіями; другий дорівнює 1,26 екю/м³, застосовується для фінансування заходів, перешкоджаючих асидифікації навколишнього середовища, особливо для вапнування озер.

Цей податок розповсюджується також на імпортерів, оскільки і вони є винуватцями погіршення стану природного середовища в Швеції.

Податок на мінеральні добрива становить 0,08 екю/кг для препаратів, що містять азот, і 0,04 екю/кг – для добрив, що містять сполуки фосфору. Внаслідок введення зазначеного податку роздрібна ціна на добрива зросла усього на 5%. Однак еластичність попиту на добрива від ціни виявилася надзвичайно низькою, і зростання цін практично не вплинуло на поведінку споживача [4, с. 189-202].

На даний час екологічні податки застосовуються в країнах з перехідною економікою. Досить активну політику в цій галузі проводять Польща, Чехія, Угорщина. Останнім часом конструктивний підхід до екоподатків запропонований Угорщиною.

З січня 1996 р. в Угорщині були введені 5 екологічних податків на продукцію: транспортне паливо, шини, холодильники, упаковку, елементи живлення. Екологічний податок на кожний вид продукції сплачується виробниками або імпортерами з обсягу продажу. Керівництво збором здійснюється Центральним фондом охорони навколишнього середовища (ЦФОНС) в співпраці з митною службою. Податок повинен сплачуватись щомісяця, а його розмір розраховується як ставка податку, помножена на обсяг реалізованої продукції. Для збору екологічних податків на продукцію використовується та ж процедура, що і для збору податку на споживання. Ця схожість дає шанс використати загальну систему збору прибутків від податків і для збору екологічних податків на продукцію. Ця можливість реалізована у випадку з екологічним податком на транспортне паливо, де податкова інспекція збирає платежі з угорських виробників, отримуючи 5% зібраної суми податків [3].

Інша, відмінна від європейської система збору за забруднення навколишнього середовища діє у США відома під назвою «бабл-принцип», від англійського слова *bubble*, що в перекладі означає *ковпак, куля, комірка*. Суть його полягає в тому, що на окремій визначеній території, наприклад, міста встановлюються загальні дозволені (квоти) річних обсягів викидів забруднюючих речовин, звичайно з врахуванням екологічних нормативів. Після цього іде продаж дозволів (квот) на

викиди підприємствами. Якщо одне підприємство має «запас» на викиди або в порів'язанні з іншим підприємством може з меншими затратами досягнути цей «запас» то звичайно ці викиди стають товаром і можуть продаватися [6].

Отже, торгівля обсягами зменшення викидів забруднюючих речовин розглядається як один із ринкових шляхів підвищення ефективності управління охороною навколишнього середовища, зокрема, дозволяє зменшити витрати на дотримання екологічних нормативів.

Список використаних джерел

1. Економіка природокористування і охорони довкілля: Зб. Наук. Пр. К.:РВПС України НАН України, 2000. 238 с.
2. Міжнародний досвід застосування економічних важелів для здійснення екологічної політики. К., 1997. 213 с.
3. Охрана окружающей среды и экономическое развитие. Венгрия: Региональный экологический центр, 2007. 99 с.
4. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: підручник / за заг. Ред. С. І. Дорогунцова. К.: КНЕУ, 2005. 988 с.
5. Tremmel J. Intergenerational justice in national Constitutions – new visions of sustainable development Problems/ Jörg Chet Tremmel// механізм регулювання Економіки. 2007. № 1 (25). С. 11–35.
6. Canter L. Environmental Impact Assessment. USA, New York: Mc Graw-Hill, 1996. 312 p.

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

Горин М.

магістрантка II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – викл. Гулик С. В.

ПРИРОДНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ БУЧАЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Територія Бучацького району розташована на південному заході Тернопільської області. Район займає високу, глибокопочленовану долинами лівих приток Дністра – Стрипи, Бариша і Вільховця, частину Подільського плато. Долини річок, врізані в плато на 120...170 м, мають скелясті, часто заліснені схили, дуже вузькі заплави. Загальна площа земель району – 80,2 тис. га, з них сільськогосподарського призначення – 61,6 тис. га, в тому числі рілля – 49,6 тис. га; сінокоси і пасовища – 11,1 тис. га.

На півдні район межує з Тлумацьким і Городенківським районами Івано-Франківської області, на південному сході та сході – із Заліщицьким та Чортківським, на заході та північному заході – з Терехівським, Підгаєцьким і Монастирським районами Тернопільської області.

Сучасний рельєф Бучацького району сформувався у відповідності з геологічною будовою території, кліматом та специфічною гідрографією. Згідно з геоморфологічним районуванням [2], Бучацький район відноситься до двох геоморфологічних районів: плоских нерозчленованих структурних лесових рівнин і річкових долин в межах Волино-Подільської височини. П. М. Цись в межах підобласті Подільської височини виділяє: власне Опілля, Придністровське Опілля, Південно-Опільську хвилясту височину.

Район розташований в південно-західній частині Подільської височини і являє собою слабо погорбовану рівнину, порізану глибокими річковими долинами та ярами. Балки та яри постійно чергуються з невисокими, витягнутими паралельно до балок та ярів, горбами.

Це підвищене широкохвилясте плато, на якому виражені елементи мезо- та мікрорельєфу, в формі пологих та слабоспадистих схилів, невеликих горбів та западин. Абсолютні висоти окремих підвищень не перевищують 400 м. Найвище піднімається «гора» Баба (392 м) на південний схід від села Добреполе, Лиса Гора – 390 м на захід від села

Жизномир та гора Весела (384 м) на схід від села Бобулинці. На північному сході від села Трибухівці підноситься височина під назвою Середній горб – 374 м висоти [2].

Характерним для поверхні району є незначний нахил з півночі на південь, який позначається в напрямі на південний схід, а також своєрідна асиметрія річкових долин. Стрипа зі своїми притоками розчленовують поверхню на плоскі, слабо погорбовані гряди. Для північної частини району характерні блюдцеподібні западини, в яких розмістилися селитебні ландшафти.

Ріка Стрипа поділяє район на дві частини: східну і західну. Східну частину розчленовує долина річки Вільховець, а західну – річка Бариш, зарослі очеретом та лучними травами. Зрілими формами рельєфу є яри і балки, приурочені до річкових долин. Вони проникають глибоко в долини рік Стрипи, Вільховець і Бариш. Такі балки є біля Бучача під назвою «Сухий окіп», «Глибока долина». Біля села Жизномир – «Бабійова долина». Більшість балок є вже сформованими, а деякі продовжують свій розвиток під дією текучих вод і в нижній частині представлені ярами. Схили балок мають до 5-7°, причому форми випуклі. Балки зв'язані з діяльністю вод. Вони є найдавнішими формами ерозійного рельєфу, широко розвинені на всій території Бучацького району. Розміри балок різні. Схили балок часто терасовані, покриті шаром делювіальних утворень різного літологічного складу й потужності. Звичайно, у них переважає щербенисто-уламковий матеріал, піски та супіщано-глинисті осадки, покриті зверху відносно однорідною товщею лесових порід. У ряді пунктів днища балок прорізаються молодими ярами. По дну деяких балок протікають струмочки, зарослі очеретом, осокою. Прикладом може послужити балка «Вільховець». Є і круті яри. Характерними є Бучацький, Жизномирський та Сороцький яри. Часто на схилах ярів трапляються потужні зсуви, визвані роботою текучих вод. Нахил схилів від 55 до 70°, іноді і більше. Спостерігаються пологі неглибокі улоговини, які з'єднують верхів'я сусідніх долино-балкових систем. Ці улоговини переважно витягнуті з північного заходу на південний схід. Яри поширені дуже нерівномірно. Найчастіше трапляються первинні береги, розвинені на схилах річкових долин і балок, які раніше не піддавалися лінійному розмиву. Напрямки простягання більшості ярів і балок чітко збігаються з головними системами тектонічних тріщин у гірських породах [5].

Для боротьби з ерозією на схилах ярів та балок, а також у їх верхів'ях потрібно проводити лісонасадження. Також це потрібно робити на дні балок, щоб припинити ерозію ґрунту вглибину. Великі площі в прирічковому виді місцевості займають урочища терасових

схилів. В Придністров'ї вони приурочені до внутрішньої дуги врізаних меандр, а в північній частині району надзаплавні тераси розвинуті досить широко. Урочища заплавних терас представлені лісами на світлосірих і сірих лісових ґрунтах, ріллею на опідзоленому чорноземі і частково пасовищами. Заплавні тераси мають значні нахили (15-20°).

Територія Буцацького району має помірно-континентальний клімат із нежарким літом, м'якою зимою і достатньою кількістю опадів. Він сформувався під впливом різноманітних чинників. Головним із них є географічна широта, з якою пов'язана висота сонця над горизонтом і величина сонячної радіації, що надходить на поверхню області. Висота сонця над горизонтом на території Буцацького району в червні в полудень досягає 63-65°, у грудні – 17-19°, а в дні рівнодення – 40-42°.

Буцацький район відноситься до Південного агрокліматичного району Тернопільської області, де сума температур, вищих від 10°C, коливається тут від 2500° до 2700°C. Середньорічна температура повітря +7,3°C, безморозний період – 160-165 днів, опадів випадає від 520 до 600 мм на рік.

Достатнє зволоження, сприятливий температурний режим створюють на всій території району умови для поширення сільськогосподарських ландшафтів, вирощування сільськогосподарських культур лісостепової зони, зокрема озимої та ярої пшениці, ячменю, жита, вівса, цукрових буряків, картоплі, овочевих і кормових культур. У Південному агрокліматичному районі сприятливі умови для вирощування теплолюбних культур (помідорів, винограду, персиків, абрикосів тощо) [1].

Кліматичні умови області сприятливі для відпочинку населення, найкращі вони на берегах Дністра і його приток.

Найбільша ріка описуваного району – Стрипа. Це третя за величиною з лівих приток Дністра у межах Тернопільської області. Починається вона в болотистій місцевості біля с. Плугів Золочівського району Львівської області від злиття декількох невеличких потічків (Стрипи Івачівської, Стрипи Вовчовецької, Стрипи Коршилівської і Східної Стрипи), які утворюють ніби віяло витоків Стрипи. Площа її водозбору становить 1610 км. кв. Від витоків до с. Соколів Тербовлянського району долина Стрипи з положистими схилами і широкою заплавою, що дає змогу будувати на ній стави, найбільший з яких біля с. Плотича. Униз від села Соколів долина глибшає, стає звивистою, а схили її робляться стрімкими, скелястими, з лісово-чагарниковими заростями.

У ґрунтовому покриві переважають чорноземи опідзолені і темно-сірі опідзолені ґрунти, ясно-сірі лісові, решта – лучні, лучно-болотні та

дерново-підзолисті ґрунти.

Для Бучацького району характерні так звані «урочища стінки» (круті схили долин, вкриті лісовою та степовою рослинністю), низькорослі ліси (дуб скельний, граб, черешня, степова вишня, кизил, мигдаль степовий та ін.); на степових ділянках є реліктові види рослин (півники угорські, герань криваво-червона та ін.), а також рідкісні види: ковила волосиста, цибуля подільська, ясенець білий, сон-трава тощо [1].

Рис. 1. Річка Стрипа

Унікальними є природні та рекреаційні ресурси району. Природно-заповідний фонд Бучацького району має у своєму складі 42 одиниці територій та об'єктів площею 12720,87 га. Фактична площа ПЗФ району (без урахування площі тих об'єктів, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ) – 9361,25 га. Відношення площі ПЗФ до площі Бучацького району («показник заповідності») становить 11,67%. На території району розташована частина НПП «Дністровський каньйон» площею 7098 га (загальна площа парку - 42084 га). В районі зосереджені 31 державна пам'ятка природи місцевого значення площею 1205,75 га, в тому числі: ботанічні - 16, площею 36,65 га; зоологічні - 5, площею 1159 га; гідрологічні – 3, площею 4 га; геологічні – 7, площею 6,1 га. Найбільш визначні пам'ятки – «Золота липа» (м. Бучач), Русилівські водоспади, Сокілецькі та Переволоцькі джерела. Загальна площа ландшафтних територій, які мають рекреаційне значення 6,3 млн. м² [3].

Список використаних джерел

1. Географія Тернопільської області: монографія. в 2-х т. Т.1. Природні умови та ресурси. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль: Крок, 2017. 504 с.
2. Природа Тернопільської області (за ред. професора Геренчука К.І.). – Львів: Вища школа, 1979. – 167с.
3. Мережа природно-заповідного фонду. Бучацький район [Електронний

ресурсе]. – <http://www.ecoternopil.gov.ua/index.php/pryrodni-resursy/>.

4. Навчально-краєзнавчий атлас Тернопільської області / за ред.: Я. С Кравчука. Львів: ВФ Афіша, 2000. 24 с.

5. Сивий М.Я., Царик Л.П. Природні умови та ресурси Тернопільщини: монографія. Тернопіль: Терно-граф, 2011. 512 с.

Дубина Д.

магістрант II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – доц. Питуляк М. В.

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ШЕПЕТІВСЬКОГО РАЙОНУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Споживацьке відношення до земельних ресурсів призвело до того, що в більшості регіонів України антропогенне навантаження та антропогенна перетвореність їх досягли критичної межі. У зв'язку з цим першочергового значення набуває реалізація стратегічних цілей та концептуальних принципів збалансованого землекористування. Від ефективності землекористування залежить стан природокористування регіону в цілому. Одним із завдань стратегії сталого розвитку є оптимізація землекористування. Необхідне наукове обґрунтування тактики та механізмів запровадження основних положень узгодженого (збалансованого) розвитку в окремих регіонах України [3].

Метою дослідження є вивчення та аналіз стану земельних ресурсів Шепетівського району Хмельницької області.

Дослідженням земельних ресурсів України займалися такі вчені: Р. І. Іванух (1996), В. М. Трегобчук (1997), Л. Я. Новаковський (1985), Т. М. Лактіонова (1992, 1998), В. В. Медведєв (1992, 1998), В. П. Руденко (2005, 2010), С. О. Осипчук (2008) та інші. В їх працях звертається увага на сучасний стан земельних ресурсів в Україні, їх структуру та геопросторові відмінності; характеризується їх екологічний стан та чинники, що їх визначають, аналізуються основні показники ефективності використання земельних ресурсів та їх оптимізації. Наукові дослідження підтверджують, що раціональне, екологічно безпечне землекористування можна забезпечити тоді, коли 1/3 земель постійно залишатиметься в природному стані. Дана тематика наведена в дослідженнях таких вчених як, П. Т. Саблук, В. В. Тишковець, С. І. Дорогунцов. [1,2, 5, 6].

Земельний фонд – загальна площа земель, що належить групі землекористувачів, підприємству, кооперативу, або земель, що входять в адміністративно-територіальну одиницю.

Земельні ресурси – це частина земельного фонду, що використовується або може бути використана у господарстві [4].

Земельні ресурси – це найважливіша частина природного середовища, що характеризується просторовим розміщенням, рельєфом, ґрунтовим покривом, рослинністю, надрами, водами, виступає головним засобом виробництва в сільському і лісовому господарстві, а також просторовим базисом для розміщення усіх галузей господарства. У залежності від цільового призначення земельний фонд підрозділяють на категорії земель. Класифікація земель залежності від їх цільового призначення дозволяє диференційований підхід до правового регулювання земельних відносин в рамках правового режиму земельного фонду. Під цільовим призначенням земель розуміють встановлений правовий режим, умови і межі використання земель для конкретних цілей. Структура земельного фонду не є статичною. Під дією різних економічних, екологічних та інших факторів відбуваються зміни як в складі земельного фонду, так і всередині кожної категорії. Необхідність державного управління земельним фондом зумовлена економічним значенням землі для життєдіяльності суспільства та незамінністю в сфері матеріального виробництва та інших галузях господарської діяльності. Зміст державного управління земельним фондом полягає у забезпеченні раціонального використання і ефективної охорони земель на основі проведення організаційно-правових та адміністративно-управлінських заходів у поєднанні з стимулюючими заходами економічного характеру [4].

Сільськогосподарські угіддя – це землі, що використовуються для сільськогосподарського виробництва. Характерною рисою структури сільськогосподарських угідь є загальна висока питома вага розораних земель. Розорані земельні ділянки – це ділянки, які систематично обробляються і використовуються під посіви сільськогосподарських культур, включаючи посіви багаторічних трав, а також чисті пари, площі парників і теплиць [5]. Наявність родючих земель в Шепетівському районі сприяла надмірній їх розораності.

Об'єктом нашого дослідження є земельний фонд Шепетівського району. Предметом – геопросторові закономірності господарського використання земельних ресурсів Шепетівського району, їх сучасна структура, передумови формування та шляхи оптимізації.

Метою є аналіз і оцінка сучасної структури земельних ресурсів Шепетівського району, географічне дослідження причин її формування, та шляхів оптимізації.

Із загальної площі 116244,0000 га земель Шепетівського району на землі сільськогосподарського призначення припадає 72822,0064 га (62,40%). Землі лісового фонду – 36784,8732 га (31,60%), забудовані землі

– 3324,2419 га (2,80%). Відкриті заболочені землі займають 903,6035 га (1%) від загальної площі. Відкриті землі без рослинного покриву становлять 560,0142 га (0,50%). Внутрішні води займають 1849,2608 га (1,50%).

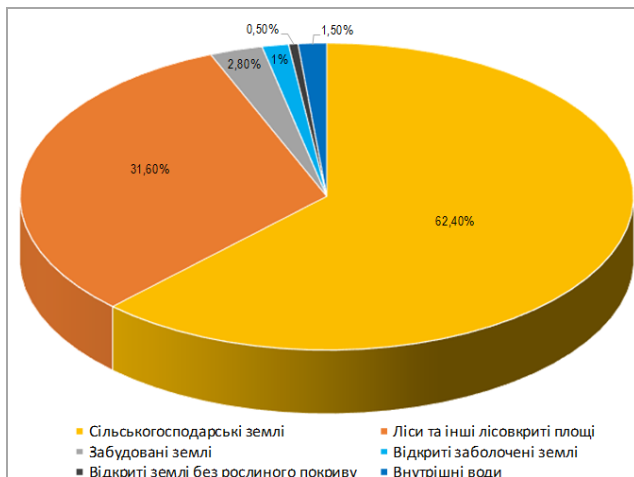

Рис. 1 Структура земельного фонду Шепетівського району Хмельницької області

Найбільші площі земель в межах району є в таких сільських радах Городнявській (7349,5000 га) Михайлюцькій (8064,3000 га) Новичівській (8137,0100 га) Судилківській (11825,3000 га) Хролинській (10568,0200 га).

Отже в структурі земельного фонду Шепетівського району переважають землі сільськогосподарського призначення. Тому рівень освоєності земель становить (62,64%).

Список використаних джерел

1. Данилишин Б. М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І.Дорогунцов, В.С.Міщенко, Я.В.Коваль, О.С.Новоторов, М.М. Паламарчук. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.
2. Дорогунцов С. І. Екологія. Підручник. Для економічних вищих навчальних закладів і факультетів / Дорогунцов С. І. Київ – 2005. – 371 с.
3. Земельні ресурси України / За ред. Медведєва М.М., Лагтіонової Т.М. – К.: Аграрна наука, 1998. – 150 с.
4. Коротун І.М. Природні ресурси України. Навчальний посібник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / І.М.Коротун, Л.К.Коротун, С.І.Коротун. – Рівне, 2000. – С. 95–120.
5. Саблук П. Т. Розвиток земельних відносин в Україні / П. Т.Саблук. К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 396 с.
6. Тишковець В. В. Моніторинг земель. Методичні рекомендації / В.В.Тишковець. Харків – 2009.

Кучерка Г.
магістрантка II курсу
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Науковий керівник – доц. Заблоцький Б. В.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В ЗАЛІЩИЦЬКОМУ РАЙОНІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Актуальність дослідження. Тернопільська область багата родючими ґрунтами, має сприятливі умови для розвитку сільськогосподарського рослинництва і тваринництва. Проте, внаслідок надмірного антропогенного впливу і нерационального землекористування виникає ряд проблем, які призводять до зниження екологічної стійкості та економічної ефективності земель сільськогосподарського призначення. Зміна угідь триває безперервно, тому аналіз їх сучасного стану, виявлення динаміки та напрямків трансформації, а особливо на регіональному чи локальному рівні, є завжди актуальним.

Метою статті є аналіз сучасного стану земель сільськогосподарського призначення Заліщицького району Тернопільської області, виявлення основних проблем та обґрунтування окремих напрямів удосконалення сільськогосподарського землекористування в районі.

Виклад основного матеріалу. Загальна площа земель Заліщицького району становить 68 391 га. Із них: землі сільськогосподарського призначення – 50 840,1 га. В структурі земель сільськогосподарського призначення в регіоні найбільшу площу займає рілля – 41 033,9 га, перелogi – 885,4 га, багаторічні насадження – 966,6 га, сіножаті – 411,1 га, пасовища – 6 187,2 га, інші землі сільськогосподарського призначення – 1 356,1 га [5].

Через нерациональне використання сільськогосподарських угідь сільськогосподарськими підприємствами та окремими фермерськими господарствами проявилися і прогресують окремі проблеми. До основних проблем сільськогосподарського землекористування в Заліщицькому районі слід віднести: надмірну сільськогосподарську освоєність території, високу розораність сільськогосподарських угідь, які, у свою чергу, спричиняють ерозію, агрохімічну розбалансованість, забруднення гербіцидами та пестицидами, виснаження земель.

Аналіз сільськогосподарської освоєності території Заліщицького району дозволяє стверджувати, що цей показник є високим. Він, в середньому по району, становить 75,8%, що дорівнює

середньообласному значенню (75,7%) [5] та на 7,3% більше від середнього значення для України [4].

Особливо висока сільськогосподарська освоєність території спостерігається на північному-заході районі (Буряківська сільська рада – 96,4%, Слобідська – 95,6%) та на півночі центральної частини району (Ворвулинська сільська рада – 91,4%, Головчинська – 93,3%). Такі високі показники обумовлені сприятливою для сільського господарства рівнинною, мало розчленованою територією. Далі на південь показники знижуються, і досягають мінімальних значень у Придністер'ї (Бедриківська сільська рада – 62,7%, Касперівська – 63,6%, Устечківська – 47,9%, Шутроминська – 59,5%) [1].

Показник розораності сільськогосподарських угідь Заліщицького району також високий і становить 82,9%. Для порівняння, цей показник у Тернопільській області становить 82,2% [5], а в Україні – 79,3% [4] (що є одним із найвищих у світі показників: розораність сільськогосподарських угідь США – 35,9%; Великої Британії, Франції, ФРН – 40-50% [2]).

Екологічно стійкіші агроландшафти Заліщицького району займають незначні площі: пасовища 12,5%, сіножаті 0,8% та багаторічні насадження 2,0% [5].

Найбільш розораними є угіддя сільських рад півночі центральної частини району: Головчинської (91,1%), Подільської (92,5%), Товстенської (95,4%), Торської (92,0%). Найменш розорані угіддя, розташовані при долинах річки Дністер та її приток на території таких сільських рад, як: Зеленогайська (60,8%), Колодрібська (73,2%), Литячівська (71,1%), Устечківська (70,2%) [1].

Значна розораність сільськогосподарських угідь перевищує екологічно обґрунтовані норми, спричиняє високу територіальну концентрацію сільськогосподарського виробництва, а це, в свою чергу, призводить до деградації сільськогосподарських угідь.

Значної шкоди сільськогосподарським угіддям району завдає водна ерозія. Розвитку ерозійних процесів (площинному змиву, яроутворенню) сприяє інтенсивне розорювання схилів. Площа еродованих земель в Заліщицькому районі сьогодні становить близько 30% [2]. Серед адміністративних районів це один із найменших показників (еродованість сільськогосподарських угідь Тернопільської області – 35,7%, України – 32,4%). Проте, негативним є поступове збільшення площ еродованих земель району.

Особливо стрімко ерозія поширюється на тих ділянках ріллі, де вирощують просапні культури. Слід зазначити, що великі ділянки сільськогосподарських угідь знаходяться у землекористувачів-

орендарів, які порушили, сформовану внаслідок паювання, контурність угідь, перевели велику частину силових земель у ріллу, часто не дотримуються вимог агротехніки (безвідвального землеробства, оранки впоперек схилів). Усе це сприяє посиленню ерозійних процесів і призводить до погіршення екологічного стану та продуктивності сільськогосподарських угідь району.

Задля підвищення урожайності, орендарі часто застосовують надмірні обсяги хімічних меліорантів, чим спричиняють погіршення екологічного стану сільськогосподарських угідь. Забруднюють ґрунт залишки пестицидів та гербіцидів, мінеральні добрива, які часто засвоюються не повністю.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що сьогодні на території сільськогосподарських угідь Заліщицького району Тернопільської області відбуваються деградаційні процеси, які призводять до погіршення стійкості та продуктивності агроландшафтів. Тому, ми вбачаємо потребу здійснити комплекс заходів для оптимізації угідь.

Необхідно змінити структуру угідь у бік зменшення площ ріллі та збільшення частки пасовищ і багаторічних насаджень. В окремих випадках потрібна зміна цільового призначення земель (зменшення сільськогосподарської освоєності території).

Потрібно вилучати з інтенсивного обробітку деградовані землі, землі крутосхилів, ерозійнонебезпечних ділянок з метою їх заліснення чи залуження. Крім того, для зменшення ерозійних процесів слід формувати нові поперечні лісосмуги, засівати травою схили ярів, будувати гідротехнічні споруди, проводити поперечну оранку схилів.

Для покращення екологічної ситуації необхідно знизити негативний вплив агрохімічних заходів на навколишнє середовище шляхом удосконалення меліорантів, покращення технологій зберігання хімікатів, використання менш шкідливих аналогів.

Необхідно посилити контроль органів управління земельними ресурсами, організацій базового екологічного моніторингу, наукової спільноти за діяльністю суб'єктів господарювання, станом сільськогосподарських угідь та динамікою розвитку деградаційних процесів. Адже, тимчасові землекористувачі, уникаючи значних капіталовкладень, фактично не проводять робіт із оптимізації сільськогосподарського землекористування.

Висновки. В результаті проведених досліджень сільськогосподарського землекористування Заліщицького району виявлено, що надмірна сільськогосподарська освоєність території та висока розораність угідь спричиняють ерозію, виснаження земель, агрохімічну розбалансованість, забруднення гербіцидами та

пестицидами. Інтенсивна експлуатація сільськогосподарських земель орендарями викликає зменшення екологічної стійкості та подальше зниження економічної ефективності сільськогосподарського землекористування.

Сучасний стан розвитку сільськогосподарського землекористування, вказує на необхідність визначення прогнозів і створення комплексних програм стратегічного характеру, які, з допомогою правових норм і фінансово-економічних важелів сприятимуть удосконаленню проведення робіт із землеустрою для покращення екологічного стану земельного фонду, підвищать відповідальність всіх суб'єктів господарювання та раціональне використання й збереження родючості ґрунтів.

Список використаних джерел

1. Довідка з державної статистичної звітності про наявність земель та розподіл їх за власниками земель, землекористувачами угіддями (за даними форми 6-зем). Заліщицький район. Залішки: Відділ Держремагентства у Заліщицькому районі Тернопільської області. 2019.
2. Заблоцький Б. В. Ризики сільськогосподарського використання земельних ресурсів Тернопільської області. Географія, екологія, туризм: теорія, методологія, практика : мат. міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 25-річчю географ. фак-ту ТНПУ ім. В. Гнатюка (21-23 трав. 2015 р.). Тернопіль: СМП «Тайп», 2015. С. 199-202.
3. Питуляк М. Р., Питуляк М. В. Земельно-ресурсний потенціал Тернопільської області та ефективність його використання в сучасних умовах господарювання. Наук. зап. Тернопільського нац. пед. ун-ту. Серія: Географія. Тернопіль, 2018. № 1. С. 190-196.
4. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2019 рік. Київ: Державна служба статистики України, 2020. 230 с.
5. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2019 рік. Тернопіль: Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Тернопільській області, 2020. 392 с.

Леньковська М.

*магістрантка II курсу
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Науковий керівник – викл. Гавришок Б. Б.*

ГЕОПРОСТОРОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА БУЧАЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Згідно діючого Лісового кодексу України [1], лісовими ресурсами є деревні, технічні, лікарські та інші продукти лісу, що використовуються для задоволення потреб населення і виробництва та відтворюються у процесі формування лісових природних комплексів.

До лісових ресурсів також належать корисні властивості лісів

(здатність лісів зменшувати негативні наслідки природних явищ, захищати ґрунти від ерозії, запобігати забрудненню навколишнього природного середовища, сприяти регулюванню стоку води, оздоровленню населення та його естетичному вихованню тощо), що використовуються для задоволення суспільних потреб.

Метою нашого дослідження є аналіз геопросторових особливостей розвитку лісогосподарського землекористування Бучацького району. Відповідно до мети було сформульовано наступні **завдання**: проаналізувати залісненість району, виявити породний склад та вікову структуру деревостанів у лісництвах Бучаччини.

Дослідження лісів Бучацького району здійснено нами з використанням статистичної звітності лісогосподарських підприємств [2, 3, 4], картографічних матеріалів лісовпорядкування та топографічних карт.

На схемі геоморфологічного районування територія лісгоспу розміщена у південно-західній частині Подільської височини, зокрема в межах таких її районів: Подільської горбистої гряди, Тернопільської структурно-пластової рівнини, Придністровської структурно-пластової глибоко розчленованої рівнини. Таким чином ми можемо зробити висновок, що ліси Бучацького району належать до категорії рівнинних.

У адміністративно-організаційній структурі до ДП «Бучацький лісгосп» належать 7 лісництв (Бучацьке, Золотопотіцьке, Язловецьке, Коропецьке, Монастирське, Криницьке, Дорогичівське), загальною площею 26536,0 га. Крім лісів державного лісового фонду в зоні діяльності лісгоспу є 5,3 тис. га лісів інших лісокористувачів (в основному сільськогосподарських підприємств) [2].

Ліси розміщені на території лісгоспу нерівномірно. Нижчий відсоток лісистості на північному сході території і вищий на південному заході. На території Бучацького району розміщені 3 із 7 лісництв (Бучацьке, Золотопотіцьке, Язловецьке), загальною площею 11102,0 га, що складає 41,8 % від загальної площі лісів лісгоспу.

Існуючий поділ площі на категорії лісів відповідає господарському призначенню, природним та економічним умовам району розташування лісгоспу (рис. 1). З метою збереження цінних деревних порід та відтворення тваринного світу, на підприємстві створено природоохоронні об'єкти загальною площею 8027 га.

Бучацький лісгосп охоплює велику кількість об'єктів природно-заповідного фонду, а саме:

- заказники місцевого значення: «Савинське», «Чемерова», «Межиліски», «Ковалівка»;
- пам'ятки природи загальнодержавного значення:

«Дністровський каньйон», «Зарваницький»;

- ботанічні пам'ятки природи місцевого значення: «Золота липа», «Шутроминські дуби», «Золотопотіцький дуб», «Язловецька діброва», «Рівна скеля».

Рис. 1. Поділ лісів Бучацького району Тернопільської області на категорії, відповідно до господарського призначення

Пріоритетним напрямком розвитку лісового господарства Бучаччини на поточний період і на перспективу залишається створення нових високопродуктивних насаджень у лісовому фонді, ефективне проведення рубок формування і оздоровлення лісів, створення захисних лісових насаджень на непридатних для сільськогосподарського використання землях для поступового доведення лісистості регіону до оптимальної [3].

У динаміці лісового фонду в межах лісгоспу простежуються позитивні тенденції у напрямку збільшення лісовкритих територій. Так за ревізійний період 2004-2014 рр. площа земель лісового фонду постійного користування збільшилась на 180 га, лісові та вкриті лісовою рослинністю площі зросли на 557,8 га, не вкриті лісовою рослинністю землі скоротились на 200,9 га.

Лісові ділянки в практичній діяльності використовуються ефективно. Про це свідчить ступінь використання потенційної продуктивності лісових ділянок, вкритих лісовою рослинністю на 74,7%, зменшення питомої ваги неvkритих лісовою рослинністю лісових ділянок, покращення основних таксаційних показників.

Основними причинами зміни площі вкритих лісами територій та загальних запасів є:

- господарська діяльність лісгоспу;
- заліснення неvkритих лісовою рослинністю лісових ділянок відповідно до типів лісорослинних умов;
- переведення незімкнутих лісових культур і природного поновлення у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки;
- природний ріст насаджень.

Лісовідновлення на території району має змішаний характер – переважання штучного лісовідновлення в поєднанні зі збереженням підросту корінних порід (в букових насадженнях) та природне поновлення вільхових насаджень.

В межах району насадження природного походження займають 34,7%, незімкнуті лісові культури 2,8%, не вкриті лісовою рослинністю землі 1,4%, лісові культури 59,7%, лісові шляхи, просіки, протипожежні розриви 1,4%.

У структурі вкритих деревною рослинністю лісових ділянок домінують твердолистяні ліси (88,9%), на другому місці знаходяться хвойні деревостани (8,2%). За останні роки площа хвойних насаджень зменшилась на 18,9%, твердолистих збільшилась на 4,3%, за рахунок створення лісових культур, які відповідають умовам місцезростання. Найменше на території району у структурі лісів займають м'ягколистяні деревостани.

Провідна роль у видовому складі деревостанів району належить насадженням дуба, граба, сосни, ялини, ясеня, клена, бука, тополі, вільхи, берези, осики [4].

Згідно з розподілом вкритих лісовою рослинністю земель основних лісоутворюючих порід за групами віку, на території Бучацького району молодняки складають – 19,2%, середньовікові – 58,0%, пристигаючі – 8,9%, стиглі і перестійні – 13,9%.

Площа і запас стиглих деревостанів у порівнянні з даними минулого лісовпорядкування збільшились відповідно на 9,1% та 10,8%, в тому числі експлуатаційного фонду відповідно на 5,5% і 1,6%. Основними причинами зміни площі і запасу стиглих насаджень є зміна вікової структури насаджень, господарська діяльність лісгоспу, зміна віку рубки для похідних ялинових насаджень.

Список використаних джерел

1. Лісовий кодекс України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.

2. Державне підприємство «Бучацьке лісове господарство» [електронний ресурс]. Режим доступу: <https://temopilliss.gov.ua/derzhlisgospi/derzhavne-pidprijemstvo-buchacke-lisove-gospodarstvo.html>

3. Проект організації і розвитку лісового господарства державного підприємства: «Бучацьке лісове господарство» Тернопільського обласного управління лісового та мисливського господарства Державного агентства лісових ресурсів України. – Львів, 2014. – 247 с.

4. Матеріали безперервного лісовпорядкування земель лісового фонду ДП «Бучацький лігост» Тернопільського обласного управління лісового та мисливського господарства. – Львів, 2019.

Сабадах С.

*магістрантка II курсу
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Науковий керівник – доц. Питуляк М. Р.*

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ БАСЕЙНУ РІЧКИ СТРИПИ В МЕЖАХ БУЧАЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Актуальність проведених досліджень. В період сьогоднішня однією з глобальних проблем є раціональне використання земельних ресурсів у басейнах річок, тому дослідження в межах басейну дає можливість комплексно розглянути проблему збалансованого природокористування, як основного завдання стратегії збалансованого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням гідрологічних ресурсів Тернопільської області, проблеми малих річок та їх збереження, оптимізацію землекористування басейнів річок займається широке коло науковців. Проблематика антропогенної перетвореності і її методичні аспекти дослідження, а саме стійкість геосистем до антропогенних навантажень, розкрито у працях відомих вчених географів П. Г. Шищенка [12], М. Д. Гродзинського [3]. Еколого-географічний аспект регіонального землекористування розглянуто в працях Л. П. Царика (2005) [11], З. М. Герасимів (2007) [2], Питуляк М. Р., Питуляк М. В.

Мета та завдання проведеного дослідження. Метою даної публікації є проведення аналізу особливостей землекористування в басейні річки Стрипи на предмет оцінки сучасного рівня антропогенного навантаження.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалами для публікації послужили дані статистичної звітності облдержадміністрації «Довідка з державної статистичної звітності про наявність земель та розподіл їх за власниками земель, землекористувачами угіддями (за даними форми 6-зем)». У процесі дослідження використовували такі методи: статистичний, картографічний, моделювання, еколого-географічної оцінки й аналізу.

Вклад основного матеріалу. Стан земельних ресурсів України

близький до критичного, оскільки нераціональне землекористування призводить до прояву таких небезпечних деградаційних процесів як ерозія, дефляція, зниження родючості ґрунтів тощо. З огляду на це порушуються принципи екологічнобезпечного природокористування. Зростаюче антропогенне навантаження негативно впливає на стійкий розвиток землекористування, що є причиною зменшення продуктивності земельних угідь. В зазначеному аспекті важливим елементом аналізу сучасного використання земельних ресурсів певної території є визначення її антропогенної перетворюваності на основі співвідношень земель різного функціонального використання в загальній структурі земельного фонду регіону [10].

В межах басейну річки Стрипи в Бучацькому районі зосереджено близько 17 населених пунктів, які об'єднані у сільські ради.

Із таблиці 1 видно, що більшість адміністративних одиниць у межах басейну річки Стрипи характеризуються високою розораністю – понад 60%, що є «вищим норми».

Таблиця 1

Структура земельних угідь адміністративних одиниць
в межах басейну річки Стрипи, % (складено за [8])

Адміністративні одиниці, с/р	Орні землі, %	Забудовані землі, %	Землі під водою, %	Землі під лісами, %	Сіножаті, пасовища, %
Киданівська	79,00	2,06	1,49	2,99	10,8
Бобулинська	67,32	2,55	0,98	1,51	25,2
Осовецька	64,35	1,53	0,56	7,12	23,91
Старопетликівська	74,75	3,20	0,57	7,6	9,85
Переволоцька	67,42	3,37	0,90	2,38	22,08
Заривинецька	67,17	4,09	0,82	4,87	14,17
Підзамочківська	61,22	9,78	0,50	9,09	9,45
м. Бучач	44,73	23,48	1,94	19,5	2,95
Жизномирська	67,58	5,25	0,33	7,95	14,95
Сороківська	57,08	3,84	0,72	24,63	11,00
Підмістянська	69,28	1,62	0,68	13,55	13,23
Ліщанецька	46,67	2,08	0,51	40,37	7,55
Русилівська	64,50	2,16	0,03	20,89	10,27
Скомороська	48,54	3,27	0,84	25,22	18,69
Миколаївська	41,77	4,41	4,01	31,50	12,97
Дулібівська	60,59	3,31	0,72	20,13	12,50
Берем'янська	50,23	2,20	1,29	22,12	19,80

Найвища розораність спостерігається на території Киданівської – 79%, Старопетликівської – 74,74%, Бобулинської, Переволоцької та

Заривинецької сільських рад – 67%. Найнижчою розораність є на території Миколаївської с/р – 41,77% та м. Бучач – 44, 73%

Отже, у межах басейну р. Стрипи розорано близько 20360, 96 тис. га земель. Проблемним є те, що у більшості сільських рад, де показник розораності високий, використовуються малопродуктивні та високоеродовані землі, які можна було б зайняти під багаторічні насадження, при цьому не змінюючи цільового призначення землі.

Найвищим показником лісистості характеризуються такі території – Лішанецька (40,37%), Миколаївська (31,50%) та Сороківська (24,63%) с/р відповідно, де рівень розораності найнижчий. Тільки на території Скомороської с/р показник лісистості становить 25,22%, що відповідає нормі, оскільки басейн річки Стрипи знаходиться в зоні широколистяних лісів із нормативним показником лісистості – 23-40%, проте, більша половина населених пунктів має показник лісистості менше 10%.

У структурі земельних угідь населених пунктів у межах басейну р. Стрипи забудовані землі у становлять 4,77%, близько 1% земель знаходяться під водою та болотами. Інші землі сільськогосподарського призначення (пасовища, сіножаті та багаторічні насадження) займають 14,21% території.

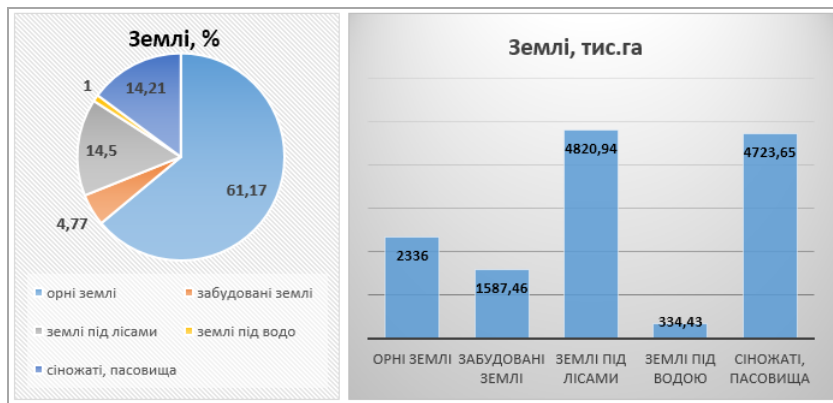

Рис.1. Структура землекористування басейну р. Стрипа в Бучацькому районі Тернопільської області

Високий ступінь трансформованості земельних угідь є наслідком суцільної розораності та інтенсивного характеру ведення сільського господарства. На схилі місцевостях цих територій спостерігається менший відсоток розораності земельних угідь та певна частка залужених земель.

Отож, враховуючи високу розораність басейну р. Стрипи (61%), її необхідно скоротити в середньому на 21%, за рахунок переведення частини малопродуктивних і сильноеродованих орних земель під заліснення або залуження.

Проведення таких оптимізаційних заходів сприятиме зростанню частки земель під природними угіддями в межах басейну р. Стрипи з 30% до 50%.

Отже, оптимізаційна структура земельних угідь в межах басейну р. Стрипи включатиме 40% – орних земель, 27% – лісів та лісовкритих площ, 20% – сіножатей, пасовищ та багаторічних насаджень, 7% – забудованих земель і 2% – земель під водою та болотами.

В основу запропонованої моделі покладено принцип рівноваги і паритетного розвитку господарства. Це означає, що використання земельних та інших природних ресурсів і розвиток господарської діяльності на досліджуваній території не повинні погіршувати якості довкілля і стану природних геосистем. Реалізувати такий підхід потрібно впродовж певного періоду часу, змінивши цільове призначення земель та організувавши ландшафтно-адаптоване їх використання [7].

Список використаних джерел

1. Географія Тернопільської області. Т.1. Природні умови та ресурси / ред. проф. Сивого М.Я. – Тернопіль: Крок, 2017. – 504 с.
2. Герасимів З.М. Оптимізація землекористування східної частини Опілля (в межах Тернопільської області). Монографія /З.М. Герасимів – Тернопіль: Воля, 2009. – 144 с
3. Гродзинський М.Д. Стійкість геосистем до антропогенних навантажень / М.Д. Гродзинський – К.: Лікей, 1995. – 233 с.
4. Природні умови та ресурси Тернопільщини. / за ред. М.Я. Сивого, Л.П. Царика. – Тернопіль: ТзОВ: «Терно-граф», 2011. – 512 с.
5. Питуляк М.Р. Гідрологія: навчально-методичний посібник / М.Р. Питуляк, М.В. Питуляк. – Тернопіль: ТНПУ, 2014. – 118 с.
6. Природокористування: навчальний посібник. / [Царик Л.П., Чеболда І.Ю., Каплун І.Г., Стецько Н.П. та ін.] – Тернопіль: редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2015 – 398 с.
7. Кузик І.Р. Кузик З.І. Сучасний стан та напрями оптимізації землекористування басейну річки Нічлави / І.Р.Кузик - Вісник Тернопільського відділу Українського географічного товариства. – Тернопіль : ТНПУ, 2019. – 44с.
8. Матеріали звіту Головного управління Держгеокадастру у Тернопільській області (форма 6-зем) по Буцацькому районі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://teropilska.land.gov.ua>
9. Офіційний сайт Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ecoteropil>
10. Хрищук С.Ю. Антропогенна перетвореність як критерій оптимізації землекористувань на регіональному рівні /С.Ю. Хрищук, Р.І. Беспалько / Міжнародний науковий журнал «SCIENCE and EDUCATION a NEW DIMENSION» (природничі, математичні та технічні науки). – Будапешт, 2013. – С.138-141.]
11. Царик Л.П. Еколого-географічний аналіз і оцінювання території: теорія та практика / Л.П. Царик. – Тернопіль: „Навчальна книга – Богдан”, 2006. – 256 с.
12. Шищенко П.Г. Прикладная физическая география / П.Г. Шищенко. – К.: Вища школа, 1988. – 192 с.

Турянська К.
магістрантка II курсу
спеціальності 106 Географія
Науковий керівник – доц. Питуляк М. Р.

ПРИРОДНИЙ РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НПП «ДНІСТРОВСЬКИЙ КАНЬЙОН»

Велич Дністровського каньйону зачаровує, а його популярність стрімко росте щороку – за хорошими враженнями, сучасними туристичними продуктами, активним і екологічним відпочинком сюди приїждять дедалі більше українців. Дністровський каньйон – один із найцікавіших туристичних об'єктів України, тому що кожен знайде тут щось до душі. На берегах каньйону дедалі частіше відкриваються нові кемпінги та бази відпочинку, активно працюють пункти прокату каяків і велосипедів, гіді і локальні туристичні фірми, з'являються виробники місцевих крафтових продуктів, проводять цікаві місцеві події і заходи, поступово створюються нові туристичні шляхи та екостежки [4].

Метою статті є аналіз сучасного стану та структури природного рекреаційного потенціалу НПП «Дністровський каньйон».

Виклад основного матеріалу. Під природними рекреаційними ресурсами розуміють тіла і явища природи, які забезпечують відпочинок як засіб підтримання і відновлення працездатності і здоров'я людей. Вони наділені комфортними властивостями для рекреаційної діяльності і можуть бути використані для її організації. Традиційно до рекреаційних ресурсів відносять компоненти природного або культурного ландшафту, відповідно: кліматичні, водні, гідромінеральні, лісові, гірські, соціально-культурні, окремі природні або культурні об'єкти. Найчастіше виділяють функціональні сполучення ресурсів, що формуються на основі принципів доповнення та комплексності [1, с. 42].

В умовах сучасної економічної ситуації, що склалась в Україні, а також в Тернопільській області посилюється увага до місцевих природно-рекреаційних ресурсів, які сприяють оздоровленню та лікуванню населення.

Природний рекреаційний потенціал НПП «Дністровський каньйон» представлений такими ресурсами, як геоморфологічні, геологічні, кліматичні, водні, лісові, ландшафтні.

Серед рельєфоутворюючих процесів, що мають важливе значення для рекреації і туризму на окремих ділянках Тернопільського Придністер'я значну роль відіграють карстові процеси. Карст найбільшого розвитку досягнув у верхньотортонських гіпсах Придністров'я. Тут наявні поверхневі та підземні його форми. Перші з

них виражені порівняно слабо і трапляються рідше, другі – утворюють величезні підземні лабіринти – печери довжиною ходів у десятки кілометрів. Понад 15 печер Тернопільщини мають наукову, спелеологічну, туристичну, пізнавальну цінність (Оптимістична, Озерна, Кришталева, Вертеба, Ювілейна, Нагірянська, Жолоби). Переважна їх більшість зосереджена в Середньому Придністров'ї, 2/3 із яких – у Борщівському районі [5].

Останнім часом у Придністров'ї виявлено і обстежено кілька десятків печер. Деякі з них належать до найдовших печер у нашій країні. Одна з них – печера Оптимістична. Першою і найхарактернішою рисою печер Придністров'я є те, що у них переважають вузькі щілинні ходи, приурочені до вертикальних тектонічних тріщин [5].

Особливу групою об'єктів рекреаційної привабливості, які можуть бути використані для пізнавальної рекреації, є геологічні пам'ятки природи. Це відслонення гірських порід, форми рельєфу земної поверхні, печери, які найвиразніше ілюструють геологічну будову і природні процеси, що відбувалися в історичному минулому на цій території.

Наукову та пізнавальну цінність мають відслонення гірських порід на лівому березі р. Дністер поблизу населених пунктів Трубчин, Кудринці, Мельниця-Подільська, Худиківці, Пилипче, Колодрібки, Залішки, Іване-Золоте, Устечко; в нижній течії долин рік Серету, Коропця, Золотої Липи, Збруча [5].

Територія НПП «Дністровський каньйон» знаходиться у кліматичній найкомфортнішій частині помірною поясу Європи – у його південній частині. Це своєрідно проявляється у кліматичних властивостях регіону.

Для оцінки комфортності літнього сезону для відпочинку і туризму найчастіше застосовують декілька кліматичних і метеорологічних показників (температуру повітря, вологість, опади, хмарність, швидкість вітру, сонячну радіацію). Середньомісячна температура липня 18°C, тому можна зробити висновок про те, що НПП «Дністровський каньйон» є комфортним для літнього відпочинку [2].

Рекреаційна діяльність змінюється за сезонами року. Для різних сезонів використовують різні критерії оцінки клімату і погоди.

Водні ресурси є надзвичайно важливою невід'ємною складовою природних рекреаційних ресурсів. Рекреаційні ресурси НПП «Дністровський каньйон» представлені річками, та відносно невеликою кількістю озер та водосховищ. Особливе значення для рекреації мають Червоногородський водоспад на р. Джурин, Русилівськй водоспади, Сокілецькй водоспади. Регіон Тернопільського Придністер'я

добре забезпечений водними ресурсами, які є сприятливими для рекреаційної діяльності.

Біотичні рекреаційні ресурси – це ресурси живої природи сприятливі як для лікування, так і для задоволення духовних потреб людини та організації окремих видів туризму. В якості таких ресурсів можуть бути рекреаційні ліси, та об'єкти природно-заповідного фонду. Практично всі ліси є придатними для реалізації в них рекреаційної діяльності. Найбільш сприятливими для здоров'я людини є соснові, сосново-дубові, дубові, липові та кленові ліси. Лісистість Тернопільського Придністер'я коливається від 14 до 25%, тоді як у центральній частині Тернопільської області цей показник коливається від 5 до 15%. Панівними є широколистяні ліси. Регіон є добре забезпечений біотичними природними рекреаційними ресурсами.

Щодо ландшафтних рекреаційних ресурсів, то регіон Тернопільського Придністер'я характеризується великою різноманітністю щодо цих ресурсів. Тут виділяються схили річкових долин, пологі та спадисті на четвертинних суглинках і глинисто-піщаних відкладах у верхів'ї річок з темно-сірими ґрунтами та чорноземами опідзоленими. Вони є малосприятливими для відпочинку в теплу пору, але взимку можуть бути сприятливі для спортивного відпочинку на лижах. Крім того, тут зустрічаються рівнини з лесовим покривом, які в минулому були вкриті широколистяними лісами, степами і луками, з джерелами і потічками в балках. На даний час вони зайняті орними землями, сільськогосподарськими угіддями, населеними пунктами, що у свою чергу ускладнює їхнє використання в плані рекреації, а відтак вони є малосприятливими для відпочинку. Горбогірні місцевості, вкриті дубово-буковими лісами поширені у Монастириському районі. Тут є урочища високих видовжених горбів з плоскими вершинами і крутими схилами, вкриті дубово – грабовими, дубово – буковими і дубовими лісами, а також карстові форми (лійки, понори, провалля, печери, тріщини). Загалом ці місцевості сприятливі для відпочинку, особливо карстові форми, які є найсприятливішими для розвитку спелеотуризму та організованого відпочинку [2, с. 391-396].

Висновки. НПП «Дністровський каньйон» має значний природно-рекреаційний потенціал, який забезпечує розвиток рекреації всіх функціональних напрямків – лікувально-оздоровчої, оздоровчо-спортивної, спортивно-туристської, любительської, пізнавальної. Високий природно-рекреаційний потенціал Придністер'я в сучасних умовах використовується досить активно. Багатство та різноманітність рекреаційних ресурсів визначатимуть розвиток рекреації тут і в майбутньому.

Потребують активізації використання місцеві ресурси столових вод; перспективним напрямком лікувальної рекреації є спелеологія. Для розвитку пізнавальної рекреації слід активно використовувати природно-заповідні об'єкти (ПЗО). Доцільно також розвивати водний туризм по річці Дністер та в нижній течії рр. Стрипа, Золота Липа, Серет, Збруч, який може мати не лише оздоровчо-спортивний характер, а й пізнавальний.

Список використаних джерел:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія.- К.: 2001. 395 с.
2. Географія Тернопільської області: монографія. В 2-ох т. Т. I. Природні умови та ресурси. Тернопіль: Крок, 2017. 504 с.
3. Новицька, С. Водні рекреаційні ресурси: еколого-географічний аналіз і оцінювання. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Географія. 2007. Вип. 1. С. 158 – 168.
4. Путівник Дністровським каньйоном URL <https://lowcost.ua/dniester-canyon-guide/>.
5. Свинко Й. М. Нарис про природу Тернопільської області: геологічне минуле, сучасний стан. / Й. М. Свинко – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 192 с.

Шмигельська Х.¹, Жайворонко Н.²

¹магістрантка I курсу, ²магістрантка II курсу спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – викл. Гавришок Б. Б.

ДО СТРУКТУРИ ЗЕМЕЛЬ ЛІСОВОГО ФОНДУ БЕРЕЖАНСЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ліси України є її національним багатством і за своїм призначенням та місце розташуванням виконують переважно водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні, естетичні, виховні, інші функції та є джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах.

Відповідно до Земельного кодексу України, землі лісгосподарського призначення є невід'ємною складовою частиною цільового призначення земель. У наказі Державного комітету України із земельних ресурсів «Про затвердження класифікації видів цільового призначення земель» [3]. зазначається, що землі лісгосподарського призначення – це землі, вкриті лісовою рослинністю, а також не вкриті лісовою рослинністю, нелісові землі, які надані та використовуються для потреб лісового господарства, крім земель, зайнятих зеленими насадженнями у межах населених пунктів, які не віднесені до категорії лісів, а також земель, зайнятих окремими деревами і групами дерев, чагарниками на сільськогосподарських угіддях, присадибних, дачних і садових ділянках

Бережанський район Тернопільської області характеризується високим показником лісистості території, що становить 34,2%. Площа лісів – 22586,89 га. Це однозначно є позитивним явищем, оскільки ліс є не тільки джерелом деревної сировини, а й могутнім фактором стабілізації навколишнього природного середовища, регулятором екологічної стабільності ландшафту. Середній показник лісистості по Тернопільській області майже втричі менший і складає 14,2% [1].

Як бачимо із діаграми на рис. 1, у структурі земельного фонду Бережанського району ліси та інші лісовкриті території за площею, яку вони займають, поступаються тільки землям сільськогосподарського призначення, площа яких – 38609,31 га (58,4%). Це вказує на те, що сільськогосподарське землекористування є провідним в районі дослідження, однак лісогосподарське використання земель теж має велике значення для економіки Бережанського району.

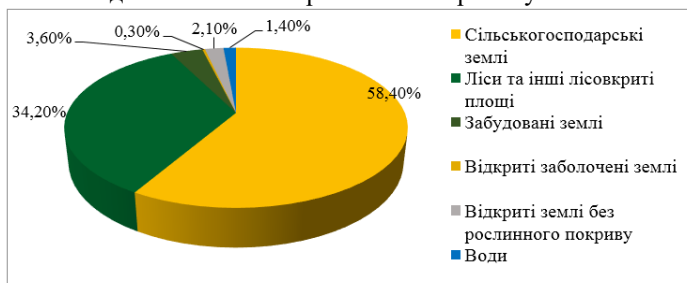

Рис. 1. Структура земельного фонду Бережанського району
(Побудовано авторами за даними [2])

Ліси Бережанського району перебувають у власності державних підприємств «Бережанське лісомисливське господарство» та «Бережанирайагроліс». Зона діяльності останнього охоплює колишні колгоспні ліси загальною площею лісових ділянок 4970 га.

Основним користувачем лісових земель, що здійснює лісогосподарювання на території Бережанського району є державне підприємство «Бережанське лісомисливське господарство» (рис. 2).

Загальна площа лісництв в межах Бережанського району становить 17019 га. Найбільшу площу займає Нарайівське лісництво – 4711 га, а найменшу – Підгаєцьке – 809 га (рис. 3.).

Ліси на території Бережанського району розташовані більш-менш рівномірно окремими великими урочищами. Винятком є насадження Козівського лісництва, яке організоване на базі колишніх колгоспних лісів. Лісові масиви цього лісництва розташовані по території нерівномірно і в більшості мають невеликі площі. Часто це захисні насадження на крутосхилах, вздовж водойм, тощо.

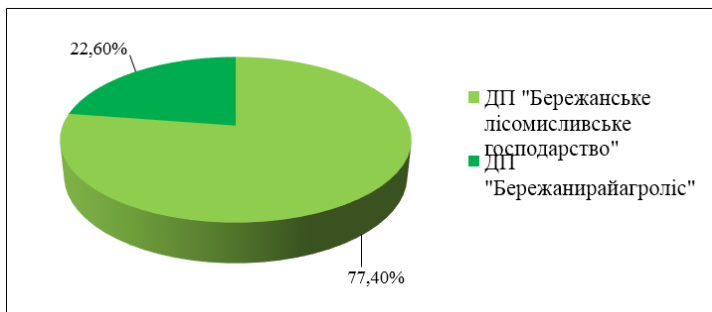

Рис. 2. Розподіл лісових земель Бережанського району між лісокористувачами

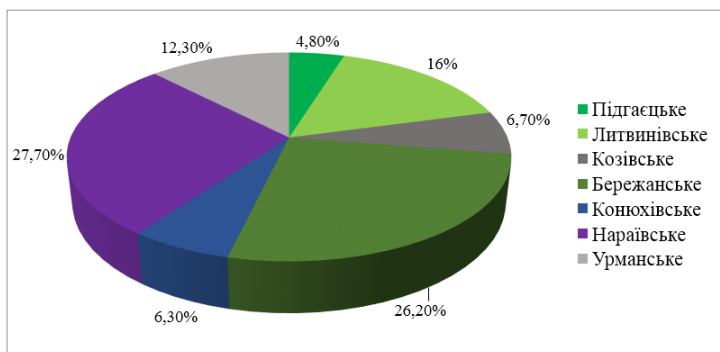

Рис. 3. Розподіл земель ДП «Бережанське лісомисливське господарство» між лісництвами в межах Бережанського району (Побудовано авторами за даними [4])

Можемо виділити такі територіальні особливості: найменш залісненою є східна та південно-східна частина Бережанського району, найвища залісненість простежується у західній та центральній частинах району.

У структурі лісового фонду Бережанського лісомисливського господарства переважають лісові землі – 29128 га (98,6%). Площа нелісових земель становить 426 га (1,4%). У структурі лісових земель домінують вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки, що становлять 92,1% (в тому числі лісові культури 46,5%), частка не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок складає 6,5%.

У структурі не вкритих лісовою рослинністю ділянок виділяють такі категорії: незімкнуті лісові культури (2,8%), лісові розсадники та плантації (0,4%), рідколісся (0,1%), згарища та загиблі насадження (0%), зруби (1%), галявини та пустирі (0,1%), біогалявини та декоративні

галявини (0,6%); лісові шляхи, просіки, протипожежні розриви, лісові осушувальні канали (1,5%).

Найбільшу площу лісових ділянок, вкритих ліською рослинністю має Нараївське лісництво – 4416,2 га, найменшу – Козівське – 1026,9 га. Серед лісових ділянок не вкритих ліською рослинністю найбільші їх площі у Бережанському лісництві – 288,4 га, а найменші у Конохівському лісництві – 35 га.

Нелісові землі займають площу 426 га. У структурі нелісових земель виділяють такі категорії: рілля (1,5%), сіножаті (10,4%), пасовища (27,8%), багаторічні насадження (2,5%), води (4,5%), болота (1,1%), садиби і споруди (5,1%), траси (29,8%), інші нелісові землі становлять 17,3%.

Таким чином, Бережанський район, із його складним, сильнорозчленованим, горбистим рельєфом характеризується лісистістю, що значно перевищує середньообласні показники і становить 34,2%. Основним користувачем лісових земель, що здійснює лісгосподарювання на території Бережанського району є державне підприємство «Бережанське лісомисливське господарство», в структурі якого, на території району, виділено 7 лісництв. Найбільші площі мають Нараївське і Бережанське лісництва. Вони ж є найкомпактнішими у геопросторовому відношенні. У структурі земель підприємства переважають «лісові землі» (98,6%), з яких 6,5% не вкриті ліською рослинністю (зруби, незімкнуті лісокультури, галявини). Загалом, це свідчить про ефективність ведення лісового господарства на підприємстві. На нелісові землі припадає 1,4% площі (дороги, сіножаті, пасовища і т.д.). Площі ДП «Бережанирайагроліс» порівняно невеликі. Лісовпорядкування там не проводилось з радянських часів, тому не маємо співставних даних для аналізу.

Список використаних джерел

1. Гавришок Б.Б., Жайворонко Н. С. Особливості лісгосподарського землекористування на території Опілля в межах Тернопільської області. Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки: матеріали II-ї міжнародної науковопрактичної конференції, 15 жовтня 2020 р. Тернопіль : Вектор, 2020. С. 178–184.
2. Державна статистична звітність про наявність земель та розподіл їх за власниками земель, землекористувачами, угіддями по Бережанському району станом на 01.01.2019 р. / Головне управління Держгеокадастру у Тернопільській області. URL: <https://ternopilaska.land.gov.ua/podatny-zapyt-na-publichnu-informatsiiu> (дата звернення: 15.10.2019).
3. Про затвердження класифікації видів цільового призначення земель : наказ Державного комітету України із земельних ресурсів від 23.05.2017 р. № 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1011-10#Text> (дата звернення: 04.10.2019).
4. Фондові матеріали та матеріали первинної статистичної звітності ДП «Бережанське лісомисливське господарство» за 2019 р.

Вільчинська І.

магістрантка II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – викл. Гавришок Б. Б.

РАННІЙ ЕТАП ОСВОЄННЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ (НА ОСНОВІ АРХЕОЛОГІЧНИХ ЗНАХІДОК)

Тернопільський район, як і Подільський регіон загалом, належать до територій давно заселених і освоєних людиною. Результатом цього є значна антропогенна трансформація території і формування природно-господарських систем, які не здатні до саморегуляції. Це зумовлює необхідність наукового обґрунтування заходів щодо оптимізації природокористування в їх межах.

Вивченням заселення та господарського освоєння Поділля, чи окремих його частин займались переважно археологи. Так О. Ситник [5] ґрунтовно вивчив процес заселення регіону в палеоліті та частково в мезоліті, Б. Строць [6] виявив закономірності розселення черняхівських племен на Поділлі, І. Русанова (1986), М. Ягодинська (1998) та Б. Тилишак (1986, 1998) дослідили давньоруські поселення. Праці археологів служать основою для проведення історико-географічних реконструкцій. Проблемам заселення окремих частин Подільського регіону присвячені роботи географів Л. Воропай, М. Куниці [2], Б. Гавришка, М. Сивого [3], В. Круля [4], Л. Теодорович [8], С. Романчука [5], І. Ковальчука (2004) та ін.

Метою нашого дослідження є виявлення природних передумов та геопросторових закономірностей господарського освоєння території Тернопільського району в археологічну добу.

Досліджувана територія активно заселялась починаючи з середнього палеоліту (рис. 1). Як справедливо зазначає В. Круль [4], палеолітичні стоянки не слід вважати поселеннями в сучасному сенсі цього слова, та все ж це певні форми територіального розселення, які заслуговують на увагу. За даними Л. Теодорович [8], тогочасні громади селились на мисоподібних виступах з крутими схилами. Територіально пам'ятки палеоліту зосереджені вздовж річок Серету (між с. Ігровиця та м. Тернопіль) та Гнізни (між селами Дубівці і Смиківці) і належать до Тернопільської групи, виділеної Л. Теодорович [8].

Південь району у цей період залишається не заселеним. Залежно від абсолютної висоти розміщення, палеолітичні стоянки поділяються на

дві групи: 1) розміщені на низьких терасах чи в нижніх частинах схилів річкових долин; 2) розміщені на товтрових горбах (Великий Глибочок, Дубівці, Ігровиця). Ймовірно другий варіант розміщення мав на меті спостереження за рухом тварин по території.

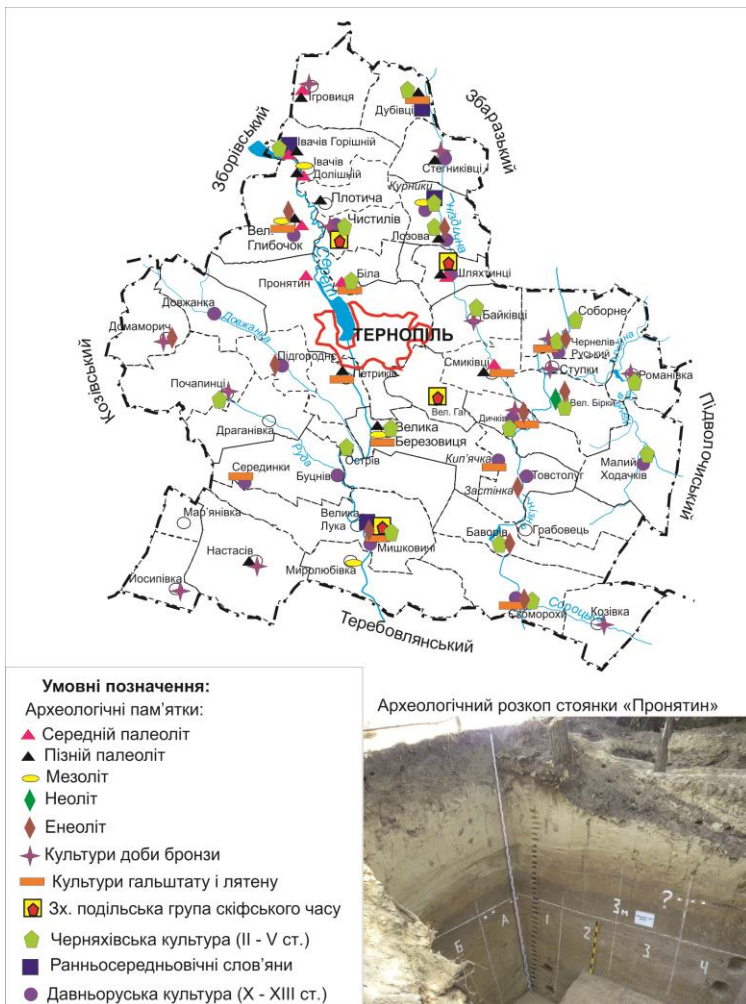

Рис. 1. Археологічні пам'ятки на території Тернопільського району

В мезоліті природні умови змінюються у зв'язку з пом'якшенням клімату. Провідною корисною копалиною залишається кремій. Проте поселень мезоліту в межах регіону виявлено всього 5 і головна причина

цього – їх ніхто спеціально не вивчав. Наявна інформація що до цього періоду систематизована О. Ситником (2009). Виявлені на даний час стоянки мезоліту у своєму розміщенні повторюють географію палеолітичних поселень.

Населення палеоліту й мезоліту – це мисливці й збирачі. Відповідно вплив їх на природне середовище був мінімальний. Ситуація кардинально змінюється в енеоліті, коли на території Поділля набуло розвитку відтворювальне господарство. В межах досліджуваного регіону цей період представлений трипільською культурою та культурою кулястих амфор. Провідна галузь господарства – землеробство. Набуло розвитку також тваринництво, зокрема вигінне. Таким чином, починаючи з енеоліту в регіоні формуються агро- та селитебні ландшафти. Розвиток гончарного ремесла та будівництва жител передбачали видобуток лесоподібних суглинків. Енеолітичні поселення і могилиники виявлені на території одинадцяти сучасних поселень. Більшість знахідок (7) по'язані з трипільською культурою. Геопросторово більшість знахідок цього часу приурочено до східної частини району в басейні р. Гнізни.

Доба бронзи (кінець III – кінець II тис. до Р. Х.) ознаменувалась зміною кліматичних умов. Посушливий клімат зумовив поширення тваринництва як основи господарювання більшості тогочасних археологічних культур. Як наслідок – суттєве зниження антропогенного тиску на природне середовище. Епоху бронзи в межах Тернопільського району репрезентують знахідки у 12 локаціях. Пов'язані вони переважно із племенами Подільської групи підкарпатської культури шнурової кераміки (с с. Дичків, Козівка, Стегниківці тощо) та культури Ноа (с с. Настасів, Стегниківці, Чистилів тощо).

Особливе місце в заселенні досліджуваних територій належить добі раннього заліза. У цей період територія сучасного Тернопільського району зазнавала впливу як скіфського елементу, так і кельтських традицій. Більшість археологічних знахідок по'язані з Гава-Голіградською та Висоцькою культурами. У господарській спеціалізації провідна роль належала орному землеробству і вигінному тваринництву. Осередками заселення і надалі залишались долини рік.

На протязі II – V ст. після Р. Х. територію області активно заселяли племена черняхівської культури. В цей період поселенське навантаження в регіоні різко зростає. Підтвердженням цього є численні поселення та могилиники. На території району їх виявлено 19, зокрема: Баворів, Біла, Лозова, Мишковичі, Острів тощо. Геопросторові закономірності розташування черняхівських поселень на Західному Поділлі встановив Б. Строчень [7]. Природними передумовами розміщення цих поселень є:

наявність води та полегшений доступ до неї; розташування поселень тільки на чорноземах.

Археологічні пам'ятки давньоруського періоду представлені селищами, городищами та похованнями. В межах досліджуваного регіону давньоруські селища та городища виявлено біля сіл Буцнів, Великий Глибочок, Мишковичі, Курники, Чернелів Руський тощо. Загалом 17 пам'яток цього часу.

Запропонований вище аналіз заселення території є очевидно неповним, адже відтворює археологічну пізнаність регіону тільки на даний час, проте він дозволяє зробити певні **висновки**:

- компактне розміщення пам'яток трьох і більше археологічних культур виявлено вздовж річок Серет та Гнізна, переважно в північній частині району;
- інтенсивне господарське освоєння окремих частин регіону розпочалося з енеоліту і з певними перервами триває й досі. Територіально воно співпадає з розміщенням поселень відповідних археологічних культур;
- починаючи з палеоліту активно проходило заселення і освоєння північної частини району, а з енеоліту – ще й східної; західна частина району приурочена до вирівняного межиріччя Серету і Стрипи в археологічний період залишалась мало заселеною.

Список використаних джерел

1. Дем'янчук П. М. Історико-ландшафтний аналіз впливу природних умов на заселення Західно-Подільського горбогір'я від найдавніших часів до епохи Середньовіччя // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Географія. – Тернопіль, 2003. – № 1. – С. 9 – 14.
2. Воропай Л. И., Куница М. Н. Селитебные геосистемы физико-географических районов Подольи. – Черновцы: ЧГУ, 1982. – 90 с.
3. Гавришок Б. Б., Сивий М. Я. Особливості природокористування в Подільських Товтрах: Монографія. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – 260 с.
4. Круль В. П. Ретроспективна географія поселень Західної України: Монографія. – Чернівці: Рута, 2004. – 382 с.
5. Романчук С. П. Правобережний лісостеп України як етногеоекологічна ніша трипільців // Історична географія: початок ХХІ сторіччя / Зб. наук. праць. – Вінниця: Теза, 2007. – С. 53 - 64.
6. Ситник О. С. Середній палеоліт Поділля: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора істор. наук: 07.00.04. / Ситник Олександр Степанович; Інститут археології НАН України. – К., 2003. – 32 с.
7. Строчень Б. Закономірності розташування черняхівських поселень на Західному Поділлі // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – Львів, 2002. – Вип.8. – С. 37 – 38.
8. Теодорович Л. В. Природні умови палеоліту північного Поділля: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: 11.00.04. / Теодорович Лариса Віталіївна; Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2005. – 19 с.

Галай Ю.
магістрантка II курсу
спеціальності 106 Географія.
Науковий керівник – доц. Заблоцький Б. В.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ ЗОЛОЧІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Актуальність дослідження. Освіта як основа соціального, політичного, економічного, духовного та культурного розвитку суспільства є державним пріоритетом. Як державний і громадський інститут вона передбачає відповідальність держави і суспільства за стан її функціонування.

Актуальність даної теми полягає у принципових змінах, що відбуваються в системі загальної середньої освіти України. У зазначеному контексті в Національній доктрині розвитку освіти наголошується на необхідності створення відповідних умов розвитку і саморозвитку кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися упродовж усього життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства.

Стрімкий розвиток освіти сприяє модернізації сучасної системи освіти шляхом впровадження нових технологій, методів та прийомів навчання. Модернізація відкриває нові перспективи, породжує нові можливості для пошуку і реалізації особистості в майбутньому.

Питаннями системи освіти та шляхів її удосконалення займалися багато науковців: О. Ельбрехт, М. Будяньський, О. Коновець, І. Добрянський, В. Ледньов, І. Колесникова, М. Євтух, І. Волощук, Ю. Єлізовенко, А. Кмець, Г. Козлакова, Ю. Терещенко, З. Курлянд, Р. Хмелюк, А. Семенова та інші. Проте, дослідження системи освіти на рівні адміністративних районів проводилися не повсюдно і не систематично.

Мета статті полягає у виявленні сучасного стану, основних недоліків та визначенні окремих шляхів удосконалення структури і територіальної організації системи освіти Золочівського району Львівської області.

Виклад основного матеріалу. Система освіти – це сукупність навчально-виховних і культурно-освітніх закладів, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти, які згідно з Конституцією та іншими законами України здійснюють освіту і виховання громадян. Функціонування системи освіти забезпечується державою. Наявність великої кількості

компонентів і соціальний характер дозволяє віднести систему освіти до складних соціальних систем.

В Україні, в умовах реформи освіти, адміністративної реформи (створення об'єднаних територіальних громад) проводиться системна активна робота щодо створення умов для визначення проблем та розробки шляхів розвитку освіти держави та її регіонів. На формування і функціонування системи освіти Золочівського району Львівської області здійснюють вплив різноманітні групи чинників: історико-культурні, соціально-демографічні та економіко-географічні. Одним з найголовніших, який здійснює вплив на діяльність системи освіти району є соціально-демографічний (наявне населення, специфіка його розселення, демографічні характеристики, вплив міграційних процесів на сучасний стан населення і його розселення, професійна структура населення району, тощо). Зростає значення групи соціально-економічних чинників (рівень матеріально-технічного забезпечення закладів освіти, забезпечення засобами навчання, облаштування проживання, забезпечення харчування, транспортування, тощо).

Відповідно до комплексу передумов на території Золочівського району сформувалася система освіти у компонентній структурі, якої основними елементами стали: дошкільні навчальні заклади (ДНЗ), загальноосвітні школи (ЗОШ) та заклади вищої освіти (ЗВО).

На території Золочівського району функціонує 13 ДНЗ: 5 у м. Золочів, Великоволянський, Глинянський, Гончарівський, Сливовицький, Підгайчиківський, Поморянський, Червоненський, Куровицький та 13 НВК (Білокамінський, Гологірський, Заставненський, Зозулівський, Пługівський, Полянський, Ремезівцівський, Сасівський, Сновицький, Словітський, Червоненський, Шпиколоський, Ясеновецький). Рівень охоплення дітей дошкільною освітою становить 70,5% (від 3 до 6 років). Дошкільні навчальні заклади міста та великих сіл мають належну матеріально-технічну базу та забезпечені всім необхідним для виховання і навчання дошкільнят. Проте, більшість ДНЗ району потребують фінансування для облаштування та модернізації.

У районі функціонує 42 ЗОШ, з них 6 шкіл – I ступеня, 12 – I-II ступеня (в т.ч. на базі 2 функціонує дошкільний підрозділ), і 24 – I-III ступеня (в т.ч. на базі 11 функціонує дошкільний підрозділ та економічний ліцей). У Золочеві працює 6 шкіл, а 36 – розміщені по селах району. Чотири заклади освіти є опорними (Сасівський, Глинянський, та два Золочівських). У 2019-2020 навчальному році у ЗОШ району навчалася 7016 учнів. Загалом рівень шкільної освіти району знаходиться на високому рівні. Учні передових шкіл займають

призові місця на районних та обласних олімпіадах і конкурсах. Проте, матеріально-технічна база частини шкіл також потребує покращення і модернізації.

У Золочівському районі діти шкільного віку мають можливість відвідувати і позашкільні навчальні заклади: центр дитячої та юнацької творчості, дитячо-юнацьку спортивну школу, станцію юних техніків, дитячий будинок «Рідний дім», малу академію наук учнівської молоді Золочівської районної ради Львівської області.

Золочівський центр дитячої та юнацької творчості працює у таких напрямках: художньо-естетичному, краєзнавчому, фізкультурно-спортивному, гуманітарному. Узакладі навчається 940 учнів міста. Працюють 20 гуртків: образотворчого мистецтва, рукоділля, вокальний, фольклорний, хореографічний, бісероплетіння, комп'ютерний, краєзнавчий, англійської мови, «євроклуб», витинанки, драматичний та ін.

У дитячо-юнацькій спортивній школі (ДЮСШ) в 2019 р. займалося 450 вихованців. У своїй структурі ДЮСШ має секції: карате, тенісу, волейболу, баскетболу та боксу. Юні спортсмени ДЮСШ показують високі результати з різних видів спорту та займають призові місця у обласних і міжобласних змаганнях, а вихованці секції кіокушинкай карате є переможцями та призерами Всеукраїнських та міжнародних змагань.

На станції юних техніків займається 330 дітей. В закладі є такі гуртки: комп'ютерний, початкового моделювання, ракетно-модельний, моделювання іграшок і сувенірів, гаварецької кераміки, художньої обробки деревини, різьби по дереву. Для кожного гуртка є обладнані класи та майстерні. Навчання безкоштовне.

Районний дитячий будинок «Рідний дім» Золочівської районної ради Львівської області є позашкільним навчально-виховним закладом, що забезпечує дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, та дітям з соціально незахищених сімей умови для проживання, різнобічного розвитку, виховання, готує дітей до здобуття певного рівня освіти, професійної орієнтації та підготовки, самостійного життя. Головною метою дитячого будинку є захист правових, соціальних, духовних інтересів дітей-сиріт, дітей, що залишилися без батьківської опіки та піклування, дітей з неповних, багатодітних, неблагополучних, малозабезпечених сімей та таких, що потребують соціального захисту. Нині в дитячому будинку проживають 24 вихованці віком від 5 до 17 років.

Мала академія наук України – освітня система, яка забезпечує організацію і координацію науково-дослідницької діяльності учнів, створює умови для їх інтелектуального, духовного, творчого розвитку

та професійного самовизначення, сприяє нарощуванню наукового потенціалу країни. Сьогодні Мала академія проводить активну міжнародну діяльність, ефективно працює над зміцненням авторитету України за кордоном, як держави, що має унікальний позитивний досвід щодо створення системи підтримки обдарованих дітей.

На території району діють ЗВО: Золочівський коледж Національного університету «Львівська політехніка», Золочівський коледж Львівського національного аграрного університету, Червоненське вище професійне училище та Золочівський професійний ліцей.

У Золочівському коледжі Національного університету «Львівська політехніка» навчається близько 400 учнів за такими спеціальностями: правознавство, економіка підприємства, бухгалтерський облік, комерційна діяльність, розробка програмного забезпечення, обслуговування програмних систем і комплексів.

Золочівський коледж Львівського національного аграрного університету знаходиться в с. Новоселище Золочівського району Львівської області. На даний час чисельність студентів становить 699 осіб, зокрема 497 – на стаціонарній формі навчання і 202 – заочна форма. Учні навчаються за такими спеціальностями: оператор комп'ютерного набору, перукар, кравець, електрогазозварник, тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва та іншими сільськогосподарськими спеціальностями.

У Золочівському професійному ліцеї навчаються 412 учнів, в закладі здобувають освіту за такими спеціальностями: будівництво та цивільна інженерія, електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, технології легкої промисловості, транспортні технології, харчові технології.

Основними завданнями освітньої діяльності ЗВО є: надання якісних освітніх послуг зі здобуття професії за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, в перспективі – бакалавра; забезпечення умов для оволодіння студентами системою знань з галузі освіти та підготовка до професійної діяльності; розвиток інтелектуальних, творчих та фізичних здібностей студентів засобами позааудиторної роботи, творчої діяльності, фізичного вдосконалення.

Загалом, в умовах трансформації системи освіти Золочівського району, виникає комплекс проблем, які потребують глибокого аналізу і наукового обґрунтування їх вирішення. До основних проблем навчальних закладів належать: недостатнє фінансування; застаріла матеріальна база; низький рівень забезпечення сільських шкіл якісною мережею Інтернет; застаріла база комп'ютерів, низький рівень зарплати працівникам освіти; недосконала територіальна організація елементів

системи освіти в нових умовах адміністративної реформи.

Висновки. В цілому, освітня галузь Золочівського району забезпечує потреби населення в навчанні й вихованні. Головним напрямком її удосконалення є досягнення практичних результатів щодо розширення доступності, зростання ефективності, підвищення якості освіти на всіх рівнях. Загальна спрямованість модернізації системи освіти району полягає в тому, щоб привести її стан у відповідність до потреб сучасного життя, освітніх запитів мешканців району, оптимізувати її структуру та територіальну організацію. Саме тому, розбудова сучасної освітньої галузі, має передбачати створення оптимальних умов для функціонування та розвитку системи освіти і всіх її складових; сприяти розвитку навчальних закладів різних типів і форм власності, різноманітних форм та засобів отримання освіти, що забезпечать громадян якісними освітніми послугами свободою вибору фаху. Реалізація зазначених заходів забезпечуватиме поступову інтеграцію освіти в європейську систему, що сприятиме побудові успішної економічно розвинутої держави у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Золочівська районна рада: офіційний веб-сайт. URL:<https://золочів-райрада.укр>.
2. Курлянд З. Н., Хмелюк Р. І., Семенова А. В. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 495 с.
3. Ткачук Л. В. Концепція педагогічної освіти в області: якість освіти. URL: <https://goo.gl/2Ab8WA>.

Гарасимович Ю.

*магістрантка II курсу
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Науковий керівник – доц. Кузишин А. В.*

СУЧАСНЕ БАЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СТРУКТУРИ СФЕРИ ПОСЛУГ ОБЛАСТЕЙ КАРПАТСЬКО-ПОДІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ

Вступ. Сучасний етап розвитку українського суспільства орієнтується на соціальні цінності, що в нинішніх умовах відображають зростання ваги соціальної сфери у створенні суспільно необхідного продукту. Стан даної сфери безпосередньо впливає на економіку й культуру країни; на цій підставі можна стверджувати, що працівники освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства тощо відіграють значну роль в економіці. Приклад провідних країн світу свідчить, що крім значної уваги до матеріального

виробництва, чимало зусиль прикладається для пріоритетного розвитку соціальної сфери, формують передумови для соціальної орієнтації економіки, для того, щоб державна політика здійснювалася в ім'я людини як головного генератора прогресу цивілізації.

Проблема дослідження трансформації складових елементів соціальної сфери є цариною досліджень значної кількості українських та зарубіжних науковців. В. Куценко та Я. Остафійчук розглядають соціальну сферу як сферу діяльності людей, результатом якої є послуги, що задовольняють потреби суспільства й окремих його членів і пов'язані зі створенням доданої вартості (Куценко, Остафійчук, 2005). Н. Пігуль відзначає, що організаційний механізм побудови соціальної сфери повинен базуватися на чітко визначених функціях, принципах і завданнях, що дозволить більш ефективно реалізовувати державну соціальну політику з метою підвищення якості життя населенні (Пігуль, 2013). Важливим напрямом дослідження соціального географії Я. Олійник та А. Степаненко вбачають дослідження соціального простору територіальних спільнот, їх соціального локалітету (Олійник, Степаненко, 2012). Проблема збалансованого розвитку сфери послуг в межах Карпатсько-Подільського регіону розглядалась в дослідженнях А. Кузишина (Кузишин, 2018, 2019).

Із зростанням значущості функціонування сфери послуг, постає необхідність детального аналізу рівня сформованості її складових та досягнення комплексності в наданні відповідних послуг. Так як дана сфера виступає складовою соціально-економічного середовища, слід її оцінювати з позиції просторового аналізу.

Актуальним питанням видається необхідність визначення збалансованості функціонування окремих елементів сфери послуг, а також рівень їх надання в конкретному обласному регіоні, що дозволяє визначити його рейтингову позицію (місце) в регіоні.

При підготовці даного дослідження планувалося визначити, на основі опрацювання статистичної інформації, рівень сформованості та функціональності соціальної сфери заявленого регіону. Для цього використовувалися статистична інформація за період від 90-х рр. ХХ ст. до 2018 р., що дозволило визначити динамічні тренди функціонування соціальної сфери та її складових.

Виклад основного матеріалу. Територіальні межі дослідження визначені в межах Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької, Вінницької, Хмельницької та Тернопільської областей (регіон охоплює 19,1% території України і тут проживає 23,5% населення країни). Дані території мають компактне розташування, що позитивно позначається на їх співпраці і високій взаємозалежності.

Досить усталені господарські, працересурсні та інформаційно-комунікативні зв'язки також варто вважати сильною стороною такої співпраці. Щоправда, історично ці території формувались не єдино, адже в різні історичні періоди перебували в складі різних державних інституцій.

Рівень розвитку сфери послуг визначається попитом на послуги, а ті, у свою чергу, змінюються відповідно до реальних можливостей суспільства на тому чи іншому етапі розвитку. В сучасних умовах нестабільної економічної ситуації в країні попит на багато видів послуг зменшився внаслідок невисоких прибутків населення, хоча і спостерігається зростання зацікавлення до окремих видів послуг (інформаційні, рекламні, рекреаційні, у т.ч. туристичні, охорони здоров'я та ін.).

Сфера послуг має певні територіальні відмінності у рівні розвитку та структури. Значно вищий рівень її розвитку і ширша галузева структура у містах порівняно з сільською місцевістю, в економічно більш розвинених промислових регіонах порівняно з менш розвинутими аграрними.

В результаті проведеного аналізу було використано метод кластеризації шляхом багатомірного статистичного аналізу. На основі узагальнення показників блоків-критеріїв було сформовано алгоритм оцінки функціонування соціальної сфери областей Карпатсько-Подільського регіону:

1) вихідний масив інформації було проаналізовано за відповідними показниками, які можна розцінювати як два підмасиви – показники-стимулятори та показники-дестимулятори;

2) для кожної з шести груп показників проводиться власне ранжування на основі характеристики абсолютних показників, які подані в *Статистичному збірнику «Регіони України», 2017. Частина 1; Статистичному збірнику «Регіони України», 2017. Частина 2; Статистичному щорічнику України за 2016 рік, 2017;*

3) для кожного регіону визначена власна сума рейтингових показників, які мають власну напівкількісну оцінку функціональності соціальної сфери в регіонах за факторами стимулювання;

4) у форматі граф-дерева можна продемонструвати розподіл обласних регіонів за рівнем сформованості та функціональності соціальної сфери;

5) запропонована змістова оцінка заключного групування регіонів за показниками функціонування соціальної сфери.

Такий методичний підхід за якісними рейтинговими показниками дозволяє сформулювати цілісне уявлення про проблему та провести оцінку

функціонування соціальної сфери областей досліджуваного регіону. Він дає задовільні результати за умови використання значно кількості ознак у вихідних масивах інформації та їх статистичній однорідності та зрівноваженості.

На основі проведено аналізу видно (табл. 1), що найбільш збалансовано сфера послуг функціонує в Львівській області. Це пов'язано з високою організацією освітньої сфери на рівні дошкільної, загальної та вищої освіти, сфери культури, що відстежується через затребуваність закладів культурного спрямування та їх оновлення, сферою торгівлі та масового харчування, які забезпечують доступність товарів та послуг ресторанного господарства для місцевого населення та туристів, а також зв'язку (використання населенням нових та діючих форм комунікацій) – ці показники забезпечили лідируючі позиції області.

Загальна картина бальної оцінки демонструє, що більшість областей (Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька) мають близькі показники розвитку соціальної сфери, але кожна з них часто має власні переваги в розвитку елементів соціальної сфери, що не дозволяє твердити про збалансований рівень функціонування соціальної сфери в межах цих територій. Так, для Вінницької області властивий високий розвиток сфери освіти, культури, житлово-комунального господарства та зв'язку, але низький рівень функціонування медичної сфери і торгівлі. Закарпатська область відзначається високим розвитком сфери зв'язку та торгівлі, інші напрямки соціальної сфери є досить проблемними. Івано-Франківська область відзначається хорошим рівнем функціонування медичних послуг, житлово-комунального господарства та торгівлі. Для Тернопільської області властиві хороші показники за функціонування складових освітньої сфери, культури, медицини та житлово-комунального господарства. Хмельницька область відзначається хорошим розвитком сфери культури, медицини та житлово-комунального господарства. Щодо Чернівецької області, то в порівнянні з іншими областями Карпатсько-Подільського регіону цей регіон лише в сфері освіти має високі показники розвитку, а в решті груп показників відзначаються незбалансовані та низькі показники. Пропонована кластеризація областей досліджуваної території (табл. 1) демонструє їх місце за показниками збалансованості функціонування соціальної сфери.

Таблиця 1

Ранжування областей Карпатсько-Подільського регіону
за рівнем сформованості елементів соціальної сфери за показниками 2016 н*

Області	Критерії оцінювання / ранг																					Зведена рейтингова позиція регіону	
	Освітня сфера			Культурна сфера			Медицина сфера			Житлово-комунальне господарство			Торгівля і масове харчування			Зв'язок			бал	позиція			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18			19	20	21
Вінницька	1	7	2	4	1	2	3	6	5	6	6	2	1	5	7	6	1	2	1	6	80	4	
Закарпатська	4	1	6	7	7	6	2	4	2	7	7	1	6	4	5	2	3	3	3	1	88	6	
Івано-Франківська	6	2	5	5	5	4	5	4	7	1	4	6	3	3	2	5	2	2	6	4	82	5	
Львівська	5	4	1	1	4	5	1	1	3	3	1	5	7	2	1	1	6	1	2	3	58	1	
Тернопільська	3	5	3	2	3	3	3	3	6	4	2	2	4	4	1	3	7	2	6	4	75	2	
Хмельницька	1	6	4	6	2	1	4	3	3	5	4	3	2	3	2	4	4	4	5	5	79	3	
Чернівецька	2	3	5	3	6	4	6	5	4	2	5	5	7	5	6	6	3	5	4	7	95	7	

* Розраховано за: Статистичний збірник «Регіони України», 2017. Частина 1; Статистичний збірник «Регіони України», 2017. Частина 2; Статистичний щорічник України за 2016 рік, 2017.

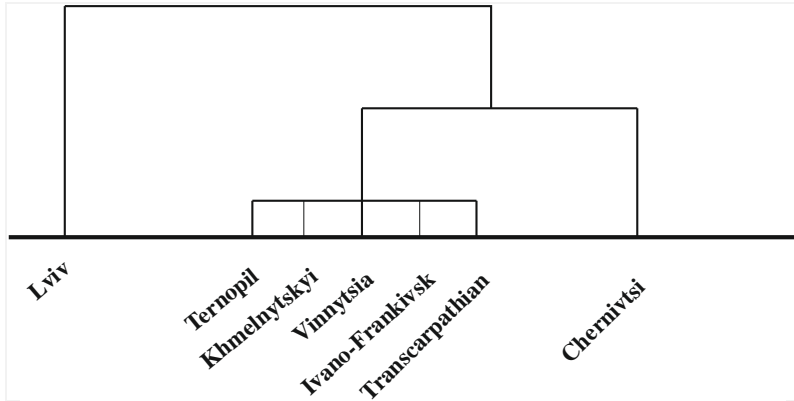

Рис. 1 Кластеризація областей Карпатсько-Подільського регіону за показниками збалансованості складових сфери послуг[1]

Висновки. В процесі розгляду складових сфери послуг Карпатсько-Подільського регіону нами визначено диференціацію рівнів їх сформованості. На фоні регіонального показника функціонування та сформованості сфери послуг суттєво вирізняється Львівська область, яка відзначається високою організацією освітньої сфери, сфери культури, торгівлі та масового харчування, а також зв'язку – ці показники забезпечили лідируючі позиції області. Для більшості областей регіону (Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька) властива дуже вузька амплітуда сумативних показників, що може бути підтвердженням, що в консолідованому вигляді соціальна сфера не має суттєвих відмін в цих областях. Слабка сформованість соціальної сфери Чернівецької області за обраними нами критеріями ґрунтується на низьких позиціях культурної сфери, житлово-комунального господарства та медичної сфери.

Список використаних джерел

1. Кузишин А. Геопросторова диференціація елементів соціальної сфери областей Карпатсько-Подільського регіону // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: СМП «Тайп». – 2018. – № 1 (44). – С. 64-71.
2. Куценко В.І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): Монографія. /За наук. ред. д.е.н., проф., академіка НАН України Б.М. Данилишина /РВПС України НАН України. - Ніжин: ТОВ "Видавництво «Аспект-Поліграф», 2008. - 818 с.
3. Куценко В.І. Трансформації соціальної сфери України: регіональний аспект: [монографія] / В.І. Куценко, Я.В. Остафійчук. – Київ: Оріони, 2005. – 400 с.
4. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Соціальний локалітет життя особистостей і територіальних спільностей // Економічна та соціальна географія // Відп. ред. Ішук С.І. – 2012. – Вип. 2 (65). – С.3-22.
5. Пігуль Н.Г. Основи функціонування соціальної сфери // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – № 1 (56). – 2013. – С. 46-50.

6. Статистичний збірник «Регіони України», 2017. Частина 1 // за ред. І.Є. Вернера. – Київ, 2017. – 323 с.
7. Статистичний збірник «Регіони України», 2017. Частина 2 // за ред. І.Є. Вернера. – Київ, 2017. – 687 с.
8. Статистичний щорічник України за 2016 рік // за ред. І.Є. Вернера. – Київ, 2017. – 610 с.
9. Kuzyshyn A. Services as an indicator of the well-being of the population of Ukraine (on the example of Carpathian-Podilskyi regions) // Problematyka 35 Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt. «Funkcje przemysłu i usług w rozwoju społeczno-ekonomicznym układów przestrzennych»/ Redakcja Z. Zolo i M. Płaziak – Warszawa – Krakow, 2019. – P. 51-53.
10. Kuzyshyn A. Spatial diversification of the social sphere development in the Carpathian-Podillia region (Ukraine) // Folia Geographica. Volume 61, 2019, No. 2. p. 144-162.

Гащак О.

*магістрантка II курсу
спеціальності 106 Географія
Науковий керівник – проф. Кукурудза С. І.
ЛНУ ім. І. Франка*

РЕСУРСНО-ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЇ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ АКТИВНОГО УЧНІВСЬКОГО ТУРИЗМУ

Ресурсно-туристичний потенціал, основною складовою частиною якого є рекреаційно-туристичні ресурси, є тим підґрунтям для розвитку системи учнівського активного туризму. Для системи туризму в позашкільні ресурсно-туристичний потенціал – це сукупність природних, природно-антропогенних, культурно-історичних та соціально-економічних умов і властивостей території у певних географічних межах, необхідних і придатних для організації рекреаційно-туристичної діяльності дітей та юнацтва (з урахуванням вікових фізіологічних та соціальних обмежень у віці від 7 до 18 років). Увесь комплекс рекреаційно-туристичних ресурсів можна поділити на три групи: природні ресурси, культурно-історичні ресурси, соціально-економічні умови та ресурси [2].

Учнівський активний туризм висуває своєрідні вимоги до рекреаційно-туристичних ресурсів. Попри всю важливість об'єктів історії й культури в рекреаційно-туристичному потенціалі певної території природна його складова займає провідне місце [3].

За туристичним та рекреаційним потенціалом Львівщина займає одне із перших місць в Україні, оскільки четверта частина всієї історико-культурної спадщини держави зосереджена на території області, також тут розташовано 6 великих курортів, 2 національні парки

(«Яворівський», «Сколівські Бескиди»), заповідник «Розточчя» та ін..

Львівська область має цілком достатні для розвитку активного учнівського трізму природні рекреаційно-туристичні ресурси: надзвичайно сприятливі кліматичні; орографічні, серед яких на першому місці знаходяться саме гірські ландшафти Українських Карпат, річкові ресурси та інші.

Проте кліматичні ресурси Львівщини в контексті вимог дитячо-юнацького туризму мають і ряд обмежувальних факторів. В літку на канікулах здебільшого сприятливі погодні умови, але в інші періоди року (зимові, весняні та осінні канікули) погода не завжди сприятлива для організації відпочинку, туристично-спортивних та краєзнавчих заходів.

Обмежений доступ на певні скельні та гірські масиви (печери), через їхню складність також є проблемою для спортсменів, серед яких Чатові (Чортові) Скелі, що розташовані у місті Винники.

Фізико-географічне розташування південної частини території Львівської області, що є частиною Українських Карпат, сприяло розвитку лижного, гірського та пішохідного видів туризму.

Наявність на території судноплавних річок таких як Стрий, Опір, Дністер, Західний Буг та ін. вплинули на розвиток водного туризму, тому на території області часто проводять змагання з даного виду.

Велика кількість велосипедних маршрутів, пересічна місцевість та досить невеликі висоти над рівнем моря дозволили велосипедному туризму бути, мабуть, наймасовішим і найактивнішим видом серед інших.

Нажаль через відсутність глибоких печер, спелеологічний туризм майже не розвинений. Фізико-географічне положення області також вплинуло і на відсутність вітрильного туризму.

На рис. 1 виділені головні об'єкти та території області, які на нашу думку є тим ресурсним потенціалом для розвитку активного учнівського туризму.

Що стосується гуртків туристично-краєзнавчого напрямку, то не тільки природний потенціал посприяв їх розвитку, а й багата історична складова, адже Львівщина вважається центром культурно-історичного минулого і майбутнього України. Два національні природні парки, природний заповідник, регіональні ландшафтні парки та заказники (див. рис. 1) вплинули на розвиток гуртків екологічного та географічного краєзнавства.

Багата літературна спадщина та фольклор сприяють літературному краєзнавству, а велика кількість музеїв, історичних пам'яток (серед яких Історико-культурний заповідник «Тустань»), замків, храмів та значне

історичне минуле сприяли розвитку гуртків історичного краєзнавства та козацько-лицарського виховання «Джура».

Рис. 1. Головні об'єкти для розвитку туристично-краєзнавчої та туристично-спортивної роботи з учнями у Львівській області

Важливою складовою розвитку є соціально-економічні рекреаційно-туристичні фактори [1], до яких слід віднести велику кількість туристичних баз на території Львівщини та значну кількість таборів, що проводяться в регіоні. Здебільшого вони зосереджуються в таких курортних містечках, як Сколе, Славське, Трускавець, Східниця, Моршин, Шкло та ін.

Матеріально-технічну базу системи учнівського туризму у Львівській області становлять приміщення центрів (станцій) туризму і краєзнавства учнівської молоді, дитячі стаціонарні та орендовані

туристичні бази, туристичні бази і табори різного профілю, туристичні та спортивні клуби, навчальні заклади підготовки спеціалістів дитячо-юнацького туризму, підприємства з виробництва, прокату і продажу товарів туристичного спорядження тощо.

Трудові ресурси належать до основних компонентів діяльності та розвитку учнівського туризму. Основу кадрового потенціалу системи позашкільля складають спеціально підготовлені кваліфіковані професійні кадри. Тому виникає необхідність підготовки кадрів, раціонального розподілу кадрового потенціалу та ефективного його використання. Здебільшого такі професії обирають колишні вихованці гуртків, які вирішують надалі продовжувати і розвивати улюблену справу, але вже у якості наставника.

Таким чином, можна стверджувати, що територія Львівської області має цілком достатній для розвитку учнівського активного туризму ресурсно-туристичний потенціал, а деякі групи ресурсів взагалі є унікальними.

Список використаних джерел

1. Бейдик О.О. Словник-довідник з географії туризму, рекреації та рекреаційної географії. – К.: Палітра, 1998.
2. Колотуха О.В. Дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система: проблеми та перспективи розвитку Спеціальність 11.00.02 - економічна та соціальна географія Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук. Київ, 2005.
3. Колотуха О.В. Спортивні рекреаційно-туристські ресурси України. К.: Федерація спортивного туризму України, 2006.

Гугул І.

магістрант II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – проф. Сивий М. Я.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ПВДЕННО-ЗАХІДНІЙ ТЕРНОПІЛЬЩИНІ: БУЧАЦЬКИЙ ТА МОНАСТИРИСЬКИЙ РАЙОНИ

Комплекс заходів з реформи децентралізації стартував у 2014 р. невдовзі після Євромайдану (хоча ідеї адмінреформи мали місце ще у 2005-2012 рр.) та отримав назву «Національний проект «Децентралізація»». Реформа децентралізації передбачає здійснення наступних змін: 1) розвиток та розширення (посилення) місцевого самоврядування; 2) адміністративно-територіальна реформа [5, с. 24]; 3) створення самодостатніх об'єднаних територіальних громад;

4) врахування історичних, економічних, екологічних та культурних особливостей при плануванні розвитку громад; 5) розширення повноважень місцевих громад, які органи самоврядування здатні виконувати [19].

Курс на децентралізацію запропоновано українською владою у 2014-2015 роках у зв'язку із посиленням відцентрових сил (сепаратизму) у південно-східних регіонах України, що було однією з причин російсько-української війни. Відповідно до адміністративного реформування, на перекір проросійським політичним силам, більше самостійності отримують саме місцеві громади, а не області, і це не сприятиме формуванню «феодалізму XXI ст.» (олігархічній федералізації).

Адміністративна реформа в Україні передбачає скорочення кількості районів майже втричі та зменшення кількості сільських рад шляхом об'єднання. Це дозволяє зекономити кошти на систему управління та оптимізувати культурно-освітню мережу закладів, у зв'язку з демографічною кризою та різким скороченням сільського населення [10, с. 187-188].

Ще за ініціативою Асоціацій міст України, проекти якої обговорювалася також з Тернопільською обласною радою у 2011 р., в основу формування нових територіальних громад Тернопільщини було покладено адміністративно-територіальний устрій області станом на 1940 р., тобто на базі тогочасних районів мали виникнути нові укрупнені сільські, селищні та міські ради [21]. Цей варіант і був фундаментом децентралізації – основою перших перспективних планів реформи Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (з 2019 р. – Міністерство розвитку громад та територій).

Процес децентралізації у Тернопільській області розпочався ще у 2015 році, коли у 26-ти об'єднаних територіальних громадах відбулись перші місцеві вибори. У 2016 році утворилось ще 10 ОТГ, у 2017 – 4 ОТГ, 2018 – 9 ОТГ. У грудні 2019 року відбулись перші вибори ще у чотирьох ОТГ. Загалом на території області (згідно розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 р. № 482-р) створено 55 громад, із них 28 ОТГ сільські, 14 – селищні, 13 – міські [15].

Одним із суперечливих питань було нове районування Тернопільської області. Первинно, згідно розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 року №1391-р «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Тернопільської області», розглядалося районування області на основі наявних економічних центрів макрорайонів регіону – Кременець, Чортків, Тернопіль. Відповідно до змін, внесених згідно з розпоряджень

Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 року №363-р, від 16 травня 2018 р. №332-р та від 21 листопада 2018 року №896-р у перспективному плані розглядався четвертий райцентр – Бережани, як одне із міст обласного значення [16].

У Південно-Західній Тернопільщині місцеві ради (Бучацька і Монастириська районні ради та місцеві ОТГ і с/р) ініціювали формування п'ятого – Бучацького району, опираючись на принципи історизму (Бучач – одне з перших міст краю, яке отримало магдебурзьке право), логістики (не всі ОТГ можуть надавати необхідні послуги, стан мережі доріг не сприяє належному сполученню з новим райцентром), демографії (Бучаччина має позитивний показник приросту населення), потреб медичного обслуговування (наближення до населення послуги надання вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги), добровільності (принцип врахування центральними органами думки органів місцевого самоврядування, власна ініціатива Бучацького та Монастириського районів, Золотопотіцької, Копичинецької, Трибухівської та Золотниківської ОТГ). 26 грудня 2018 р. Бучацька та Монастириська районні ради спільно на засіданні прийняли рішення «Про звернення Бучацької та Монастириської районних рад щодо утворення Бучацького госпітального округу», яке було направлено Кабінету Міністрів України, народному депутату Люшняку М. В., голові Тернопільської облдержадміністрації Барні С. С., голові Тернопільської обласної ради Овчаруку В. В., головам депутатських фракцій Тернопільської обласної ради [6].

На Тернопільщині, згідно розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 р. № 482-р, буде сформовано 3 райони: Кременецький, Тернопільський та Чортківський (рис. 1) [17].

19 червня 2020 р. Бучацька районна рада своїм рішенням №1087 вкотре звернулася до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України щодо підтримки проекту адміністративно-територіального устрою Тернопільської області в складі шести районів, (в т.ч. Бучацького, Бережанського, Кременецького, Тербовлянського, Тернопільського та Чортківського районів) як такого, що є оптимальним щодо доступності географічного розміщення, враховує демографічну ситуацію, особливості транспортного сполучення, історичну пов'язаність, економічний потенціал тощо та не призведе до надмірного укрупнення районів [18].

17 липня 2020 року Верховна Рада України прийняла Постанову № 3650 «Про утворення та ліквідацію районів» не беручи до уваги звернення Бучацької районної ради. Згідно з документом тепер в Україні 136 районів. Старі 490 районів, про які йшлося вище, парламент ліквідував [14].

Рис. 1. Новий адміністративно-територіальний поділ Тернопільської області

Попри підтримку об'єднаних територіальних громад Південно-Західної Тернопільщини, Бучач не став одним із нових райцентрів. Є різні висловлювання про популізм місцевої політичної еліти і про її неспроможність, пасивність у збереженні району. За критеріями Методичних рекомендацій щодо формування адміністративно-територіальних одиниць субрегіонального (районного) рівня: 1) чисельність постійного населення району має становити близько 150 тисяч осіб, а ОТГ, які орієнтувалися б на Бучач, у сумі налічують бл. 72 тис. осіб; 2) чисельність постійного населення райцентру повинна становити не менше 50 тис., а населення Бучача – 12,2 тис., тоді як

Чортків – єдине місто південної Тернопільщини з населенням майже 30 тис. осіб [13, с. 3-4]; 3) за критеріями госпітального округу, багатoproфiльна лікарня iнтенсивного лiкування 1-го рiвня має обслуговувати не менше 120 тис. осіб, 2-го рiвня – не менше 200 тис. осіб, а адміністративним центром госпітального округу визначається населений пункт, як правило, місто з населенням понад 40 тис. осіб. Районний центр має бути і економічним центром з чималою кількістю підприємств, податки яких мають бути основною складовою місцевого бюджету [11, с. 147]. Бучач, як райцентр, може відповідати лише критерію території географічно цілісної та нерозривної (якщо орієнтуватися на Бучацьку, Монастириську, Золотопотіцьку, Трибухівську, Коропецьку та Золотниківську ОТГ, то зона доступності даного центру з периферією по автомобільних дорогах з твердим покриттям відповідає відстані до 60 кілометрів).

Відповідно до позиції Міністерства розвитку громад та територій України, поділ держави на нові райони відбувається під нову, більш ефективну систему виконавчої влади, а не для організації місцевого самоврядування, яке має розвиватися в громадах. Затвердження нового районного поділу, відповідно до Конституції, має бути здійснено Верховною Радою, причому у формі закону [20].

Реорганізація районів розпочнеться після місцевих виборів. Для цього Верховна Рада має прийняти низку законів про розмежування повноважень і ресурсів між областями та районами, між районами та громадами тощо. Очікується, що буде і перехідний період до середини 2021 року, щоб пом'якшити процес зміни адміністративно-територіального устрою.

Відповідно до Закону України від 2015 р. №13, на території Бучацького і Монастириського районів добровільно об'єдналися такі територіальні громади: Золотопотіцька (жовтень 2015 р.), Коропецька (жовтень 2015 р.), Трибухівська (вересень 2016 р.), Монастириська (грудень 2018 р.).

Формування бюджетів ОТГ мають свої особливості. Зокрема до них зараховується 60% податку на доходи фізичних осіб. Раніше цей податок спрямовувався до районного бюджету. Бюджет ОТГ контактує із державним. Кошти від останнього надходять на казначейські рахунки ОТГ, зокрема державна субвенція на розвиток інфраструктури, що передбачено виключно ОТГ. Державна субвенція розраховується за формулою на територію та сільське населення [2].

Щодо Золотопотіцької ОТГ, необхідно зауважити, що більшість здобутків громади були досягнуті завдяки фінансовій підтримці державного бюджету на розвиток інфраструктури громади [12, с. 26]. В

перші роки громади було відремонтовано більшість дитячих садків, створено комфортні умови для перебування дітей у ДНЗ, школах, ФАПах, закладах культури. Забезпечується культурне дозвілля жителів громади, відновлюється автентичність місцевих пам'яток архітектури, проводяться роботи для збереження культурної спадщини [9].

Першочерговими заходами, які розпочали втілювати в Трибухівській ОТГ, були: капітальний ремонт будинку культури, що перебував у аварійному стані, особлива увага освіті, відремонтовано та термомодернізовано Трибухівську та Пишківську ЗОШ, здійснено капітальний ремонт двох дитячих садків, оновлено систему опалення. Присутній спортивний потенціал громади, адже в Трибухівській ОТГ є дві футбольні команди. У громаді діють програми «Гурбота» та «Ветеран», під які виділяються кошти для допомоги учасникам АТО, людям похилого віку, самотнім, чорнобильцям [8].

Успіхами може похвалитися і Монастирська ОТГ: реконструкція ДНЗ, проведення будівельно-монтажних робіт, заміна вікон у школах, клубних закладах, будівництво промислової сонячної електростанції [7].

Також Коропецька ОТГ мала змогу здійснити ряд ремонтних робіт бюджетних закладів та вирішити чимало питань комунальної сфери [1].

За результатами адміністративної реформи (відповідно до розпорядження КМУ від 12.06.2020 р. №724-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Тернопільської області») та після виборів до місцевих органів влади з 1 січня 2021 р. буде утворено Бучацьку ОТГ (міську раду), до якої входитимуть: місто Бучач, села Баріш, Берем'яни, Білявинці, Бобулинці, Броварі, Верб'ятин, Доброполе, Дуліби, Жизномир, Жнибороди, Заліщики, Заривинці, Звенигород, Зелена, Зубрець, Киданів, Курдибанівка, Ліщанці, Матеушівка, Нові Петликівці, Новосілка, Озеряни, Осівці, Переволока, Передмістя, Підзамочок, Підлісся, Пожежа, Помірці, Порохова, Пушкарі, Ріпинці, Рукомиш, Сорочки, Старі Петликівці, Язловець. Загальна кількість населення ОТГ становитиме 38181 осіб. До Золотопотіцької ОТГ, яку складають селище Золотий Потік, села Возилів, Губин, Костільники, Миколаївка, Рублін, Русилів, Скоморохи, Сокілець, Соколів, Сновидів, увійдуть села Млинки та Стінка. Загальна кількість населення ОТГ становитиме 15244 осіб. Трибухівська ОТГ, яка складається із сіл Трибухівці, Пишківці, Цвітова, включатиме ще села Мартинівка, Медведівці, Новоставці та Пилява. Загальна кількість населення ОТГ становитиме 8817 осіб [4].

Монастирська ОТГ, до якої входить місто Монастирська, села Гончарівка, Горішня Слобідка, Дубенка, Затишне, Ковалівка,

Комарівка, Криниця, Нова Гута, Рідколісся, поповниться селами Бертники, Бобрівники, Велеснів, Високе, Горожанка, Гранітне, Григорів, Доброводи, Завадівка, Задарів, Залісся, Заставці, Коржова, Красіїв, Лазарівка, Лука, Лядське, Маркова, Межигір'я, Низьколизи, Олеша, Підлісне, Савелівка, Саджівка, Сеньків, Тростянци, Устя-Зелене, Чехів, Швейків, Яргорів. Загальна кількість населення ОТГ становитиме 19757 осіб. Коропецька ОТГ із селищем міського типу Коропець, селами Вербка, Діброва, Садове, Світле, Стигле включатиме ще села Вістря, Горигляди. Загальна кількість населення ОТГ становитиме 6132 осіб (рис. 2) [4].

Рис. 2. Сформовані ОТГ на базі Бучацького та Монастирського районів Тернопільської області

Слід також зауважити, що крім територіальних органів виконавчої влади, в деяких поселеннях, як правило, нинішніх районних центрах, залишатимуться територіальні підрозділи таких органів без статусу юридичної особи. Щоб не створювати окремі надлишкові структури підрозділів МВС, МНС, Мінсоцполітики, ОТГ можуть укласти договори з цими установами про обслуговування громади шляхом співфінансування (коштом держсубвенції чи за рахунок місцевого бюджету).

Як бачимо, посилення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування виконувати власні та делеговані функції може відбуватися внаслідок розширення переліку власних джерел доходів

відповідних місцевих бюджетів, а також надання достатнього обсягу державних трансфертів та субвенцій для виконання делегованих повноважень. Водночас уповноваження органів місцевого самоврядування забезпечувати надання публічних послуг не знімає з держави функції нагляду за законністю рішень, що ухвалюють органи місцевого самоврядування у відповідній сфері. Також пропонується декілька рекомендацій для розвитку об'єднаних громад: 1) сприяння розвитку малого та середнього бізнесу; 2) участь в інвестиційних проектах для розвитку ОТГ; 3) залучення коштів міжнародних донорів (наприклад програми U-LEAD, DOBRE, проект DESPRO та ін.); 4) інвентаризація земельних ресурсів та комунального майна громади тощо. Але, найголовніше – активність. Успішність ОТГ залежить від кожного її мешканця.

Список використаних джерел

1. Біографічна довідка про Коропецького селищного голову Володимира Мельника [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://koropecka-rada.gov.ua/golova-gromadi-13-54-07-23-06-2016/>.
2. Віктор Литвинчук: «Децентралізація не може тривати вічно, або «Що гальмує реформу на Чортківщині» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://chortkiv.city/read/lyudi/40599/0997415956>.
3. Ганущак Ю. Формування нових районів дозволить вирішити ряд хронічних проблем [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/news/columns/12424?fbclid=IwAR2D_tdDs0re7jwYGWrxgMdcnOvAYml3G7Fw407Oe5auuOotQNjud65bgl5.
4. Громади Тернопільської області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/areas/0352/gromadu>.
5. Жаліло Я. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп. – Київ : НІСД, 2019. – 192 с.
6. Звернення Бучацької та Монастирської районних рад щодо утворення Бучацького госпітального округу [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.buchachrada.gov.ua/images/DodatDoSes2018/Dodatsz/dod.sz-1.pdf>.
7. Звіт Монастирської об'єднаної територіальної громади 2019 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ShP4VRsITeE&feature=youtu.be>.
8. Звіт Трибухівського сільського голови [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://trybuhivska-gromada.gov.ua/news/1550503635/>.
9. Золотопітська громада: що зроблено за три роки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://te-rada.org/list/?type=view&id=8571>.
10. Коваленко С. Зміцнення місцевих бюджетів в умовах децентралізації / Актуальні проблеми економіки. – 2017. – № 6. – С. 186-195.
11. Красносова О. М. Розширення повноважень територіальних громад у процесі розвитку місцевого самоврядування в Україні / Проблеми економіки. – 2018. – № 2. – С. 146-151.
12. Мельничук А., Остапенко П. Децентралізація влади: реформа №1. – К.: ЦОП «Глобус». – 2016. – 35 с.
13. Методичні рекомендації щодо критеріїв формування адміністративно-територіальних одиниць субрегіонального (районного) рівня [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/Metod.recom._rayon_.pdf
14. Нові райони [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<https://decentralization.gov.ua/news/12639>.

15. Політична карта Тернопільської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.oporaua.org/article/vybory/parlamentski-vybory/political_map19/19646-politichna-karta-ternopils-koyi-oblasti.

16. Про затвердження перспективного плану формування територій громад Тернопільської області [Електронний ресурс]. Режим доступу: /Офіційний веб-портал Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-2015-%D1%80#Text>.

17. Про затвердження перспективного плану формування територій громад Тернопільської області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-perspektivnogo-a482r>.

18. Про звернення до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України щодо підтримки нового проекту адміністративного поділу Тернопільської області в складі шести районів (в тому числі Буцацького) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.buchachrada.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2498%3A1087-19062020&catid=98%3A2020-03-19-08-51-02&Itemid=158.

19. Реформа децентралізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>

20. Формування нових районів дозволить вирішити ряд хронічних проблем [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/12424>.

21. Чи зникне Тернопільська область з мапи України? [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://trvamu.blogspot.com/2011/07/blog-post.html>.

Держило О.

магістрантка II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – викл. Задворний С. І.

ГЕОГРАФІЯ ЗАМКОВИХ СПОРУД ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Сучасна історико-архітектурна спадщина України загалом і Західного Поділля зокрема є цінним туристичним ресурсом. До неї відносяться замки, фортеці, палаці, церкви, собори, монастирі, побудовані в оборонному характері. Тернопільська область відноситься до депресивних з багатьох позицій, а тому замкові атракції і сьогодні, і в майбутньому можуть слугувати серйозним джерелом фінансових, а можливо і валютних надходжень для краю. З цих позицій наше магістерське дослідження можна вважати своєчасним та актуальним.

Геопросторовий аналіз туристичного використання оборонних споруд на території Тернопільської області знайшов своє відображення в дослідженнях К. Д. Дударчук, А. В. Кузишина, Т. О. Черешнюка, Р. В. Підставки, Т. І. Шпарага, А. А. Поворозник.

Предметом нашого дослідження є географія замкових споруд Західного Поділля в межах Тернопільської області з позиції суспільної географії. На нашу думку, їх варто оцінювати з позиції атрактивності.

Атрактивність не є новітнім явищем в науці. Цей термін поступово

входить в науковий світогляд для означення цілої суми явищ, в першу чергу – естетично-задовільневого характеру.

Традиційно атракцію визначають як притягання, потяг до чогось через його особистісні риси. Поряд з цим тлумаченням, атракція визначається як характеристика об'єкта, яка викликає у людей певну реакцію зближення, притягання.

В туристичній сфері, особливо в пізнавальному туризмі атракційність дозволяє обґрунтувати цікавість до об'єкта. Психологічний аналіз туристів дозволяє ділити туристів за показниками їх зацікавленості. Старовина, втілена в якихось формах матеріально прояву – картини, архітектурні споруди, пам'ятні місця, дуже часто можуть служити об'єктами притягання (їх можна ще визначити як ядра тяжіння). Безумовно, що рівень збереженості, доступності буде пропорційним рівню відвідуваності конкретного об'єкта.

Якщо співставляти відомість, інформаційність про привабливі об'єкти туристичного спрямування України та інших, в першу чергу європейських країн, то наша держава суттєво програє в цьому плані. Це пов'язано не стільки з показником збереженості чи відтвореності певних об'єктів, як із зниженням інформаційності суспільства про даний об'єкт. Відповідно, знижується життєва позиція суспільства по відношенню до цього об'єкту – про нього мало знають, він не рекламується, а тому має звужене коло об'єктивного сприйняття. Це вносить свої корективи в замовчуваність історії, розташування, інформаційності об'єкту. Сьогодні в Україні викликають інтерес найбільш збережені оборонні споруди, яких не так багато, в той час як решта об'єктів продовжують занепадати через свої нерозрекламованість, невідомість. Зрозуміло, що такий підхід погіршує перспективу такого об'єкту на відродження, а відповідно – на подальше використання, реставрацію, зацікавлення з боку інвесторів тощо. Традиційно, коли говорять про історію країни чи окремої її території, акцентують увагу на матеріальних пам'ятках того часу. Саме замкові споруди можуть бути символом, брендом відповідної епохи чи періоду. Але вони мають мати широке інформаційне значення – бути відомими, а відповідно – виконувати роль атракційних, притягальних об'єктів.

Тому емоційне сприйняття об'єкта має вирішальне значення для означення його як привабливого, атракційного. Тернопільська область, як найзахідніша частина Поділля може втілювати свою атракційність в спорудах оборонного характеру.

Загалом, в межах Тернопільського обласного регіону за підрахунками різних вчених є від 120 до 140 оборонних споруд різного характеру, функціонального призначення та віку. Більшість з них є

дослідженими, та можуть стати цікавими туристичними об'єктами за умови розвитку достатньої туристської соціальної інфраструктури. І на закінчення варто погодитись з думкою О. В. Лесика, який виділяв в межах Тернопільської області чотири категорії оборонних споруд [4]:

– Категорія «А» – замки і фортеці придатні для використання під історико-архітектурні музеї і заповідники – Тербовля, монастирі василіян у Червоногороді; під історико-архітектурні заповідники та музеї варто використовувати найцінніші замкові й монастирські ансамблі в комплексі з іншими пам'ятками історії та культури, мальовничими навколишніми ландшафтами. Названі архітектурно-територіальні комплекси відводять під національні історико-культурні заповідники. В окремих пам'ятках архітектури цих заповідників можуть влаштовуватися різноманітні музеї, а частина території та архітектурної спадщини може бути відведена під заклади анімаційно-ремісійного, сувенірно-торгового, нічліжного й гастрономічного призначення;

– Категорія «Б» – замки і фортеці придатні для використання під заклади відпочинку і туризму (тематичні готелі, лицарські ресторани, відпочинкові пансіонати, турбази з умовами будівництва спальних корпусів, туристичні притулки тощо) – замок у Збаражі; частина приміщень монастирів у Гусятині, замок в Поморянах, замки в Золотому Потопі, Сидорові, Микулинцях; пам'ятки архітектури, біля яких можна будувати турбази, готелі, відпочинкові пансіонати – це замки і монастирі, що використовуються з іншою метою, але знаходяться в рекреаційно привабливих ландшафтах і, таким чином, здатні виступати як «ядра» організації сучасних територіальних рекреаційних систем;

– Категорія «В» – замки, фортеці і монастирі, придатні для часткового туристично-краєзнавчого використання (з відведенням частин приміщень під міні-готелі і подібні заклади) – замки в Скалі-Подільській, Скалаті, Долині, монастирі у Бережанах.

До замків і монастирів категорії «Г» віднесено численні пам'ятки, що використовуються під історико-архітектурні заповідники, різні музеї, навчальні заклади, санаторії, інтернати, хоспіси, культосвітні установи, а також діючі монастирські комплекси.

За своєю архітектурною та функціональною рисою оборонні споруди потребують певного групування. Критеріями такого групування є форма, розміри та ймовірний оборонний потенціал твердині.

Перша категорія охоплює оборонні архітектурні об'єкти, пріоритетним завданням яких є захисна архітектура з широкими мурами та надійними вежами. Для таких архітектурних об'єктів облаштування

помешкань має другорядне значення. Традиційно зелені насадження в поблизу таких споруд знищувалися. Це ставило собі за мету підкреслити неприступність споруди. Прикладом такого типу оборонної архітектури в області можуть бути замки в Кременці та Сидорові.

Друга категорія оборонних споруд є більш представницькою. В її архітектурі паритетно поєднувалися завдання комфортності проживання та обороноздатності. Характерними рисами таких архітектурних пам'яток є елементи естетичного оздоблення – помпезні в'їзди брами, оздоблені родовими гербами, архітектурно досконалі сторожові вежі тощо. До цього типу належали замки на території Тернопільської області у Бучачі, Збаражі, Бережанах і смт Залізцях.

І на кінець третя категорія – комплексне розміщення споруд оборонного характеру в межах певної частини одного населеного пункту. Часто такий оборонний комплекс охоплював сторожові вежі, церкви, побудовані в оборонному стилі, палацові комплекси, які були обнесені земляним валом з водою або муром. Прикладом може бути село Новосілка Заліщицького району.

Таким чином, в Тернопільській області представлено всі категорії оборонних споруд, а тому є всі умови для розвитку замкового туризму. За умови проведення правильної регіональної політики туристичного спрямування, відповідної рекламної кампанії щодо просування відповідного туристичного продукту є можливість розвитку цих атракцій як важливого територіального об'єкту.

Сьогодні замкові споруди стикаються з процесами трансформації під впливом появи нових технологій та зростаючих очікувань та потреб сучасних відвідувачів. Процеси економічних перетворень, які в найменшій мірі торкаються питання відродження історичної спадщини пов'язані з поступовою тенденцією скорочення державного фінансування музеїв на практиці, означають, що музейні працівники мають бути все більш винахідливими та творчими у своїй роботі.

Список використаних джерел

1. Дударчук К. Д., Сватко, Н.М. Оборонні споруди Придністер'я – основа для розвитку замкового туризму. Замковий туризм Тернопільської області: проблеми та перспективи розвитку. 2012, 33-36.
2. Кузишин А.В. Перспективи розвитку замкового туризму в Тернопільській області. Вісник наукових досліджень. 2008, 11, Част. 2. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ Галицького інституту ім. В. Черновола, 179-186.
3. Кузишин А.В., Черешнюк Т.О. Суспільно-географічна оцінка історико-архітектурних ресурсів оборонного спрямування (на прикладі Тернопільської області) // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2020. – № 1 (48). – С. 91-98.
4. Лесик О.В. Замки та монастирі України. / О.В. Лесик. – Львів: Світ, 1993. – 175 с.
5. Мацюк, О.Я. Замки і фортеці Західної України. Історичні мандрівки. Львів: Центр

Європи.

6. Рутинський, М.Й. Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 432 с.

7. Підставка, Р.В. Замковий та релігійний туризм Придністер'я: Язловець. Туристичні ресурси як чинник розвитку території. 2012, 51-57.

8. Черешнюк Т.О. Використання оборонних споруд Тернопільського Подністер'я в організації практик для студентів спеціальності «Туризм». Природничо-гуманітарні аспекти вдосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців: Матеріали навчально-методичного семінару. – Тернопіль: Вектор, 2017, 55-57.

9. Черешнюк Т.О. Історико-архітектурні ресурси як основа культурологічного розвитку регіону. Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 21-22 травня 2020 р.) / Гол. ред. колегії В.П. Руденко. – Чернівці: ЧНУ імені Ю. Федьковича, 2020. – С. 342-346.

10. Шпарага, Т.І., Поворозник, А.А. Кластер замкового туризму Тернопільської області. Економічна та соціальна географія. 2013. Вип. 2 (67). 191-200.

Дубчак І.

магістрантка II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – доц. Питуляк М. В.

ПРИРОДНІ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ РЕСУРСИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Для сучасного етапу суспільного розвитку характерне зростання ролі рекреації в процесі відновлення сил людини. Сьогодні вона впливає не тільки на відновлення робочої сили, а й на людину в цілому. Відновлення робочої сили охоплює комплекс суспільних відносин, пов'язаних з головною відновлювальною силою-людиною. Швидкий розвиток технологій, науково-технічний прогрес вимагають від людей великих затрат енергії, причому дедалі більше відчувається не тільки фізична втома, але і моральний тиск. Для їх усунення необхідне сполучення певних умов та ресурсів, а також організація їх використання.

Одним з вагомих чинників розвитку туризму є туристсько-рекреаційний потенціал регіонів країни. Рівненщина має різноманітні природні рекреаційні ресурси (кліматичні, біологічні, гідрологічні, ландшафтні, джерела мінеральних вод, лікувальні грязі), 3000 пам'яток історії, культури та архітектури, регіон зберіг автентичну історико-культурну спадщину Полісся і Волині, що дозволяє розвивати рекреаційний, історичний, екологічний та інші види туризму [2].

На території області діють 10 музеїв (Березнівський, Дубнівський, Млинівський, Рівненський і Сарненський краєзнавчі, Корецький

історичний та ін.) і 15 народних музеїв при навчальних закладах. Щороку на Рівненщині відбувається понад 25 культурно-масових заходів. На території області розташовані державні історико-культурні заповідники міст Дубно та Острога, державний історико-меморіальний заповідник «Поле Берестецької битви».

Рівненська область є одним з тих регіонів нашої держави, що поправу може називатися рекреаційним краєм. Для цього є хороші природні ресурси. Але окрім них, важливу роль, у процесі рекреаційного природокористування обмежуючим фактором виступає екологічна ситуація в межах регіону. Вона не лише впливає на якість рекреаційних ресурсів, а й визначає можливості їх використання.

Особливим багатством Рівненської області є унікальне природне середовище. Територія має найбільший показник залісненості в Україні (40%) та один з найбільших рівнів заповідності території. Площа тутешніх природоохоронних територій та сягає 170 тис. га (8,3% території області, що вдвічі перевищує середній показник для України). На Рівненщині розташовані найбільший в країні заповідник – Рівненський природний, три регіональні ландшафтні парки, 13 заказників загальнодержавного значення, 110 заказників місцевого значення, 8 пам'яток природи загальнодержавного значення, 56 пам'яток природи місцевого значення та 96 заповідних урочищ [1].

В цілях підтримки культурної спадщини багатонаціонального населення регіону існує широка інфраструктура культурних закладів. На території Рівненської області функціонує 1476 закладів культури і мистецтва всіх систем і відомств, з них 11 обласного підпорядкування. Зокрема, діють 3 історико-культурні заповідники, 8 музеїв, 34 школи естетичного виховання. В обласному центрі м. Рівне діють два театри (музично-драматичний й театр ляльок) та обласна філармонія. На Рівненщині розміщені 8 замків-пам'яток архітектури національного значення. Для області характерна унікальна замкова культура, що носила оборонне значення. Найяскравішими підтвердженнями тому є Тараканівський форт, Дубенський та Острозький замки, Межиріцький монастир-фортеця [2].

В переліку історичних міст країни, затверджених Указом Президента України, вказані 13 міст Рівненщини: міста Рівне, Дубно, Корець, Острог, Дубровиця, Радивилів, Березне, селища міського типу, Володимирець, Гоща, Клевань, Мізоч, Млинів, Степань. Рівненська область нараховує 108 туристичних підприємств [2].

В області налічується понад 1088 пам'яток археології, 1761 пам'ятка історії, 325 пам'яток архітектури та містобудування, 84 пам'яток монументального мистецтва.

З урахуванням природного, історико-культурного та архітектурного потенціалу області можна стверджувати про самобутність і неповторність Рівненщини, її природи, культури, історії. Водночас регіон ще мало освоєний і недостатньо розвинутий з туристичної точки зору, але має перспективи для розвитку рекреації та туризму, відзначається унікальними природними та історико-культурними об'єктами, які варті уваги туристів, рекреантів.

Висновки. Отже, підсумовуючи наведене, можна зробити такі висновки. Рівненська область має всі об'єктивні передумови, щоб стати однією з передових рекреаційно-туристичних областей України.

Основними напрямками формування ефективного механізму реалізації стратегічних завдань подальшого розвитку рекреаційно-туристичної сфери має бути: оптимально збалансовано державне та регіональне регулювання суспільно-економічних відносин у сфері організації та розвитку рекреації та туризму; забезпечення доступності санаторно-оздоровчих та рекреаційно-туристичних послуг для всіх верст населення; ефективна інвестиційна політика.

Список використаних джерел

1. Департамент екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.eco.rivne.gov.ua>
2. Рівненщина туристична. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.rv.ua/>
3. Смаль І.В. Основи географії рекреації та туризму: Навчальний посібник. – Ніжин: НДПУ, 2004. – 105 с.

Качуровський Р.

магістрант II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – доц. Кузишин А. В.

ХАРАКТЕРИСТИКА УМОВ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В МЕЖАХ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У сегменті лікувально-оздоровчого туризму Тернопільська область має сприятливе поєднання кліматичних та бальнеологічних характеристик, які відсутні в багатьох регіонах України.

Загалом ця проблема знайшла своє відображення в дослідженні М. Рутинського, В. Петранівського, що вивчали сучасні підходи до організації лікувально-оздоровчого туризму та особливості територіальної організації мережі SPA-курортів західного регіону України [3, 5, 6, 7, 8]. Щодо території Тернопільської області, то проблема лікувально-оздоровчого туризму в останні роки

досліджувалась В. Охотою [4] через призму його інвестиційно-інноваційного потенціалу. Частково дане питання досліджувалося І. Галицькою, А. Кузишином в контексті вивчення умов та рис оздоровчо-лікувального туризму в межах Західного Поділля [2]. Ґрунтовний аналіз власне умов, що впливають на розвиток лікувально-оздоровчого туризму здійснив М. Сивий [1].

Тернопільська область має певні ресурси та умови для розвитку даного напрямку туризму. До таких варто віднести кліматичні особливості, бальнеологічні ресурси, а також існуючу матеріально-інфраструктурну базу. Щоправда, даний вид рекреації не відноситься до профільних в регіоні та наразі не вважається основним напрямком туристичної презентації області.

Тернопільщина знаходиться у помірному кліматичному поясі з нежарким літом, м'яко зимою і достатньою кількістю опадів, на шляху західного перенесення повітряних мас, у так званій північній атлантико-континентальній кліматичній області, у вологій помірно теплій агрокліматичній зоні. Кліматичні показники в цілому є основою для визначення і загальної оцінки кліматичних ресурсів, у тому числі і рекреаційних. Клімат формується в результаті взаємодії радіаційних та циркуляційних процесів і географічних чинників. Процеси кліматоутворення витікають з розташування території в межах атлантико-континентальної кліматичної області Східно-Європейського сектору помірного поясу [1].

Тернопільська область виділяється величиною прогнозних ресурсів прісних підземних вод порівняно з іншими Подільськими областями. Згідно з дослідженнями М. Сивого, величина прогнозних ресурсів прісних підземних вод Тернопільщини суттєво перевищує показники Хмельницької та Вінницької областей (2206, 1963 і 885 тис. м³/добу відповідно). Найбільші обсяги водовідбору із прогнозних ресурсів прісних підземних вод зафіксовані у Тернопільському районі (94,6 тис. м³/добу), в інших районах області вони коливаються у межах 0,4-4,2 тис. м³/добу [1, с. 146].

Вони складаються з ґрунтових вод і власне підземних вод. Ґрунтові води залягають на глибині 4-10 м. Запаси підземних вод є в трьох водоносних горизонтах, які знаходяться на глибині 5-16 м, 30-40 м і 60-80 м.

В області є мінеральні води, які можуть використовуватися для лікування при захворюванні внутрішніх органів, опорно-рухового апарату. За їхніми властивостями мінеральні води розділено на 3 групи: 1) природні столові; 2) лікувальні та лікувально-столові питні для внутрішнього використання; 3) лікувальні для зовнішнього

використання.

За основу класифікації мінеральних вод взято розробки В. Іванова та Г. Невраєва, згідно з якими ці води поділяються на два класи: зі специфічними компонентами і властивостями, внаслідок чого вони мають лікувальний вплив на організм людини; без специфічних компонентів і властивостей, але з підвищеною, порівняно з прісними водами, мінералізацією, внаслідок чого вони також мають лікувальні властивості [1, с. 149].

За підрахунками М. Сивого, в межах Тернопільської області виявлено всього 29 водопунктів, що розкрили води без специфічних компонентів і властивостей. З них 25 водопунктів визнані перспективними для подальшого вивчення [1, с. 151]. Через низькі дебіти чи незадовільні екологічні умови інші водопункти вважаються неперспективними.

Велику частку із розвіданих мінеральних вод мають бромні – це води з вмістом броміду 25 мг/дм^3 , в той час як при вмісті йоду 5 мг/дм^3 води вважаються йодистими, а у випадку наявності обох компонентів – бромно-йодистими. При мінералізації вод до 10 г/дм^3 води відносять до питних, при більших концентраціях – до бальнеологічних. При цьому, у випадку розбавлення їх прісними водами (до мінералізації 10 г/дм^3 і менше) кондиційний вміст броміду чи йоду повинен зберігатися. Прогнозні запаси мінеральних вод без специфічних компонентів по області становлять понад 6000 м^3 /добу.

Найбільш розвіданими родовищами бромних мінеральних вод на Тернопільщині є Новозбручанське родовище вод типу Нафтуса, розташоване в долині р. Збруч на північно-західній околиці м. Гусятин. Мінеральні води типу Нафтуса належать до Подільської області мінеральних вод. Води приурочені до відкладів силурійської системи і залягають на глибинах 25-250 м. Води цього типу приурочені до тріщинуватих вапняків, мергелів та аргілітів силуру, які залягають на глибинах 135-175 м. Водонесний горизонт напірний. Слабо мінералізовані води силуру переважно прісні, гідрокарбонатні, кальцієво-магнієві, натрієво-кальцієві із мінералізацією $0,5-1,0 \text{ г/дм}^3$, прозорі з слабким запахом сірководню. Загальна жорсткість становить $4,5-6,5 \text{ мг-екв/дм}^3$, температура води $9-12^\circ\text{C}$, рН – $7,2-7,6$. Вміст органічної речовини від 6 до 12 мг/дм^3 (і більше). Газовий склад вод представлений в основному азотом (до 71%), киснем (15%) і вуглекислим газом (5%). Води відносяться до азотних з низькою загальною газонасиченістю. Вміст органіки нелеткої фракції стабільний і коливається у межах $2,2-3,6 \text{ мг/дм}^3$. Затверджені запаси за категорією А становлять 40 м^3 /добу. Води використовуються санаторієм «Збруч» [1, с. 154].

Крім цього родовища в області відомо ще 8 проявів вод даного типу, з них 6 знаходяться в долині р. Збруч. Їх хімічний склад досить різноманітний: гідрокарбонатний, сульфатно-гідрокарбонатний, хлоридно-гідрокарбонатний. Серед аніонів переважають гідрокарбонати, серед катіонів – кальцій, натрій, магній. Води прісні, з показниками мінералізації 0,8-0,9 г/дм³. Води мають слабкий сірководневий запах, холодні, з температурою 8-12°C, слабо лужні (рН – 7,1-8,5). Містять також кисень (до 43%), вуглекислий газ (5%), сірководень (0,28-0,5 мг/дм³), метан, бутан. На відміну від трускавецької, збручанська Нафтуся містить йод, бром, мідь, марганець, фтор, двовалентне залізо, метаболічну кислоту, фосфор.

Води можуть використовуватись при лікуванні захворювань гепатобіліарної системи, нирок, сечовивідних шляхів, а також при порушеннях водносолевого обміну.

Крім бромних вод в області є запаси і столових вод, що характеризуються як прісні підземні води з добрими якісними показниками, рекомендовані для промислового розливу. Ці води під відповідними присвоєними їм назвами включені у ДСТУ 878-93 «Води мінеральні питні».

На Тернопільщині відомо 18 родовищ та водопоявів столових вод і лише на декількох з них розробляють затверджені запаси («Бережанська», «Вікторія», «Русилівська», «Ковалівська»). По багатьох водопунктах відсутні дані про видобуток та хімічний склад. Води розливаються переважно без відповідних ліцензій та обстежень науково-дослідних установ.

Вагоме значення для розвитку лікувально-оздоровчих закладів в Тернопільській області мають наявні лісові біоценози, які в поєднанні з мінеральними водами та високопрофесійним медичним обслуговуванням формують умови для високо-якісного лікування. Так, площа рекреаційно оздоровчих лісів в області становить 27 тис. га., лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення, частина яких використовується для рекреації – 45,7 тис. га.

Висновки. На території Тернопільської області є достатні умови, щоб лікувально-оздоровчий туризм став повноцінним туристичним напрямком. Запозичивши європейський та світовий досвід, існуюча ресурсна база може стати умовою розвитку спа-курортів, а також виділитися своєю бальнеологічною, релаксаційно-відпочинковою орієнтацією, з метою забезпечення потреб споживачів під час перебування на курорті. Ці умови можуть бути забезпечені у випадку використання сучасних маркетингових технологій та сприятливої інвестиційної політики.

Список використаних джерел

1. Географія Тернопільської області: Монографія. В 2-х т. Т. 1. Природні умови та ресурси. Тернопіль: Крок, 2017. 504 с.
2. Кузишин А.В., Галицька І.Б. Умови та риси оздоровчо-лікувального туризму в межах Західного Поділля // Подільські читання. Епоха природничих досліджень Поділля: історія, теорія, практика [Електронне видання] / Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 9-11 жовтня, 2018 р., К-ПНУ ім. Івана Огієнка, 2018. – С. 255-261.
3. Мальська М.П., Рутинський М.Й. Лікувально-оздоровчий туризм // Мальська М.П., Рутинський М.Й., Паньків Н.М. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність: Монографія / М.П. Мальська, М.Й. Рутинський, Н.М. Паньків. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – С. 191-210.
4. Охота В.І. Інвестиційно-інноваційний потенціал санаторно-курортного туризму на Тернопільщині // Інноваційні економіка, 2016. – № 3-4. – С. 84-88.
5. Рутинський М. Класифікація та типологія курортів // Вісник Львівського ун-ту. Серія географічна, 2007. – Вип. 34. – С. 236-246.
6. Рутинський М.Й. Ключові принципи сталого розвитку курортно-рекреаційної сфери західного регіону України // Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива. Матеріали III міжнар. наук. конф. (28-29 травня, 2010 р.) / М.Й. Рутинський. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – С. 137-138.
7. Рутинський М., Петранівський В. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини, 2012. – Випуск 29. – Ч. 1. – С. 179-189.
8. Рутинський М. Й. Основні риси розбудови та територіальної організації мережі SPA-курортів західного регіону України // Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети. Матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (15 квітня 2011 р., м. Харків) / М.Й. Рутинський. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – С. 115-118.

Коцовський В.

магістрант II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – доц. Таранова Н. Б.

ГЕОГРАФІЯ ВИРОБНИЦТВА І ПРОДАЖУ ОЗБРОЄННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Розміщення підприємств з виробництва зброї та оборонного сектору визначається тим, що безпека економічних, соціально-політичних та суверенних питань має вирішальне значення для сталого розвитку та є передумовою стійкого економічного функціонування компаній та комплексів.

Міжнародний досвід показує, що це не тільки зміцнює оборонну промисловість країни (ОПК), а й сприяє економічному розвитку, підвищенню її технологічного рівня, розробці товарів подвійного використання, а також сферам, орієнтованим на військову службу.

В контексті змін у державній політиці щодо припинення збройних конфліктів та розвитку оборонно-промислового комплексу на Сході

України, спричинених зовнішньополітичними факторами, модель управління комплексами з виробництва зброї зазнає суттєвих змін.

Необхідність адаптації до радикальних змін у визначенні внутрішньої виробничої та експортної політики розпочалась у 2014 р. За допомогою інструментів антикризової політики та стабілізації економічної ситуації були створені умови для стабільного розвитку військово-промислового комплексу. Сьогодні Україна демонструє позитивну динаміку в розвитку оборонної промисловості. У 2015-2020 рр. було виділено значно більше фінансування на розробку, виробництво, ремонт та модернізацію озброєння та військової техніки, міжнародне співробітництво було налагоджене через оборонні відомства, а сталий розвиток оборонної промисловості визнано пріоритетом у стратегічних та політичних документах. Модернізовано українську військову промисловість. У сучасних умовах на фінансову ефективність українських оборонних підприємств суттєво впливає низка зовнішніх та внутрішніх умов та факторів, що загострюють практичний конфлікт між вітчизняними оборонними компаніями, що ускладнює їх максимальну ефективну спроможність.

Метою даного дослідження є аналіз географічного розташування підприємств з виробництва зброї, визначення економічного впливу комплексів з виробництва зброї на регіон в якому вони знаходяться.

Виклад основного матеріалу. Однією з найважливіших галузей промисловості, науки та економіки є виробництво зброї та військово-промисловий комплекс.

Перш за все, слід зрозуміти, що належить до категорії «озброєння», а саме в українському законодавстві воно має таке визначення: «озброєння – стрілецька зброя та артилерія, ракетно-космічні системи (комплекси), керовані (некеровані) ракети та їх компоненти, комплекси (установки) для їх запуску та комплектуючі підрозділи до них, засоби управління зброєю (вогнем), системи дистанційного управління ракет, обладнання для транспортування та обслуговування ракет, торпед та бомбардувальників для глибинних бомб». Однак саме поняття озброєння має багато інших тверджень, зокрема щодо того, що стосуватиметься до нього і хто його використовуватиме, наприклад: стрілецька зброя, артилерія, важке озброєння та техніка, системи зв'язку та автоматизовані системи управління, радіолокаційні системи, ракетні системи, авіаційне обладнання та озброєння, морське озброєння, оптичні та оптикоелектронні прилади, системи захисту [6].

В даний час Україна посідає 27 місце у світі за сумарною військовою потужністю, за даними Global Firepower та 9 місце у Європі.

Характеризуючи галузь озброєння, як авіабудівні та авіаремонтні,

самі ті компанії найкраще задовольняють потреби у виробництві військово-транспортних літаків та цивільних літаків, ремонту та модернізації військових та цивільних літаків, мають належний науково-технічний та виробничий потенціал. Із 150 країн-членів ІКАО лише десяток, включаючи Україну, мають повний цикл розробки та виробництво літаків від національної наукової школи та навчальної системи до післягарантійного обслуговування та модернізації [2].

У світі експлуатується понад дві тисячі літаків «Антонов». І деякі українські досягнення все ще залишаються неперевершеними. Наприклад, вітчизняний літак «Мрія» – єдиний у світі літак, здатний перевозити вантаж вагою понад 180 тонн.

Перспективи співпраці обмежені особливостями динаміки ринку літаків та планами російських компаній щодо міжнародного співробітництва. В даний час авіаційна промисловість України займає лідируючі позиції у розробці транспортних та військово-транспортних літаків (Ан-70, на думку експертів, випереджає своїх закордонних колег «Геркулес» (США), Іл-76 (Росія), FLA (Західна Європа) до 8-10 років.

Найперспективніший військовий проект розроблений на ДП «Антонов» – новий військово-транспортний літак Ан-178, здатний перевозити до 18 тонн вантажу. На жаль, через військову агресію Російської Федерації виробництво Ан-178 було припинено, оскільки йому потрібно замінити російські компоненти. Але перспективи Ан-178 можна відновити за допомогою військово-технічного співробітництва. Інтерес до літака виявили азербайджанські, турецькі та китайські партнери. Саудівська Аравія, Індія та країни Перської затоки зацікавлені у придбанні літака. Крім того, «Антонов» може розпочати виробництво модернізованого Ан-124 «Руслан», якщо знайде великого партнера-інвестора [7].

Наступна галузь – це українські суднобудівні та морські машинобудівні підприємства, які здатні створювати майже всі типи кораблів, човнів та суден надводного флоту, силові установки і навігаційне обладнання для виготовлення близько 20% суднобудівної продукції та майже 10% морського приладобудування. Водночас підприємства галузі в даний час не можуть забезпечити замкнутий цикл створення кораблів для виробництва військово-морської зброї та деяких важливих морських технічних засобів та обладнання. Останнім часом призначені для виробництва десантно-штурмові катери «Гюрза», «Кентавр», ракетні катери «Лань» [4].

За українськими проектами працюють суднобудівні компанії Туреччини, В'єтнаму, Казахстану, Китаю тощо. Значні втрати потенціалу цього кластеру виникли внаслідок анексії Криму.

Підприємства бронетехніки, артилерії, автомобілебудування, машинобудування та спеціального обладнання. Бронетанкова підгалузь досягла світового рівня який є самодостатнім та здатним забезпечити замкнений цикл від розробки до серійного виробництва кінцевої продукції. Наприклад, танки Т-80УД, «Ятаган», «Оплот», які виробляються на заводі Малишева, успішно конкурують на світовому ринку зброї. У загальному обсязі поставок комплектуючих імпорту становить лише 2-5%. Основні перспективні напрямки включають технологію двигунів, броньовані матеріали та конструкції, оптичні прилади, тепловізійне обладнання, виробництво стволів.

ДП «Харківське конструкторське бюро машинобудування імені О. О. Морозова» почали розробляти лінію легкої бронетехніки: БТР-3Е, модернізований БМП-1У, БТР-4, МКТС «Дозор», БРДМ-2Д «Хазар», модернізований МТ-ЛБШ, броньований автомобіль «Козак». Для країни, яка раніше не мала власної школи легкої бронетехніки, це явище свідчить про поступові зміни в цьому [3].

Підприємства радіолокаційного, радіозв'язку та систем ППО здатні забезпечити розробку та виробництво основного асортименту електронного обладнання з точки зору виробничого та науково-технічного потенціалу.

Найбільші втрати зазнав сектор виробництва елементної бази радіоелектроніки через розрив коопераційних зв'язків з РФ.

Сьогодні Україна є світовим лідером у виробництві навігаційних пристроїв, самонаведення бойових частин для ракет «земля-повітря», станцій радіокерування, звукометричних систем артилерійської розвідки, складних систем управління, обладнання радіозв'язку, радіо-та радіоелектронної боротьби, авіаційного та ракетного націлювання системи. В Україні також є добре розвинений електронно-оптична підгалузь [4].

Підприємства з високою точністю озброєння та боеприпасів є найбільш незбалансованою підгалуззю, промислова потужність якої не завантажена, а їх можливості перевищують як існуючі, так і майбутні потреби Збройних Сил та інших військових формувань. Найбільш проблемним питанням є розробка та виробництво боеприпасів та спеціальних хімікатів через тимчасову окупацію окремих районів Донецької та Луганської областей [4].

Особливе місце в оборонній промисловості посідає ПАТ «Мотор-Січ» – одна з провідних світових компаній з виробництва двигунів для літаків і вертольотів, а також крилатих ракет, продукція яких експортується в понад 100 країн світу. Двигуни запорізького ПАТ «Мотор-Січ» використовуються на літаках майже в 60 країнах.

Компанії авіаційних двигунів мають широкі можливості для міжнародного співробітництва, зокрема щодо надання послуг з капітального ремонту та технічного обслуговування двигунів для вертольотів типу «Мі» та «КА». Другим перспективним напрямком розвитку підприємства є виробництво власних вертольотів у замкнутому циклі виробництва [5].

Роль і значення оборонної промисловості визначаються не тільки її основною метою – створенням (розробкою та виробництвом) озброєння та військової техніки для оснащення Збройних Сил та інших військових формувань, а й забезпеченням поставок на світовий ринок військової продукції у військово-технічному співробітництві з іноземними країнами.

Отже, на даний час в Україні відновлено замкнені цикли виробництва основного асортименту військової техніки у виробництві бронетехніки, авіаційних ракет, радіолокаційних систем, автоматизованих систем, інженерного, навігаційного та контрольного обладнання з вирішенням певних геополітичних проблем.

Список використаних джерел

1. Бадрак В. Як змінився оборонний потенціал України за 5 років війни: здобутки і виклики. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29678050.html> (дата звернення: 22.11.2020).
2. Офіційний сайт Державна акціонерна холдингова компанія «Артем». URL: <http://www.artem.ua> (дата звернення: 22.11.2020).
3. Офіційний сайт Державне підприємство «Київський бронетанковий завод» (ДП КБТЗ). URL: <http://kbtz.com.ua> (дата звернення: 22.11.2020).
4. Офіційний сайт ДК «Укроборонпром» URL: <https://ukroboronprom.com.ua/uk> (дата звернення: 22.11.2020).
5. Офіційний сайт ПАТ «Мотор-Січ» URL: <http://www.motorsich.com/ukr> (дата звернення: 22.11.2020).
6. Проект Закону України «Про створення та виробництво озброєння, військової і спеціальної техніки» № 7389. Поданий КМУ до ВРУ від 12.12.2017. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7389&skl=9 (дата звернення: 22.11.2020).
7. Харук А. І. Авіаційна промисловість України як складова військово-промислового комплексу у 1910-ті - 1980-ті роки: автореф. дис. д-ра іст. наук: 20.02.22 / Нац. ун-т "Львів. політехніка". Л., 2011. 32 с.

Мигович М.

магістрантка II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – доц. Поплавська І. В.

ГЕОГРАФІЯ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Вступ. Готельно-ресторанне господарство певної території формується сукупністю підприємств, які покликані надавати послуги

розміщення і харчування. Вони формують важливий сегмент інфраструктури території і туристичного комплексу зокрема. Туристичні послуги, зокрема в межах готельно-ресторанного обслуговування, належать до соціально-культурних послуг. Вони створюються на принципах сучасної гостинності, що підвищує їхню роль у розвитку туризму, а також зумовлює необхідність професійної підготовки кадрів для туристичного і готельно-ресторанного сервісу. Для успішного вирішення комплексу завдань з обслуговування гостей, управління закладами, збереженням міцних конкурентних позицій необхідно оволодіти професійними знаннями і постійно їх вдосконалювати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення готельно-ресторанного господарства представлено в працях Х. Роглева, О. Любіцевої, І. Поплавської, О. Головка. Туристична інфраструктура, складовою якої є готельно-ресторанне господарство, знайшли своє відображення в працях І. Єрко, А. Кузишина, М. Рутинського, Ю. Зінька. В межах Закарпаття дослідження готельно-ресторанного господарства проводили в останні роки І. Прокопеч, О. Головка, О. Маслиган, І. Тіхомірова, Т. Лужанська.

Виклад основного матеріалу. Для Закарпатської області, враховуючи її природнорекреаційний, історико-культурний потенціал та традиційну гостинність місцевого населення, розвиток готельно-ресторанного бізнесу відіграє винятково важливе значення. Готельно-ресторанний бізнес, що є складним багатофункціональним видом діяльності, повинен стати ваговим фактором економічного зростання області та покращення матеріального добробуту населення, сприяти подоланню територіальної диспропорції в рівні економічного розвитку, розвитку підприємництва в даному сегменті, додатковим надходженням як до місцевого, так і державного бюджетів, виступати джерелом створення нових робочих місць, а також створювати сприятливий туристичний імідж області.

В зв'язку з подіями на Сході України, анексією Криму Закарпаття є одним з найбільш привабливих і перспективних регіонів з точки зору розвитку туризму. Його унікальне прикордонне географічне розташування та багатий природно- й етнокультурно-ресурсний потенціал забезпечили визнання найбільш перспективної рекреаційної зони Європи з можливістю цілорічного (позасезонного) обслуговування туристів. Межування на західному кордоні України з чотирма центральноєвропейськими державами – Польщею, Словаччиною, Угорщиною і Румунією, – сприяє розвитку недорогого (особливо для мешканців країн Євросоюзу) відпочинку, а переважання сільського населення краю (70%) успішно демонструє розвиток одного із секторів розвитку туристичної галузі – сільського

зеленого туризму. Для отримання максимальної користі від туризму, прикордонний регіон повинен розробляти регіональну туристичну політику, що базується на стратегічному плануванні та є одним із напрямів соціально-економічної політики.

У Закарпатській області у 2018 р. юридичними особами та фізичними особами було створено 228 таких підприємств (у 1,5 рази більше порівняно з попереднім роком), у тому числі 147 готелів, 66 туристичних баз, кемпінги, 12 мотелів, 2 хостели, 1 гуртожиток для приїжджих. За функціональною структурою підприємства, як і раніше, готелі є найпоширенішими. У 2018 р. у готелях та аналогічних засобах розміщення нараховувалося 4828 номерів, найбільшу частину з них (53,5% складали номери першої категорії, а номери вищої категорії 16,0% від загального номерного фонду).

Впродовж 2018 р. готельними послугами та аналогічних засобів розміщування скористалися 172,7 тис. мандрівників, що на 22,7% більше, ніж у попередньому році. Із них 149,5 тис. осіб – громадяни України, 23,2 тис. іноземці. Найбільше туристів зупинялося у містах Ужгород – 51,4 тис. осіб, або 29,8%, Берегово – 17,5 тис. осіб, або 10,1%, Хуст – 15,8 тис. осіб, або 9,1% та Мукачево – 13,4 тис. осіб, або 7,8% [8].

Готелями було організовано обслуговування 74,7% гостей від загальної чисельності розміщених в області, туристичними базами, студентськими таборами – 12,4%, мотелями – 9,3%, хостелами – 3,4%.

Загальна сума доходів від готелів та відповідних засобів розміщення у 2018 р. становила 102,9 млн грн, що у 1,5 рази більше порівняно з попереднім роком. 42% доходу надійшло від основної діяльності (продажу номерів), що становить 17,2% від надання інших послуг (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники роботи готелів та аналогічних засобів розміщування Закарпатської області, осіб

Показники	Роки						
	2005	2010	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість готелів та аналогічних засобів розміщування, од.	39	38	69	67	159	151	228
У них номерів, од.	1395	1462	2621	2512	3351	2983	4828
Одноразова місткість, місць	2839	3152	5554	5380	6936	6120	9693
Обслуговано приїжджих, тис. осіб	84,3	99,2	104,4	101,5	131,7	140,7	172,7
У т.ч. іноземців	93,2	34,5	15,3	17,5	22,3	26,2	23,2
Коефіцієнт використання місткості готелів та аналогічних засобів розміщування	0,19	0,34	0,17	0,15	0,14	0,14	0,15

Джерело: [8].

Мережа суб'єктів – юридичних осіб ресторанного господарства на початок 2019 р. нараховувала 324 об'єктів (кафе, бари, ресторани, їдальні, постачання готової їжі) на 16,3 тис. посадочних місць. У середньому на один об'єкт у ресторанному господарстві припадало 50 місць (при 51 – у попередньому році). Основна мережа ресторанів спеціалізується на кафе, закусочних, фуршетних та барах, їх питома вага у загальній чисельності об'єктів у 2018 р. становила 78,1% проти 77,3% у 2017 р. Порівняно з 2017 роком кількість ресторанів зменшилась на 76 одиниць, або на 19,0%, а кількість місць зменшилась на 4,0 тис., або 19,7%.

Серед міст та районів області більш за все об'єктів ресторанного господарства припадає на обласний центр Ужгород – 62 одиниці (19,1% від загальної кількості) та на Тячівський район – 39 одиниць (12%), а мінімальна кількість – на м. Чоп, відповідно 2 та 0,6%.

У порівнянні з 2017 роком товарообіг ресторанного господарства послабився на 9,5% і склав 93,8 мільйона гривень [8].

У 2018 р. частина продажів продукції приватного виробництва у роздрібному товарообігу ресторанного господарства становила 48,3%. Протягом останніх років розширилася мережа маленьких кафе та барів, які належать фізичним особам-підприємцям, де пропонується величезний вибір їжі закарпатської, угорської, словацької, румунської кухонь та напоїв, які зможуть задовольнити смаки найсуворіших гурманів.

Для підвищення функціонування готельно-ресторанного господарства Закарпатської області слід здійснити низку суттєвих змін. І. Прокопець та О. Головка пропонують перелік проблем [5, с. 189-190]:

- застарілість матеріально-технічної бази підприємств;
- відсутність належного рівня сервісу та низька культура і якість послуг;
- недостатня професійна підготовка персоналу;
- слабка реклама наявних засобів розміщення та відсутність спеціалізованих готелів і ресторанів;
- недостатня державна підтримка;
- високий рівень податків;
- відсутність стратегії розвитку готельно-ресторанного бізнесу на перспективу;
- незначні обсяги інвестицій;
- недостатня кількість кваліфікованих фахівців у галузі управління підприємствами готельно-ресторанного господарства та обслуговування;
- низький рівень конкуренції внаслідок відсутності корпоративних стандартів управління якістю готельних і ресторанных послуг.

Для підвищення рівня конкурентоспроможності готелі та ресторани повинні постійно вводити інновації, щоб залишатись провідними у

своєму напрямку та бути на два кроки попереду конкурентів. Також потрібно заохочувати со-opetition (cooperation+competition: співпраця+конкуренція), адже готельно-ресторанний бізнес змушений конкурувати не лише в середині галузі, а й з фірмами готельного і ресторанного сервісу, фірмами, які пропонують послуги оренди житла та послуги харчування, гуртожитками, приватним сектором, але разом з тим він повинен тісно співпрацювати з ними. В більшості співпраця ведеться з туристичними фірмами, які бронюють місця для своїх клієнтів, передбачають харчування. У таких питаннях вони повинні діяти за одно як представники готельного і ресторанного бізнесу, водночас підтримуючи конкуренцію в середині галузі. Однією з найбільших проблем готельного та ресторанного бізнесу є відсутність реклами. Отже, потрібно запровадити агресивну рекламу на туристичних сайтах, в туристичних агенціях, що частково знизить зовнішню конкуренцію. Для реклами є вигідною підтримка різноманітних фестивалів, конкурсів. Агресивне рекламування готельно-ресторанного господарства Закарпаття як складової сфери туризму рекомендується впровадити в межах співпраці в напрямку, що дозволить суттєво знизити фіксовані витрати, розкидавши їх по всіх учасниках. Було б добре отримати державну підтримку готельно-ресторанного бізнесу, наприклад на кордоні видавати іноземцям проспекти з наявними готелями і ресторанами [5, с. 190].

Висновки. Для ефективного функціонування готельно-ресторанної сфери в Закарпатті сьогодні необхідна гнучка система державного стимулювання цієї галузі, відображена у розробленій нормативно-законодавчій базі. Водночас, необхідно збільшити кількість засобів розміщення різних категорій з чіткою диференціацією у спеціалізації пропонованих послуг гостинності, вдосконалити управління готельно-ресторанними підприємствами в умовах динамічного соціально-економічного простору та розширення туристичної діяльності, покращити якість і культуру готельно-ресторанних послуг.

Список використаних джерел

1. Газуда М.В., Ерфан В.Й., Газуда С.М. Особливості надання послуг у туристичній сфері регіону // Науковий вісник Ужгородського Ужгородського університету. Серія Економіка. 2014. Вип.1(42). С.261-265.
2. Кузишин А.В. Сучасний стан сформованості туристичної інфраструктури в Західноукраїнських областях // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. – Тернопіль, 2011. – № 2. – С. 122-128.
3. Маслиган О.О., Тіхомірова І.С. Готельно-ресторанне обслуговування туристичного Закарпаття // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні технології менеджменту, інформаційне, фінансове та облікове забезпечення розвитку економіки в умовах євроінтеграції» (м. Черкаси, 16-17 квітня 2020 р.). Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2020. 557 с. С.514-517.

4. Поплавська І.В. Суспільно-географічні основи дослідження готельного господарства // Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика . Матеріали міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 30-річчю відкриття кафедри географії України та регіоналістики і 80-річчю утворення Чернівецької області (м. Чернівці, 7-9 травня 2020). – Чернівці: Видавничо-поліграфічне підприємство «МІСТО», 2020. 325-329.
5. Прокопець І.І., Головка О.М. Сучасний стан та перспективи розвитку готельно-ресторанного господарства Закарпаття як складова сфери туризму // Науковий вісник Мукачівського державного університету Економічні науки. Журнал наукових праць №19(14). 2015. С. 187-195.
6. Pabian B., Kuzyshyn A., Pabian A ect. Hotel industry in Poland and Ukraine – selected aspects of functioning, management and development. Czestochowa: Publishing Office of Czestochowa University of Technology, 2019. 114 p.
7. Poplavska I. Metodological aspects of the analysis of the hotel management of Ukraine at the present stage // Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. 2016.– № 2 (4). – P. 114-116.
8. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Закарпатській області.
URL: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/>.

Мороз О.

магістрантка II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – доц. Кузишина А. В.

ГЕОГРАФІЯ МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПРИБУТТІВ В МЕЖАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТУРИСТИЧНОГО РЕГІОНУ

Вступ. Унікальною рисою Європейського туристичного регіону є високий економічний потенціал та високий рівень доходів населення, що є передумовою для лідируючого місця в туристичній сфері за кількістю туристичних прибуттів та дохідністю від міжнародного туризму.

Дана проблематика розглядалася в дослідженні Н. Погуди, О. Розметова (2018), О. Короля (2019), К. Снігур (2019), А. Кузишина (2017, 2019, 2020).

Виклад основного матеріалу. Традиційно Європейський туристичний регіон є світовим лідером за показниками туристичних прибуттів та доходів, що, правда, з динамікою до повільно зниження частки в загальносвітовому показнику. Так, у 2000 р. на нього припадало 57,4% усіх туристичних прибуттів і 52,4% доходів. У 2009 р. на Європейський туристичний регіон припадало понад 52% всіх туристичних прибуттів і 48,5% туристичних доходів світу. На 2015 р. згадані тенденції збереглися – 51,2% туристичних прибуттів і 35,8% туристичних доходів. Аналізуючи зміну кількості туристичних прибуттів за період 1995-2015 рр. в Європейському туристичному

регіоні, варто відмітити позитивну тенденцію абсолютного показника, але порівняно з іншими регіонами Європа уповільнює темпи приросту та втрачає частку в загальносвітовому показнику.

Туристичну атрактивність Європейського регіону в цілому та окремих країн зокрема, визначають: якість довкілля, що виступає індикатором екологічної атрактивності туристичного регіону; матеріально-технічна база туризму, що визначає рівень розвитку засобів розміщення та обслуговування туристів; сконцентрованість культурно-історичних пам'яток та розважальних закладів; розвиток інформаційно-комунікаційних технологій який визначає рівень комунікаційної атрактивності території; стан криміногенної ситуації в регіоні, що є індикатором рівня безпеки подорожей в регіоні; рівень транспортної доступності; загальний імідж регіону, що виступає критерієм загальної соціально-економічної туристичної атрактивності.

Особливістю туризму, в Європейському регіоні, є його яскраво виражений внутрішньо регіональний характер: 75% припадає на внутрішньоевропейські поїздки, і тільки 25% – на міжрегіональні поїздки. Найсуттєвішими, в територіальній структурі міжрегіональних туристичних потоків, є потоки, що зв'язують Західну Європу з Північною Америкою та Японією. Саме ці регіони утворюють так звані центри економічного і одночасно туристичного тяжіння. Велике значення мають і меридіональні тури, що спрямовані з Північної Європи (Данія, Швеція, Фінляндія) в країни Середземноморського басейну (Іспанія, Греція, Франція, Хорватія, Греція).

В число світових лідерів за туристичними прибуттями потрапляє п'ять держав Європейського туристичного регіону: Іспанія, Франція, Італія, Німеччина та Велика Британія. У 2017 р. Німеччина очолила рейтинг найпопулярніших країн для туристів, її відвідали 243 млн. туристів. Далі у рейтингу – Франція та Іспанія, їх відвідали з 220 млн. та 152 млн. туристів відповідно [5]. Популярними туристичними напрямками залишаються Чехія, Данія, Угорщина, Нідерланди, Австрія, Польща, Фінляндія, Швеція.

Європа найбільш рекреаційно приваблива у світі, щороку її відвідує до 60% рекреантів. Це пов'язано з просторовою концентрацією тут природного, культурного, історичного й етнічного розмаїття. Традиційними лідерами за кількістю відвідувань в Європі є Німеччина, Франція та Іспанія. У 2017 р. до п'ятірки європейських країн за кількістю іноземних туристів належали: Німеччина – 119,8 млн., Франція – 91,6 млн., Іспанія – 79,7 млн., Італія – 34,1 млн., Нідерланди – 27,7 млн.

В розрізі країн спостерігаються певні відмінності. Так, країни Північної Європи – Данія, Естонія, Латвія, Литва, Норвегія, Фінляндія

та Швеція, демонструють відносно невелике збільшення прибуттів рекреантів до 5%, а в Латвії навіть зменшення на 11%, порівняно з 2016 р. Країни Західної Європи залишаються найбільш розвинутим у плані міжнародного туризму та рекреації, зокрема. Безумовним лідером регіону є Франція, на яку припадає понад 50% рекреаційних прибуттів у цей регіон. Однак у 2015 р. та 2016 р. вона потерпіла кризу прибуттів. Порівняно з 2014 р. кількість прибуттів рекреантів впала на 11,1% в 2015 р. У 2017 р. показники в'їзду рекреантів відновились та навіть збільшились. Загалом приріст рекреаційних прибуттів, до Франції зріс на 6%, порівняно з 2012 р. однак не перевищили показники Німеччини, яка з 2012 р. має досить несуттєвий приріст у 5%. Серед країн, які показували за згаданий період позитивну тенденцію – Швеція 21,4 млн. та Австрія – 14,6 млн. рекреантів. Центральні та Східні європейські країни, незважаючи на наявність значних та різноманітних рекреаційних та туристичних ресурсів, суттєво відстають в розвитку рекреаційної сфери від Західної та Північної Європи. Це можна пояснити тим, що у цьому регіоні розвиток рекреації, через існування в минулому планової економіки, розвивається вкрай повільно. Крім того, рівень інфраструктури в цих країнах суттєво відстає від інших. Хоча певні країни мали позитивні показники, у порівнянні з 2012 р. Приріст рекреаційних прибуттів зріс в Румунії на 24%, Угорщині – 16%, Словаччині – 8%, Польщі – 6%, Чехії – 3%. Південно-європейські країни також відзначаються постійним приростом рекреантів. Так, з 2012 р. приріст рекреаційних прибуттів зріс в Мальті на 76%, Португалії на 6%, Іспанії – 10%, Словенії – 6%, Кіпрі – 7,6%. Виключення становить Італія, тут показник приросту, в порівнянні з 2012 р. знизився на 12,5%. За таким низьким рівнем приросту рекреаційних прибуттів до країн Європи стоять такі фактори як: падіння конкурентоздатності, внаслідок старіння їх рекреаційного продукту; високий рівень цін на рекреаційні послуги; труднощі у пристосуванні рекреаційного ринку до змін у потребах рекреантів; зростання попиту на екзотичні та екстремальні рекреаційні послуги та зменшення на традиційні.

Висновки. Європейський туристичний регіон залишається найбільш значущим за показниками туристичних прибуттів та туристичних доходів. Багато країн регіону стали базовими для розвитку лікувально-оздоровчого, ділового, релігійного, спортивно-оздоровчого та круїзного туризму.

Впродовж перших десятиліть ХХІ ст. Європейський туристичний регіон в абсолютних показниках туристичних прибуттів переживав позитивну тенденцію до 2015 р. (від початку тисячоліття показник туристичних прибуттів підвищився на 55%). Доходи від прибуттів зростали до 2014 р.

В субрегіональному розрізі від 2000 р. Європейський регіон пережив деякі зміни. Так, Західноєвропейський туристичний регіон втратив лідируючі позиції за турприбуттями (в 2000 р. на нього припадало 35,5% турприбуттів, в 2009 р. – 31,8%, а в 2015 р. – менше 30%). Водночас, зросла роль Центрально-Східноєвропейського (в 2000 р. – 17,6% турприбуттів, в 2015 р. – майже 21%) та Південноєвропейського й Східносередземноморського (в 2000 р. – 35,8% турприбуттів, у 2015 р. – понад 37%) туристичних субрегіонів. Ймовірно, що дана тенденція буде дотримуватися й у найближчому майбутньому. Європейський туристичний регіон буде залишатися найбільш відвідуваним та відчувати конкуренцію за кількістю доходів від туризму.

Список використаних джерел

1. Король О. Міжнародні туристичні потоки: суспільно-географічні аспекти формування та геопросторовий розподіл: монографія / О.Д. Король. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. 512 с.
2. Кузишин А. В. Основні показники розвитку туризму в країнах Європейського туристичного регіону на початку XXI століття. Актуальні проблеми країнознавчої науки: матеріали V Міжнародна наук.-практ. Інтернет конференція, 2017., С. 48-52. URL: <https://internationalconference2014.wordpress.com/2017/05/11>. (Дата звернення до ресурсу – жовтень 2020).
3. Кузишин А. В. Міжнародний туризм: навч. посібник. Тернопіль: Вектор, 2016. 204 с.
4. Кузишин А. В. Міжнародний туристичний бізнес. Навчальне видання. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2019. 146 с.
5. Снігур, К.В. Динаміка чисельності міжнародних туристичних прибуттів до країн Європи/ «Ефективна економіка», 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7233> (Дата звернення до ресурсу – листопад 2020).
6. Погода Н.В., Розметова О.Г., 2018: Сучасний стан туристичного ринку України: оцінка та перспективи розвитку / «Ефективна економіка», 2018, № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6608> (Дата звернення до ресурсу – листопад 2020).
7. Kuzyshyn A. Assessment of tourism flows within the territory of Ukraine from the point of view of sustainable tourism development. Tourism of the XXI century: Global challenges and civilization values: II International scientific and practical conference (Kyiv, June 01, 2020). – Kyiv: KNUTE P. 578-589.

Павлішен В.

магістрантка II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – проф. Заставецька Л. Б.

ЧОРНОБИЛЬСЬКА ЗОНА ВІДЧУЖЕННЯ ЯК ПРИВАБЛИВА ТУРИСТИЧНА ДЕСТИНАЦІЯ

Вступ. Наша держава велика і різнобарвна туристична країна яку кожного року відвідують мільйони туристів як з України так і за кордоном. На території нашої Батьківщини розвиваються фактично усі види туризму. Ми маємо добре представлені пізнавальний і оздоровчий

туризм, релігійний та культурний, внутрішній і виїзний туризм та багато інших видів.

Особливу увагу хочемо звернути на формування туристичного потенціалу в Чорнобильській зоні – як особливий туристичній території, проблеми перспективи її розвитку. Ця тема є досить актуальною в сучасному світі оскільки з кожним роком Чорнобильську зону відвідує все більше і більше туристів. Звісно що на сьогоднішній день проблематика Чорнобильської зони потребує більше досліджень особливо в плані розвитку туристичної діяльності оскільки територія навколо Чорнобильської АЕС не є придатною для постійного перебування туристів.

Результати дослідження. Проводячи дослідження туристичного потенціалу Чорнобиля та детально аналізуючи можливості є право небезпідставно говорити що Чорнобильська зона у напрямку формування туристичного потенціалу є непоганим варіантом для створення туристичних місць та розвитку різних видів туризму. Основний який буде діяти так званий похмурий туризм. Це один з нових видів туризму який з кожним роком викликає все більший і більший інтерес, як зі сторони іноземних туристів з різних країн світу так і з боку внутрішніх туристів, з усіх областей України які хочуть знати свою історію. На сьогоднішній день існує багато різних фраз про те, що хто відвідує Україну і не буває в Чорнобилі, той не був у справжній Україні. Н. Садигова вважає: «подорож до Чорнобильської зони відчуження як новий туристичний продукт розглядається з точки зору специфіки та унікальності» [5]. Однак багато людей які можуть стати потенційними туристами все ще бояться наслідків впливу радіації на їхній організм.

Подорожі до міст Прип'ять та Чорнобиля стали можливими на початку нашого століття. Останнім часом збільшенню інтересу туристів до зони відчуження сприяло кілька чинників.

Одним із таких чинників, які сприяли збільшенню кількості туристів до зони відчуження є своєрідний «експеримент» впливу радіації на живий організм. Саме через цей вплив існує багато легенд різних дописів про те, що в зоні відчуження всі живі організми стали мутувати. Саме це і приваблює людей відвідати Чорнобиль щоб на власні очі переконатися у сказаному. За останні декілька років кількість відвідувань у Чорнобиль все більше підвищується. Власне для цього урядовці запровадили декілька видів контролю радіації та в'їзду на територію зони відчуження. Є. Солонина та С. Юрченко зазначають: «Рівень радіації з часу аварії стрімко знизився, тому на думку посадовців і турсервісів в межах офіційних маршрутів туристам нічого не загрожує».

Не можемо не погодитися із Н. Садиговою, що на невеликій за площею території зони відчуження варто розвивати такі основні види

туризму, що у свою чергу є найбільш перспективними для формування туристичного потенціалу Чорнобильської зони як:

- науковий;
- екологічний;
- природний;
- екстремальний;
- ностальгичний.

Вважаємо, що можна доповнити цей перелік ще такими видами туризму за метою подорожі, які мають особливе значення для туристів Чорнобильської зони, а саме пізнавальним (екскурсійним) туризмом.

Найперше охарактеризуємо кожен вид туризму в досліджуваному районі та проаналізуємо перспективи їх розвитку. Запропонований для Чорнобильської зони розвиток пізнавального туризму науковець П. Пуцентейло визначає як вид туризму, який включає в себе «подорожі і поїздки в пізнавальних цілях. Екскурсія як форма пізнання і вид дозвілля виконує функції розширення кругозору й інтелекту» [4]. Науковий вид туризму несе за собою обмін досвідом у науковій сфері отримання освіти та професійних навичок за кордоном, участь у семінарах конференціях конгресах майстер-класах та ін. Ностальгичний туризм в свою чергу заснований на потреби людей у відвідуванні родинних міст народження і проживання близьких та свого колишнього місця проживання. Екологічний туризм за П. Пуцентейло «покликаний створювати економічні стимули для збереження навколишнього середовища охоплює широкий спектр подорожей від невеликих пізнавальних турів до регулярних туристичних програм у національних парках і заповідниках. Одержуваний прибуток від цього виду туризму частково може направлятися на природоохоронні заходи» [4].

Аналізуючи перспективи екологічного туризму на території зони відчуження хочу зазначити що за період від вибуху на четвертому реакторі, 30 кілометрова зона почала відновлюватися, а на її території природа почали відвойовувати своє. Сьогодні там можна зустріти тварин які занесені до Червоної книги і які ніколи не проживали на території Полісся. Нову екосистему яка утворилася у місті Прип'яті Є. Солонина та С. Юрченко описують так «хижі птахи гніздяться на балконах, як на скелях, рисі та кабани використовують квартири нижніх поверхів як природні печери, колишній міський стадіон став густим молодим лісом де знаходять притулок лосі, олені та козулі. Це унікальна для полісся природна спільнота більше характерна для скелястих гірських масивів».

Таким чином туристичний попит на Чорнобильську зону існує та з кожним роком зростає, підтвердженням чому є статистичні дані по

кількості офіційних туристів. Є. Солонина та С. Юрченко вказують що в 2016 р. Чорнобильську зону офіційно відвідали 36 тис. туристів, близько 80% з них іноземці, як свідчить офіційна статистика. У 2017 р. зону відчуження відвідали 50 тис. осіб. Такі дані наводить компанія «Чорнобиль-тур» яка є одним з найбільших операторів, що організовують подорожі до місця катастрофи 1986 року. Можемо глянути на статистику за Пестушко В. Ю. (рис. 1).

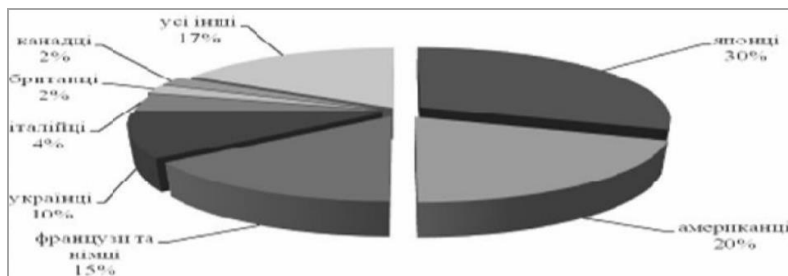

Рис. 1. Структура туристичних потоків до зони відчуження [3]

Якщо детальніше розглянути об'єкти Чорнобильської зони які найчастіше відвідують туристи то погоджуємось з позицією Н. Садиговою, яка виділила такі найцікавіші об'єкти Чорнобиля:

- 1) Чорнобильський реактор;
- 2) місто Прип'ять ;
- 3) покинуті поселення Чорнобильської зони;
- 4) автомобільний склад;
- 5) єдине в Україні жодного разу не запущене чортове колесо в парку атракціонів.

На сьогоднішній день Зона відчуження відкрила 7 нових туристичних маршрутів.

Висновки. Чорнобильська зона відчуження має великий потенціал у розвитку туризму в Україні і є своєрідною перлиною українського туризму. На територіях що вважаються мертвими маємо всі можливості розвивати та досліджувати різні види туризму. Розвиток туризму, як певного альтернативного виду діяльності однозначно буде сприяти для відродження Чорнобиля, задля цього потрібно більше контролювати потоки туристів і таким чином зменшити кількість нелегальних подорожей до Чорнобиля.

Список використаних джерел

1. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України» // Збірник наукових праць. – Кропивницький. – ЛА НАУ, 2019. – 425 с.
2. Мельник Н. А. Чорнобиль – трагедія, що залишиться в наших серцях / Н.А.Мельник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://memorial.4uth.gov.ua/chernobyl-tragedy-that-will->

remain-in-our-hearts- 1986

3. Пестушко В.Ю. Чубук Ю. П «Чорнобильська АЕС як туристична дестинація» // Географія та туризм: Наук. зб. / Ред. кол.: Я. Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альтерпрес, 2010. – Вип. 9. – С. 82-86.

4. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємства / П.Р.Пуцентейло. – К., 2007 – 244 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/pucentejlo34.htm

5. Садигова Н. Чорнобиль туристичні аспекти / Наїла Садигова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Local/ChornobylTourism.html#1>

6. Солонина Є. Чорнобиль: «радіоактивна перлина» українського туризму / Є. Солонина, С. Юрченко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28864492.html>

7. Чорнобиль тур – офіційний сайт національного провайдера екскурсій в Чорнобильську зону. https://www.chernobyl-tour.com/ukraine/?action_skin_change=yes&skin_name=ua.

Павлюк О.

магістрантка II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – доц. Варакута О. М.

ФОРМУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми та її значення. Проблема підвищення якості освіти в Україні на сьогоднішній день вимагає не тільки модернізації змісту навчальних дисциплін, але й оптимізації способів і технологій організації освітнього процесу. При цьому важливим його компонентом, який дає можливість здійснити особистісно-орієнтований підхід у формуванні географічних компетентностей, є гра.

Гра в процесі навчання географії збуджує пізнавальний інтерес до навколишнього середовища, підвищує рівень навчальної діяльності, актуалізує опорні знання і вміння за короткий проміжок часу, розвиває інформаційно-комунікативні навички, виховує різні якості особистості.

Як філософсько-культурологічний феномен, як засіб взаємодії людини зі світом гра розглядається у працях Арістотеля, Г. Гегеля, Я.А. Коменського, Платона, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, Ф. Шиллера.

Серед сучасних вчених значну увагу грі приділяли Ю.Бабанський, Д. Ельконін, І. Іванов, В. Оконь, П. Підкасистий, О. Пометун, Л. Пироженко, Г. Селевко, С. Шмаков, П. Щербань, В. Ягупов та ін.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна енциклопедія трактує гру як «засіб фізичного, розумового й морального виховання дітей» [7, с. 138]; за Г. Селевком, «гра – це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, в якому

складається та вдосконалюється самоуправління поведінкою» [8, с. 50].

Поняття «ігрові педагогічні технології» включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має істотну ознаку – чітко поставлену мету навчання й відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю.

Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання на уроках, вбачає в них можливості ефективної взаємодії педагога і учнів, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами змагання, непідробної цікавості [9, с. 55]. Місце і роль ігрової технології, а саме поєднання елементів гри з різними способами навчання на певному етапі освітнього процесу, багато в чому залежать від розуміння вчителем її функцій.

У цілому, ігрова діяльність виконує ряд певних функцій (рис 1.).

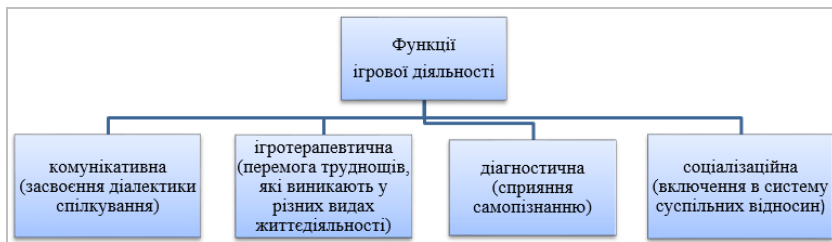

Рис. 1. Функції ігрової діяльності

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій в освітньому процесі, як компонентів ігрової технології, відбувається за такими основними напрямками:

- дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрового завдання;
- навчальна діяльність підкоряється правилам гри;
- навчальний матеріал використовується в якості її засобу;
- у навчальну діяльність вводиться елемент змагання, що переводить дидактичне завдання в ігрове;
- успішне виконання дидактичного завдання пов'язується з ігровим результатом [4, с. 94].

Мотивація ігрової діяльності забезпечується її добровільністю, можливостями вибору та елементами змагання, задоволення потреби в самоствердженні, в самореалізації.

У структуру гри органічно входить планування, реалізація мети, а також аналіз результатів, в яких особистість цілком реалізує себе, як

суб'єкт.

Процес проведення гри складається з ряду етапів.

Підготовчий етап. Розробляється сценарій, план гри, даються консультації, інструкції, пакети матеріалів учням-учасникам, готується матеріальне забезпечення.

Етап проведення гри. Залежно від типу вводяться різні рольові позиції гравців: організатор, координатор, критик, тренер, ініціатор, проблематизатор, консерватор тощо. Практикується групова робота над завданнями, міжгрупові дискусії.

Етап аналізу, обговорення та оцінки результатів гри. Тут виступають експерти, учні обмінюються думками. Учитель підсумовує досягнуті результати, відмічає помилки [5, с.32-34].

Ефективність гри значною мірою залежить від низки чинників, серед яких найхарактернішими є такі:

- чітко продумана мета;
- здійснення мотивації ігрової діяльності;
- чітка організація підготовки, проведення і підбиття підсумків;
- постановка пізнавальних і проблемних запитань у процесі гри;
- залучення всіх учнів класу;
- тривалість не більше однієї навчальної години [5, с.34].

Покажемо на конкретному прикладі технологію проведення гри під час вивчення курсу «Географія. Україна у світі: природа, населення. 8 клас».

Сюжети ігор повинні спиратись на реальні події. Навчально-ігрове дослідження здебільшого фокусується на окремих проблемах та шляхах їх рішення. Як приклад, можна використати гру «Досягнення у ряд» на етапі уроку «Узагальнення і систематизація знань, умінь і навичок» під час вивчення теми «Географічні дослідження території України».

Формуємо макет «п'єдесталу», фото-постамент дослідників, причетних до дослідження території України: Геродот, Ібн Буттута, Гійом де Боплан, С. Рудницький; медальйони з надписом досліджень (рис. 2), з протилежного боку фіксуємо двосторонній скоч, для того, щоб приклеїти медаль на постамент.

Завдання: у вибіркового порядку учень запрошується до «п'єдесталу», обирає будь-яку медаль. За допомогою скочу на протилежній стороні, прикріплює її на постамент того дослідника, якому належить напрацювання, зазначене на медалі.

Дану інтерактивну технологію не оцінюємо. Це своєрідний прийом для формування доброзичливої атмосфери на уроці та рефлексії для застосування вивченого матеріалу.

Отже, за всієї привабливості ідеї використання ігрової діяльності у навчальному процесі, необхідно зазначити, що ігри доречні й ефективні.

Кожна гра корисна для інтелектуального розвитку учнів та виховання їх особистих якостей. У грі обов'язково мусять бути захоплюючі завдання, виконання яких потребує розумового зусилля, подолання деяких труднощів.

Рис. 2. Шаблон медалей для гри

Використання ігрової форми дає змогу залучити до активної діяльності більшість учнів, підвищує їхню зацікавленість у підготовці до уроку, сприяє створенню сприятливого психологічного клімату на уроках і формуванню позитивної установки до навчання.

Список використаних джерел

1. Використання ігрових технологій на уроках географії URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-igrovih-tehnologij-na-urokah-geografii-121770.html> (дата звернення 07.10.2020)
2. Воробйова С. Дидактичні ігри в процесі навчання // Рідна школа. 2002. №5. С. 46-49
3. Гурин Ю.В. Урок плюс Игра: Современные игровые технологии для школьников / Ю. Гурин. Москва: Сфера, СПб: Речь, 2010. 157с.
4. Дидактична гра (Форми навчання у школі): Книга для вчителя / За ред. Ю.І.Мальованого. Київ, 1992. С.89-104.
5. Дон О. Про дидактичні ігри // Завуч. 2001. № 23-24 (101-102). С.31-35
6. Калінченко І. Значення дидактичних ігор для розвитку пізнавального інтересу // Початкова освіта. 1999. № 17. С.5.
7. Педагогічний енциклопедичний словник / [гол. ред. Б.М. Бім – Бад]. М., 2002. 324 с.

8. Селевко Г. К. Сучасні освітні технології / Г. К. Селевко. М. : Нар. освіта, 1998. 256 с.
9. Франковська О. Ігрова педагогіка. Технологічний аспект // відкритий урок. 2005. № 21-22. С.53-59.

Піщур І.

магістрант II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – викл. Задворний С. І.

МІСЦЕ ТРАНСПОРТНИХ КОМУНІКАЦІЙ В ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Вступ. Завдяки своєму вигідному геополітичному розташуванню, транспортна галузь Закарпатської області забезпечує значні валютні надходження до бюджету нашої країни. З досвіду розвинених країн відомим є величезний вплив транспортної інфраструктури на ріст економіки країни.

Вклад основного матеріалу. Транспортна інфраструктура включає в себе транспорту систему всіх видів транспорту, з їх складовими частинами та ланками, шляхи сполучення, рухомий склад транспорту, об'єкти транспортного сервісу та транспортно-логістичні підприємства, що працюють у сфері переміщення людей і вантажів [3, с. 155].

Транспортна інфраструктура є основою транспортного комплексу регіону, сприяє формуванню транспортної мережі і використовується для перевезення вантажів і пасажирів. Вона приймає участь у формуванні організаційної структури транспортного комплексу, забезпечуючи ефективне використання транспортних засобів. Головним завданням транспортної інфраструктури в туристичному сервісі є створення комплексних умов для вільного пересування туристів та їх доступу до рекреаційних ресурсів і об'єктів. Транспортну інфраструктуру можна розглядати і як самостійний суб'єкт туристичної діяльності, який надає туристично-екскурсійні послуги. За рахунок транспортної інфраструктури туризм тісно пов'язаний з транспортним комплексом саме через процес організації перевезень і використання технічних засобів транспорту.

Транспортна інфраструктура туризму – це комплекс, який охоплює транспортні засоби, об'єкти, шляхи і маршрути, транспортні послуги, об'єкти сервісу і туризму на транспортних об'єктах і засобах, засоби інформації [3, с. 155]. Вона відіграє важливу роль в розвитку будь-якого регіону, тому що туристична галузь характеризується підвищеною видовою і просторовою динамічністю і потребує в своєму розвитку транспортного забезпечення. Транспортна туристична інфраструктура

охоплює весь транспортний комплекс, вирішує завдання розвитку інфраструктури транспорту і впливає на розвиток туристичної галузі.

Регіональну туристичну транспортну інфраструктуру можна розглядати як систему всіх видів транспорту з усіма їх складовими частинами та ланками, а також усіма іншими обслуговуючими частинами інфраструктури, що працюють у сфері переміщення пасажирів.

Важливу роль в розвитку туристичної галузі Закарпатської області відіграє транспортний комплекс, який є розвинутою системою транспортного сполучення між населеними пунктами, об'єктами господарського призначення та транспортного сполучення через державний кордон. Він є досить складною і розгалуженою системою і формується залізничним, автомобільним та авіаційним видами транспорту. Щодо водного транспорту, то в області є належні передумови для його розвитку, але він не відіграє важливої ролі в транспортному забезпеченні.

Вигідне географічне розташування краю, забезпеченість туристично-рекреаційними ресурсами, розвинута туристична інфраструктура є вирішальними у системі обслуговування не тільки внутрішніх, транзитних а й зовнішніх пасажиропотоків, що прямують з країн/у країни Західної Європи, Прибалтики, Білорусь. Територію області перетинають залізничні та автомобільні траси міждержавного, державного та місцевого значення. Пасажирські перевезення всіх видів сполучення обслуговуються автомобільним, залізничним та авіаційним транспортом. Провідну роль у перевезеннях пасажирів відіграє автомобільний транспорт. Враховуючи складну орографічну будову регіону, нерівномірність розміщення населення та населених пунктів у гірських та на рівнинних територіях, рівень забезпеченості шляхами сполучення, цей вид транспорту є найбільш перспективним для соціально-економічного розвитку і для потреб туризму.

Протяжність автомобільних доріг загального користування в області становить 3328,8 км, у тому числі 1100,4 км – автодоріг державного та 2247,4 – місцевого значення. Мережа доріг загального користування з твердим покриттям в області складає 3337,9 км, із них лише 340 км є дорогами I та II категорії, інші III – VI категорії. На дорогах розташовано 1294 мостів, загальною довжиною 22649 погонних метрів, з них 28 – великих та 154 – середніх мостів, а також 6074 водопропускних труб, 113,6 км підпірних стінок та багато іншого об'язкового дорожнього облаштування [6].

Дороги місцевого значення, які забезпечують внутрішні зв'язки, знаходяться у задовільному стані і відповідають III-IV технічним категоріям. Більш високі показники технічного стану мають дороги на

під'їздах до великих населених пунктів та під'їздах до пунктів пропуску через державний кордон.

У гірській місцевості, при складних умовах рельєфу, технічний стан доріг погіршується. Багато окремих ділянок магістралей зовсім не відповідають інтенсивності руху автотранспорту, створюючи на дорогах аварійно-небезпечні ситуації.

Послугами автоперевізників користується понад 85% пасажирів, він забезпечує майже 90% пасажироперевезень в області. Перевезення пасажирів здійснюється приміськими, міжміськими, внутрішньообласними, міжобласними та міжнародними маршрутами. Для їх перевезень залучено 10 спеціалізованих автопідприємств (АТП) та 180 альтернативних перевізників. Відповідно із статистичних даними найбільш розвинута система автоперевезень пасажирів у Іршавському, Мукачівському та Ужгородському районах, найменш розвинута система у Міжгірському, Перечинському та Рахівському районах.

Для забезпечення основних напрямків перевезень пасажирів на території області функціонує 17 автостанцій, вони обслуговують міжобласний напрямок – Київ, Луцьк, Львів, Івано-Франківськ, Чернівці, Підволочиськ, Коломия, Кам'янець Подільський, Одеса та міжнародний. Приміщення автостанцій забезпечені відповідною інфраструктурою, тут працюють квиткові каси, зали очікування, камери схову, громадські вбиральні, довідкові бюро, кімнати матері і дитини, кафе, кімнати для короткострокового відпочинку водіїв, аптечні кіоски. Вони забезпечують пасажирів оперативною інформацією про рух автотранспорту, зміни у розкладі руху, відміну або зняття рейсів, яка висвітлюється на стендових табло автостанцій та в мережі Internet. Найбільші автостанції області є в містах Ужгород, Мукачево, Іршава, Хуст, Тячів.

Регулярні пасажирські перевезення здійснюються 550 автомаршрутами, серед них 22 міжнародні, 14 міжобласні, 74 міжміські, 208 приміські, 32 міських. Мала кількість міжміських та приміських маршрутів не може забезпечувати якісне обслуговування пасажирів, що негативно позначається на пасажироперевезеннях в цілому і особливо на перевезеннях відпочиваючих. Важливим напрямком автотранспортного сполучення регіону є міжнародний. З автостанцій області виконуються регулярні рейси до міст Чехії, Словаччини, Угорщини, Австрії, Італії.

Важливу роль в розвитку туризму регіону відіграє залізничний транспорт, який забезпечує перевезення внутрішніх туристів та іноземців. Його інфраструктура є менш розвинутою, він забезпечує 15% пасажиропотоку. Загальна довжина залізничних колій в області становить 1476 км. Основний напрямок пасажирських потоків на

залізничному транспорті області припадає на лінії: Чоп–Батєво–Стрий, Чоп–Ужгород–Самбір, які приймають найбільші транзитні навантаження. Менш значними у виконанні перевезень пасажирів і з погляду сучасного технічного стану є лінії: Батєво–Королево–Терєсва–Великий Бичків.

Закарпатське обласне комунальне підприємство «Міжнародний аеропорт «Ужгород» – єдине авіаційне підприємство у Закарпатській області, що надає послуги з аеропортового обслуговування повітряних суден та пасажирів.

Протягом 2018 р. з аеропорту «Ужгород» відправлено 175 повітряних суден (125,9% до 2017 р.), що виконували чартерні рейси, з яких переважно повітряні судна авіації загального призначення (малотоннажні); за звітний період відправлено 257 пасажирів (141,2% до 2017 р.) [4].

17 грудня 2018 р. Украерорух отримав сертифікат відповідності нормам ЄС, що забезпечить визнання його провайдером аеронавігаційних послуг на території Словачької Республіки, що створить умови для використання повітряного простору Словачької Республіки при виконанні операцій на аеродромі «Ужгород», що створило реальні перспективи з врегулювання питання про відновлення регулярних авіарейсів з аеропорту «Ужгород» за маршрутом: Ужгород–Київ–Ужгород. Згідно з домовленостями, досягнутими у ході двосторонньої зустрічі Міністра інфраструктури України В. Омеляна і Міністра транспорту та будівництва Словачької Республіки А. Ершека 20 лютого 2019 р. з обговорення актуальних питань у галузі транспорту, авіакомпанією «Мотор Січ» з 15 березня 2019 р. розпочато виконання авіарейсів з аеропорту «Ужгород» за маршрутом: Ужгород–Київ через Львів, що виконуються щоп'ятниці.

Висновки. Туристична галузь Закарпатської області не може існувати без належного транспортного забезпечення та розвинутої транспортної інфраструктури туризму. Рекреанти, які відвідують регіон з туристичною метою чи метою лікування та відпочинку, повинні отримувати якісні транспортні послуги, мати можливість потрапити до всіх рекреаційно-туристичних об'єктів, незалежно від місця розміщення. Враховуючи те, що більшу частину території області займають гори і високогір'я, розвитку транспортної інфраструктури туризму необхідно приділяти більше уваги, відновлювати «старі» дороги, будувати нові, реконструювати діючі.

Список використаних джерел

1. Кифяк В.Ф., Кифяк О.В. Стратегічні напрями розвитку сфери рекреації і туризму в Закарпатській області та її вплив на соціально-економічний стан регіону // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Соціально-економічний розвиток регіону: діагностика, стратегія управління. Випуск 4 (60). НАН України. Інститут регіональних досліджень / Рекол.:

відп. ред. академік НАН України М.І. Долішній. Львів, 2006.

2. Кузишин А.В. Сучасний стан сформованої туристичної інфраструктури в Західноукраїнських областях // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль, 2011. № 2. С. 122-128.

3. Медвідь Л.І. Транспортна інфраструктура як важливий чинник розвитку туристичної галузі регіону // Геополітика і екогеодинаміка регіонів. Научний журнал. Симферополь, 2014. Т.10. Вип. 2 С. 154-157.

4. Соціально-економічний аналіз розвитку Закарпатської області. Ужгород, 2019. 121 с.

5. Статистичний щорічник Закарпаття 2019. За ред. Гриник Г.Д. Ужгород, 2020. 448 с.

6. Транспорті зв'язок Закарпаття. Статистичний збірник / Головне управління статистики у Закарпатській області – Ужгород, 2015. –83с.

Піщур К.

магістрантка II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – доц. Кузишин А. В.

СУЧАСНІ РИСИ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Вступ. Розвиток ринку туристичних послуг та питання його інфраструктурного забезпечення є актуальним питанням сучасних наукових досліджень. Оскільки об'єкти інфраструктури відіграють вирішальну роль у регіональній системі туристичного ринку, – це обумовлює необхідність пошуку шляхів розвитку інфраструктури ринку туристичних послуг, підвищення ефективності управлінських рішень та реалізації стратегії її розвитку відповідно до стану та тенденцій кон'юнктури субрегіонального туристичного ринку. З цих позицій дана проблематика є цікавою та актуальною на рівні досліджень обласного регіону.

Наукові розвідки у даній царині в певній мірі вже знайшла своє відображення в наукових дослідженнях на рівні Західноукраїнського регіону (А. Кузишин), Карпатського регіону (О. Кифяк В. Кифяк), Закарпатської області (В. Гоблик, О. Лендел., Н. Чир).

Виклад основного матеріалу. Туристична сфера Закарпатської області відзначається вигідним географічним положенням, близькістю до кордону з європейськими державами та розмаїтим туристичним потенціалом, що в достатній мірі представлений в усіх областях регіону. Але на сучасному етапі масового туриста цікавить не лише власне наявні туристичні ресурси та пам'ятки, але й звертається суттєва увага комфортність перебування на даній території – тобто, на рівень розвитку туристичної інфраструктури обласного регіону.

Водночас, розвиток регіонального туристичного бізнесу в Закарпатській області буде сприяти створенню спеціальних малих і

середніх підприємств, а також активізації та стимулюванню роботи цілої мережі галузей національного господарства: будівництва, торгівлі, сільського господарства, виробництва товарів масового споживання, транспорту і зв'язку, формуванню сучасної кадрової політики в регіоні і поетапному виходу регіонального туристичного бізнесу як на загальнодержавний, так і на світовий рівень туристичних послуг. У зв'язку з цим постає завдання виявлення сучасного стану та умов формування туристичної інфраструктури в межах Закарпатської області. Саме з цих позицій дана проблематика є своєчасною та актуальною.

Інфраструктура регіонального ринку туристичних послуг складається із сукупності підприємств, що створюють умови для ефективного функціонування туристичних підприємств, – виробнича інфраструктура, і підприємств, які безпосередньо беруть участь у задоволенні різноманітних потреб туристів, – інфраструктура сфери послуг. Розвиток інфраструктури регіонального ринку туристичних послуг залежить від ряду факторів: загальноекономічного, галузевого, соціально-культурного, екологічного та ін. Саме вплив тих чи інших факторів зумовлює непропорційність та недостатній рівень розвитку регіональної туристичної інфраструктури [1, с. 41].

Основними групами інфраструктурних проблем, в Закарпатській області О. Д. Лендел визначає [4]:

- 1) зумовлені загальноекономічними факторами:
 - низький рівень фінансування створення нових та оновлення існуючих об'єктів інфраструктури туризму;
 - проблема власності на окремі об'єкти інфраструктури;
 - нестача потужностей інфраструктури туризму;
 - диспропорції територіального розвитку в тому числі значна територіальна диференціація в забезпеченості сфери туризму об'єктами соціальної та виробничої інфраструктури;
- 2) зумовлені галузевою специфікою:
 - сезонність використання об'єктів інфраструктури;
 - орієнтація на конкретний цільовий сегмент;
 - підвищені вимоги технологічної, екологічної, особистої безпеки та ін.;
- 3) зумовлені соціально-культурними факторами:
 - порушення історичного вигляду окремих туристичних об'єктів;
 - збереження культури і традицій та ін.;
- 4) зумовлені екологічними факторами:
 - невідповідність регіональної інфраструктури туризму рівню пропускної здатності території;
 - перевищення в окремих туристичних зонах рівня антропогенного навантаження та ін.

Мережа санаторно-курортних та оздоровчих закладів області станом на 2016 р. налічувала 79 об'єктів на 7158 ліжок максимального розгортання. Станом на 2018 р. оздоровчі заклади області складають 32 об'єкти, або 9% від загальної кількості об'єктів туристично-рекреаційної галузі. Найбільш розвинута мережа закладів даного профілю у Свалявському, Мукачівському, Хустському та Тячівському районах (24 об'єкти), які забезпечують 50% ліжкового фонду області. Однак серед областей Західного регіону за кількістю місць у санаторно-оздоровчих закладах та чисельністю оздоровлених Закарпаття поступається лише Львівській області. Рекреаційні заклади області нараховують 103 об'єкти (29% об'єктів туристично-рекреаційної галузі). Вони сконцентровані переважно у Тячівському, Міжгірському, Свалявському та Перечинському районах, і забезпечують 34% ліжкового фонду області [3].

На території області налічується 221 закладі розміщення. Найбільш розвинута мережа закладів даного профілю у Рахівському, Свалявському районах та місті Ужгород (105 об'єктів), які забезпечують 43% ліжкового фонду області. На сьогодні в Закарпатті бракує готельного фонду, хоча ситуація з розміщенням у 2018 р. значно покращилася порівняно з початком 2000 р.. Нестача готельних номерів зумовлює дуже високі за міжнародними стандартами ціни на готельні послуги. Проблемним також є питання рівня послуг, що не завжди задовольняють потреби міжнародного туристичного потоку. Найбільша кількість готелів розташована у містах Ужгород і Мукачево, а також у Рахівському, Мукачівському та Міжгірському районах, які є центрами ділової активності в регіоні, мають розвинену мережу промислових підприємств та значну щільність історико-культурних пам'яток.

Більш складна ситуація з насиченням готелями класу від трьох зірок і нижче. Згідно з світовою практикою, саме в них селиться близько 70% туристів й командированих з середнім та низьким рівнем прибутку. Більшість наявних у області готелів такого класу збудовано давно і вони не відповідають сучасним стандартам якості та сервісу. Тож не дивно, що конкуренцію останнім складають власників квартир, що здають їх в оренду.

Швидкими темпами протягом останніх років здійснювалось будівництво невеликих туристично-рекреаційних об'єктів (кемпінгів, міні-готелів, баз відпочинку, пансіонатів тощо). Серед новозбудованих – заклади високого рівня, які за короткий проміжок часу завоювали прихильність відвідувачів: бази відпочинку «Воеводино» (Перечинський район), «Ельдорадо», готель «Фортуна» (Свалявський район), готель-ранчо «Золота гора», готель «Камелот» (Ужгородський район), готель «Гостинний дім», чотиризіркові готелі «Олд континент»

та «Едуард» (м. Ужгород).

Донедавна кількість об'єктів ресторанного господарства на території області з кожним роком збільшувалась. Проте, нинішня економічна ситуація ставить під загрозу цю позитивну динаміку, оскільки ресторани при готелях не є джерелом стабільного доходу. На кінець 2018 р. мережа об'єктів ресторанного господарства, що належала підприємствам-юридичним особам, склала 594 одиниці, що менше на 9,2% за показник 2017 р., кількість місць в них зменшилася на 7,8% [5]. Загалом Закарпатська область відноситься до числа областей, які найгірше забезпечені місцями в закладах ресторанного типу в розрахунку на 10 тис. населення. Основу мережі ресторанного господарства складають бари, кафе, закусочні, буфети (кіоски), їх питома вага у загальній кількості підприємств ресторанного господарства складає 77,3%.

Необхідною умовою для розвитку міжнародного туризму регіону є поліпшення транспортної інфраструктури, в зонах автомобільних шляхів та міжнародних транспортних коридорів, а також їх облаштування усіма необхідними об'єктами. Адже, 70% іноземних туристів надають перевагу власному автотранспорту.

Суттєво покращує туристичну інфраструктуру і наявність туристично-інформаційних центрів. Сьогодні в області їх створено п'ятнадцять. Так, тільки протягом 2010 р. відкрито 5 туристично-інформаційних центрів, а саме в м. Ужгород, с. Пийтерфолво Виноградівського району, с. Ділове Рахівського району, с. Гукливій Воловецького району та с. Яноші Берегівського району. Саме покращення інформаційного забезпечення про туристичний продукт регіону, на нашу думку, є одним з першочергових і найменш затратних заходів для активізації в'їзного міжнародного туризму.

Висновки. З огляду на вище сказане, першочерговим завданням щодо покращення туристичної інфраструктури регіону, сьогодні ми вбачаємо у забезпеченні інфраструктурного облаштування визначних об'єктів історико-культурної спадщини у складі регіональної та національної мережі туристично-екскурсійних маршрутів, формуванні регіональної мережі туристично-інформаційних центрів і пунктів єдиної інформаційної системи, розширенні мережі соціальних закладів розміщення на зразок кемпінгів та хостелів, облаштування маршрутів, місць для відпочинку в лісах та гірських районах, оглядових майданчиків, центрів туристичної інформації, інформаційних стендів на дорогах тощо.

Список використаних джерел

1. Гоблик В. Туристично-рекреаційний ресурс Закарпаття як об'єкт транскордонного співробітництва / Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України : зб. наук. праць за матеріал. міжнар. конф. (м. Ужгород, 24-25 травня 2007 р.)

/ відп. ред. І.В. Артьомов. Ужгород : Ліра, 2007

2. Кифяк В.Ф., Кифяк О.В. Стратегічні напрями розвитку сфери рекреації і туризму в Закарпатській області та її вплив на соціально-економічний стан регіону // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Соціально-економічний розвиток регіону: діагностика, стратегія управління. Випуск 4 (60). НАН України. Інститут регіональних досліджень/ Редкол.: відп. ред. академік НАН України М.І. Долішній. Львів, 2006.

3. Кузишин А.В. Сучасний стан сформованості туристичної інфраструктури в Західноукраїнських областях // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль, 2011. № 2. С. 122-128.

4. Лендел О.Д. Напрямки розвитку інфраструктури ринку туристичних послуг регіону // Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2018, Серія Економіка. Випуск 1(9). С. 110-116.

5. Статистичний щорічник Закарпаття 2019. За ред. Гриник Г.Д. Ужгород, 2020. 448 с.

6. Чир Н.В. Сучасний стан туристичної інфраструктури Закарпатської області для потреб рекреації [режим електронного доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/2707/1/97.pdf>].

Поземський М.

магістрант II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – викл. Рудакевич І. Р.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПРОДУКТІВ (СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ)

Туризм як вид економічної діяльності та важливий соціальний інститут має чітку орієнтацію на використання природних ресурсів та культурної спадщини. Тому важливим його напрямом є ефективне і раціональне використання природних ресурсів та об'єктів культурної спадщини з одночасним їх збереженням і відновленням, а також використання сучасних засобів для їх просування. Крім того, необхідно здійснити заходи щодо визначення рекреаційного потенціалу всіх регіонів країни та визначення особливостей рекреаційних регіонів з метою створення колоритного інформаційного туристичного продукту.

Регіональні аспекти туризму розглядалися в працях В. Г. Богданової, Б. М. Біржакова, С. М. Волкова [1] та інших. Становлять значний інтерес дослідження В. І. Азара, Я. Гезгали, Г. А. Карпової, В. А. Квартальнова, присвячені аналізу особливостей туризму та рекреації як специфічного виду діяльності, а також І. Т. Балабанова, А. С. Запесоцького, В. Б. Сапрунової з проблем економіки та управління сферою туристсько-рекреаційних послуг.

Система сучасних маркетингових заходів щодо просування регіональних туристичних ринків повинна включати використання

новітніх інформаційних технологій.

Головна їх відмінність – при порівняно низьких витратах вони дозволяють охопити значну аудиторію і мають хорошу ефективність.

Використання сучасних інформаційних технологій для розвитку туристичної галузі є запорукою виживання в жорсткій конкурентній боротьбі і одночасно конкурентною перевагою як окремого підприємства, так і туристично-рекреаційного комплексу області в цілому. Сучасні інформаційні технології в туристичному бізнесі можуть використовуватися в таких сферах: комунікації, реклама, автоматизація управління, автоматизація обліку, міжнародні системи бронювання місць [1, с.24].

Для просування туристичного продукту найбільш доцільним є використання сучасних інформаційних технологій для реклами (через Інтернет, веб-сайти, портали); комунікацій (електронна пошта, Інтернет-телефонія, Інтернет-пейджинг) і частково через систему бронювання місць.

Основними варіантами використання інформаційних технологій для просування туристичного продукту є: Інтернет, мультимедійні диски (CD і DVD), електронна пошта.

Інтернет є найперспективнішим напрямом у просуванні туристичного продукту. Щорічно кількість користувачів, а отже, і потенційна аудиторія, збільшується, реклама в Інтернеті вимагає невеликих витрат, проте при цьому є наймобільнішим і найоперативнішим оперативним способом передачі інформації.

Туристичні Інтернет-ресурси є своєрідною електронною візитною карткою країни або її окремого регіону. У мережі існує велика кількість інформаційних проєктів, направлених на інформування споживачів про основні питання туристичної галузі різних держав світу. Кожний ресурс дає можливість взаємних посилань на інші інформаційні сайти, забезпечуючи постійний зв'язок між найцікавішими сайтами і порталами та взаємне просування їх в Інтернет-просторі.

Структура національних сайтів універсальна, тут розміщується інформація про країну, правила перебування і в'їзду, національні свята, митні і візові правила. Зазвичай мережний національний ресурс містить елементи державної символіки та фірмового стилю.

Значну економію часу та засобів дає можливість бронювання споживачем туристичних послуг через Інтернет. Проте до розробки порталів туристичних регіонів треба підходити комплексно, враховуючи те, що вони перш за все представляють регіон у мережі Інтернет і значною мірою сприяють формуванню сприятливого іміджу туристичного регіону [4, с.397].

Основні положення, на які необхідно звернути увагу при формуванні маркетингової стратегії просування туристичного регіону через

Інтернет, викладені в доповіді Всесвітньої туристичної організації «Маркетинг туристичних напрямів у режимі он-лайн» [3, с.34]. У ньому основна увага приділена електронному маркетингу та значенню інформаційних сайтів регіонів у формуванні ефективної маркетингової стратегії просування і подаються рекомендації до створення, оформлення і розміщення окремих елементів сайта, направлені на підвищення інформативності та сприйняття сайта споживачем.

Для ефективного електронного маркетингу туристичного регіону рекомендується проводити порівняння інформаційних сайтів із сайтами інших регіонів, що дозволить виявити слабкі та сильні сторони, намітити можливі напрями розвитку сайта. Зазначимо також, що електронні сайти самі по собі потребують реклами в звичайних засобах масової інформації.

Необхідно представити всю інформацію, зокрема, необхідно зазначити всі об'єкти та види туризму, готелі й інші місця проживання, вартість проживання, місця харчування, індустрію розваг, місця продажу сувенірної продукції, туристичні організації і маршрути; подати інформацію про транспортну, торговельну, медичну, побутову інфраструктуру з зазначенням адрес, телефонів, послуги зв'язку, банківське обслуговування, фотовиставки, інформацію про туристичні агентства і туристичні об'єкти тощо.

Слід передбачити можливість спілкування з клієнтами та відвідувачами, зворотного зв'язку, оскільки в процесі спілкування є можливість отримувати додаткову інформацію про потреби клієнтів, їх оцінку порталу тощо.

Крім порталів для просування через Інтернет регіонального туристичного продукту варто використовувати банери, найчастіше це невеликий прямокутник із емблемою, вони представляють посилання на портал, розміщене на сторонніх порталах. Таке розміщення може здійснюватися на безкоштовній (взаємовигідній) основі як обмін банерами і на платній основі. Важливим напрямом використання Інтернету для просування туристичного продукту може стати розвиток віртуального туризму.

Мультимедійні диски є важливим елементом просування туристичного продукту. Як і інформаційні сайти, вони мають низьку собівартість, проте, на відміну від порталу, дозволяють розмістити значно більший обсяг інформації і застосовувати різні технології (наприклад відеозйомку), значно поліпшуючи сприйняття інформації. Часто диски повторюють структуру порталів і містять посилання на інформаційні портали, на яких користувач може отримати необхідну додаткову інформацію.

Ще одним видом інформаційних технологій, що використовуються для просування туристичних послуг, є електронна пошта або e-mail маркетинг. Як засіб комунікації і реклами широко використовується в туристичній індустрії поряд з іншими Інтернет-технологіями. Для електронної розсилки можуть використовуватися як власні електронні бази туристичних організацій, так і можливості масових розсилок через спеціалізовані організації, в цьому випадку адресатом, як правило, є безпосередньо потенційні клієнти.

Такі розсилки недорогі і дозволяють оперативно інформувати клієнтів про новини, нові маршрути, зміни цін і інше, а можливість використання ілюстрацій і наявність посилання на портал значно підвищує їх сприйняття і інформативність. Окрім того, важливим позитивним фактором є висока швидкість передачі інформації.

Наявність власного Інтернет-ресурсу показує рівень і якість менеджменту, а віртуальні образи, створені за допомогою електронних технологій, впливають на споживачів не менше, ніж телебачення.

Список використаних джерел

1. Волков С.Н. Туризм и информатизация общества. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 254 с.
2. Иванов В.М. Красильников В.П. Менеджмент в туризме. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 345 с.
3. Маркетинг туристских направлений в режиме он-лайн: стратегии информационной эры // Публикации Делового Совета Всемирной туристской организации. М., 1999. С.34–45.
4. Спорыш О.А. Застосування маркетингових стратегій для забезпечення стабільного розвитку регіонального туризму // Науковий вісник ПУСКУ. Серія “Економічні науки”. – Полтава: ПУСКУ, 2007. – № 3 (25). – С.109–112.
5. Тягунова Н.М., Спорыш О.А. Маркетинговое исследование рынка туристических услуг// Международная научная конференция профессорско-преподавательского состава, сотрудников и аспирантов кооперативных вузов стран СНГ, 07.02.2006 г. – Москва: МУПК, 2006. – С.397–398.

Саранча Р.

магістрант II-го курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – доц. Поплавська І. В.

СТАН ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО РИНКУ МІСТА КИЄВА

Київ – столиця України, яка приваблює туристів не тільки внутрішніх, але й іноземних. Туристична інфраструктура Києва є важливою складовою економічного благоустрою самого міста і країни в цілому. На сьогодні важливим є прослідкувати тенденції розвитку туристичного бізнесу Києва в період початку нового ХХІ ст., оскільки у світі туризм прогресує шаленими темпами.

Києву, як столиці, необхідно встигати за світовими тенденціями у

всіх галузях, а особливо в туризмі. Якщо, проаналізувавши останні тенденції в розвитку туристичного бізнесу Києва, правильно визначити шляхи його подальшого розвитку, то насамперед місто може отримати від туризму великі кошти, збільшиться потік іноземних туристів та покращиться його туристична привабливість.

Рівень організації туристичної діяльності міста Києва значною мірою визначається розвитком найбільш значимих з соціально-економічної точки зору видів туризму, забезпеченням належних умов перебування і проживання гостей міста (безпека, якість послуг, інформаційно-довідкове обслуговування) та її інфраструктури.

Зростаючому показнику туристичного потоку не вдається стимулювати стагнуючий готельний ринок. Незважаючи на приплив туристів, девелопери не поспішають виходити з новими об'єктами на ринок. Головний стримуючий фактор – довга окупність, витрати на девелопмент і операційну діяльність, політична та фінансова ситуація в країні, а також недосконалість законодавчої бази в частині міжнародних інвестицій і розвитку бізнес-туризму в Україні [6].

У 2019 р. готельний ринок поповнився двома новими традиційними готелями із загальною кількістю 110 номерів. Водночас набирає вагу девелопмент гібрид-готелів і концептуальних хостелів. У Києві відкрилося кілька оригінальних об'єктів, а також перший у світі хостел у колишніх вагонах метро на Подолі.

Номерний фонд готелів столиці збільшився протягом 2019 р. лише на 110 номерів. Після реконструкції ввели в експлуатацію butik-готель Riviera House (65 номерів) і другий корпус Amarant Hotel 3* (45 номерів).

У Colliers International (Україна) зазначили, що загальна пропозиція готелів різних категорій станом на 2019 р. складає приблизно 10900 номерів. З них найбільше пропозиції в сегменті 3* – 3927 номерів, трохи менше у готелях 4* – 3624 номери і значно менше пропозиції в сегменті 5* – 1518 номерів (рис.1).

За даними DEOL Partners, саме 5-зіркові та 4-зіркові готелі Києва продемонстрували позитивну тенденцію завантаження. У порівнянні з 2018 р. цей показник виріс на 3-4% (категорія 5 зірок) і 5-6% (категорія 4 зірки).

При цьому, за даними експерта, показник середньої ціни за номер (показник ADR) був нестійким, середня різниця його коливань становила до \$10 щомісяця. Показники середньої ціни за номер були найвищими у вересні й традиційно нижче в січні. Слід зазначити, що у першому півріччі середній показник підвищився до 53% (+1,6%), а до кінця року максимально наблизився до значення 2018 р.

У середньому турист залишає в готелі від 50 до 150 євро в залежності від класу готелю. У сегменті Luxury ціна минулого року

закріпилася на рівні \$426 (-\$24 за рік), Upper Upscale – \$220 (-\$9 за рік), Upscale – \$118 (-\$54 за рік), Upper Midscale – \$139 (-\$21 за рік), Midscale – \$82 (+\$9 за рік), Economy – \$40 (+\$8 за рік).

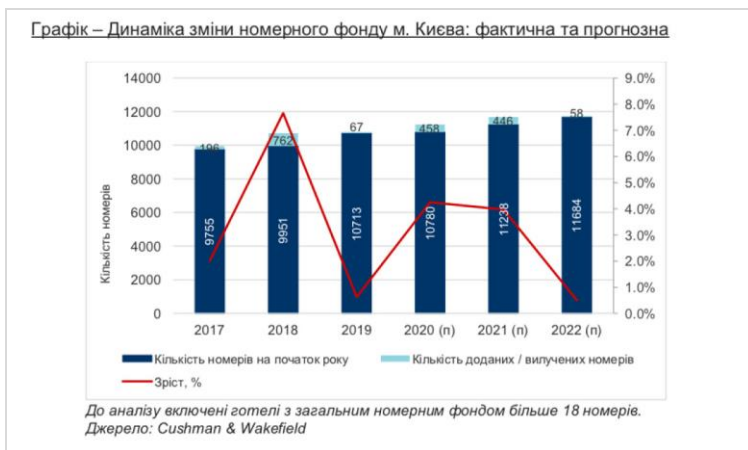

Рис.1. Динаміка зміни номерного фонду м. Києва

На динаміку rack rates (офіційна, опублікована ціна за номер) у доларовому еквіваленті значний вплив має валюта, в якій фіксується ціна за номер: для готелів вищої категорії характерною є фіксація в іноземній валюті, для готелів нижньої цінової категорії – у гривні. Також цікавою тенденцією минулого року став ще більший розрив між rack rate і ADR, що свідчить про посилення конкуренції, а також про збільшення частки бізнес-сегменту у порівнянні з індивідуальними туристами в загальній структурі попиту [3].

Сучасний столичний ресторанный ринок досить молодий, однак його динамічний розвиток, безумовно, дозволяє говорити про певні тенденції та напрями розвитку цього бізнесу.

Згідно з дослідженнями Pro-Consulting, щороку в Києві помітно змінюється кількість ресторанів і кафе. У 2013 році налічувалося 1672 цих закладів, а в 2014 – 1573. 2015 рік виявився ще менш сприятливим для цього виду бізнесу: кількість кафе і ресторанів зменшилася до позначки 1488. У 2016 р. відкрилося лише 105 нових ресторанів і кафе. А в 2017 – їх стало 1800. Торік появилось 20 нових закладів, а в цьому році – додалося ще 30 (рис.2).

Відкриваються в основному заклади середнього сегмента, які є найбільш затребуваними, а також кав'ярні, бари, монопродуктові заклади.

У столиці спостерігається зростання популярності концептуальних ресторанів і закладів з азіатською кухнею (в'єтнамською, корейською

тощо), закладів з недорогими морепродуктами.

Кияни почали частіше цікавитися рибними ресторанами. Водночас популярність бургерів і стейків стрімко падає.

Згідно з прогнозами експертів, очікується падіння популярності грузинської та японської кухні.

Рис.2. Динаміка зміни кількості ресторанів і кафе в м. Київ у 2013-2019 рр.

Головні проблеми ринку громадського харчування – високі орендні ставки на приміщення під ресторани і низький рівень платоспроможності клієнтів. Сьогодні цей ринок характеризується відносно невисокими бар'єрами виходу для нових гравців.

Практика столичних рестораторів показує, що сума орендних платежів не повинна перевищувати 20% виручки. Ресторанний бізнес також пов'язаний зі зростанням франчайзингу (користуванням ноу-хау), що може стати потужним каталізатором розвитку ресторанного сегменту [1].

Безумовно, ринок гостинності має величезний потенціал і перспективи розвитку, а перейняття зарубіжного досвіду, в свою чергу, сприятиме становленню високорозвинутого готельно-ресторанного господарства як у Києві, та і в країні, в цілому, що буде об'єднувати у собі як міжнародні, так і національні риси.

Список використаних джерел

1. Аналіз ринку громадського харчування Києва. 2019 рік. <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-obshestvennogo-pitaniya-kieva-2019-god>
2. Борисова О.В. Тенденції розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні. Вісник Харківського державного університету. Харків: ХДУ. 2012. С. 33-38.
3. Готельний ринок Києва. <https://eba.com.ua/gotelnyj-rynok-kyyeva-vidnovlennya-shho-ne-vidbuvayetsya-za-nich>
4. Корнева Д.А. Особливості розвитку туристичної інфраструктури в Україні. Вісник

ДГТВ. 2011. №15. С. 174-80.

5. Подлепіна П.О. Тенденції розвитку готельного господарства в Україні. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. 2016. С.154-159

6. Поплавська І. Стан готельного господарства в столичному регіоні. Практика сучасного туризму: соціальна та економічна ефективність. Міжнар. наук.-практ.конф. (Київ, 15 жовтня 2007р.). К.:«КУТЕП», 2007. С.43-45.

7. Шаповалов А.Л. Інформаційні технології в готельному та ресторанному господарстві : конспект лекцій з дисципліни. Харків : ХНАМГ, 2012. С. 80.

Спас І.

магістрантка II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – викл. Гавришок Б. Б.

КАДАСТРОВІ КАРТИ В ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У період земельної реформи відбулися важливі зміни, що стосувались сформованих земельних відносин та розподілу землі між різними соціальними групами. Громадяни та юридичні особи стали власниками землі і мали право здійснювати операції з нею. Земля віднесена до нерухомості, що вимагало вирішення питання про координацію земельного кадастру з реєстрацією прав на нерухоме майно. Сформований до початку земельної реформи порядок ведення земельного кадастру не був пристосований до змін, що відбулися, тому його вдосконалення стало необхідною умовою для функціонування ринкової економіки. Ефективне управління земельними ресурсами та землекористуванням залежать від актуальності даних про них, які забезпечує система Державного земельного кадастру.

Метою дослідження є аналіз історико-географічних особливостей формування та принципів побудови і функціонування сучасного державного земельного кадастру та можливостей його використання в географічних дослідженнях земельних ресурсів.

Проблема земельного кадастру постала ще перед давніми цивілізаціями. Спочатку під кадастром розумілася книга, в якій були внесені відомості про предмет оподаткування. Під час виникнення і розвитку держави земля стала основним джерелом державних доходів і у зв'язку з цим об'єктом оподаткування.

Північна Італія вважається батьківщиною земельного кадастру. Там почав свій розвиток міланський земельний кадастр у 1718-1732 рр. В його основу було покладено точне визначення площ, розподіл земель за якістю ґрунтів, у ньому почали визначати валову продукцію та переводили у грошовий вираз, визначали кількість врожаю для кожної ділянки та з вартості валової продукції вираховували витрати на

насіння, обробіток ґрунту та інші затрати, щоб отримати чистий дохід.

Приблизно в той самий час проводилися роботи із земельного кадастру в Австрії. Результати цих землепорядних робіт до нас дійшли у вигляді йосифіканської (1785-1788 рр.) і францисканської (1819-1820 рр.) метрик [4]. Для території Тернопільської області ці карти є дуже цінним джерелом інформації. Їх аналіз проведено С. В. Гуликом [1]. Встановлено, що ступінь покриття території області листами кадастрових карт досить різна. Найнижча вона саме для території Збараського району і становить, за даними С. В. Гулика, 37 %. Цьому є логічне пояснення. По території району у ХІХ ст. проходив державний кордон двох імперій: Російської і Австрійської. Північна частина району (територія на північ від с. Колодно) входила до складу Російської імперії. На цих теренах методики картування були інші і з австрійськими мало співставні.

Австрійські земельні кадастри – дуже цінне джерело географічної інформації про земельні ресурси у ХІХ – на поч. ХХ ст. В них був зроблений детальний опис і оцінка земель за громадами, всередині общин та за земельними ділянками. Не вимірювалися тільки скелі, неприступні гори, громадські й польові дороги. У результаті обміру складався протокол земельних вимірів, в якому вся земля перераховувалась по полях із зазначенням номера ділянки, розмірів у сажнях, площі і дохідності від чотирьох основних сільськогосподарських культур.

Крім чітких меж гміни, по кадастрових картах Австрійської імперії можливий аналіз природних умов: типу ґрунтів, гідрографічної мережі, рослинності; типу та характеру розміщення селитебної мережі (міста, села, містечка); планувальної структури дрібніших елементів (палацово-паркових; монастирських комплексів, сільської садиби); характеру ведення господарства. Знакові та колірні позначення на кадастрових картах є досить інформативними. Гідрографічна мережа (ріки, потоки, канали, стави, озера) мають традиційне позначення – заливку блакитного кольору. Напрямок ріки вказаний стрілкою, а назва ріки пишеться вздовж русла [1].

Після парцельних зйомок проводили кадастрову експертизу (оцінку) земель. Спочатку землі класифікували, причому число класів у кожному угідді не перевищувало п'яти. Після цього визначали середній чистий (податковий) дохід з одиниці площі кожного класу угіддя. Для визначення чистого доходу збирали дані за 15 років про урожайність всіх сільськогосподарських культур і ринкові ціни у кожній оцінюваній місцевості.

Аналізуючи матеріали австрійського і французького земельних кадастрів, слід зазначити, що дії з оцінки земель були досить складними,

оскільки оцінка земель проводилася за спеціальними тарифами для кожної общини, а іноді й для кожного маєтку. Крім того ведення земельного кадастру розтягувалось на довгий період, що у висновку знижувало цінність та об'єктивність даного земельного кадастру.

Як уже згадувалось вище, Вишнівець з околицями входили до складу Російської імперії. Розвиток земельного кадастру на цій території тісно пов'язаний з методом Докучаєва-Сибірцева. Такі дослідження мали наприкінці XIX і на початку XX століть. Цей науковий напрям включав два методи: природно-історичний і статистико-економічний. Докучаєв оцінював ґрунти не тільки як природно-історичне тіло, але й як засіб виробництва, тому й запропонував статистико-економічний метод оцінки земель. Суть його в тому, що на всіх визначених ґрунтах визначався чистий дохід від використання землі.

На сучасному етапі земельний кадастр в Україні ведеться згідно єдиної методики. З Публічною кадастровою картою України можна працювати у мережі Інтернет [3]. Кожен бажачий може побачити інформацію про межі адміністративно-територіальних одиниць, межі земельних ділянок, їх кадастрові номери, площу, код цільового призначення, форму власності, нормативну грошову оцінку, визначити тип ґрунтів (рис. 1). Можна також проводити вимірювання відстаней або площ. У порівнянні з першою австрійською кадастровою картою користуватись сучасною кадастровою картою значно легше. Тепер не потрібно складати окремі аркуші, щоб отримати цілісну картину. Кількість інформації теж легко регулювати шляхом вмикання чи вимикання окремих шарів.

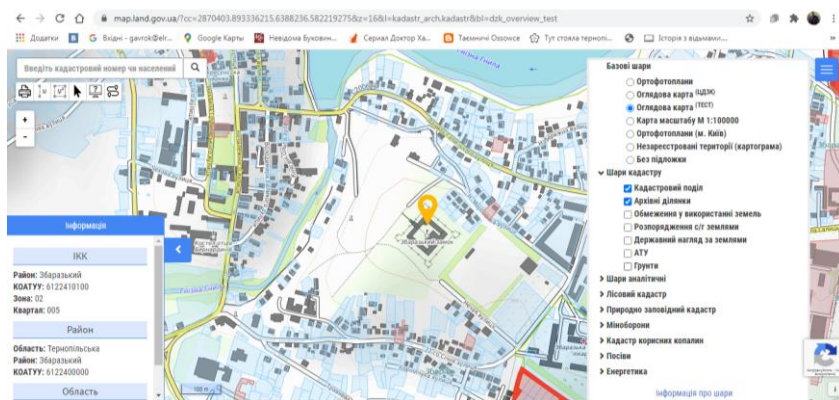

Рис. 1. Фрагмент Публічної кадастрової карти (околиця м. Збараж) [3]

За допомогою сучасної кадастрової карти України можна змінювати зміст карти і комбінувати інформацію про об'єкти шляхом вмикання чи вимикання окремих шарів. Наприклад, шар «Оглядова карта (ЦДЗК)» відображає оглядову карту України. Він не містить відомостей Державного земельного кадастру і призначений для зручності навігації на карті при пошуку і перегляді інформації. Шар «Архівні ділянки» відображає контури земельних ділянок, які набули статусу архівних. Шар «Розпорядження сільськогосподарськими землями» відображає (підсвічує синім або зеленим кольорами) земельні ділянки, на які видано накази про надання дозволу на розробку документації із землеустрою та накази про надання земельної ділянки у власність.

Раніше вся інформація зберігалася на паперових носіях в районних управліннях земельних ресурсів, що ускладнювало доступ громадян до неї.

Публічна кадастрова карта має функцію зворотного зв'язку. Одне з важливих її призначень – виявлення та виправлення помилок у кадастрі. Наприклад, громадянин вводить у пошукову систему публічної кадастрової карти кадастровий номер своєї земельної ділянки. Проте система її не знаходить. Можна тут же оформити офіційний лист-запит щодо виявленої помилки. У системі передбачений шаблон, заповнюючи який ви вказуєте, яку саме помилку виявили, яким чином хочете отримувати інформацію щодо вашого запиту, паспортні дані та інші відомості, які ідентифікують особу. Останнє необхідно для того, щоб уникнути фіктивних заяв від користувачів.

Україна вперше вийшла на такий рівень прозорості та доступності інформації про земельні ділянки на всій своїй території. Окрім того, публічна кадастрова карта – це шлях до більш простих і зручних стосунків громадян із державним апаратом за рахунок автоматизації процесів.

Впродовж історії розвитку сучасного земельного кадастру в Україні підходи до його формування суттєво змінювались. Відбувались зміни у формах власності на землю та документах, що їх посвідчують, механізмах забезпечення громадян земельними ділянками в межах населених пунктів та поза ними, платою за землекористування, тощо. Поступово земельний кадастр в Україні стає все більш прозорим, а Публічна кадастрова карта досконалішою та інформативнішою.

Список використаних джерел

1. Гулик С. Кадастрові карти як джерело вивчення стану земельних ресурсів Галичини XVII-поч. XX ст.. Історія української географії, Вип. 11. –Тернопіль, 2005. –С.85-88.
2. Земельний кодекс України, [електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua.
3. Кадастрова карта земель України [Електронний ресурс].Режим доступу: map.land.gov.ua.
4. Ступень М.Г. Теоретичні основи Державного земельного кадастру, навчальний посібник. - Львів, 2003. – 123 с.

Стажецька О.
магістрантка II курсу
спеціальності 106 Географія
Науковий керівник – доц. Кузишин А. В.

ГЕОГРАФІЯ МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПРИБУТТІВ В УКРАЇНУ

Вступ. Туристичні потоки виступають індикатором функціонування туристичного ринку, який вважається досить гнучким, оскільки швидко реагує як на зміни туристичного попиту та пропозиції, так і на зміни середовища (політичні, соціальні, економічні, географічні, соціокультурні). Під час дослідження нами ставилась мета вивчити зацікавленість Україною іноземцями шляхом оцінки географії країн їх походження.

Дана проблематика розглядалася в дослідженні Н. Погуди, О. Розметова (2018), які зосередили увагу на аналізі туристичних потоків, діагностиці основних показників діяльності суб'єктів туристичної діяльності (кількості туристів обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності та доходів туристичних підприємств за категоріями юридичних та фізичних осіб) [6]. О. Король своє дослідження даної проблематики зосередив на формуванні туристичних потоків під впливом транспортно-географічного положення, кліматичних умов та рівня добробуту населення [1]. К. Снігур дослідила динаміку та структуру міжнародних туристичних прибуттів до країн Європи, проаналізувавши їх сучасний стан та визначивши напрямки удосконалення [5]. А. Кузишин досліджує основні показники розвитку туризму в країнах Європейського туристичного регіону щодо туристичної активності та туристичної дохідності в розрізі субрегіонів Європейського туристичного регіону та здійснює оцінку країн-лідерів досліджуваних територій за згаданими показниками. Визначивши прогностичні тенденції їх розвитку, в найближчій перспективі, автор наголошує, що Європейський туристичний регіон залишається найбільш значущим за показниками туристичних прибуттів та туристичних доходів. Також в його дослідженнях охарактеризовано привабливість України для туристичних регіонів світу шляхом оцінки туристичних прибуттів через призму виділення країн-лідерів в кожному з них. Це дозволяє аналізувати місце України в туристичних потоках цих територій. Окрему увагу приділено потокам туристів в межах самої країни та зроблено аналіз найбільш привабливих територій для іноземних туристів в розрізі обласних регіонів [2, 3, 4, 7].

Виклад основного матеріалу. В 2017 р. Україну відвідали представники більш ніж 130 країн. Серед країн-лідерів за кількістю відвідувачів були Молдова (4435,6 тис. осіб), Білорусь (2727,6 тис. осіб), Росія (1464,8 тис. осіб), Польща (1144,2 тис. осіб), Угорщина

(1119,4 тис. осіб), Румунія (791,1 тис. осіб), Словаччина (366,2 тис. осіб), Туреччина (270,7 тис. осіб), Ізраїль (261,5 тис. осіб), Німеччина (209,4 тис. осіб), США (153,8 тис. осіб). Відрадно, що цей перелік останніми роками доповнили представники Азербайджану (96,0 тис. осіб), Італії (84,6 тис. осіб), Великої Британії (78,6 тис. осіб), Литви (75,6 тис. осіб), Франції (61,0 тис. осіб), Чехії (67,7 тис. осіб). До війни, в 2012 р. географія іноземних туристів суттєво відрізнялася: Росія (9526,7 тис. осіб), Молдова (4849,1 тис. осіб), Білорусь (3091,8 тис. осіб), Польща (1404,1 тис. осіб), Румунія (791,3 тис. осіб), Угорщина (742,4 тис. осіб), Словаччина (476,6 тис. осіб), Німеччина (274,1 тис. осіб), США (134,1 тис. осіб), Узбекистан (185,5 тис. осіб), Туреччина (117,1 тис. осіб), Ізраїль (107,1 тис. осіб), Азербайджан (101,2 тис. осіб). Позитивним трендом слід вважати те, що збільшилась кількість прибуттів з країн ЄС та світу, негативом слід вважати загальне скорочення кількості тих, хто прибув в країну [7].

Свої особливості характерні для розподілу туристів за туристичними регіонами світу (за методологією UNWTO). В кожному з шести туристичних регіонів нами за рейтингом було обрано по п'ять країн-лідерів за кількістю туристів, які прибували в країну в 2006, 2012 та 2017 рр. Є кілька туррегіонів, в яких лідери за весь не змінювалися (країни Американського, Південноазійського та Азіатсько-Тихоокеанського туристичного регіону). В решті регіонів топ країн-лідерів за вказаний період зазнав мінімальних змін.

На увагу заслуговують показники частки туристів, що представляють п'ять країн лідерів за прибуттями в Україну в кожному туристичному регіоні за вказаний період.

З Європейського туристичного регіону прибуває основна кількість туристів (близько 98% всіх прибуттів в країну) – це усталений тренд. Але якщо в 2006 р. на топ-п'ятірку за прибуттями (Росія, Польща, Молдова, Білорусь та Угорщина) в Україну припадало майже 90%, в 2012 р. цей показник зменшився до 86,5%, а в 2017 р. – до 68%. Це не свідчить про скорочення інтересу до України (винятком є росіяни, що в умовах війни – природньо), а радше є свідченням розширення зацікавленості з боку інших держав регіону, що однозначно є позитивним сигналом. Черговий беззаперечний факт – збільшення числа країн регіону, з яких прибувало понад 50 тис. туристів – 2006 р. – 13 країн, 2012 р. – 20 країн, 2017 р. – 14 країн (тут слід наголосити на факторі війни на сході України, який безумовно є стримуючим елементом функціонування туристичного ринку).

В цьому ж контексті цікавим є аналіз числа туристів з країн ЄС. В 2006 р. з цих країн прибуло 6681,4 тис. осіб, що складало 35,3% від

числа прибулих з Європейського туристичного регіону. В 2012 р. цей показник складав 4324,5 тис осіб або 31,1% від числа європейських туристів. Таким чином можна констатувати, що Європейський туристичний регіон відіграє домінуючу роль в формуванні туристичних потоків і відбулася певна переорієнтація туристів – з початку ХХІ ст. до 2017 р. зменшується кількість російських та білоруських туристів і водночас зростає число туристів з країн ЄС та інших держав Європи, які традиційно привозять більше коштів в країну (дохідність від одного туристичного прибуття вища).

Американський туристичний регіон – другий за кількістю туристів, що приїжджають в Україну, хоча їх кількість не надто велика. Топ-лідери за прибуттями – стабільні (США, Канада, Бразилія, Аргентина, Мексика) і саме на них припадає 98-99% прибуттів з цього регіону. Щоправда, слід наголосити, що і в інші країни світу ці держави відряджають основну кількість туристів з Американського туристичного регіону.

Основні туристоутворюючі країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону – стабільні (Китай, Південна Корея, Японія, Австралія, В'єтнам), але їх частка в загальному потоці зменшується (2012 р. – 87,5%, 2017 р. – 78%), що можна вважати позитивним трендом щодо розширення числа туристів з цього регіону в світі загалом і числом тих, хто зацікавився Україною зокрема (загальний показник прибуттів за вказаний період зріс на 85% і має постійну позитивну тенденцію).

Інші туристичні регіони світу розглядають Україну як перспективний напрямок міжнародних туристичних прибуттів, з досить стабільним колом туристоутворюючих країн. В Південноазіатському регіоні такими країнами є Індія, Ірак, Пакистан, Афганістан, Бангладеш (послідовність згадування країн відповідає кількості туристів, що приїжджають з цих країн в Україну). В Африканському туристичному регіоні постійно лідируючі позиції за прибуттями займають Марокко, Нігерія, Туніс, а в окремі роки в число країн лідерів попадали Алжир, Мозамбик, Південна Африка та Республіка Кабо-Верде). Для Близькосхідного туристичного регіону країнами-маркерами з даного питання виступають Єгипет, Йорданія, Ірак, Ліван, Сирія та Лівія. Частка трьох останніх туристичних регіонів в міжнародних туристичних прибуттях в Україну мізерна. Цим же можна пояснити мінімалістичні глобалістичні зв'язки між цими країнами та регіонами і це є причиною слабого взаємозв'язку між культурними Україною та цих регіонів.

Висновки. Ключову роль відіграють туристи з Європейського туристичного регіону, щоправда змінюється рейтинг тих країн, з яких приїжджала основа відвідувачів. Для цього регіону з початком війни

спостерігається зміна країн, які стали туристоутворюючими для України і розширилася географія країн, з яких приїжджали, що загалом позитивно позначається на іміджі країни та підкреслює роль міжнародних туристичних потоків для включення України в глобалістичні процеси. Можна вважати також цікавим сигналом зростання потоку туристів з країн ЄС, що варто оцінювати як пошук нового цікавого ринку для країн цього субрегіону. Інші туристичні регіони досить повільно формують довіру до України шляхом зростання кількості туристичних прибуттів але позитивна тенденція все ж спостерігається.

Список використаних джерел

1. Король О. Міжнародні туристичні потоки: суспільно-географічні аспекти формування та геопросторовий розподіл: монографія / О.Д. Король. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. 512 с.
2. Кузишин А. В. Основні показники розвитку туризму в країнах Європейського туристичного регіону на початку XXI століття Актуальні проблеми краєзнавчої науки: матеріали V Міжнародна наук.-практ. Інтернет конференція, 2017., С. 48-52. URL: <https://internationalconference2014.wordpress.com/2017/05/11>. (Дата звернення до ресурсу – жовтень 2020).
3. Кузишин А.В., Мариняк Я.О. Оцінка туристичної привабливості Західноукраїнських областей в світлі міжнародних туристичних прибуттів. Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 519-520: Географія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. С. 141-145.
4. Кузишин А.В. Оцінка туристичної привабливості регіонів України для іноземного туризму. Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль, 2009. № 2. С. 76-79.
5. Снігур. К.В. Динаміка чисельності міжнародних туристичних прибуттів до країн Європи/ «Ефективна економіка», 2019. №.10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7233> (Дата звернення до ресурсу – листопад 2020).
6. Пугуда Н.В., Розметова О.Г., 2018: Сучасний стан туристичного ринку України: оцінка та перспективи розвитку / «Ефективна економіка», 2018, № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6608> (Дата звернення до ресурсу – листопад 2020).
7. Kuzyshyn A. Assessment of tourism flows within the territory of Ukraine from the point of view of sustainable tourism development. Tourism of the XXI century: Global challenges and civilization values : II International scientific and practical conference (Kyiv, June 01, 2020). – Kyiv: KNUTE P. 578-589.

Студенна Ю.

магістрантка II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія).

Науковий керівник – доц. Заблоцький Б. В.

СИСТЕМА ОСВІТИ БЕРЕЖАНСЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження. Світовий досвід останніх років дещо змінив уявлення про можливі шляхи розвитку людства. Якщо раніше вважалося, що провідна роль в економічному розвитку держав належить

природним ресурсам, то тепер пріоритетним є інтелектуальний потенціал нації.

Освіта – це одна із основних сходинок сучасності, яка є визначальним чинником соціально-економічного поступу суспільства. Кожна країна світу, відповідно до свого історичного розвитку, національних традицій, природніх та економічних умов, перспектив формує свою систему освіти.

Система освіти є сукупністю закладів, підприємств, організацій, установ та органів управління, що здійснюють розподіл, виробництво, збереження та організацію споживання товарів і послуг освітнього призначення з метою забезпечення відповідних потреб населення [3].

Теоретичні аспекти, сутність та структуру системи освіти розкрито в працях таких вчених, як: О. Ельбрехт, М. Будянський, О. Коновець, І. Добрянський, В. Ледньов, І. Колесникова, М. Євтух, І. Волощук, Ю. Єлісовенко, А. Кмець, Г. Козлакова, Ю. Терещенко, З. Курлянд, Р. Хмелюк, А. Семенова та ін. Проте, для оптимізації системи освіти окремих регіонів потрібні подальші детальні дослідження.

Мета статті – здійснити аналіз сучасного стану, виявити основні недоліки та запропонувати окремі напрямки удосконалення системи освіти Бережанського району Тернопільської області.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до комплексу природно-географічних, економіко-географічних та соціально-демографічних передумов на території Бережанського району сформувалася система освіти у компонентній структурі, якої основними елементами стали: дошкільні навчальні заклади (ДНЗ), загальноосвітні школи (ЗОШ) та заклади вищої освіти (ЗВО).

У районі функціонують 9 дошкільних навчальних закладів (ДНЗ), та 16 навчально-виховних комплексів (НВК), які поєднують ДНЗ та ЗНЗ.

У м. Бережани знаходиться 4 ДНЗ: «Сонечко», «Золотий ключик», «Ромашка» та «Росинка». Загалом в них функціонує 30 груп і виховується 497 дітей. Працює у ДНЗ міста 195 працівників (у тому числі вихователів).

У селах Бережанського району налічується 5 ДЗН, це «Росинка» у с. Рай, «Дзвіночок» у с. Шибалин, «Барвінок» у с. Куряни, «Дзвіночок» у с. Жуків та «Пізнайко» у с. Нараїв. У цих ДЗН виховується 85 дітей, у 6 групах. Працюють у закладах 32 працівники.

Навчально-виховні комплекси «ЗНЗ I-II та I-III» ДНЗ знаходяться у сільських місцевостях, це с. Вербів, с. Біще, с. Божиків, с. Жонівка, с. Куропатники, с. Мечищів, с. Посухів, с. Надрічне, с. Підвисоке, с. Потутори, с. Рекшин, с. Рогачин, с. Слов'ятин, с. Урмань. Загалом у даних закладах виховується 187 дітей у 12 групах та працює

54 працівники [4].

Загалом, станом на 2019 р. у дошкільних навчальних закладах району функціонує 48 груп, виховується 769 дітей та працює 287 працівників.

У районі функціонують 45 *загальноосвітніх навчальних закладів* (ЗНЗ). У м. Бережани працює 3 загально-освітні школи (ЗОШ) I-III ступенів та одна гімназія ім. Б. Лепкого. У школах міста у 83 класах навчається 1853 учні, з них 15 учнів навчаються у інклюзивних класах. Педагогічний колектив шкіл налічує 216 вчителів. У школах міста також навчаються діти із сусідніх сіл: Рай, Лісники, Посухів, Жонівка.

Також у місті знаходиться комунальна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів з поглибленим вивченням трудового навчання. В даний час у школі навчається 144 дитини, а з ними працює 43 вчителі і вихователі.

У районі функціонує 20 сільських ЗОШ. З них: 2 школи I ступеня (Волицька загальноосвітня школа I ступеня та Гиновицька ЗОШ I ступеня), у яких навчається 37 учнів у 10 класах, а педагогічні колективи формують 13 вчителів; 8 шкіл I-II ступенів: (Лапшинський НВК, Бішівський НВК, Божиківський НВК, Вербівський НВК, Надріччянський НВК, Підвисоцький НВК, Урманський НВК, Шибалинська ЗОШ, у даних школах освіти здобуває 448 учнів у 72 класах, та працює 159 вчителів; 10 шкіл I-III ступенів (Слов'ятинський НВК, Рогачинський НВК, Рекшинський НВК, Потурторський НВК, Нарайівська ЗОШ, Мечишівський НВК, Курянівська ЗОШ, Куропатницький НВК, Жуківська ЗОШ, Жовнівська філія Потурторського НВК, тут навчається 861 учень у 96 класах, вчительський склад формують 261 фахівець. Також у сільських школах є інклюзивні класи у яких навчається 7 учнів [4].

Загалом, станом на 2019 р., у школах району навчається 3199 учнів, з них 22 учні – у інклюзивних класах. Навчальний процес забезпечує 649 педагогів. Загалом, у районі шкільна освіта знаходиться на високому рівні. Учні шкіл беруть участь у районних та обласних олімпіадах та конкурсах, де займають призові місця.

У Бережанському районі діти шкільного віку мають можливість відвідувати і *позашкільні навчальні заклади*: будинок творчості школярів, станцію юних техніків, еколого-натуралістичний центр, дитячо-юнацьку спортивну школу, школу мистецтв. Позашкільні навчальні заклади знаходяться лише у місті Бережани.

Будинок творчості школярів (БТШ) – це унікальний центр дитячої та юнацької творчості, навчально-виховна і туристично-пошукова база для дітей, школярів та молоді району, культурно-мистецький центр змагань,

зустрічей, розваг і дозвілля. У БТШ працює п'ять творчих відділів: театральньо-драматичний; музично-хореографічний; образотворчий; туристично-краєзнавчий; інформаційно-ігровий. У 44 гуртках та інших творчих об'єднаннях займається близько 630 дітей.

Станція юних техніків (СЮТ) поєднує такі профілі гуртків: початково-технічний (початкове технічне моделювання, виготовлення іграшок-сувенірів), спортивно-технічний (мотоциклетний, оператори колективної радіостанції, автомоделювання, історико-технічне стендове моделювання), художньо-технічний (бісероплетіння, паперопластика, технічний дизайн, фотогурток), студія образотворчого мистецтва, предметно-технічний (юні винахідники), національно-патріотичний (гурток національно-патріотичного виховання «Миротворець»), краєзнавчий, у яких навчається 510 учнів.

Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді (ЦЕНТУМ). На сьогоднішній день у центрі діють 23 гуртки: юних садівників, екологів, краєзнавців, рослинників, знавців лікарських рослин та ін., у яких займається 415 учнів.

Дитячо-юнацька спортивна школа (ДЮСШ) у своїй структурі має відділення: волейболу, легкої атлетики, настільного тенісу, боксу, футболу, веслування на байдарках і каное, у яких навчається 216 учнів [4].

Бережанська школа мистецтв ім. М. Бездільного поєднує функціональні відділи: фортепіано, оркестру, струнно-смичкових, духових, народних інструментів, музично-теоретичних дисциплін, вокально-хорових, клас хореографії. При школі діють художні колективи: народний аматорський жіночий камерний хор викладачів, дитячий зразковий хоровий «Сонечко», народний аматорський жіночий ансамбль, жіноче вокальне тріо та дует, інструментальний ансамбль, учнівські оркестр народних інструментів та оркестр духових інструментів. Станом на 2019 р. в школі працює 44 вчителі та навчається 305 учнів [1].

В районі функціонує єдиний *вищий навчальний заклад* – Бережанський агротехнічний інститут. У інституті відбувається підготовка студентів на 3 факультетах: Економіки і природокористування, Енергетики та електротехніки, Агротехнічний факультет.

На факультеті «Економіки і природокористування» здійснюється підготовка таких фахівців за денною та заочною формами навчання: освітні ступені (ОС) «Бакалавр» зі спеціальностей: 051 «Економіка»; 071 «Облік і оподаткування»; 073 «Менеджмент»; 101 «Екологія». ОС «Магістр» зі спеціальностей: 051 «Економіка»; 071 «Облік і оподаткування». На факультеті функціонує 4 кафедри: економіки і

підприємства; обліку і аудиту; гуманітарних дисциплін; екології, охорони навколишнього середовища.

Факультет «Енергетики та електротехніки» здійснює підготовку фахівців за ОС: «Бакалавр» за спеціальностями: 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», 015.07 Професійна освіта «електротехніка та електромеханіка»; «Магістр» за спеціальністю: 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»; на факультеті функціонує 3 кафедри: енергетики і автоматики; електротехнологій та експлуатації енергообладнання; інформаційних технологій та вищої математики.

Агротехнічний факультет здійснює підготовку фахівців за ОС: «Бакалавр» із спеціальностей: 133 «Галузеве машинобудування», 206 «Садово-паркове господарство», 208 «Агроінженерія»; «Магістр» із спеціальностей: 208 «Агроінженерія». На факультеті функціонує 4 кафедри: енергетичних машин та технічного сервісу АПК; загальноінженерної підготовки; лісового і садово-паркового господарства; машинвикористання та технологій в сільському господарстві.

Загалом, у Бережанському агротехнічному інституті навчається близько 3 тис. студентів денної та заочної форм навчання. Працюють 197 викладачів, із них 4 доктори і 59 кандидати наук. Функціонують 11 кафедр, відділ гуманістичної освіти та виховання, центри науково-видавничих і комп'ютерно-інформаційних технологій [3]. У 2019 році інститутом підготовлено: 655 спеціалістів з вищою освітою, 879 бакалаврів, 101 молодший спеціаліст.

В умовах трансформації система освіти Бережанського району має ряд проблем. Основними з них є: застаріла матеріальна база навчальних закладів; недостатня кількість обладнання та засобів навчання; мале фінансування навчальних закладів; низький рівень зарплати працівників освіти, що негативно відбивається на якості освіти та не дозволяє підтримувати на належному рівні кваліфікацію вчителів.

Таким чином, система освіти Бережанського району потребує вдосконалення. Загальний напрям модернізації повинен передбачати досягнення такого її стану, який відповідатиме освітнім потребам мешканців району. Відділом освіти Бережанської райдержадміністрації розроблено районний план заходів, спрямованих на забезпечення кожній дитині гідних умов для повноцінного і всебічного творчого та культурно-освітнього розвитку, уваги та підтримки від органів місцевої влади та самоврядування, педагогічних колективів. Основними передбаченими заходами є: капітальні ремонти шкільних приміщень; належне матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів

засобами, які залучаються до навчально-виховного процесу та проведення науково-дослідної роботи (навчально-методичні посібники, наочні матеріали, меблі та обладнання, мультимедійна, комп'ютерна та оргтехніка тощо); забезпечення доступу суб'єктів навчання до глобальних інформаційних мереж; налагодження транспортного зв'язку між міськими та сільськими школами; розроблення програми для переходу старшої школи на профільне навчання із закріпленням певної спеціалізації шкіл.

Крім зазначених заходів ми пропонуємо такі напрями удосконалення структури та територіальної організації системи освіти району: оптимізація компонентної та територіальної структури навчальних закладів до сформованих об'єднаних територіальних громад: відкриття чи відновлення роботи ДНЗ у населених пунктах смт. Лісники та с. Посухів; закриття окремих малокомплектних ЗОШ (Гиновицької, Жовнівської, Потуторської, Підвисоцької, Волицької, Урманської). Також варто розробити комплексну регіональну програму зі створення освітніх кущів для організації підвозу дітей та вчителів з населених пунктів, де відсутні ДНЗ до їх центрів.

Висновки. Загалом, освіта Бережанського району, в цілому забезпечує потреби населення в навчанні й вихованні. Проте, в умовах адміністративної реформи, реформи децентралізації виникають нові проблеми функціонування системи освіти, які потрібно усувати. Основним напрямком її корекції є отримання практичних результатів, щодо розширення доступності, зростання ефективності, підвищення якості освіти на всіх рівнях. Саме тому, розбудова сучасної освітньої галузі, має передбачати забезпечення створення оптимальних умов для функціонування та розвитку системи освіти і всіх її складових; спонукати до розвитку навчальних закладів всіх типів та форм власності, різних форм та засобів отримання освіти, що задовільнять громадян якісними освітніми послугами, забезпечують свободу вибору фаху.

Виконання даних заходів забезпечуватиме поступову інтеграцію освіти в європейську систему, що дасть змогу зробити успішну економічно розвинуту державу у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Бережанська районна державна адміністрація URL: <http://www.oda.te.gov.ua/berezhanska>.
2. Дані відділу статистики: Заклади освіти Бережанського району Тернопільської області, 2016-2019 рр. Відділ статистики Бережанської РДА, 2019. 22с.
3. Литвин В. М. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI століття. Книга 2. Освіта і наука: творчий потенціал державо- і культуротворення. Київ : Навч. книга, 2004. 672 с.
4. Україна: інформаційна система управління освітою URL: <https://te.isuo.org/authorities/view/id/2269>.

Хвас Ю.
магістрант II курсу
спеціальності 106 Географія
Науковий керівник – викл. Задворний С. І.

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ТУРИЗМУ

Вступ. Туризм відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку регіонів. Він не тільки створює додаткові робочі місця, але й стимулює розвиток інших галузей національної економіки. Водночас завдяки туристичній сфері відбувається оновлення і модернізація об'єктів соціальної та транспортної інфраструктури. У гуманітарному контексті відбувається відродження матеріальної та нематеріальної культурної спадщини. Показники успішності поступу регіону у туристичній сфері є також і результатом відповідальної і цілеспрямованої політики органів місцевої влади та місцевого самоврядування. Тому важливо сьогодні вивчити наскільки діяльність органів місцевої влади є ефективною у процесі реформи децентралізації та з'ясувати як вона залежить від суспільно-географічних факторів.

Мета дослідження – охарактеризувати ключові теоретико-методологічні засади суспільно-географічного вивчення системи управління сферою туризму регіону.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні трансформація системи місцевого самоврядування у регіонах проходить неоднорідно, характеризується фрагментарністю структури нових адміністративно-територіальних утворень. Саме тому, актуальним науковим завданням є виявлення факторів і особливостей змін та розвитку трансформації територіальної організації влади з метою обґрунтування перспективних шляхів її вдосконалення [6, с. 15]

Дослідження системи управління регіональним розвитком туризму це – міждисциплінарна географічна проблема, яка може бути ефективно вирішена із застосуванням теоретико-методологічного та методичного апарату суспільної географії, менеджменту та туризмології.

З позицій суспільної географії процес управління можна визначити як цілеспрямовану діяльність для досягнення заданої мети в розвитку суспільно-географічної системи (комплексу). Суть такого управління полягає в специфічному механізмі, який реалізує вимоги географічних законів та закономірностей, в цілеспрямованому впливі на окремі елементи системи, який забезпечує її збереження та «рух» в бажаному напрямі. Суспільно-географічна система повинна розглядатися як самокерована система, що включає об'єкт управління та суб'єкт

управління (сукупність спеціально створених людиною органів територіального і галузевого управління). Специфіка об'єкта управління в даному випадку зумовлює одну з найістотніших особливостей управління – узгодження «інтересів» різноякісних за своїм змістом компонентів, які складають об'єкт управління [1, с. 55].

Туристична політика реалізується на всій території України. На її основі місцевими органами влади з метою розв'язання існуючих соціально-економічних суперечностей між розвитком економіки регіону і туризму в ньому встановлюються регіональні цілі та завдання, які реалізуються в межах закріплених за ними територій. Особливу увагу при характеристиці механізму державного управління туристичною галуззю доцільно звернути на інституційне забезпечення. Це є центральна складова механізму державного управління туристичною галуззю, адже саме через цю підсистему реалізуються основні управлінські рішення, що визначають рівень розвитку галузі на визначеній території, та формується державна туристична політика [3, с. 13].

Управління сферою туризму в Україні у територіальному аспекті відбувається на трьох рівнях: загальнонаціональний, регіональний та місцевий (рис. 1).

Рис. 1. Територіальні рівні управління туризмом в Україні

Загальнонаціональний рівень. Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізовує державну політику у сфері туризму та курортів є Міністерство культури та інформаційної політики України. У структурі Міністерства, станом на 08.08.2020 р., функціонує Директорат туризму, який включає експертну групу з розвитку внутрішнього туризму, експертну групу з розвитку

туристичних напрямків та відділ туристичного розвитку регіонів.

Центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра культури та інформаційної політики і який реалізує державну політику у сфері туризму та курортів (крім здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів) виступає Державне агентство розвитку туризму України. Агентство створено у 2019 році, а його внутрішня структура наразі перебуває у стані формування.

Організаційно-управлінський механізм на загальнонаціональному та регіональному рівнях розвитку туризму вимагає чіткого розподілу повноважень з метою забезпечення ефективної реалізації державної політики регулювання туризму.

Регіональний рівень управління туризмом представлений департаментами (управліннями) обласних державних адміністрацій. Департамент підпорядкований голові обласної державної адміністрації, а також підзвітний і підконтрольний Міністерству культури та інформаційної політики України. Основним завданням департаменту є забезпечення реалізації державної політики у туристичній та курортно-рекреаційних сферах.

Місцевий рівень формують відділи (управління) туризму районних державних адміністрацій, а також виконавчих комітетів міських, селищних та сільських рад. Відділи туризму у районних державних адміністраціях підпорядковуються голові районної державної адміністрації, а також підзвітні та підконтрольні департаменту туризму обласної державної адміністрації. У свою чергу відділи туризму місцевих рад є підзвітним і підконтрольним відповідній раді, підпорядковуються голові ради, виконавчому комітету.

Районні державні адміністрації забезпечують реалізацію державної політики в галузі туризму на території району, а органи місцевого самоврядування – задоволення потреб та інтересів територіальної громади у галузі туризму і рекреації. Обласні і районні ради відповідно до їх повноважень затверджують регіональні програми розвитку туризму, що фінансуються з бюджету.

Слід також відмітити, що територіальний аспект висвітлений і у Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Зокрема, інтегрований підхід до формування і реалізації державної політики у сфері туризму та курортів передбачає включення територіальної складової (міжрегіональна кооперація, досягнення рівномірного та збалансованого розвитку туристичних регіонів, територій, зон), а саме: північ, південь, схід, захід, центр; області; райони; територіальні громади; курорти; туристичні території [5].

Структурно-функціональна та територіально-організаційна структура управління туризмом – це геопросторове розміщення багаторівневих інституційних органів управління туризмом, що являє собою комплекс економічних, організаційних і управлінських заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування туристичної галузі.

Загалом інтегроване управління туристичними destinations різного рівня спрямовується на вирішення таких завдань:

- збереження та примноження наявного туристичного потенціалу;
- забезпечення необхідних умов для організації обслуговування туристів;
- організація та підтримка економічних зв'язків між підприємствами, задіяними у процесі туристичної діяльності;
- забезпечення якості туристичних послуг, що виробляються [2, с. 76].

Наразі в умовах трансформації національної економіки, реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади управління туристичною сферою повинно реалізовуватися згідно з кластерним підходом.

Кластер – це добровільне стратегічне об'єднання у вигляді територіального об'єднання підприємницьких структур, наукових установ, закладів освіти, незалежно від форми власності й органів влади, на основі інновації та дотримання економічних інтересів кожного його учасника з метою підвищення конкурентоздатності продукції й економічного росту регіону та галузі [2, с.135].

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, слід відзначити, що система управління туристичною сферою перебуває у частково розбалансованому стані, що потребує оптимізації її територіальної організації, що забезпечить успішний розвиток регіонів та громад.

Список використаних джерел

1. Біль М. М. Механізм державного управління туристичною галуззю на регіональному рівні: теоретико-прикладний аспект. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. 228 с.
2. Корж Н. В., Басюк Д. І. Управління туристичними destinations: підручник. Вінниця: «ПП «ГД Едельвейс і К», 2017. 322 с.
3. Особливості формування та реалізації туристичної політики держави: міжнародний, національний, регіональний досвід: монографія / кол. авт., за ред. А.Ю. Парфіненка. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 280 с.
4. Офіційний веб-сайт Міністерства культури та інформаційної політики України. URL: <https://mkip.gov.ua/>.
5. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>.
6. Семенець І. О. Регіональний вимір територіальної організації влади в Україні: дис. ... канд. геогр. наук: 11.00.02. Київ. 2018, 220 с.

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Вступ. На даний момент стан злочинності в Україні є дуже важливою суспільною проблемою. Злочинність становить велику загрозу для безпеки всіх сфер діяльності суспільства, завдає шкоди правопорядку, негативно впливає на економічний, культурний, соціальний розвиток. Посилює рівень соціальної напруги у державі. У регіонах спостерігається не тільки збільшення рівня злочинності, а і поява нових форм та видів.

Вивчення регіональної злочинності є одним із перспективних напрямків для отримання нових наукових кримінологічних знань про територіальну специфіку злочинності, її закономірності, регіональні схожості та відмінності, особливості детермінації і можливості у запобіганні. Регіональний напрям у кримінології виник одночасно з появою самої науки кримінології та досить довго розвивався паралельно з нею, у рамках вирішення більш глобальних кримінологічних проблем.

Виклад основного матеріалу. За статистикою МВС України з 2001 по 2019 рр. спостерігається загострення криміногенної ситуації в країні. Тільки з 2014 по 2019 рр. відбулося зростання злочинності більш ніж на чверть. Протягом 2001-2019 рр. злочинність у регіонах характеризувалася стійкими закономірностями та відмінностями у кількісних та якісних показниках. Відмінності між регіонами в абсолютних показниках сягали 6-10-кратного, а у коефіцієнтах на 100 тис. населення – 2–3-кратного розміру (рис.1).

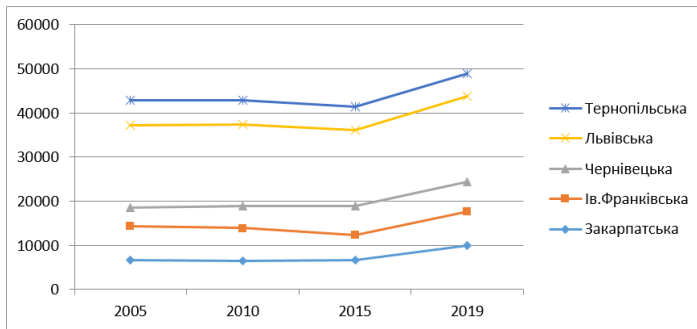

Рис.1. Динаміка загальної злочинності у Західних регіонах України з 2005 по 2019 рр.

Зокрема, тільки у 2019 р. порівняно з 2018 р. із загальної кількості зареєстрованих злочинів в Україні за регіонами зафіксовано такий розподіл: у Дніпропетровській області вчинено 46835 (-3,8%) злочинів, або 1427 (-4,9%) на 100 тис. населення; у Запорізькій – 33621 (+17,3%) злочинів, або 1900 (+29%) на 100 тис. населення; у Харківській – 30937 (-8%) злочинів, або 1140 (-9,9%) на 100 тис. населення; у Чернівецькій області – 7836 (+16,1%) злочинів, або 862 (+12%) на 100 тис. населення; у Тернопільській – 5500 (+7,6%) злочинів, або 513 (+3,8 %) на 100 тис. населення (рис.2).

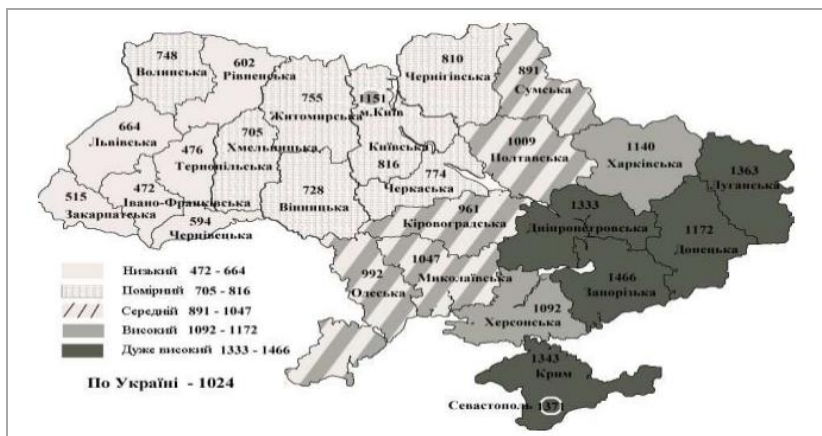

Рис.2. Середні показники коефіцієнтів інтенсивності загальної злочинності на 100 тис. населення, що фіксувалися в регіонах України за період 2001-2013 роки [3, с.14]

Криміногенний простір України підпорядковується закономірностям розподілу п'яти класів регіонів на три укрупнені зони. До зони негативної кримінологічної групи належать регіони з дуже високою та високою кримінальною враженістю територій; перехідну зону утворюють регіони із середнім рівнем кримінальної враженості; позитивну складають регіони з помірною та низькою кримінальною враженістю територій. Зона негативної кримінологічної групи поділяється на дві самостійні підгрупи: а) звичайного; б) екстремально-критичного типу (значної соціальної напруженості, реальної терористичної загрози, кримінологічного колапсу). Інтенсивність злочинності в регіонах збільшується із Заходу на Схід і відповідно зменшується зі Сходу на Захід України. Доведено стабільність і взаємозалежність кримінологічних груп регіонів. Закономірності проявляються не лише в інтенсивності злочинності (злочинної

активності) та окремих її видів, а й у структурному розподілі злочинності між регіонами[2, с. 151-159].

Значення класифікації територій за рівнем кримінальної враженості полягає в можливості отримати правоохоронними органами України узагальнену інформацію про регіональні закономірності злочинності, що обумовлено стійкими об'єктивно і суб'єктивно сформованими. Відмінності між регіонами в абсолютних показниках загальної злочинності сягають 6–10-кратного, а у коефіцієнтах на 100 тис. населення – 2–3-кратного розміру [4, с.12-14]. Закономірності регіонального розподілу загальної злочинності підпорядковуються формуванню п'яти відносно стійких кримінологічних груп: з низькою, помірною, середньою (перехідною), високою та дуже високою кримінальною враженістю територій. П'ять регіонів промислової групи, що сконцентровані в негативній криміногенній зоні України – Донецька (11,22%), Дніпропетровська (9,59%), Харківська (6,70%) та Запорізька (5,68%) області, – становлять близько половини (41%) у структурі загальнодержавної злочинності й здійснюють найбільший тиск на стан злочинності в Україні. У період з 1992 по 2019 роки зафіксовано таку закономірність, як синхронність у коливанні статистичних рядів динаміки злочинності в усіх регіонах України. У наступні роки з високою імовірністю можна прогнозувати збільшення соціальної напруженості в українському суспільстві й суттєве загострення криміногенної ситуації в інших регіонах країни. Вагомі кримінологічні загрози тут містять: геополітичні та соціально-економічні фактори; велика кількість «вимушених мігрантів», які переселилися до інших областей (примусова віктимізація); специфічний поствійськовий синдром психологічного стану учасників АТО; прагнення до реваншизму та помсти з боку різних видів (зокрема незаконних) військових формувань тощо. За результатами кримінологічного аналізу убивств, умисних тяжких тілесних ушкоджень, розбоїв, та звалтувань встановлені схожі із загальною регіональною злочинністю закономірності в інтенсивності, динаміці, структурному розподілі та географії.

Висновки. Під час планування та програмування запобігання регіональній злочинності потрібно враховувати: 1) тип соціально-кримінологічної обстановки регіону; 2) види та ступінь розповсюдженості правопорушень у регіоні; 3) рівень латентної злочинності; 4) конкретні кримінально активні групи населення. Основні вимоги до структури регіонального плану мають бути такими: а) структура регіонального плану має повною мірою відображати соціально-кримінологічну обстановку регіону; б) ґрунтуватися на

комплексному аналізі, тенденціях і прогнозі злочинності в регіоні; в) спрямовуватися на усунення впливу регіональних факторів криміногенного і підсилення дії факторів антикриміногенного характеру; г) сприяти об'єднанню зусиль усіх суб'єктів; д) орієнтуватися на створення антикримінального психологічного середовища; є) забезпечувати взаємодію у запобіганні злочинності з правоохоронними органами прилеглих регіонів.

У системі запобігання регіональній злочинності потрібно віддавати перевагу прогресивним формам нерепресивних заходів протидії злочинності: пропагуванню і закріпленню законослужняної поведінки на рівні традицій, звичаїв та сімейнопобутових установок.

Список використаних джерел

1. Абросімова Ю. А. Злочинність неповнолітніх та запобігання їй на регіональному рівні: дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ю. А. Абросімова. – Львів, 2009. – 261 с.
2. Бабенко А.М. Регіональний підхід в кримінології як метод вивчення злочинності / А.М.Бабенко // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. –2013. –№1 (52). – С. 151–159.
3. Бабенко А.М. Регіональні особливості рецидивної злочинності в Україні /А.М. Бабенко// Науковий вісник Херсонського державного університету. –Серія «Юридичні науки». –2014. – Випуск 3. –Том 3 –С. 14–20.
4. Бабенко А.М. Регіональні особливості розподілу наркозлочинності в Україні: деякі шляхи протидії / А.М.Бабенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. –Серія «Право». –2012. –Випуск 20. –Частина 1. –Том 4. –С.12–14.
5. Голіков А. П. Регіональна економіка та природокористування : навчальний посібник / А. Г. Дейнека, Л. О. Поздняков, П. О. Черномаз ; за ред. Голікова А. П. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 352 с.
6. Голіков А. П. Регіональна економіка та природокористування : навчальний посібник / А. П. Голіков, О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, П. О. Черномаз ; за ред. А. П. Голікова. – 2-ге видання. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 352 с.
7. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 – х кн / А. П. Закалюк. – К.: Ін Юре, 2007. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 424 с.

ГЕОЕКОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Блюй О.

магістрантка II курсу

спеціальності 101 Екологія

Науковий керівник – доц. Барна І. М.

ПРОБЛЕМИ СОРТУВАННЯ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ НА ПРИКЛАДІ МІСТА ТЕРНОПОЛЯ

Проблема утилізації твердих побутових відходів (ТПВ) м. Тернополя та області уже давно потребує свого вирішення. Предметом обговорення часто стають питання перевантаження Малашівського полігону ТПВ та його вплив на довкілля; порушення правил експлуатації діючих та утворення стихійних сміттєзвалищ в області; доцільність спорудження сміттєпереробного заводу тощо. З 1 січня 2018 р. вступив у силу закон про обов'язковий роздільний збір сміття громадянами України, що зайвий раз спонукає до перегляду питань поводження з ТПВ в області, пошуку шляхів запобігання утворенню великої кількості відходів, підняття рівня екологічної свідомості громадян.

За останні 20 років якісний склад твердих побутових відходів почав зазнавати суттєвих змін, що пов'язано, у першу чергу, із збільшення кількості відходів упаковки. Структура ТПВ м. Тернополя мало відрізняється від середньостатистичних даних в Україні. Так, за даними Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища, на сьогодні лівова частка відходів представлена харчовими рештками (35-50%), папір і картон складають 10-15%, частка вторинних полімерів (9-13%), скло – 8-10%, метали – 2%, текстильні матеріали – 4-6%, дерево – 1%, будівельне сміття – 5%, інші відходи – 10%. Кількість сміття залежить від пори року: влітку, через сезон фруктів та овочів, відходів набагато більше (частка харчових решток сягає 50%); взимку – менше (зокрема, харчових відходів – 28-35%). Якщо порівнювати сучасну структуру ТПВ обласного центру з даними 2000 року [1], то можна констатувати, що вдвічі зросла частка пластмас (з 4-6% до 9-13%), і майже без змін залишилися показники питомої ваги таких компонентів ТПВ, як харчові рештки, склотара та склобій, брукх, ганчір'я, гума, каміння, тощо. Для захоронення твердих побутових відходів в Тернопільській області працює 740 сміттєзвалищ, паспортизовано з яких на даний час лише 91, із них 31 є комунальним. Майже всі вони працюють в режимі перевантаження та з порушенням проектних показників, що стосується обсягів накопичення відходів та правил

експлуатації діючих сміттєзвалищ. Документи на земельні ділянки під комунальними сміттєзвалищами правовстановлюючого характеру мають Монастирська, Почаїв, Заліщики, Кременець, Теремовля та Копичинці. За даними Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА, до районних центрів, де належно утримуються сміттєзвалища, слід віднести м. Кременець, м. Чортків та м. Теремовля [3].

Малашівський полігон, куди потрапляє майже все сміття з м. Тернопіль, на даний момент вважається офіційно закритим, проте сюди й надалі ввозять ТПВ з обласного центру та його околиць. Обсяги накопичених на Малашівському сміттєзвалищі відходів становлять майже 15 млн м³.

Малашівське сміттєзвалище було створене ще у 1977 р. на місці відпрацьованого вапнякового кар'єру. Планувалося, що він стане місцем для складування твердих побутових відходів терміном на 10 років, і от у 1987 р. термін вплив – відтоді об'єкт як сміттєзвалище експлуатується незаконно, без оформлення права користування землею. Але оскільки немає жодної альтернативи для вивезення відходів з Тернополя, сміттєзвалище працює і досі. Щороку тут скидають близько 500 тис. м³ сміття.

На даний час в Тернопільській області є лише одна офіційна сміттєсортувальна лінія, яка знаходиться в селі Плебанівка Теремовлянського району. На майданчику площею 0,17 га встановлено сміттєсортувальний комплекс КВВС-50 потужністю 50 тис. тонн в рік, що дає можливість збирати та сортувати тверді побутові відходи з Теремовлянського та інших районів області [3]. Завдяки роботі даної сміттєсортувальної лінії лише у 2017 р. Було відібрано близько 160 тис. м³ сировинноцінних компонентів, що значно зменшило обсяги захоронення відходів [2] (рис.1).

Рис. 1. Оглядовий майданчик сміттєсортувальної лінії у с.Плебанівка (фото авторки)

Сам процес сортування ТПВ тут відбувається таким чином: сміття із сміттєвозів засипають в бункер, далі конвеєр подає його в циліндричний

механізм, який називається сито-барабаном, в якому відсортовується дрібна фракція та органіка. Після цього відходи потрапляють в приміщення, де їх сортують вручну. Відсортоване сміття спрямовується на прес з метою зменшення його об'єму і утрамбовується в тюки. Сортування сміття відбувається на такі фракції: метал, скло (біле і мікс), пластмасу, поліетилен, папір. Петпляшки, в свою чергу, діляться ще на кілька фракцій: білі, коричневі, сині. Всі ці відходи здають на переробку, а те, що не підлягає утилізації, потрапляє на полігон, який знаходиться біля будівлі підприємства (рис. 2).

Рис. 2. Полігон біля сміттесортувальної лінії (фото авторки)

Наявність сміттесортувальної лінії на Тернопільщині є дуже вагомим кроком до розв'язання проблеми поводження з ТПВ, проте щоденне зростання площі та об'єму полігону поблизу сміттесортувальної лінії свідчить про необхідність детальнішого сортування та утилізації відходів.

У Тернополі мешканці багатоквартирних будинків схвально ставляться до роздільного сортування твердих побутових відходів та готові до позитивних нововведень у місті. Загалом перший етап переходу на сортування відходів у Тернополі був впроваджений ще у 2012 році, коли на прибудинкових територіях розпочали облаштувати сітки для ПЕТ-пляшок. Проте уже незабаром у дворах будинків будуть влаштовані додаткові контейнери для відсортування скла, пластику та змішаних відходів. Відповідні обговорення із керівниками обслуговуючих підприємств та компаній – перевізників уже проведені, відтак зараз впроваджуються перші практичні кроки для переходу на роздільне сортування – заварювання сміттепроводів, закупівля матеріалів для виконання робіт, інформування мешканців та обговорення з перевізниками місця встановлення контейнерних майданчиків, тощо.

Станом на січень 2019 року, 124 багатоповерхівки в Тернополі були обладнані сміттепроводами, через що їх мешканці не мали фізичної змоги проводити сортування відходів. Проте уже впродовж місяця кількість

таких будинків із діючими сміттекамерами у місті суттєво зменшилася.

Побутові відходи у Тернополі вивозять три підприємства – ПП «Екотерн», ПП «Квартал-Л» та ДП «Альтфатер-Тернопіль». У Тернополі біля багатопверхових будинків, в яких створено ОСББ, встановлюють контейнери для скла, пластику, паперу та використаних батарейок, зокрема, за ініціативи голови ОСББ «Київська, 7» (рис.3).

Рис. 3. Контейнер для сортування сміття на вул. Київська,7

У травні мережа магазинів «Сільпо» спільно з проектом «Україна без сміття» запустили станцію з прийому вторсировини, зокрема, облаштували окремі контейнери для роздільного сортування сміття, адже панівною стала концепція «Навколишнє середовище – це наша цінність».

Для роздільного збору відходів магазин забезпечується: комплектами ємностей, маркетинговими матеріалами, кольоровими пакетами для сміття (рис.4).

Рис. 4. Пам'ятка як правильно сортувати сміття та баки для сортування у магазинах мережі «Сільпо» (фото авторки)

Протягом робочого дня співробітниками магазину проводиться сортувальний збір вторинної сировини та відходів. Винос відходів здійснюється співробітниками штатного або зовнішнього клінінга з періодичністю 1 раз/добу або заповненні $\frac{3}{4}$ обсягу ємності.

Список використаних джерел

1. Екологія міста Тернополя: в цифрах і фактах. – Тернопіль, 2000. – 214 с.
2. Обласна програма «Поводження з твердими побутовими відходами у Тернопільській області на 2018-2020 рр.» – Тернопіль, 2018. – 10с.
3. Попович В.В. Екологічна та техногенна небезпека сміттєзвалищ Північно-Західного Поділля. – Хмельницький: ХНУ, 2019. – 262с.

Боднар І.

магістрантка II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – проф. Сивий М. Я.

ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЯКОСТІ ВОДИ РІЧОК ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. В останні роки у всьому світі іде зацікавлена розмова про воду. Вона стає однією з головних цінностей на Землі. Відомо, що вода є найбільш дефіцитним ресурсом ХХІ століття. Вже зараз 1 млрд населення планети страждає від браку прісної води, 1,7 млрд вживають воду низької якості. Якщо темпи зростання населення планети і ставлення людини до води не зміняться, у 2025 році понад третини населення земної кулі буде жити в умовах жорстокого дефіциту води. Аналогічна ситуація з річковою мережею склалася і на території Хмельниччини. Зменшення водності в першу чергу позначається на малих річках. Тому дослідження даної тематики носить актуальний характер.

Аналіз публікацій. Водні ресурси Хмельницької області складаються з поверхневого стоку в середньому 2,1 млрд м³/рік і запасів підземних вод. Водозабезпеченість місцевим поверхневим стоком на одного жителя області становить 1,6 тис. м³ при середній по державі 1,1 тис. м³, проте води нерівномірно розподіляються як по території, так і по сезонам року, але всі галузі народного господарства забезпечені необхідною кількістю води.

З метою недопущення негативного впливу на річки Хмельниччини необхідно забезпечити своєчасне проведення ремонтних робіт та експлуатацію очисних споруд, згідно технологічного регламенту, що проводиться силами підприємств за рахунок власних коштів та за рахунок субвенцій.

Мета дослідження. Дати екологічну оцінку якості води річок Хмельницької області та ознайомитись з особливостями використання річок досліджуваної території.

Виклад основного матеріалу. Водні ресурси Хмельницької області складаються з поверхневого стоку в середньому 2,1 млрд м³/рік і запасів підземних вод. Водозабезпеченість місцевим поверхневим стоком на одного жителя області становить 1,6 тис. м³ при середній по державі 1,1 тис. м³, проте води нерівномірно розподіляються як по території, так і по сезонам року, але всі галузі народного господарства забезпечені необхідною кількістю води.

Основними користувачами підземної води в усіх басейнах річок області є підприємства комунального господарства та харчової промисловості. В сільській місцевості водоспоживання, в основному, здійснюється з криниць. В цілому населення області забезпечено питною підземною водою. В той же час в таких районах як Придніпров'я, яке відноситься до районів з дефіцитом підземних вод, та Хмельницьке Полісся (Полонський район), де великий вміст в підземній воді радонових сполук, забезпечується питною водою за рахунок поверхневих водозаборів.

За даними статистичної звітності за формою 2 ТП-водгосп (річна) забір води у 2016 р. становив 104,2 млн м³, що на 2,5 млн м³ більше ніж у 2015 р. З поверхневих водних об'єктів забрано 63,51 млн м³ (у 2015 р. – 60,76 млн м³). Найбільші об'єми забору поверхневої води протягом року здійснювали ВП «Хмельницька АЕС», Полонське підприємство водопровідно-каналізаційного господарства, орендарі ставків (переважно весною), цукрозаводи (переважно восени), ПАТ «Подільський цемент» (м. Кам'янець-Подільський).

Забір води з підземних водоносних горизонтів становив 40,69 млн м³ (у 2015 р. – 40,94 млн м³). Використання води порівняно з 2015 р. збільшилось з 67,08 млн м³ до 76,55 млн м³. Порівняно з 2015 р. збільшилось використання води на виробничі потреби з 40,55 млн м³ до 48,75 млн м³ та на господарсько-питні потреби – з 25,07 млн м³ до 26,33 млн м³.

На території Хмельницької області скид зворотних вод у водні об'єкти здійснюють 80 водокористувачів. Повна біологічна очистка з подальшим скидом очищених стічних вод у водні об'єкти здійснюється на 54 комплексах очисних споруд. Загальні скиди зворотних вод становили 37,75 млн м³, в минулому році було скинуто 42,62 млн м³ зворотних вод. Зменшилися обсяги скидання недостатньо-очищених зворотних вод, в 2016 році вони склали 0,427 млн м³, у 2015 році становили 0,544 млн м³. У 2016 році відсутні скиди неочищених зворотних вод. Загальний вміст забруднюючих речовин скинутих в складі зворотних вод у поверхневі водні об'єкти збільшився з 20,227 тис. тонн у 2015 р. до 21,001 тис. тонн у 2016 р.

Екологічний стан поверхневих вод області відстежувався Хмельницьким обласним центром з гідрометеорології, лабораторією Хмельницького обласного управління водних ресурсів по 6 водних об'єктах на 14 створах та Державною установою «Хмельницький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» на водоймах 1-ї категорії – на 4 створах та 2-ї категорії – на 65 створах. За даними спостережень рівень забруднення басейну трьох великих річок Дністер, Дніпро, Південний Буг в порівнянні з 2015 р. суттєво не змінився. Поверхневі води басейну р. Дніпро характеризувалися підвищеним вмістом розчинених органічних сполук та нітритів.

Таблиця 1

Основні показники використання і відведення води

Показники	1990	2000	2013	2014	2015	2016
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	365,82	193,1	119,9	109,7	101,7	104,2
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	362,93	155,86	81,22	69,89	67,08	76,55
- виробничі потреби	162,02	48,58	41,87	32,46	40,55	48,75
- побутово-пигні потреби	75,49	56,26	30,59	29,17	25,07	26,33
- зрошення	2,04		0,034	0,004	0,007	0,019
- сільськогосподарські потреби	43,49	28,98	2,285	1,86	1,46	1,44
ставкаво-рибне господарство	25,6	22,04	6,433	1,430	73,63	50,24
Втрати води при транспортуванні	18,3	-	13,25	12,69	11,89	11,13
Загальне водовідведення з нього	236,19	67,46	33,0	32,29	42,62	37,75
у поверхневі водні об'єкти, у тому числі	188,22	67,46	29,11	28,75	39,95	35,05
- забруднених зворотних водойм	6,9	7,362	0,821	1,389	0,648	0,427
- з них без очищення	0,05	0,002	0,117	0,432	0,104	
- нормативно очищених	67,12	39,71	25,888	24,06	27,83	29,75
- нормативно чистих (без очистки)	114,2	20,384	2,401	3,3	11,48	3,38
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	1271,49	1156,3	3093	2520	2849	2858
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	350,3	741,9	3808,2	2297,2	2801,4	2742,8
Потужність очисних споруд	117,77	121,7	108,4	112,1	139,4	139,0

Показник БСК5, який характеризує наявність у воді нестійких органічних сполук, перевищував гранично допустимі концентрації для водойм рибогосподарського призначення у 1,8 рази. За середнім вмістом біогенних елементів спостерігались перевищення допустимих рівнів рибогосподарських нормативів азоту амонійного у 2,6 рази. За вмістом

нітритів значення перевищувало гранично допустимі концентрації для водойм рибогосподарського призначення у 2,5 рази. Поверхневі води басейну р. Південний Буг характеризувалися підвищеним вмістом розчинених органічних речовин, заліза загального, азоту амонійного, міді та фенолів. Показник БСК5 перевищував гранично допустимі концентрації для водойм рибогосподарського призначення у 1,8 рази. Вміст амонійного азоту в р. Південний Буг перевищував допустимі рівні рибогосподарських нормативів у 11 разів, що може бути пов'язано із забрудненням річки органічними речовинами. Вміст нітритів перевищував гранично допустимі концентрації для водойм рибогосподарського призначення у 8,3 рази. У поверхневих водах басейну р. Дністер спостерігався підвищений середній вміст розчинених органічних сполук, середнє значення показника БСК20 становило близько 1,05 ГДКгп.

Протягом 2016 р. ДУ «Хмельницьким обласним лабораторним центром Міністерства охорони здоров'я України» проводився контроль за станом поверхневих водоймищ області та на 4 створах спостереження водойм 1-ї категорії. З водойм 1-ї категорії в 2016 р. досліджено 71 пробу на санітарно-хімічні показники, із них не відповідало нормативам 11 проб, що становить 15,4%. На мікробіологічні показники досліджено 66 проб, із них не відповідало по санітарно-гігієнічним нормативам 3 проби – 4,5%. На радіоактивні речовини досліджено 24 проби, відхилень не виявлено. З водойм 2-ї категорії на санітарно-хімічні показники досліджено 515 проб, із них не відповідало санітарно-гігієнічним нормативам 120 проб – 23,3%. На мікробіологічні показники досліджено 498 проб, із них не відповідало по санітарно-гігієнічним нормативам 116 проб, що становить 23,2%. На наявність радіоактивних речовин досліджено 15 проб, відхилень не встановлено.

Згідно Регламенту радіаційного контролю Хмельницької АЕС визначення вмісту радіонуклідів у воді поверхневих водоймищ виконується 2 рази на рік.

Спостереження за станом р. Горинь у I півріччі 2016 р. показали, що вміст радіонуклідів по цезію-137 в пробах води становив:

- р. Горинь (до АЕС) – $5,78E+00$;
- р. Горинь (контрольний створ) – $8,44E+00$.

Вміст радіонуклідів по стронцію-90 в пробах води становив:

- р. Горинь (до АЕС) – $1,30E+01$;
- р. Горинь (контрольний створ) – $1,40E+01$.

Спостереження за станом р. Горинь у II півріччі 2016 р. показали, що вміст радіонуклідів по цезію-137 в пробах води становив:

- р. Горинь (до АЕС) – $2,00E+00$;

– р. Горинь (контрольний створ) – 6,89E+00.

Вміст радіонуклідів по стронцію-90 в пробах води становив:

– р. Горинь (до АЕС) – 1,01E+01;

– р. Горинь (контрольний створ) – 1,09E+01.

У Хмельницькій області в процесі соціально-гігієнічного моніторингу стану питного водопостачання упродовж 2016 року проведені лабораторні дослідження 14069 проб питної води на санітарно-хімічні та бактеріологічні показники із всіх джерел водопостачання, встановлено невідповідність санітарно-гігієнічним нормативам – 4933 проби (35%). З джерел централізованого водопостачання у 2016 році досліджено 2473 проби на санітарно-хімічні показники, із них не відповідали санітарно-гігієнічним нормативам 583 проби (23,5%); по бактеріологічних показниках відповідно 2955 і 449 (15,1%). З комунальних водогонів досліджено на санітарно-хімічні показники 1054 проби, із них не відповідали санітарно-гігієнічним вимогам 178 проб (16,8%); по мікробіологічних показниках відповідно 1188 і 172 (14,4%). З відомчих водогонів досліджено на санітарно-гігієнічні показники 967 проб, виявлено відхилень в 277 пробах (26,8%); на мікробіологічні показники досліджено 1182 проби, виявлено відхилення в 137 (11,5%). З сільських водопроводів досліджено 452 проби на санітарно-хімічні показники, виявлено відхилення в 128, що склало 28,3%.

Джерел децентралізованого водопостачання досліджено 4436 проб на санітарно-хімічні показники, виявлено відхилення в 1955, що склало 44%; на мікробіологічні показники досліджено 4205 проб, виявлено відхилення в 1946 пробах – 46,2%. На вміст радіоактивних речовин досліджено 27 проб із джерел централізованого водопостачання та 151 пробу із джерел децентралізованого водопостачання, відхилень не виявлено.

У 2016 році з метою охорони та покращення стану водних ресурсів області за рахунок коштів обласного бюджету здійснювались такі заходи:

- реконструкція очисних споруд стічних вод обласного тубдиспансеру у с. Осташки Хмельницької області продуктивністю 50 куб.м/добу (обсяг фінансування – 2788,319 тис.грн, використано 2784,317 тис.гривень);

- виготовлення проектно-кошторисної документації «Реконструкція системи відведення та очищення стічних вод Хмельницького обласного госпітально ветеранів війни» (обсяг фінансування – 263,511 тис.грн, використано 263,510 тис. гривень);

- виготовлення проектно-кошторисної документації «Реконструкція системи відведення та очищення стічних вод обласної психіатричної лікарні №1 с. Скаржинці» (обсяг фінансування – 195,0 тис. грн, використано 195,0 тис.гривень);

- реконструкція напірного колектора від КНС №4 до станції штучної

біологічної очистки господарсько-побутових стоків у м. Деражня (обсяг фінансування – 1353,779 тис.грн, використано 1343,568 тис.гривень).

Висновки. Основними користувачами підземної води в усіх басейнах річок області є підприємства комунального господарства та харчової промисловості. В сільській місцевості водоспоживання, в основному, здійснюється з криниць. В цілому населення області забезпечено питною підземною водою. В той же час в таких районах як Придністров'я, яке відноситься до районів з дефіцитом підземних вод, та Хмельницьке Полісся (Полонський район), де великий вміст в підземній воді радонових сполук, забезпечується питною водою за рахунок поверхневих водозаборів.

Список використаних джерел

1. Стан навколишнього природного середовища Хмельницької області у 2016 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://menr.gov.ua/files/docs/Reg.report/.pdf>.
2. Польові гідрологічні дослідження: теорія і методика: посібник. – Пробне вид. – Тернопіль: ТНПУ, 2014. – 85 с.
3. Стрімкі і тихі води річок Хмельниччини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tovtry.com/ua/history/voda_hmel/03.html
4. Річки Хмельницької області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Річки_Хмельницької_області
5. Стан водних ресурсів у Хмельницькій області (регіональна доповідь). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://5ka.at.ua/load/ekologija/stan_vodnix_resursiv_u_khmelnickij_oblasti_regionalna_dopovid/18-1-0-10889.

Канцар В.

магістрант II курсу

спеціальності 101 Екологія

Науковий керівник – доц. Грицак Л. Р.

ОРГАНІЗАЦІЯ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА (НА МАТЕРІАЛАХ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Необхідність забезпечення охорони довкілля та більш ефективного використання природних ресурсів була задекларована, як пріоритет, у ряді офіційних документів. Проте, наголос на соціально-економічні реформи в країні спричинив послаблення екологічної політики та інституцій, дієвості контролю за дотриманням екологічних вимог, сповільнення необхідних змін у законодавстві.

Регіональна екологічна політика держави є органічною складовою національної екологічної політики. Від вирішення регіональних екологічних проблем значною мірою залежить соціально-економічна стабільність в Україні. В умовах децентралізації управління та підвищення

ролі соціально-економічного розвитку регіонів особливої актуальності набуває управління охороною довкілля, раціональне використання природних ресурсів та безпека життєдіяльності людини [1].

У зв'язку з цим, в умовах трансформаційних змін виникає потреба в удосконаленні організації діяльності місцевих органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища на регіональному рівні, зокрема Тернопільської області.

Однією з причин, яка суттєво впливає на безконтрольність стану довкілля, і, відповідно, зумовлює необхідність діяльності місцевих органів влади в питаннях охорони навколишнього природного середовища та забезпечення організації такої роботи, є декларативність законів в галузі екології та відсутність відповідних підзаконних актів, які б регулювали механізми управління та контролю на рівні місцевих органів влади. Це призводить до недостатньо ефективного збереження довкілля та виникнення протиріч між органами місцевого самоврядування, місцевими державними адміністраціями та територіальними органами відповідних центральних органів виконавчої влади [2].

Причини, що обумовлюють необхідність діяльності місцевих органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення організації такої роботи, є системні. До них віднесемо, перш за все, забруднення атмосферного повітря і водних ресурсів області, а також утворення відходів різного класу (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка викидів в атмосферне повітря Тернопільської області
впродовж 2017-2019 рр.

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, од.	2620	2734	2896
Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що мають дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, од.	1750	1860	2064
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел, тис. т	57,7	49,1	46,4

Примітка. Сформовано за даними екологічного паспорту Тернопільської області за 2019р.

Організація діяльності місцевих органів влади покликана узгодити соціальні та екологічні завдання суспільства як основу вирішення проблеми глобальної екологічної кризи.

Системний підхід є одним із головних напрямків методології спеціального наукового пізнання та соціальної практики, мета і завдання якого полягають у дослідженнях певних об'єктів як складних систем.

Розгорнуте визначення системного підходу полягає в тому, що це підхід, при якому будь-яка система (об'єкт) розглядається як сукупність взаємозв'язаних елементів (компонентів), що має вихід (ціль), вхід (ресурси), зв'язок із зовнішнім середовищем, зворотний зв'язок. Це найскладніший підхід.

Системний підхід є формою накладення теорії пізнання і діалектики з дослідженням процесів, що відбуваються в природі, суспільстві, мисленні. Його суть полягає в реалізації вимог загальної теорії систем, згідно з якою кожен об'єкт у процесі його дослідження повинен розглядатися як велика і складна система і, одночасно, як елемент загальнішої системи[3].

Це визначення системного підходу включає також обов'язковість вивчення і практичного використання таких восьми його аспектів, представлених в табл. 2.

Таблиця 2

Аспекти системного підходу, що лежать в основі дослідження організації діяльності місцевих органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища

№ з/п	Назва аспекту	Його зміст
1	2	3
1	Системно-елементний або системно-комплексний	полягає у виявленні елементів-складових даної системи. У всіх соціальних системах можна виявити речові компоненти (засоби виробництва і предмети споживання), процеси (економічні, соціальні, політичні, духовні, управлінські і т. д.) і ідеї, науково-усвідомлені інтереси людей і їх спільнот;
2	Системно-структурний	полягає у з'ясуванні компонентів і елементів, внутрішніх зв'язків і залежностей між елементами даної системи, що дозволяє отримати уявлення про внутрішню організацію (будову) досліджуваної системи;
3	Системно-функціональний	потребує виявлення функцій, для виконання яких створені і існують відповідні системи;

Продовження таблиці 2

4	Системно-цільовий	означає необхідність наукового визначення завдань і підзавдань системи, їхніх взаємних зв'язків між собою;
5	Системно-ресурсний	полягає в ретельному виявленні ресурсів, потрібних для функціонування системи, для вирішення системою тієї або іншої проблеми;
6	Системно-інтеграційний	полягає у визначенні сукупності якісних властивостей системи, що забезпечують її цілісність і особливість;
7	Системно-комунікаційний	означає необхідність виявлення зовнішніх зв'язків даної системи з іншими, тобто, її зв'язків з навколишнім середовищем;
8	системно-історичний	дозволяє з'ясувати умови в часі, які вплинули на виникнення досліджуваної системи, пройдені нею етапи, сучасний стан, а також можливі перспективи розвитку.

Примітка. Сформовано на основі джерела [1]

Сьогодні в Україні не сформовано систему інституцій, яка б здійснювала ефективну реалізацію завдань державної регіональної екологічної політики.

Відсутній розподіл повноважень у сфері регіонального розвитку між різними гілками влади та місцевого самоврядування на місцевому рівні.

Тому, однією з базових засад успішного реформування системи державного управління регіональним екологічним розвитком є формування розвиненого інституційно-правового середовища, інструментами якого повинні стати [5]:

- законодавче підґрунтя (окреслення законодавчого фундаменту регіональної екологічної політики, унормування основи еколого-економічної самодостатності регіонів і механізмів їхньої економічної інтеграції);

- запровадження сучасних інституційних інструментів підтримки регіонального екологічного розвитку);

- інституційна підтримка екологічного врядування (розвиток взаємозв'язків між рівнями влади шляхом правової розбудови інституцій місцевого та регіонального екологічного управління, які чутливо реагують на потреби населення, що проживає на їхній території, та, водночас, спроможні адекватно досягти загальнодержавних цілей екологічного спрямування;

- інституційно-правове підґрунтя для формування та вдосконалення

механізму співпраці між регіонами, їхніх кооперації та інтеграції в екологічній сфері (наприклад, через міжрегіональне та міжнародне співробітництво на регіональному рівні);

- інституційно-правове забезпечення використання наявного на місцевому (регіональному) рівні ресурсного потенціалу (зокрема, визначення та унормування закономірностей його відтворення, відновлення в контексті реалізації довгострокових цілей регіонального екологічного розвитку).

Значимість діяльності місцевих органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення організації такої роботи зумовлені: забрудненням довкілля; потребою визначення повноважень місцевих органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів (для підвищення ефективності роботи місцевих органів влади необхідно більш чітко визначити питання розмежування функцій і повноважень та їх відповідальності за прийняті рішення) [4].

Здійснена у роботі оцінка форм і методів організації діяльності місцевих органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища засвідчила, що у сучасних умовах першочергово і важливо:

- зміцнити екологічний моніторинг як ефективний інструмент в системі управління довкіллям;

- оптимізувати процес видачі природоохоронних дозволів;

- зміцнити ресурсний потенціал (кадровий, фінансовий, інформаційно-комунікативний) відповідних установ на місцевому рівні в питаннях охорони навколишнього природного середовища;

- розробити відповідну законодавчу базу і механізми запровадження принципу «забруднювач повинен платити» та комплексну дозвільну систему відповідно до Директиви 2010/75/ЄС.

Список використаних джерел

1. Мамонова В.В. Методологія управління територіальним розвитком: монографія. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ, 2006. 196 с.

2. Екологічні паспорти регіонів України, підготовлені відповідно до наказу Мінприроди від 11 травня 2007 року № 233 «Щодо затвердження форми Екологічного паспорту регіону» (2011–2015 рр.).

3. Агеєва В. Доповідь «Громадська оцінка національної екологічної політики у 2015 році». 2015.

4. Бутирська І.В. Інфраструктурне забезпечення регіонального розвитку: проблеми та шляхи їх вирішення: Монографія. Чернівці: Книги XXI, 2015. 238 с.

5. Лендъел М., Винницький Б., Ратейчак Ю., Санжаровський І. Посібник з моніторингу та оцінювання програм регіонального розвитку. Київ: Вид-во «К.І.С.», 2007. 80 с.

Лазорко І.
магістрантка II курсу
спеціальності 106 Географія
Науковий керівник – доц. Дем'янчук П.М.

ЕКОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ В РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Нині особливої актуальності набула проблема взаємодії суспільства і природи, що викликана загрозою виснаження природних ресурсів, різким погіршенням умов проживання і як наслідок – зростанням захворюваності населення тощо. Рівень впливу людського суспільства на природне середовище настільки збільшився, що зворотній вплив зміненої природи на людей став загрозливо небезпечним.

У процесі своєї життєдіяльності людина чим раз більше використовує різні компоненти довкілля, повертаючи натомість величезну кількість не властивих природі продуктів своєї виробничо-господарської діяльності. Тим самим людина порушує зв'язки між природними компонентами, збіднює та видозмінює природне середовище, забруднює всі складові географічної оболонки, спричиняє негативні зміни в біосфері. Недосконалість на загальнодержавному та регіональному рівнях стратегії, механізмів та інструментів, спрямованих на досягнення збалансованості екологічних та соціально-економічних систем, гальмує процеси переходу до сталого розвитку [2].

Рівень гостроти еколого-географічної ситуації в Рівненській області більшою мірою визначається рівнем забруднення навколишнього середовища, зокрема: обсягами викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, обсягами скидів у поверхневі водні об'єкти зворотних вод підприємствами та комунальними господарствами, накопиченням відходів усіх класів безпеки тощо. Крім цього, надзвичайно великої шкоди довкіллю області, зокрема ґрунтам і лісам, завдає також несанкціонований видобуток бурштину-сирцю в північних районах області.

Стан *атмосферного повітря* є одним зі чинників, що суттєво впливає на еколого-географічну ситуацію в регіоні. За даними Головного управління статистики [4] в області загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2018 р. від стаціонарних джерел склав 9,1 тис. т, що на 0,5 тис. т або на 5% менше ніж у 2017 р.

На динаміку викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря впливають економічні процеси в області. Основною причиною зменшення викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами є скорочення обсягів виробництва. Так, зокрема, у зв'язку зі зменшенням потужностей підприємств «Волинь-цемент» філія ПАТ «Дікергофф цемент Україна» та ПАТ «Рівнеазот» та ТзОВ «Свиспан Лімітед»

відбулось зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Водночас, на низці підприємств відбулося збільшення викидів, зокрема, на ПрАТ «Консюмерм-Скло-Зоря», ТзОВ «ОДЕК-Україна» та філії «Управління магістральних газопроводів «Львівтрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» Рівненське лінійно-виробниче управління [5].

Основними забруднювачами атмосферного повітря, за даними екологічного моніторингу [6], у 2018 році були підприємства м. Рівне (2,6 тис. т), Здолбунівського (2,7 тис. т), Рівненського (1,2 тис. т), Дубенського (0,6 тис. т), Костопільського (0,6 тис. т) та Рокитнівського (0,3 тис. т) адмінрайонів.

Найбільш забрудненими є території міст Рівне (44977,2 кг/км²), Вараша (4057,4 кг/км²), Дубно (3455,6 кг/км²), а також Здолбунівського (4168,1 кг/км²), Рівненського (1041,4 кг/км²), Дубенського (483,8 кг/км²) та Костопільського (386,8 кг/км²) адмінрайонів.

Щільність викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення в розрахунку на квадратний кілометр території області склала 455,4 кг у 2018 р. проти 476,8 кг у 2017 р., у розрахунку на одну особу – 7,9 кг у 2018 р. проти 8,2 кг у 2017 р. [3].

Середньорічна концентрації забруднюючих речовин в м. Рівне у 2018 р. не перевищувала нормативів, за винятком формальдегіду та фтористого водню, концентрації яких перевищували ГДК у 1,7 та 1,6 рази відповідно [7]. За даними спостережень [6] протягом 2018 року екстремально високих рівнів забруднення атмосферного повітря в м. Рівне не спостерігалось. Крім цього, рівень забруднення атмосферного повітря, за показником *індекс забруднення (ІЗА)*, дещо зменшився в порівнянні з минулими роками і у 2018 році дорівнював 6,25 (у 2017 році – 7,66). Загальний рівень забруднення атмосферного повітря в м. Рівне оцінюється як *підвищений*.

Найбільші концентрації забруднюючих речовин від пересувних джерел відмічаються у містах Рівне, Дубно та в районних центрах області, де спостерігається найбільше скупчення автотранспорту.

Поряд із забрудненням атмосфери великі об'єми шкідливих речовин потрапляють у *поверхневі та підземні води*, спричинюючи забруднення річок, озер, ставків, ґрунтових та міжпластових вод. У 2018 році у поверхневі водні об'єкти області скинуто 52,76 млн м³ зворотних вод, при цьому у регіоні збільшився скид забруднених зворотних вод через неефективну роботу очисних споруд. З промисловими стічними водами у водойми потрапляє велика кількість токсичних хімічних речовин. Найбільшого антропогенного впливу в Рівненській області зазнають такі річки: річка Стир, в яку здійснюють скиди стічних вод з очисних споруд КП дитячого санаторію «Хрінники», промислово-зливові води

ВП «Рівненська АЕС», стічні води з комунальних очисних споруд м.Вараш та смт Зарічне; річка Замчисько – скиди стічних вод з комунальних очисних споруд м.Костопіль, ПрАТ «Костопільський завод скловиробів», ТОВ «Хмизи-сервіс» та ТЗОВ «Свиспан Лімітед»; річка Горинь, в яку скидають стічні води з комунальних очисних споруд м.Острог, смт Оржів, смт Гоща, м.Дубровиця та підприємств ТЗОВ «ОДЕК-Україна», Городищенської виправної колонії та ПрАТ «Рівнеазот»; річка Случ, в яку здійснюють скидання зворотних вод КП «Березневодоканал», КП «Екосервіс», ТОВ «Завод металевих виробів», ТОВ «Папірінвест»; річка Устя – скиди стічних вод з комунальних очисних споруд смт Квасилів, с. Зоря, м. Рівне та зливові води м.Рівне; річка Случ (скиди стічних вод м. Березне, м. Сарни, ТОВ «Завод металевих виробів», ТОВ «Папірінвест» [5]. Кумулятивний ефект всіх цих факторів зумовив досить високий загальний рівень забрудненості поверхневих вод Рівненської області.

У 2018 році лабораторно обстежено 506 об'єктів централізованого водопостачання, з яких 23 комунальні водопроводи, 135 відомчих, 180 сільських та 168 локальних водопроводів [7]. За результатами цих досліджень на 312 об'єктах – 61,6%, якість питної води не відповідала вимогам ДСанПіНу 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» (за аналогічний період 2017 р. даний показник становив – 60,5%).

У 2018 році спостерігається тенденція до погіршення якості питної води, що подається до споживача в порівнянні з аналогічним періодом 2017 року. Так на комунальних водопроводах області відсоток невідповідності за санітарно-хімічними показниками становить – 25,0% проти 20,7% в 2017 році; відомчих водопроводах – 45,1% проти 40,4% в 2017 році; сільських – 39,1% проти 28,8% в 2017 р.; локальних – 62,5% проти 65,7% у 2017 р. Найбільший відсоток невідповідності з водопровідних мереж спостерігається на об'єктах водопостачання у Сарненському – 75,5%, Корецькому – 78,5%, Володимирецькому – 76,1% та Дубровицькому – 58,7% адміністративних районах [7].

Аналіз сучасного стану *земельних ресурсів* Рівненщини свідчить про глибoku їх деградацію, що виявляється, насамперед, у значному збільшенні площ еродованих земель. Зараз їхня площа становить 387,6 тис. га, або 41 % від усіх сільськогосподарських угідь. За останні 30 років площа цих земель зросла на 15% за рахунок збільшення змитих та сильно-змитих ґрунтів, а також середньо-змитих орних земель на схилах більше 3°. Із загальної площі еродованих угідь середньо-змиті землі становлять 44,2 тис. га, сильно-змиті – 45,2 тис. га. Найбільш еродовані землі сільськогосподарських угідь в Рівненському (35,9 тис. га

сільськогосподарських угідь), Млинівському (31,6 тис. га), Дубенському (28,5 тис. га), Здолбунівському (19,6 тис. га), Гоцанському (15,0 тис. га) і Острозькому (11,5 тис. га) адмінрайонах [5].

Розподіл земельних ресурсів за господарським їх використанням не має достатньої економічної та екологічної обґрунтованості. Структура землекористування і екологічна розбалансованість земельного фонду в Рівненській області за роки незалежності суттєво не змінилася. Так, оцінка екологічної стабільності землекористування в досліджуваному регіоні шляхом розрахунку коефіцієнта екологічної стабільності свідчить, що екологічна стабільність землекористування на території Рівненщини залишається належати до *середньо стабільної* з коефіцієнтом 0,6 (в Україні – 0,4) із *середнім рівнем навантаження*.

В інших регіонах нашої держави цей показник коливається від 0,71 в Закарпатській області до 0,27 в Запорізькій та Кіровоградських областях. Крім того, тільки одна область є *екологічно стабільною* (Закарпатська обл.) та 6 знаходяться у межах *середньої стабільності* (Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Чернівецька). Всі інші території області є *стабільно нестійкими* або *екологічно нестабільними* [3, 6].

Рівненщина залишається однією з найбільш постраждалих від наслідків Чорнобильської катастрофи. У результаті цієї катастрофи найбільшого забруднення зазнала територія шести північних районів області: Березнівського, Дубровицького, Зарічненського, Володимирецького, Рокитнівського та Сарненського. [5]. Радіацією було вражено понад 11 тис. км² території або 56 % від загальної площі області. Радіаційнозабруднені сільськогосподарські угіддя займають 290 тис. га (31 % від загальної площі); лісові масиви - 654 тис. га або 82 % від усієї площі. Природні умови регіону – кисла реакція ґрунтів, бідність їх глинистими мінералами, висока зволоженість території, наявність великої кількості лісів, боліт і торфовищ – сприяють посиленій міграції радіонуклідів. Як наслідок, навіть через понад чверть століття років із моменту аварії тут спостерігаються високі рівні забруднення радіонуклідами ґрунтів і продуктів харчування [8]. Згідно з експертними висновками [4] про радіологічний стан населених пунктів 183 населені пункти Володимирецького, Березнівського, Дубровицького, Зарічненського, Рокитнівського та Сарненського районів області досі залишаються у зонах радіоактивного забруднення.

Залишається гострою проблема екологічно безпечного поводження з *побутовими відходами*. В області офіційно зареєстровано 41 організоване звалище та три полігони для захоронення твердих побутових відходів. Тривале накопичення побутових відходів на звалищах призводить до

виникнення непередбачуваних фізико-хімічних та біохімічних процесів, продуктами яких є чисельні токсичні хімічні сполуки в рідкому, твердому та газоподібному стані. Через відсутність постійних моніторингових спостережень місць складування побутових відходів, останні є значними осередками забруднення навколишнього природного середовища області. Щороку лише в районних центрах області на 17 сміттєзвалищах, які займають площу 103,9 га, накопичується близько 175 тис. т твердих побутових відходів (ТПВ).

За звітними даними [7] у 2018 році в населених пунктах області утворилось 1130,5 тис.м³ ТПВ, що становить 196,9 тис. тонн, з них захоронено на полігонах, звалищах – 1107,6 тис. м³ (98 % від загального обсягу зібраних ТПВ); відправлено на заготівельні пункти вторинної сировини – 22,9 тис. м³ (2 % від загального обсягу зібраних ТПВ).

Ще однією проблемою на теренах області є *нелегальний видобуток бурштину*. Як зазначають фахівці з Держлісагентства України, через нелегальний видобуток бурштину вже пошкоджено понад 3,5 тис. га лісу, оскільки бурштинове каміння вимивається мотопомпами [9]. Аналіз космознімків програми SASPlanet свідчить, що найбільш ураженими є території Дубровицького, Рокитнівського, Сарненського, Володимирецького, частково Заріченського та Костопільського районів. Несанкціонований видобуток бурштину здебільшого здійснюють на територіях віддалених від населених пунктів, проте є села, де «бурштинокопачі» проводять свої роботи в околицях сіл. До таких відносяться села Велюнь Дубровицького району, Карасин Сарненського району та Пугач Сарненського району.

Отже, антропогенний вплив на довкілля Рівненської області досить значний і різноманітний за видами, інтенсивністю і територіальним поширенням. Комплексний аналіз екологічного стану різних компонентів природи (забруднення повітря, поверхневих вод, радіоактивне забруднення території) дозволив за допомогою бального методу виявити територіальні особливості екологічної ситуації в Рівненській області (рис.1).

До адміністративних районів з *найскладнішою* екологічною ситуацією належать Дубровицький, Володимирецький та Сарненський, що зумовлено високим рівнем радіаційного забруднення цих територій, а також значним забрудненням підземних вод через низьку їх захищеність від вертикальної фільтрації шкідливих речовин. До цієї групи районів віднесено і Здолбунівський район, на території якого зафіксовано високий рівень забруднення атмосферного повітря, складний екологічний стан поверхневих і підземних вод, а також наявна деградація земель.

До адміністративних районів із підвищеним рівнем забруднення навколишнього середовища віднесено Заріченський, Рокитнівський та

Березнівський, для яких характерні високі рівні радіаційного забруднення, а також Костопільський і Рівненський райони, де зафіксовано високі рівні забруднення повітря та складний екологічний стан водних і земельних ресурсів, оскільки ці райони характеризуються високими рівнями господарського розвитку та значною щільністю населення.

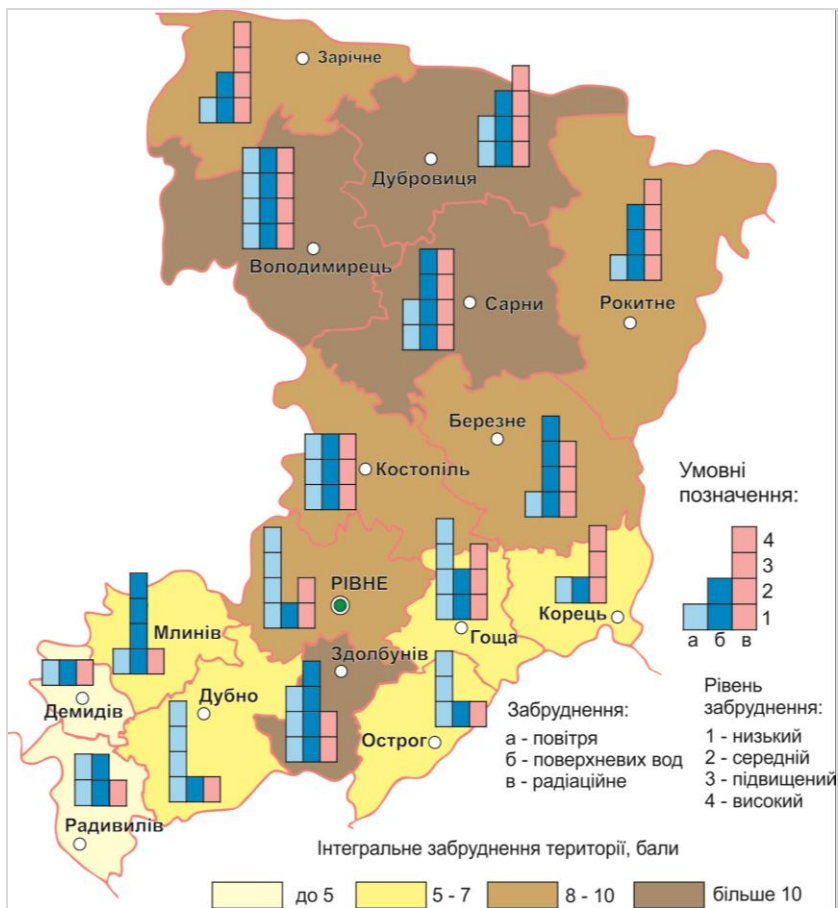

Рис. 1. Забруднення території Рівненської області (інтегральний показник)

До адміністративних районів із *середнім рівнем забруднення* навколишнього середовища віднесено Дубенський, Острозький, Гоцанський і Корецький, для яких характерні високі рівні забруднення повітря від пересувних джерел, а також Млинівський район, на

території якого зафіксовано високі рівні забруднення підземних вод. Останній район характеризується значним розвитком сільського господарства тваринницької спеціалізації, що власне і є джерелом забруднення підземних вод.

До адміністративних районів з *низьким рівнем забруднення* навколишнього середовища віднесено Демидівський і Радивилівський. Найкраща еколого-географічна ситуація в цих районах зумовлена периферійністю їхнього розташування на теренах області та низьким рівнем господарського розвитку.

Висновки. Рівненська область належить до регіонів України з середнім рівнем забруднення навколишнього середовища і характеризується середнім рівнем антропогенного навантаження на довкілля і середньо стабільною екологічною стійкістю території. Рівень забруднення території регіону нерівномірний, що зумовлено концентрацією промислових підприємств головно в центральній частині області. На території регіону є ціла низка локальних екологічних проблем, розв'язання яких потребує посиленої уваги з боку органів влади всіх рівнів та залучення значних фінансових ресурсів. До них, зокрема, проблем належать: радіаційне забруднення територій шести адмінрайонів на півночі області внаслідок аварії на ЧАЕС, високі рівні забруднення атмосферного повітря у містах області, незадовільний екологічний стан водних ресурсів, деградація земельних ресурсів, проблема поводження з промисловими і побутовими відходами, а також проблема нелегального видобутку бурштину.

Задля покращання еколого-географічної ситуації в області необхідно: збільшити площі лісових насаджень в адміністративних районах, де найбільша частка розораних земель; постійно проводити радіологічний контроль сільськогосподарської продукції, вирощеної на землях забруднених радіонуклідами; продовжити роботу зі збільшення площі природно-заповідного фонду; якомога швидше модернізувати очисні споруди на підприємствах та в комунальних господарствах; паспортизувати сміттєзвалища твердих побутових відходів, ліквідувати стихійні сміттєзвалища; удосконалити культуру ведення сільського господарства тощо.

У подальшому необхідно провести кореляційний аналіз між показниками забруднення навколишнього середовища та рівнем захворюваності населення Рівненщини, оскільки останній показник є надійним індикатором еколого-географічної ситуації регіону.

Список використаних джерел

1. Барановський В. А. Екологічна географія. Екологічна картографія. К.: Фітосоціо-центр, 2000. 226 с.
2. Чумаченко О. М. Еколого-економічна оцінка втрат від деградації земельних ресурсів

(на прикладі земель сільського господарства) : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища». К., 2010. 18 с.

3. Довкілля України за 2018 рік. Стат. збірник. / За ред. О. М. Прокопенко. К., 2019. 214 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/11/Zb_dovk_2018.pdf

4. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2018 р. Рівне, 2019. 300 с.

5. Стан безпеки життєдіяльності в містах, районах, об'єднаних територіальних громадах Рівненської області у I півріччі 2018 рік: Інформаційний бюлетень. (Випуск третій). Рівне, 2018. 143 с.

6. Звіт про стратегічну екологічну оцінку стратегії розвитку Рівненської області на період до 2027 року (проект). Рівне, 2019. 99 с.

7. Екологічний паспорт Рівненської області за 2018 рік. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/news/33529.html>

8. Постанова Міністерства охорони здоров'я України від 1 грудня 1997 р. «Про введення в дію Державних гігієнічних нормативів «Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97)» // «Нормативні акти України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1039.2645.2&nobreak=1>

9. Потіха А. Проблема видобутку бурштину: сучасний стан та перспективи вирішення // Україна: події, факти, коментарі. 2016. № 5. С. 36–44.

ТУРИЗМОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Argyriou Aikaterini-Sotiria
Аргіріу Екатерині Сотирія
магістрантка I курсу

спеціальності 242 Туризм
Науковий керівник – викл. Рудакевич І.Р.

THE SITUATION IN THE TOURISM INDUSTRY IN GREECE BEFORE AND AFTER THE OUTBREAK OF THE COVID-19 PANDEMIC

СИТУАЦІЯ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ В ГРЕЦІЇ ДО ТА ПІСЛЯ СПАЛАХУ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Метою публікації є представлення ситуації в туристичній галузі Греції до та після спалаху пандемії Covid-19. Представлено способи, якими Греція може виділитися та відрізнитися від своїх конкурентів, як тільки пандемія буде контрольованою. Методологія дослідження базується на зборі вторинних даних, які були зібрані за допомогою статей у журналах, книгах та на офіційних веб-сайтах. Проведення вторинного дослідження полягає у пошуку, вивченні, аналізі, критиці та поданні даних з опублікованих текстів. Згідно з висновками, кризи слід розглядати як необхідну можливість для змін у плануванні сталого розвитку країни, старанно інтегруючи плани управління кризовими ситуаціями в туризмі у стратегічне маркетингове планування.

Introduction. According to UNWTO statistics (2020), tourist arrivals in 2019 based on the data of tourist destinations worldwide reached close to 1.5 billion, an increase of 3.8% (54 million arrivals) compared to 2018, a steady increase over the last 10 years. According to the WTTC (2019), tourism contributed \$8.8 trillion in the global economy in 2018, a figure that corresponds to 10.4% of world GDP.

But the most important element is that the tourism sector grew by 3.9% in 2018, faster than the overall growth of the global economy 3.2%, surpassing it, for the eighth consecutive year. In other words, based on the course of tourism in recent years, all the organizations and bodies involved in its study, predicted a further increase in arrivals and receipts for 2020, optimistic until recently for profits of states and private entities around the world (Wordlmeter, 2020).

Tourism and its basic element, i.e. travel for every purpose, had to be limited and stopped everywhere. The blow to our planet is enormous, counting thousands of victims around the world. Social and economic damage as well (Nepal, 2020). WTO emphasizes that the forecasts for international arrivals and

receipts in 2020 seem to be negative as tourism is currently one of the sectors most affected. With almost every country on the planet in quarantine, the world community is facing one of its worst periods since World War II. Up to 75 million jobs are at immediate risk in the global travel and tourism sector due to the pandemic, according to the World Travel & Tourism Council. Of course, it is still too early to make serious scientific predictions about what “the next day” will be like, not only for tourism, but in general for the way of life that will follow. Everyday we monitor every step of the scientists in an uncertain future with 1.1 million cases and 61,141 deaths, with these numbers increasing daily according to data by Wordlmeter (2020).

Literature review and the problem statement. In Greece, tourism is the most important sector of economic activity, as shown by its contribution to GDP but also by the jobs it provides as it is undoubtedly the main factor of economic development of the country (Uğur & Akbıyık, 2020). According to the 62nd Statistical Bulletin of SETE (2020), in the year 2019, the incoming travel traffic increased by 1.2 million/4.1% and amounted to 31.3 million travelers, compared to 30.1 million of travelers in 2018, with travel receipts increasing by 12.8% compared to 2018 and amounted to 18.2 billion.

Until February 2020, air arrivals from abroad increased compared to 2019, verifying the forecasts for an increase in arrivals (Sharma & Nicolau, 2020). On the contrary, at the end of the month and at the beginning of March, the appearance of the first cases of COVID-19 began both in Europe and in Greece. What followed is known to all, the beginning of a major crisis in Greece and worldwide (Sigala, 2020). Greece’s economy is in constant decline, with tourism being the biggest «loser» in the case, since most sectors of our economy are directly or indirectly involved throughout the country and mainly in island Greece (closed hotels, traffic ban, closed borders in almost all countries, etc.) (Qiu et al., 2020).

In other words, it is as if the whole country froze at the moment when it was preparing for another good tourist year. At the moment, the main issue is Public Health and tackling the crisis without making hasty moves, although in Greece it is necessary to end the restrictive measures as soon as possible and start the tourist season, in order to restore jobs and support the economy. The worst case scenario would be the spread of COVID-19 in island Greece (Gössling et al., 2020).

How can Greece stand out and differentiate itself from its competitors, once the pandemic is controlled. In order to develop the appropriate tourism promotion strategy, a team of experts (tourism development, marketing, psychology, journalism, etc.) must record the travel trends before the crisis and evaluate those that will be created after its end (Kummitha, 2020).

In the event of the continuation of the COVID-19 pandemic, tourism promotion campaigns aimed at attracting visitors from international markets

should be suspended until the situation normalizes, because it will be a waste of funds without any result. Many will wonder why it is pointless. The answer is simple, the main countries of origin of Greek tourists such as the USA, the United Kingdom, Italy and Germany, are in a dramatic situation due to COVID-19 and can not yet estimate when the restrictive measures and the quarantine period will end. However, many inbound tourism countries, such as Greece and Portugal, have already launched promotional actions in the midst of a crisis that show optimistic messages about the future choice of destination (Varelas & Apostolopoulos, 2020).

It will be of great importance in the future to strengthen the country's image as a health safe tourist destination for tourists. It may be necessary to make some small or big brand changes in order to regain travel confidence internationally.

The first step for the approach of travelers in this period was made by GNTO and Marketing Greece with the new campaign #Greecefromhome, giving tourists the opportunity to tour the destinations of Greece and plan their next trip, whenever possible (Sigala, 2020).

Public relations and publicity actions, such as advertising spots and interviews with politicians, journalists and health scientists after the end of the crisis, in order to emphasize the stability of the situation and the successful resolution of health problems in the population and in businesses. Similar organization of Fam & Press Trips, as well as synergies with collective tourism actors, culture and productive organizations of the regions (Kyriakakis & Tzirakis, 2020).

Human Resources upgrade and training, i.e. antibacterial hand washing equipment and special air ionizers should be installed in hotels and restaurants. In addition, regular disinfection of public areas should be observed. Restaurants should provide and advertise healthy Mediterranean cuisine. Proper preparation and training of staff will help to be fully prepared, so as to help tourists to comply with the regulations, to inform them of any questions and on the other hand to avoid the feeling of fear and panic. Another measure is the necessary testing of the personnel for COVID-19 infection (Varelas & Apostolopoulos, 2020).

In terms of the orientation of domestic tourism, the focus on domestic tourism in the country could be the goal of the tourism development strategy. There is a need to work intensively to improve the ratio of foreign and domestic tourism. It seems that Greece is in better health than other EU countries, so the tourism industry should take the advantage of the fact that Greeks will not have the immediate intention to travel abroad. The expected result could be the development of domestic leisure tourism and contact with inland nature. It is noted that the same trends of introversion will initially prevail in all tourism markets of the world (Filimonau et al., 2020).

Alternative forms of tourism, which this crisis reminds us since one key problem that the Greek tourism faces is namely the intense seasonality. There is always talk about losing most of the season. The need to extend the tourist season must become a key axis of action of the national tourism strategy, through the development of special or alternative tourism activities. No large special infrastructures are required to develop new thematic forms. Given the support measures and grants from various investment programs, investments should be oriented in this direction, stimulating professional and tourism life in the countryside (Wojcieszak-Zbierska et al., 2020).

A Crisis Management Department for Tourism should also be established. The Ministry of Tourism should create a specialized department that will deal with crisis management. In more detail:

The formation of a team is required, which will consist of experts in tourism development, communication, social media, tourism marketing, financial analysis, etc.

A fund should be established for the provision of funds in emergency situations.

Creation and addition of an official micro site (for possible crises) on the already existing website of GNTO, which will be made known to foreign media and where there will be immediate information about any developments concerning visitors in any possible crisis (earthquake, accident, etc.). There will also be available texts, scientific research and studies, formal assessments, measures, changes – amendments to the legal framework, advices for tourists staying in the country and statistics.

Regular communication and provision of information at GNTO offices abroad on the course of the crisis and the moves that need to be made.

Conclusions. It must be understood by all political and economic actors, that the reduction of tourism activity will not have negative effects only in the sectors that are directly related to the tourism industry, because it is the beginning of a domino effect, which will affect the supplies of intermediates, final products, tourism support companies (Marketing, Study & Research, etc.), ultimately disorganizing the overall economy of the economically weaker countries with a rapid decline in their GDP.

It is clear that this crisis, along with the risks to our lives, should be treated as a necessary opportunity for change in the design and planning of sustainable development of our country, diligently integrating tourism crisis management plans into strategic marketing planning.

Also, at the local level, the Municipalities and the other collective bodies must take care, in order to include the crisis management in their programs, thus protecting as much as possible, the businesses and the professionals of the area. Finally, the private companies in the tourism sector are required to

prepare and request consulting services/seminars for the training of human resources, so that they can remain on constant preparedness.

In concluding, in addition to the scientific suggestions and advice, in these difficult times we must emphasize that the concept of solidarity comes first. There are many people, who are in the front line (doctors, nurses, supermarket employees, delivery employees, courier employees, etc.), who are away from their families and while facing problems and losses are struggling with time for the public interest.

We should all offer them practical help in any way we can, acknowledging their contribution, showing that we stand by them. Here are some indications of the moves that could be made:

In tourism accommodation and hotels free rooms could be provided for the stay of doctors and nurses. In addition, if the situation worsens and the state needs more beds to treat patients, the hotel facilities and rooms could be converted into hospital infrastructure.

Catering facilities should provide free (or at a very low cost) meals, coffee or juices to the medical and nursing staff.

Volunteering, where in consultation with local authorities, non-vulnerable groups could help distribute food and other supplies needed by people at high risk and unable to leave their homes, the elderly, the homeless etc.

References

1. Filimonau, V., Derqui, B., & Matute, J. (2020). The COVID-19 pandemic and organisational commitment of senior hotel managers. *International Journal of Hospitality Management*, 91, 102659.
2. Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 1-20.
3. Kummitha, R. K. R. (2020). Smart technologies for fighting pandemics: The techno-and human-driven approaches in controlling the virus transmission. *Government Information Quarterly*, 101481.
4. Kyriakakis, A., & Tzirakis, D. (2020). Tourism in the post Covid-19 era: An opportunity for expansion of the tourism season; The case of Crete. *HAPSe Policy Briefs Series*, 1(1), 227-237.
5. Nepal, S. K. (2020). Travel and tourism after COVID-19—business as usual or opportunity to reset?. *Tourism Geographies*, 1-5.
6. Qiu, R. T., Park, J., Li, S., & Song, H. (2020). Social costs of tourism during the COVID-19 pandemic. *Annals of Tourism Research*, 84, 102994.
7. Sharma, A., & Nicolau, J. L. (2020). An open market valuation of the effects of COVID-19 on the travel and tourism industry. *Annals of Tourism Research*.
8. Sigala, M. (2020). Tourism and COVID-19: impacts and implications for advancing and resetting industry and research. *Journal of Business Research*.
9. Uğur, N. G., & Akbıyık, A. (2020). Impacts of COVID-19 on global tourism industry: A cross-regional comparison. *Tourism Management Perspectives*, 36, 100744.
10. Varelas, S., & Apostolopoulos, N. (2020). The Implementation of Strategic Management in Greek Hospitality Businesses in Times of Crisis. *Sustainability*, 12(17), 7211.
11. Wojcieszak-Zbierska, M. M., Jęczmyk, A., Zawadka, J., & Uglis, J. (2020). Agritourism in the Era of the Coronavirus (COVID-19): A Rapid Assessment from Poland. *Agriculture*, 10(9), 397.
12. Wordlmeter, (2020). "COVID-19 CoronaVirus Pandemic". Retrieved from: <https://www.worldometers.info/coronavirus/>

13. WTTC, (2019). "Travel & Tourism Global Economic Impact & Trends 2019". Retrieved from: <http://ambassade-ethiopie.fr/onewebmedia/Tourism-WTTC-Global-Economic-Impact-Trends-2019.pdf>

14. SETE, (2020). "62nd Statistical Bulletin". Athens: Association of Greek Tourism Enterprises. Retrieved from: http://www.insete.gr/Portals/0/statistics/2020/Bulletin_2002.pdf.

Бурдейний Л.
магістрант II курсу
спеціальності 242 Туризм
Науковий керівник – викл. Пушкар Б. Т.

БУДИНКИ НА КОЛЕСАХ

Постановка проблеми. В умовах розповсюдження коронавірусної інфекції, здійснення традиційних форм туризму та відпочинку є майже неможливим. Подорожі автобудинками є одними з найбільш безпечних та можливими на даний час. Метою даної статті є ознайомлення туристів однією із таких форм здійснення подорожі та відпочинку.

Постановка завдання. Ознайомити потенційних туристів з поняттям автобудинка. Розповісти історію створення такого виду транспорту, основні конструктивні особливості, принципи функціонування та застосування.

Виклад основного матеріалу. Автобудинки – це автомобілі з житловим приміщенням в спеціальному фургоні. Житлове приміщення може перебувати в тому числі в причепі, і всередині самого автомобіля. Житловий модуль встановлюється на шасі легких вантажівок і чіпляється до автомобіля. Кабіна автомобіля при цьому нерозривно пов'язана з житловим відсіком [5].

Ідея автобудинків перейшла від давніх людей. Наші предки використовували вози-фургони для довгих подорожей і військових походів. Ці вози були досить зручні, оскільки в них містилося кілька осіб, а також можна було зберігати провізію, перевозити коштовності і полонених в разі вдалого військового походу.

Вози-фургони використовувалися не тільки військовими, а й купцями, і місіонерами. Перші перевозили в них товар, а також провізію, запасний одяг і зброю на випадок, якщо доведеться захищатися від розбійників. Другі ж просто подорожували по країні, пропагуючи ідеї свого вірування. Для них вози були засобом зберігання скарбу.

Вози-житла найімовірніше використовувалися і кочівниками, проте ті все-таки воліли спати в наметах, а вози використовувати для зберігання особистого майна.

Найперший в світі трейлер для відпочинку був створений

організацією Bristol Carriage Company. Замовником був популярний письменник Гордон Стабелс. Перший будинок на колесах отримав назву «Мандрівник». Зі своєю сім'єю письменник подорожував в цьому будинку по Британії.

Відчутний крок у розвитку автобудинків зробив Заглеймер. Його конструкція на базі автомобіля Форд Т мала висувне спальне місце. Однак в подальшому автомобілі з телескопічними слайдерами поширення не отримали. Коли автомобілі стали повсякденністю, почали з'являтися повноцінні автокоттеджі з терасами і задніми двориками.

Першим з автобудинків, які мають більш-менш сучасний вигляд, був автобус-будинок лінійки Land Cruiser. По суті, це були прості міжміські автобуси, перероблені під будинок. Лінійка незабаром була продана бізнесмену Кірвіну Елмерсу, який заснував Custom Coach Corporation. Компанія займалася переробкою автобусів під автобудинки на замовлення. Сьогодні ця компанія займає провідне місце на ринку переробки автобусів.

З початку 50 років автобудинки і правда стали сильно нагадувати звичайні вантажівки і автобуси. Причому, найбільш компактним з них виявився VolksWagen, який міцно закріпив свої позиції в США завдяки своїй компактності і невибагливості. VolksWagen також займався розробкою унікальних наборів MiniHome з розряду «зроби сам». Такий автодім пропонувався до збірки самостійно, як звичайний конструктор.

Вельми незвичним з автобудинків є п'ятиколісний Кемпер-трайк, побудований Девідом Кастілло з Каліфорнії. Модель була п'ятиколісною і зовні нагадувала мотоцикл, оскільки замість кабіни водія у нього було кермо від цього транспортного засобу.

До речі, деякі моделі старих автобудинків актуальні й донині. Наприклад, GMC Motorhome виробництва компанії General Motors використовується і до сьогодні. Модель поєднувала в собі корпус з алюмінієвою рамою і фібергласовим покриттям.

Для підвіски використовувалися спеціальні повітряні подушки, якими керували вручну для зручності визначення на стоянку. Опції, які містив цей автомобіль, були доступні практично тільки моделям класу «люкс» легкових автомобілів (круїз-контроль, потужна аудіосистема). Обтічний корпус трохи поліпшував динаміку і надавав йому оригінального дизайну [2].

Кемпери – набір можливих зручностей та обслуговування в дорозі. Кемпери – будинки на колесах, які мають великі розміри, вони бувають «літні» – без утеплення і «зимові» – з утепленими стінами. При рівних параметрах ширина других більше на 5-10 см – за рахунок більшої товщини стін. Довжина – від 6 метрів, ширина – 220-230 см, висота – не

менше трьох. Якщо раніше ви такі машини не водили, буде потрібен час щоб звикнути до управління таким великим і важким автомобілем. Складнощі можуть виникнути при паркуванні – потрібно два паркувальних місця, а також вільний простір для маневру. Фургон для подорожей може мати різну «начинку» і комплектацію

Усередині будинок на колесах на основі автобуса або мікроавтобуса може мати такі системи забезпечення:

- акумулятор для салону;
- зовнішня мережа на 230 В;
- запас води;
- газові балони (зазвичай 2 шт) для забезпечення роботи невеликої плити, підігріву води і деяких інших систем.

Усередині можуть бути душ з водонагрівачем, туалет, кухня з газовою плитою і холодильником, повітряний обігрівач і кілька спальних місць – від двох до шести. При раціональному використанні ресурсів будинок на колесах може автономно існувати два-три дні. Швидше за все витрачається запас води. У базовій комплектації запас рідини розрахований на добу, при економії його може вистачити на добу з половиною. Тому, при виборі місця парковки, звертайте увагу на можливість поповнення запасу води або возіть з собою додаткову ємність. Другий ресурс, який швидко вичерпується – заряд акумулятора. Вирішується проблема наявності генератора (бензинового або дизельного).

Є стоянки, призначені для кемперів, на яких автодім можна підключити до мережі за допомогою перехідника. На таких майданчиках наявні стовпчики з розетками. До них і підключають будинок на колесах (за окрему плату).

Під час подорожі в автобудинку доводиться стежити за наявністю води. Запас потрібно поповнювати, а використану воду зливати (є спеціальна ємність, яка спорожняється через зливний отвір). Рівень води зазвичай контролюється на панелі водія (індикатори) і на панелі в салоні.

Ще одна операція обслуговування – очищення і заправка біотуалету. Ємність треба спорожнити (в Європі є спеціально відведені місця на кемпінгах) і заповнити засобами дезактивації в залежності від типу. Так що потрібні в дорозі ще й кошти для біотуалету і забувати їх не можна. Як часто необхідно проробляти цю операцію? Раз в два дні при регулярному використанні і раз в тиждень при використанні тільки в разі крайньої необхідності.

У кухонному відсіку зазвичай розміщують два газові балони. Один робочий, другий – резервний. Газові балони підключені не тільки до плити. Від них ще надходить газ для підігріву води в душі, на повітряний обігрівач. Якщо балони заправлені повністю, їх вистачає на

два тижні помірного використання.

Стан електромережі салону будинку на колесах відображається на спеціальній панелі, яка знаходиться зазвичай над входними дверима. Іноді тут же виведені індикатори рівня води. На цій панелі включається і відключається живлення салону. Є тут можливість проконтролювати рівень заряду акумулятора автомобіля і салону (їх два). При низькому заряді включається світлова сигналізація. Світло є при вході в санвузол, є кілька ламп по салону, у кожного спального місця є окремі світильники з вимикачами.

Центральне місце в салоні – стіл з лавками. Кількість посадочних місць залежить від «людиномісткості» моделі. Позаду столу зазвичай розміщується газова плита і мийка. І плита, і мийка закриваються кришками – виходить робоча поверхня. Поруч з плитою розміщені дві три розетки на 230 В. Вони працюють тільки якщо кемпер підключений до мережі через перехідник. Тут же розміщений холодильник. Зазвичай він працює від акумулятора або від мережі, але в деяких моделях може працювати і від газу. Для вибору джерела живлення є перемикач. Можна поставити якийсь певний або вибрати режим «авто», в якому агрегат сам вирішує, від якої мережі йому житися.

Є два варіанти – повітряного обігріву, газовий і дизельний. Працювати обігрівач може в двох режимах: літньому і зимовому. На літньому режимі включений тільки підігрів води (від 40° до 60°), в зимовому ще підігрівається повітря. Температура повітря в салоні регулюється окремою ручкою. Кількість режимів залежить від моделі, але зазвичай їх не менше п'яти. Повітря підігрівається за допомогою конвектора, який розігріває невеликий обсяг за лічені хвилини. Відключення і включення конвектора відбувається автоматично – за показниками термодатчиків, які знаходяться в салоні.

Якщо будинок на колесах має туалет і душ, цей відсік відгороджений. У звичайному стані доступні туалет і умивальник, шафка для будь-яких дрібниць. Для прийняття душу треба «вийняти» рамки душової kabіни. Так як запас води дуже обмежений, душем, як правило, користуються рідко.

Кемпер – найбільш комфортний будинок на колесах. У ньому достатньо місця для повноцінного відпочинку. Кількість спальних місць залежить від моделі, є на двох осіб, є на шість, відповідно кількість місць різна. Але, в будь-якому випадку, відпочити можна з достатнім рівнем комфорту. Спальні місця можуть бути як окремими, так і трансформуватися. До перших відносяться стаціонарні дво- або односпальні ліжка, розташовані, як правило, в кормовій частині автобудинків.

Трансформовані спальні місця – це розкладні дивани і ліжка,

утворені при розкладанні їдальної групи. Класичний варіант, коли столові крісла трансформуються в двоспальне ліжко.

Будинок на колесах має кілька вікон, які закривають жалюзі. Можуть відкриватися на провітрювання. При русі вони повинні бути закриті, але на стоянці при денному світлі дають достатній рівень освітлення, а відкривши всі вікна, можна швидко провітрити салон.

У верхній частині розташовуються шафки з полочками для речей і посуду. Всі дверки мають замки - щоб речі при русі не вилітали. Щоб при маневрах посуд не гуркотів, в такі шафки перед початком руху бажано укласти щось м'яке і пружне (махрові рушники, наприклад) [4].

Висновки. Автобудинки є не лише зручним засобом пересування, а й чудовою альтернативою нерухомості. У той же час вони позбавлені деяких зручностей, присутніх в звичайному житлі. Наприклад, може не бути санвузла, необхідно постійно запасатися водою, відсутні комунальні служби, які прийдуть за дзвінком і полагождать всю електрику.

Особливо варто відзначити високу вартість автобудинків. Набагато більш доступними є будинки на базі причепа, оскільки вони більш невибагливі в обслуговуванні і створюють повну імітацію житлового простору.

Такі будинки легко переміщувати, але жити в них в умовах транспортування можливості немає. Тому, вибираючи автодім, керуйтеся в першу чергу способом його використання.

Список використаних джерел

1. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://autonews-ua.info/more.html?id=715>
2. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.dexpens.com/Article/12121/avtovagonchiki-abo-budinki-na-kolesakh-yak-voni-vlashtovani>.
3. Електронний ресурс. – Режим доступу: https://ozi.pp.ua/avtomobilnij-turizm_14073/
4. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://gtshina.ru/uk/uluchsheniya-v-salone/puteshestvuem-ne-vyhodya-iz-doma-vse-o-domah-na-kolesah/>
5. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. – К. : Знання, 2011. - 334 с. - (Вища освіта XXI століття).

Вихованець Я.

магістрантка II курсу

спеціальності 242 Туризм

Науковий керівник – доц. Поплавська І. В.

РЕСТОРАННЕ ГОСПОДАРСТВО В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Чи можна назвати карантин найбільшою кризою в історії українського ресторанного бізнесу? Так, 100%. У 2014 році, наприклад, мова йшла виключно про українську кризу через війну з Росією. Зараз ідеться про пандемію та глобальну тенденцію економічного спаду.

Карантин навесні 2020-го гримнув як грім з ясного неба. Величезні збитки, заморожування діяльності, побоювання втратити роботу й загальний страх на тлі того, що відбувається, завдали шкоди бізнесу та економіці України [1].

Через пандемію коронавірусу з березня (з метою виконання умов Постанови КМУ від 16 березня 2020 р. № 215) по травень 2020 р. велика кількість українських кафе і ресторанів тимчасово закрилися, лише деякі продовжили працювати виключно в режимі доставки або видачі замовлень з собою. З одного боку це призвело до зростання обсягів доставки їжі (20-25%), але в той же час внаслідок падіння платоспроможності українців, замість відвідування ресторанів значна кількість почала віддавати перевагу домашнім стравам.

Під час карантину 62% ресторанів припинили свою роботу, а з кожним тижнем відсоток працюючих компаній зменшується. Про це повідомляє Опендатабот з посиланням на дані компанії по автоматизації ресторанів Poster.

За даними компанії у працюючих закладів громадського харчування зменшується фінансовий обіг майже в чотири рази – з 230 до 63 мільйонів гривень. Всього за перший тиждень карантину дохід українських ресторанів впав на 73%. (Рис.1)

Рис.1. Працюючі кафе та ресторани [3]

До початку пандемії коронавірусу в Україні було понад 30 000 закладів громадського харчування. В середньому, в одному

працювало 35 осіб (у великих комплексах – 150, в невеликих кав'ярнях – три-п'ять).

Карантин призвів до того, що велика кількість співробітників ресторанної сфери стала безробітною. Це сталося через те, що не всі кафе та ресторани пережили двомісячну кризу. Наприклад, маленькі кафетерії, кондитерські найчастіше відкриваються в орендованих приміщеннях, на кредитних умовах. Їм просто було важко впоратися з такою фінансовою історією. Деякі ресторани закрилися або скасували своє заплановане відкриття[2].

В травні КМ вніс зміни до постанови щодо запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19 щодо умов надання послуг громадського харчування у період карантину.

Згідно з документом, постанова від 14 травня 2020 р. №377, дозволяється діяльність з надання послуг громадського харчування, при цьому, заклади ресторанного господарства повинні дотримуватися протиепідемічних заходів

Працювати зали закладів громадського харчування зможуть тільки за умов дотримання протиепідемічних заходів, зокрема:

- відстань між столиками має бути не менше 1,5 метра;
- за одним столиком зможуть розташуватися на більше чотирьох осіб (без урахування дітей до 14 років);
- меню або розміщується на вході, або має бути зроблено з такого матеріалу, який дозволить його продезінфікувати. Ще один варіант – одноразові меню;
- використовувати багаторазовий посуд можна, тільки якщо є можливість мити його при високій температурі в посудомийній машині;
- столові прилади повинні бути в індивідуальних упаковках;
- співробітники повинні проходити перевірку температури тіла перед початком роботи. Якщо температура вище 37,2 або є симптоми ГРВІ, працювати такому співробітнику не можна;
- на вході має бути організовано місце для обробки рук антисептиком;
- біля місць скупчення людей на підлозі повинна бути розмітка – для дотримання в черзі дистанції не менше 1,5 метра.

Правила для відвідувачів:

- потрібно обробити руки антисептиком перед входом на територію закладу;
- обов'язково дотримуватися соціальної дистанції в 1,5 метра;
- заходити і пересуватися територією кафе чи ресторану можна тільки в масці, а ось сидіти за столом можна без неї;

- не можна самостійно заходити до закладу – без супроводу працівника ресторану;
- забороняється стояти в черзі всередині ресторану (в т. ч. у санвузол).

При цьому не працюватимуть дитячі кімнати і зони самообслуговування. Готувати страви на відкритих кухнях також забороняється. Крім того, в закладах не можна проводити свята, банкети, майстер-класи та будь-які публічні заходи за участю більше 10 осіб.

Адміністрація закладу повинна забезпечити:

- наявність рідкого мила, антисептиків і паперових рушників в санвузлах. Використання багаторазових рушників заборонено;
- вологе прибирання виробничих приміщень і поверхонь на літніх майданчиках, місць контактів рук клієнтів і співробітників не рідше ніж кожні дві години, а також перед початком і наприкінці зміни;
- централізований збір використаних засобів індивідуального захисту і паперових серветок в окремі урни.

В Україні станом на 14 червня відновили роботу вже 83% ресторанів від тієї кількості, яка працювали на час введення карантину – 12 березня. Про це йдеться в аналітичних даних платформи OpenDataBot [4] та компанії з автоматизації кафе, ресторанів та магазинів Poster [3].

Найглибше падіння ринку спостерігали через місяць після введення карантинних обмежень, а саме 12 квітня, тоді працювали лише 32% закладів, а їхні обороти становили 22% від докарантинного періоду.

Станом на 14 червня обіг ресторанів становив від 70% докарантинного рівня, проте прибутки ресторанів скоротилися за три місяці в 3,5 рази.

Згідно опитування Української ресторанної асоціації у червні 2020 року 24% закладів в Україні працювали лише на літніх майданчиках. 18% локацій працювали на терасі, а також здійснювали доставку. 16% опитаних респондентів зазначили, що їхній заклад працював на доставку та приймав гостей на терасах і в залі, а 13% відповіли, що годували гостей на літній терасі та в залах, але доставкою не займалися. В залі та на доставку працювали 4%, тільки у залі – 6%, а тільки на доставку та takeaway – 8%. 11% опитаних зазначили, що їх заклади були повністю закриті у червні.

Серед поставлених було й питання про виручку. Респондентів попросили вказати, який відсоток склала виручка у червні 2020 р. по відношенню до червня 2019 року. Так, 24% зазначили, що виручка, порівняно з червнем минулого року склала менше 20%. 24% позначили,

що виручка складала від 21 до 40%, а 19% – від 41 до 60%. 9% опитаних зазначили, що їх виручка складала 61-80%, а 8% опитаних отримали виручку в 81% та більше. 17% опитаних відповіли, що вони не здійснювали підрахунків (рис. 2) [3].

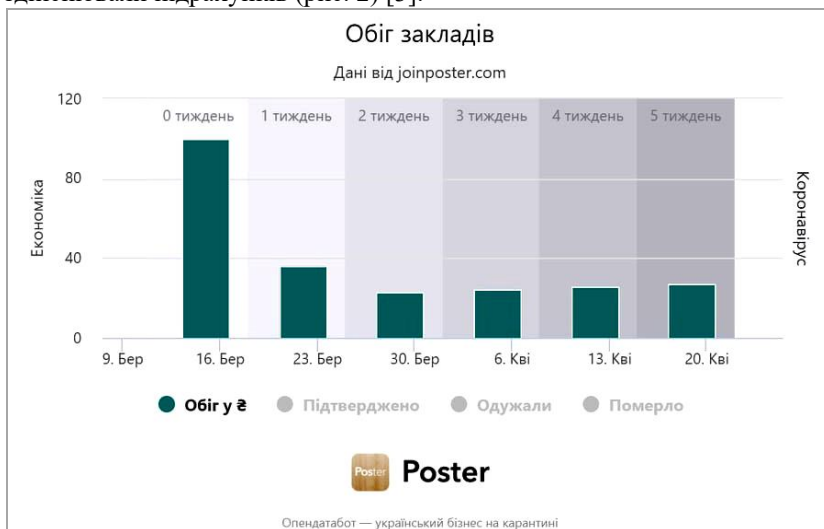

Рис. 2. Грошовий обіг закладів [3]

В умовах карантину не працюють жодні стратегії та віддалені плани. Але, звичайно, потрібно ставити цілі, визначати максимально короткі строки для перевірки гіпотез та ухвалення рішень. Рестораторам потрібно переглянути асортимент меню, можливо концепцію, ціни, порції і зорієнтуватися, як адаптуватися до нового ринку. Заклади, які виживуть, найімовірніше зможуть вийти на показники початку 2019 року не раніше 2022 року.

Список використаних джерел

1. МВФ погіршив прогноз падіння ВВП України в 2020 році - <https://ua-news.liga.net/economics/news/mvfpogirshiv-prognoz-padinnya-vvp-ukraini-v-2020-rotsi>
2. Національний інститут стратегічних досліджень. Щодо розвитку туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків –: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/turyzm-v-ukraini.pdf>
3. <https://joinposter.com/support/getting-started/signup>
4. <https://opendatabot.ua/>.

Греськів О.
магістрантка II курсу
спеціальності 242 Туризм
Науковий керівник – доц. Царик П. Л.

ЕНОГАСТРОНОМІЧНИЙ ТУРИЗМ: ВИЗНАЧЕННЯ, МОЖЛИВОСТІ, НАСЛІДКИ ТА СТРАТЕГІЇ

Вино з давніх часів вважалося даром богів. Ця думка червоною ниткою проходить через всю міфологію Середземноморської цивілізації.

Саме завдяки «божественному походженню» древні лікарі використовували вино у фармакології, готували на його основі різні ліки. Крім того, цей напій прописували видужуючим людям для відновлення сил. У Древній Греції ще Гіппократ рекомендував використовувати терапевтичні властивості вина проти багатьох хвороб [1].

Коли глобальний туризм розвивається, а конкуренція між напрямками зростає, унікальна місцева та регіональна нематеріальна культурна спадщина стає все більш вибагливим фактором для залучення туристів.

Гастрономія та винний туризм представляють можливість поживити та урізноманітнити туризм, сприяти місцевому економічному розвитку, залучити багато різних професійних секторів та принести нове використання первинному сектору. Отже, гастрономія та винний туризм сприяють просуванню та брендингу напрямків, збереженню місцевих традицій, різноманітності та використанню виноградної автентичності.

Поряд з автентичним, традиційним або інноваційним кулінарним досвідом, гастрономічний туризм може також включати інші пов'язані заходи, такі як відвідування місцевих виробників, участь у фестивалях їжі та відвідування кулінарних занять. Хоча енотуризм (винний туризм), як підвид гастрономічного туризму, відноситься до туризму, метою якого є відвідування виноградників, виноробів, дегустація, споживання та придбання вина, часто біля джерела або біля нього [5].

Пропонування винного туризму виходить за рамки просто задоволення попиту. Винний туризм пропонує величезний потенціал, створюючи цінність як для території, так і для виробників вина.

- Для території винний туризм дає можливість генерувати багатства в конкретному місці, пропагуючи також його спадщину.
- Потенціал для виноробень охарактеризовується у 7 складових (рис. 1.) [6].

Енотуризмом можна назвати відвідування виноградників, виноробень, винних фестивалів та винних шоу туристами, для яких дегустація вина, відчуття атрибутів регіону виготовлення вина є

головним мотивуючим фактором [2].

Рис.1. 7 складових впливу винного туризму на виробників вина

Це включає відвідування компанії, прагнення пізнати виробничий процес, традиції, історію та культуру вина, а також території, регіону через образи, економічні, соціальні та естетичні цінності, культурні та природні елементи, історичні ознаки тощо.

Винний туризм – це:

- досвід обслуговування;
- прив'язаність до інших видів туризму;
- різні види мотивації винного туриста;
- інструмент регіонального розвитку (наприклад, винні маршрути).

З точки зору пропозиції винний туризм можна поділити на 4 основні категорії [3].

I. «Відкриті двері», що полягає у відкритті дверей льоху та прийому людей для дегустації вин та відвідування льоху. Пропонує розглянути цей тип на прикладі італійської «Cantine Aperte», найважливішої події винного туризму в Італії, створеної в 1993 році асоціацією Movimento Turismo del Vino: щороку, в останній тиждень травня, виноробні учасники відкривають свої двері для особистої зустрічі людей. Протягом багатьох років «Cantine Aperte» став способом подорожувати та відкривати для себе італійські винні території, де з року в рік спостерігається все більша кількість туристів, та любителів вина, які відвідують виноробні сподіваючись отримати унікальний досвід.

II. «Освітній», що полягає у чомусь більш складному та організованому, ніж просто відвідування підвалів. Слово «освіта» означає насправді поєднання між освітою та розвагою. Деякі приклади «освітнього» винного туризму — це, семінар, збирання урожаю,

прогулянки по винограднику, кулінарний клас.

III. «Діснейленд», що складається з великих бюджетних проєктів, часто зі змішаним змістом, включаючи змагання, не пов'язані безпосередньо з вином. Це стосується спеціальних ресторанів чи готелів, музеїв вина тощо.

IV. «Подієвий», що складається з разових заходів, орієнтованих на вино. Це стосується винних фестивалів, гастро-прогулянок, фестивалю врожаю села тощо.

Враховуючи перспективу попиту Пер Карлссон виділяє різні види туристів:

- *Винний турист* – він хоче знати все про компанію, її вина, процеси виробництва тощо; для цього виду туриста вино є унікальною метою його подорожі.

- *Гастротурист* – цей вид туриста цікавиться гастрономією загалом; вино для нього – одна з причин його подорожі.

- *Випадковий турист* – головною метою його подорожі не є вино [3].

Згідно з австралійським дослідженням, яке намагалося дати загальний профіль винному туристу, винні туристи, як правило, «пари без дітей та особи з вищою освітою та високими доходами». Південно-Австралійська комісія з туризму (1997 р.) ділить винних туристів на 4 основні категорії:

- *Любитель вина*: він має всебічне обґрунтування винної освіти, відвідуючи курси вина або дегустуючи, читаючи винні книги, переглядаючи телевізійні програми про вино тощо. Їх мотивація як винних туристів також чітко визначена. Вони, швидше за все, хочуть купити вино, хочуть дізнатися про вино та скуштувати вино на виноробні.

- *Поціновувач*: він поділяє всі характеристики життя «любителів вина», але в нього ще більша жага знань.

- *Зацікавлений*: він відвідує дегустації та відвідує виноградники, але не має особливого досвіду винної освіти. Йому цікаво дізнатися про зберігання та старіння вина, але набагато менше цікавиться їжею та винними зв'язками.

- *Початківець*: він відвідує дегустації та відвідує виноградники, але його мотивація у винному секторі менш орієнтована.

Як і в багатьох інших контекстах, не існує жодного рецепта успішної стратегії, який би був вдалим для кожної виноробні. Стратегії та заходи їх реалізації залежать від конкретних проєктів та місця.

При визначенні проєкту винного туризму виноробні підприємства повинні враховувати 4 ключові аспекти:

- *Співпраця*. Якщо ви всі наодинці, ніхто не буде зацікавлений вашою діяльністю, але якщо ви почнете співпрацювати з іншими

виноробними підприємствами, а також з ресторанами, музеями, готелями, туристичними офісами, винними магазинами тощо, то процес буде успішнішим; спробуйте створити гнучку мережу з усіма зацікавленими сторонами, що працюють в туристичному секторі в районі, де ви перебуваєте.

- **Комунікація.** Не важливо мати гарний льох або ідеально організовану дегустаційну кімнату; відвідувачі очікують, що виноробні ділятимуться своїми історіями; розповідайте відвідувачу автентичні, зрозумілі та незабутні історії про вашу роботу, про ваш виноробний завод та про вашу продукцію.

- **Досвід.** Винний туризм – це можливість дати людям незабутній досвід. Туризм, заснований на досвіді, насправді дозволяє туристам повністю брати участь у відвідуванні та бути провідним учасником вибору. Він також може запустити процес, поступово підвищуючи поінформованість туриста, щоб стати активним туристом. Зосередить свою діяльність на наданні відвідувачам чогось, що змусить їх запам'ятати виноробню та вина, і це змусить їх говорити про це.

- **Автентичність.** Туристи, які прибувають в той чи інших регіон хочуть скуштувати автентичність даного місця. Вони хочуть спробувати місцеву їжу, напої, познайомитися з традиціями [4].

Сучасний винний туризм передбачає досить широкий спектр видів туристичної діяльності: відвідування плантацій виноградників, дегустація місцевих сортів винограду; ознайомлення з технологією виготовлення різних видів алкогольних напоїв безпосередньо на виробництві; відвідування дегустаційних залів та підвалів; ознайомлення з історією виноробства, відвідування спеціалізованих музеїв та виставок; відвідування ресторанів, що пропонують послуги дегустації вина та майстер-класи від сомельє; участь у винних фестивалях та тематичних святах; відвідування та участь у спеціалізованих виставках, форумах, конференціях, конкурсах, винних аукціонах тощо. Тому в усіх виноробних регіонах зараз намітилися тенденції до посилення та активізації подальшого розвитку винного туризму завдяки поширенню рекламної продукції місцевих виробників вина, залучаючи у цей процес усі наявні ресурси території: відвідування історичних пам'яток та виноробних заводів, розширення інфраструктури обслуговування туристів і запровадження спрощеної системи надання туристичних віз та організації ярмарок і виставок із продажу вина.

Список використаних джерел

1. Hall C. M. Wine tourism and network development in Australia and New Zealand: Review, establishment and prospects / C. M. Hall, B. Cambourne, N. Macionis, & G. Johnson; International Journal of Wine Marketing., 1997. — 9(2), 5(31) p.
2. Karlsson, P. The 4 different kinds of wine tourism / P. Karlsson, 2017.

3. Pera, R. Empowering the new traveller: storytelling as a co-creative behaviour in tourism / R. Pera, 2017. — 331-338 p.

4. UNWTO: GASTRONOMY AND WINE TOURISM [Електронний ресурс] .- <https://www.unwto.org/gastronomy-wine-tourism>.

5. Woldarsky, V. Development of a best practice manual in wine tourism in Portugal / V. Woldarsky, L. Geny-Denis; In BIO Web of Conferences., 2019. — 12 p.

Греськів О.

магістрантка II курсу

спеціальності 242 Туризм

Науковий керівник – доц. Царик П.Л.

РОЗВИТОК ЕНОГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ В ЛОМБАРДІЇ ЯК СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ВИДУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ломбардія розташована на півночі Італії, уздовж головного маршруту, що пов'язує Східну та Західну Європу (рис.1.). Це третій найбільш населений регіон Європи після Іль-де-Франс і Баден-Вюртемберг [5]. Ломбардія – індустриальний локомотив Італії, а столиця регіону Мілан – друге за розмірами місто в країні. І незважаючи на це, тут зберігаються величезні площі незайманої території, що дає можливість розвитку численним дрібним виноробням які вносять вагомий вклад у річній регіональний випуск вина, що становить півтора мільйона гектолітрів.

Рис.1. Картосхема Ломбардії

Лише частина сільськогосподарських угідь Ломбардії мають хороші ґрунтово-кліматичні умови придатні для вирощування винограду. 30 000 га виноградників розкидані на понад 24000 квадратних кілометрів поверхні регіону, приблизно половина з яких на рівнинах, 40% - в гірській частині. Трохи більше 10% площ є горбогірними, і тому придатними для якісного виноробства. Різні райони виноробства відносно віддалені один від одного і мають різні характеристики, як з педокліматичної, так і з ампелографічної точки зору. В деяких з цих виробничих районів, таких як *Oltrepò Pavese*, *Franciacorta* та *Valtellina*, стандарти якості вищі, і, завдяки сучасним технологіям виноробства отримуються вина вищої якості, які є одними з найкращих у світі [6].

У Ломбардії найбільший розвиток виноробства мають такі райони: Франчакорта, і Вальтелліна.

Франчакорта – невелика територія в Ломбардії, відома своїми однойменними високоякісними іґристими винами. Виноробня *Quadra Franciacorta*, заснована місцевим підприємцем Уґо Геґці (*Ugo Ghezzi*) (рис. 2.) у 2003, ось уже сімнадцять років виробляє вино найвищого за італійськими мірками якості. Історія виноробні бере початок з 1990-х років, коли в своєму рідному місті Уґо Геґці вперше почав висаджувати сорти винограду Шардоне і Піно Нуар в якості хобі, яке пізніше переросло у власне виробництво на виноградниках площею 17 гектарів [2]. Виноград тут відбирається вручну, а вино виготовлене в *Quadra Franciacorta*, відомо не тільки в Італії, але і у всьому світі.

Ca'Del Bosco – одне великих італійських виноробних господарств. Воно розташовується в місті Ербуско, в самому серці Франчакорти – батьківщини чудових іґристих вин. Сьогодні регіон Франчакорта у всьому світі є синонімом аромату і смаку елітних вин і викликає найкращі емоції! Компанія *Ка'дель Боско* була заснована в 1968 році, господарству належить 230 акрів виноградників, засаджених Шардоне, Піно Бланко і Піно Неро — традиційними сортами регіону Франчакорта. Після довгих і наполегливих вкладень, технологічних поліпшень і набутого досвіду компанія *Ca'del Bosco* завоювала репутацію одного з найяскравіших виробників не тільки іґристих, але і тихих вин [3].

Вальтелліна (*Valtellina*) – це велика, дуже красива долина, яку перетинає річка Ада (*Adda*), оточена Альпами (*Alpi*). Пейзажі Вальтелліно кожен пору року змінюються і набувають дивовижних фарб, які надають цій долині казковий вигляд (рис. 2.).

Вальтелліна не схожа ні на один інший винний регіон Італії. Щоб пристосувати круті гірські схили до культивування виноградників, люди століттями будували тераси і зміцнювали їх стінами сухої кладки.

Якщо скласти довжину всіх стін, то вона складе 2,5 тисячі кілометрів! Вальтелліна з її унікальними терасами — кандидат в список спадщини ЮНЕСКО [1].

Рис. 2. Вальтелліна (Valtellina)

Майже всі схили, де ростуть виноградники, мають ідеальну південну експозицію, але виноградарство залишається трудомістким, усі роботи доводиться виконувати вручну. В таких складних умовах найкраще прижився червоний сорт Неббіоло, відомий як Кьявеннаска. Не виключено, що Неббіоло народився саме в Вальтелліно, а не в П'ємонті, з яким сорт зараз асоціюється найбільше.

Valtellina Superiore існує з 1998 року, але їй передує виноробна історія тривалістю більше двох тисяч років. Тераси на гірських схилах для обробітку виноградників першими будували стародавні римляни, а культура виноробства в Вальтелліно, ймовірно, існувала ще раніше. Виноградники вважалися найціннішим і статусним володінням. Леонардо да Вінчі писав, що Вальтелліна, «оточена високими і грізними горами, дає вина потужні і у великій кількості».

У 1968 році Вальтелліна отримала статус DOC (другий шабель якості вина) однією з перших в Ломбардії і Італії. Тридцять років пізніше в рамках Вальтелліно були виділені дві зони Вальтелліно не схожа ні на один інший винний регіон Італії. Щоб пристосувати круті гірські схили до культивування виноградників, люди століттями будували тераси і зміцнювали їх стінами сухої кладки. Якщо скласти довжину всіх стін, то вона складе 2,5 тисячі кілометрів! Вальтелліна з її унікальними терасами – кандидат в список спадщини ЮНЕСКО [1].

DOCG (найвища якість вина) Valtellina Superiore і DOC Valtellina Rosso. У 2003 році було окремо виділено виробництво вин з

підв'яленого винограду DOCG Sforzato di Valtellina. DOCG Valtellina Superiore займає тільки кращі райони, пов'язані з історичним виноробством Вальтелліно. Серед них виділяють п'ять субзон – Мароджіа, Сасселло, Грумелло, Інферно, Вальджелла. Якщо вино виробляється з якоїсь однієї субзони, то це можна вказувати на етикетці. За правилами вина повинні мати мінімум 90% сорту Неббіоло і витримуватися два роки [1].

Винний туризм дуже важливий вид діяльності для всього регіону, який може похвалитися чудовою якістю продукції. Від сектору який регламентує туризм в регіоні була висунута пропозиція експериментальних та туристичних маршрутів для дегустації та продажу вина, яка інтегруватиме гостинні заходи багатьох фермерських господарств, адже винний туризм має винятковий вплив на територію. Відсутність певної регламентації уповільнювала розвиток еногастрономічного туризму. Проте окрім даної пропозиції 4 листопада 2019 року запроваджена схема SCIA (сертифікований звіт про початок діяльності) для здійснення діяльності з винного туризму. Цим указом виноробні будуть регламентувати діяльність з прийому, розповсюдження та дегустації, пропонуючи конкретні туристичні маршрути, стимулюючи подорожі, відпочинок та ринок туризму [4]. Для всіх господарств, які хочуть активувати маршрути винного туризму все, що потрібно зробити, – це заповнити спрощений «Сертифікований звіт про початок роботи».

Отже, винний туризм Ломбардії це ще один шлях розвитку туристичної галузі в регіоні. Важливим у розвитку винного туризму є те, що і великі, і малі виноробні підприємства можуть ефективно використовувати винні тури для просування продукції власного виробництва на вітчизняному та міжнародному ринках, збільшення обсягів реалізації вина.

Список використаних джерел

1. Вина Ломбардії: Valtellina Superiore DOCG [Електронний ресурс].- <https://latuaitalia.ru/food-n-wine/vina-lombardii-valtellina-superiore-docg/>
2. Винний туризм [Електронний ресурс].- <http://www.t24.com.ua>
3. Agricoltori italiani [Електронний ресурс].- <https://www.cialombardia.it/via-libera-allenoturismo-in-lombardia-regione-approva-scia-semplificata/>
4. Confagricoltura-Brescia [Електронний ресурс].- <https://brescia.confagricoltura.it/ita/notizie/comunicati-stampa/1/enoturismo-arriva-in-lombardia-la-regolamentazione-ancora-piu-forte-il-legame-tra-vino-e-territorio>
5. In Lombardia: giornale. - Milano: Blucon-Pescara, 2016. - 63.
6. RagioneLombardia/Agricoltura [Електронний ресурс].- http://www.en.regione.lombardia.it/wps/portal/site/en-regione_lombardia/business/agriculture

Найда Л.
магістрантка II курсу
спеціальності 242 Туризм
Науковий керівник – доц. Кузишин А.В.

ГАСТРОНОМІЧНІ ПОСЛУГИ ТА РЕСТОРАННІ ТРЕНДИ В ОБЛАСТЯХ ПОДІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ

Вступ. Ресторанний бізнес сьогодні знаходить нові тенденції розвитку та сучасне відображення в економіці багатьох розвинутих країн, але за останні роки накопичився цілий ряд невирішених питань. Проблема розвитку у сфері ресторанного бізнесу є досить актуальною, виходячи з її економічного та соціального значення. Саме тому актуально розглянути сучасні тренди ресторанного господарства та проаналізувати його динаміку розвитку.

Результати дослідження різноманітних аспектів розвитку ресторанного господарства висвітлено у працях Г.С. Жуйкова, О.І. Кочерги, О.В. Орленко, Н.В. Смірної, Н.О. П'ятиницької, І.В. Поплавської, М.І. Пересічного. Однак, незважаючи на значні наукові напрацювання з цієї проблематики, окремі її аспекти, зокрема сучасний стан та тенденції розвитку ресторанного господарства, потребують подальшого наукового вивчення.

Виклад основного матеріалу. У ресторанному бізнесі протягом останніх років спостерігається тенденція до зміщення акценту відомих рестораторів з сегмента елітних у сегмент демократичних ресторанів. Ресторани середньоцінового сегмента превалюють на ринку. У регіонах тенденція до збільшення частки закладів середньоцінового сегмента ще більш помітна. Найбільш динамічно розвиваються демократичні ресторани, що мають яскраво виражену спеціалізацію за кухнею. Сегмент елітних ресторанів на сьогодні є найменш динамічним у галузі. Експерти пояснюють скорочення елітних ресторанів насиченням ринку.

Згідно з статистичними даними, основний наголос в своєму бізнесі українські ресторатори роблять на національну, італійську кухню, а також страви на мангалі. За даними аналітиків з 14 тис. ресторанів майже 80% пропонують страви національної української кухні, близько 73% мають в меню страви італійської кухні і ще 45-50% пропонують своїм відвідувачам гриль і страви на мангалі [3].

Приблизно 20% ресторанів пропонують популярні в Україні страви грузинської кухні. Близько 16% ресторанів орієнтовані на японську кухню. Лише 4% ресторанів відзначаються авторським та екзотичним для України меню – кубинської, китайської, азійської, американської кухні, а також заклади для вегетаріанців. Окремі позиції меню, такі як

паста, піца, стейки, гриль, грецький салат і чіз-кейк можна знайти практично в будь-якому ресторані. Криза підштовхує ресторани до універсальності. Ці найбільш популярні позиції для більшості ресторанів до того ж, вони не вимагають дорогих або рідкісних інгредієнтів.

Але цей формат поступово змінюється. На сучасному етапі відбувається зміни в споживанні на ринку ресторанних послуг. Новий тренд – популяризація національної кухні: українські страви з українських продуктів. А також більший поділ на кухню різних областей України. Певний період національних ресторанів було багато, але в них подавали важку їжу, «шароварну» кухню, не надто новаторську і гурманську. Зараз почали з'являтися ресторани, де можна спробувати дійсно цікаві страви різних регіонів нашої країни [4]. Наприклад, ресторани подільської кухні, карпатська кухня, бесарабська кухня. Працюють тільки з локальними продуктами і наші страви готуються за реальними рецептами, зібраними в глибинці.

Ще один тренд – «хіпстерські» заклади. Сформувалася нова молодіжна культура, для представників якої стали відкриватися тематичні кафе і ресторани. Це пов'язано з тим, що від початку 2000-х сформувалась певна культура та ставлення до ресторанів як способу проведення часу. Ресторани стали модними місцями проведення. Це покоління інакше відноситься до ресторанів – скоріше, як до модного і обов'язкового атрибуту повсякденного життя [4]. У нашій країні ресторан все ще не є місцем, куди приходять, щоб поїсти. В ресторан приходять, щоб провести час і підвищити свій соціальний статус. Завдяки, в тому числі, новій молодіжній культурі, ця ситуація змінюється. Відкрилося багато «бургерних» і чітко відслідковується кавовий тренд.

Європейські ресторанны тренди – це локальні продукти, здорове харчування і витримані авторські концепції. В Україні це поки поодинокі заклади. В Європі каші та інші моно-кухні – стійко модний тренд. Втім, експерти вважають, що після кризи кількість незвичайних форматів і більш екзотичних кухонь на ресторанному ринку України збільшиться [4].

Кулінарне мистецтво, як і будь-яке інше, постійно вдосконалюється і часто підносить рестораторам несподівані сюрпризи. Мода на нестандартні смакові поєднання зобов'язують кухарів переглядати свої меню і експериментувати з незвичайними для своїх закладів інгредієнтами і рецептами.

Обсяг ринку України з доставки готової їжі з ресторанів перевищує 220 млн. доларів в рік. У всьому світі сегмент e-commerce стрімко

еволюціонує протягом останніх десяти років. Сьогодні на цей напрямок суттєво вплинула коронавірусна інфекція. Якщо ще недавно всі йшли в офіси турагентств і не мислили замовляти ресторанну їжу до дому, то сьогодні глобальна гаджетизація привела до того, що в інтернеті однаково просто купити путівку на інший кінець земної кулі або замовити готову страву в улюбленому ресторані. В умовах фінансової нестабільності і кризи, інтерес до доставки їжі додому в українців тільки посилюється.

Ще 10-15 років тому сайт ресторану або кафе був скоріше модною фішкою, ніж інструментом маркетингу. Максимум, що можна було зробити на сайті – це подивитися меню, дізнатися точну адресу ресторану і, можливо, рівень цін. Нерідко ресторатори роками не оновлювали меню на своїх сайтах. Пізніше, з бумом на доставку їжі додому, де першопрохідцями стали піца, а пізніше суші, навіть ресторани досить високої цінової категорії задумалися про додаткові сервіси – можливо, не стільки для отримання додаткового прибутку, скільки для підтримки лояльності існуючих клієнтів. За даними експертів популярність замовлення готової їжі зростає з кожним роком, і вже зараз ця категорія входить в ТОП-15 товарів, які купують в Інтернеті [5].

Найчастіше замовляють українці додому – піццу, найзручніший для доставки продукт, суші, тайська/китайська кухня (в основному, локшина в коробочках), солодощі (торти, тістечка). Крім того, користується певним спрямованим попитом доставка страв-спеціалітетів з ресторанів з інтернет-магазинів: пироги, бургери, кебаби/шаурма, шашлик.

Відбувається і еволюція способу замовлення їжі додому. Кілька років тому для замовлення їжі традиційно використовували телефон. Сьогодні звичним є звернення в ресторан за посередництва сайту або мобільного додатку. На сьогоднішній день, за даними POSTER, вибираючи, замовити їжу через сайт, колл-центр або мобільний додаток, 65% українців користуються сайтом, на частку коллцентру припадає близько 15% заявок. Інтерес і зручність явно зміщується на користь сайтів, а в майбутньому – мобільних додатків.

На популяризацію доставки їжі додому впливає безліч різних чинників, і економічних, і психологічних. В умовах, коли українцям доводиться більше працювати, щоб забезпечити звичний рівень життя, вони хочуть економити час на приготуванні їжі. По-друге, незважаючи все ж на складне становище, багато хто хоче себе побалувати і зробити собі приємність – з'їсти улюблену ресторанну їжу, але дешевше і вдома.

Максимально швидкі продажі через онлайн – це ще один тренд, який активно підтримують системи автоматизації бізнесу.

Висновки. Тенденції ресторанного бізнесу відображають тенденції розвитку певних кухонь. В розрізі регіонів України за типом кухні дуже неоднозначні. Характерна прихильність до певного продукту, а не до типу кухні як такому, наприклад, переваги м'яса, часто певного вигляду (свинина, куряче м'ясо), у виконанні різних кухонь, або риби і морепродуктів. В основному в Україні у певних кухонь є групи шанувальників, що склалися, в іншому ж споживачі віддають перевагу улюбленому продукту в улюбленому виконанні, і при цьому абсолютно не важливо, який тип кухні представляє іншу страву. Все більше ресторанів при складанні рецептур акцентують на натуральному використанні продуктів, а не на складності рецептур. Звідси висновок: набуває популярність авторська кухня, що дозволяє творчо переробити всі існуючі кухні світу і створити свій власний продукт, яким і привертається увагу споживача.

Для успішного розвитку ресторанного господарства є удосконалення системи управління якістю на ринку ресторанних послуг. Вітчизняний та закордонний досвід свідчить про те, що для сучасного ринку характерна стійка тенденція до підвищення цінових форм конкуренції і, особливо, конкуренції якості. Виходячи з цього, кожна організація, яка хоче досягнути успіху, повинна розробляти та впроваджувати ефективні системи управління якістю.

Список використаних джерел

1. Поплавська І.В. Концептуальні ресторани Поділля як умова формування туристичної інфраструктури регіону // Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції «Подільські читання: унікальні об'єкти природи і суспільної сфери Поділля; регіональні особливості інтеграції економічних і соціальних напрямків їх розвитку як умова ефективного збереження» (м. Кам'янець-Подільський, 3-5 листопада 2016 року) / [Відповід. редактори: проф. Матвеев М. Д., проф. Любінська Л. Г., Любінський О. І.]. – ТОВ «Друкарня Рута, 2016. С. 152-156.
2. П'ятиницька Т.Г., Найдюк В.С. Сучасні тренди розвитку ресторанного господарства в Україні. Економіка та держава. 2017. № 9. С. 66-73.
3. Організація послуг харчування. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://generation.at.ua/load/knigi/organizacija_posl
4. Орленко О.В., Жуйков Г.Є. Економічні передумови розвитку ринку гастрономічних послуг та нові ресторани тренди. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2017. Випуск 2 (41). С. 38-42.
5. Чернова Г.В. Особливості розвитку ресторанного господарства України / Г.В. Чернова. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://aokomus.at.ua/JOURNALS/2017.pdf>
6. Царенко Н.А., Кузишин А.В. Маркетинг у ресторанній справі // Вісник наукових досліджень. Серія: Туризм. Випуск 2. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ Галицького інституту ім. В. Чорновола, 2006. С. 52-64.

Паюк Х.
магістрантка II курсу
спеціальності 242 Туризм
Науковий керівник – доц. Заставецький Т. Б.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ПОРТУГАЛІЇ

Туризм – одна з найбільш високоприбуткових та динамічних галузей народного господарства. За підрахунками Всесвітньої туристичної організації (ВТО), дохід від туристичної галузі є одними з найбільших у світі порівняно з доходами інших сфер. Це стосується і розвитку туристичної галузі в Португалії. Туризм є одним із найважливіших секторів економіки країни, який дає додатковий дохід у багатьох сферах господарства, а також формує величезний ринок для місцевих продуктів.

Туристичний потенціал Португалії досить значний, з кожним роком з'являються нові перспективні напрямки для рекреантів. Дана країна приваблює мандрівників красою природи, чудовими пляжами, цікавими звичаями, а також у Португалії збереглося чимало старовинних монастирів, замків, церков та фортець, які будувалися впродовж багатовікової історії країни. Багато з них внесені до Списку Всесвітньої Спадщини ЮНЕСКО[2].

Впродовж останнього часу роль туризму в економіці Португалії значно зросла, до того ж відбулося зміщення акценту з масових пляжних відпусток до більш високозатратного культурного туризму [1].

Туристична індустрія робить вагомий внесок до економіки Португалії. Так, як в країні в останні роки спостерігається значне пожвавлення економічної активності, зокрема й в туристичній галузі, португальський уряд значно посприяв розвитку туристичної інфраструктури.

Впродовж багатьох років Португалія є популярним туристичним напрямком, туристи прибувають до країни з усіх частин світу. Кількість міжнародних прибуттів щороку зростає, що призвело до помітного збільшення витрат на галузь туризму в країні. В 2018 році туристичні надходження оцінили в 16,8 млрд. євро.

Статистика, яка представлена на діаграмі показує кількість міжнародних відвідувачів та ночівель у Португалії з 2015 до 2019 рр. Понад 16 млн. відвідувачів прибули до Португалії з-за кордону в 2019 році, провівши в країні близько 48,8 мільйона ночей. Варто відзначити, що спостерігається тенденція до збільшення щорічної кількості прибулих туристів та зростання тривалості перебування їх у

країні. Це свідчить про збільшення популярності країни та високий рівень послуг, які надаються у сфері туризму.

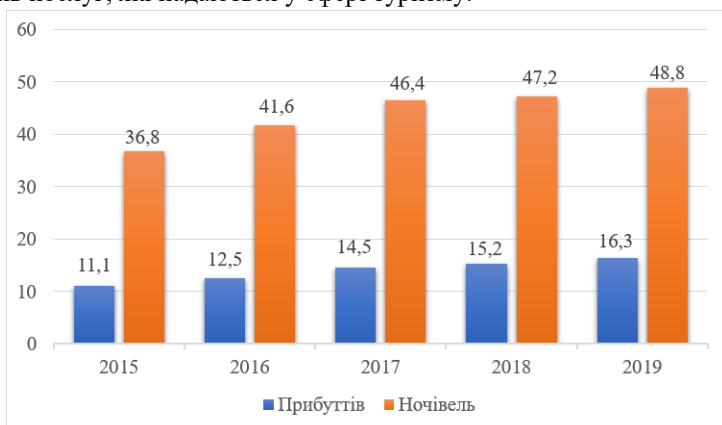

Рис. 1. Кількість прибуттів та ночівель іноземних туристів до Португалії з 2015 до 2019 рр. (млн. осіб) [3]

У Португалії популярністю користуються як міські так і курортні напрямки. Попит у міських напрямках задовольняють Лісабон та Порто, спостерігаються значні потоки туристів до прибережних територій, таких як Алгарве та острів Мадейра. Показники заповнюваності туристами Лісабону та Порту належать до десятки провідних міських напрямків Європи.

Таблиця 1

Структура прибулих іноземних туристів до Португалії у 2018-2019 рр. [4]

№ з/п	Країна	2018 р.	2019 р.
1.	Іспанія	5 799,1	6 271,9
2.	Об'єднане Королівство	3 527,4	3797,2
3.	Франція	3042,4	3 107,3
4.	Німеччина	1 953,3	1 952,7
5.	Швейцарія	865,1	880,0
6.	Нідерланди	802,0	808,5
7.	Італія	685,9	776,2
8.	Ірландія	529,2	669,8
9.	Північні країни	623,7	664,2
10.	Бельгія	567,8	560,4
11.	Інші з Європи	787,7	861,7
12.	Бразилія	1 182,6	1 346,4
13.	Сполучені Штати Америки	764,0	941,6
14.	Інші у світі	1686,6	1 989,6
	Всього	22 816,8	24 627,5

Найбільша кількість туристів до Португалії прибуває з Іспанії, їх частка становить близько 25%, спостерігається тенденція до збільшення їх кількості на 8,2% у 2019 році. Кількість британських туристів становить 15,4% від загальної кількості подорожуючих. Прибуття французьких туристів зросло на 2,1% у 2019 році (у порівнянні з 2018 роком). Туристичний потік з Німеччини становить 7,9% від загальної кількості. Варто відзначити зростання кількості мандрівників із США - на 23,2%.

У Португалії будь-який турист може задовольнити свої бажання, оскільки у Португалії розвинуті майже всі види туризму. В цілому туристи мають змогу отримати різні види туристичних послуг, а також познайомитися з її культурою та історичною спадщиною. Однак домінуючими видами туризму у Португалії є культурно-пізнавальний, курортно-пляжний, релігійний, діловий та ін.

Розвитку туризму в Португалії сприяють природні чинники та географічне положення держави. Зокрема чисті пляжі, доступ до відпочинку поблизу океану, м'який рівний клімат (приємно теплий без зайвої спеки), красиві та унікальні ландшафти (гори та долини у північній і центральній частині змінюються рівнинами у південних широтах) - все це створює умови для наявності різноманітних видів туризму та розвитку туристичної індустрії.

Список використаних джерел

1. Особливості розвитку туризму в Португалії. // Електронний ресурс. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/153584527.pdf>
2. Португалія. // Електронний ресурс. Режим доступу: http://galychankaif.com.ua/?page_id=116
3. Number of international visitors and nights in Portugal 2015-2019 // Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/398360/number-of-international-visitors-and-overnight-stays-in-portugal/#statisticContainer>
4. Instituto nacional de estatística. Statistics Portugal. Estatísticas do Turismo 2019/ Portugal, 2020 – p. 77.

Салійчук І.

магістрантка II курсу

спеціальності 242 Туризм

Науковий керівник – доц. Флінта Н.І.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Водний туризм – один з найпопулярніших видів активного відпочинку влітку. Такий вид туризму дозволяє отримати кардинально нові враження, позбутися нервового перевантаження, підвищити стійкість організму до

нестандартних ситуацій, вдосконалити фізичний стан. Окрім покращення фізичного стану, водний туризм дозволяє побачити природні та історико-культурні об'єкти під час зупинок у сплавах.

Перші публікації стосовно організації водного туризму з'явилися в середині минулого століття, значну увагу в них зосереджено на особливостях сплаву на плотах і байдарках. На даний час актуальними є наукові публікації Ю. Н. Федотова, Ю. В. Щура, А. Д. Каліхмана.

Наша держава володіє великим потенціалом у розвитку водного туризму, основою якого є 163 річки довжиною понад 100 км. Практично безмежні можливості відкриваються у розвитку водних мандрівок з Європи через Дунай і притоки Вісли до Дніпра, Дністра, Південного Бугу тощо. Україна має понад 70 тис. річок, тисячі озер і водосховищ, її територія омивається двома морями. Існують і підземні водостоки в печерах, які простягаються на сотні кілометрів і майже не досліджені. Густота річкової мережі в різних регіонах суттєво відрізняється, що зумовлено кліматичними особливостями і характером рельєфу. Важливе значення для проведення спортивних водних видів туризму мають порожисті ріки Поділля та гірські ріки Карпат [2].

За всім комплексом природних умов для організації водного туризму (похилом руслу, сезонним режимом, особливостями течії, наявністю природних перешкод і складністю у їх подоланні тощо) річки України поділяються на три групи: річки низовин, річки височин, річки гірських районів. З погляду їх використання з метою водного туризму кожна з трьох груп має власну туристично-спортивну складність. Найнижчий рівень складності (до I категорії) мають річки Поліської, Придніпровської і Причорноморської низовин. До них належать Дніпро з правими притоками Прип'ять, Ірпінь та ін., праві притоки Прип'яті Горинь, Стир, Стохід та ін. Рівнинними є ліві притоки Дніпра, Десна з Сеймом і Остром, Сула з Удаєм, Псел, Ворскла, Самара та ін. Всі ці річки цілком доступні для туристів-початківців. Річки височин України, як і самі височини, для пішохідних маршрутів можуть перетворитися у своєрідну європейську і світову школу водного туризму. Особливо придатні для цього річки Подільської, Волинської і Придніпровської височин. Це верхні течії Горині, Случа, Тетерів, Уж, Рось басейну Дніпра, Південний Буг з притоками Гірський і Гнилий Тікич, Синюха, Бужок та ін., а також верхів'я Дністра та його ліві притоки Жванець, Іванчик, Збруч, Смотрич та ін. Всі ці річки дають змогу здійснювати водні мандрівки II і III категорій складності. Пороги нижньої течії Південного Бугу є найскладнішими і вимагають від водних туристів спеціальних навичок [1].

Розрізняють декілька підвидів водного туризму: сплав по річках рафтинг, вітрильний туризм, каякінг, каньйонінг (по доланню каньйонів без

допомоги плаваючих засобів), віндсерфінг, вейкбординг.

Сплав по річках – це вид водного туризму, що останнім часом набирає популярність. Він передбачає переміщення вниз за течією. Зазвичай це здійснюється на байдарках, катамаранах, плотах, гумових човнах. Байдарка – це маломірне легке судно, що приводиться в рух веслом. Розділяють байдарки на спортивні та туристичні, а також за місткістю: одно-, дво- та тримісні. Катамаран – це двокорпусне судно, обидва корпуси якого з'єднані між собою рамою. Є сплавні катамарани, використовувані для сплаву по річках та вітрильні для подорожей, в тому числі і морських, під вітрилом. Плоти мають різну конструкцію і рухаються за допомогою потоку води з невеликою швидкістю [4].

Рафтинг – це той же сплав по річці, але в більш екстремальному виді. Для нього використовується спеціальне надувне судно – «рафт», яке і дало назву цьому виду водного туризму. Рафт – дуже стійкий і високопрохідний, зазвичай розрахований на 6-8 чоловік. Зазвичай сплав відбувається у бурхливих водах гірських річок. Рафтинг – це командний вид спорту. У кожного в команді своя функція і від злагодженості дій усіх учасників залежить успішне та безпечне подолання маршруту [5].

Каякінг є одним з найбільш екстремальних і складних видів водного туризму, який вимагає від спортсменів неабиякої майстерності. Назви головних різновидів каякінгу говорять самі за себе – сплав, гребний слалом і родео. Подорожі проводяться на невеликих одномісних або рідше двомісних маленьких човнах – каяках. Як правило, каякінг – це водний туризм для одинаків, які не бояться кинути виклик бурхливій гірській річці і залишитися з нею один на один.

Віндсерфінг – це один з вітрильних видів спорту, а також різновид водних розваг. Займатися віндсерфінгом можна на будь-якому відкритому водоймищі. Управляти дошкою можливо при будь-якій силі вітру. Рух відбувається двома способами: в водообсяжному режимі та в режимі глісування. Водообсяжний режим полягає у тому, що дошка тримається на воді завдяки силі Архімеда. При цьому частина дошки знаходиться у воді, а швидкість руху відносно невисока. При глісуванні дошка тримається на водній поверхні завдяки підйомній силі набігаючого потоку. Для цього потрібно рухатися на високій швидкості. Глісування більше підходить досвідченим спортсменам. Також професійні віндсерфери можуть виконувати стрибки різного рівня складності.

Вейкбординг – це катання на дошці по хвилях. Він з'явився порівняно недавно і на сьогоднішній день має дуже багато шанувальників, кількість яких збільшується з дня на день. Вейкбординг поєднує в собі такі елементи як акробатика, воднолижний слалом і стрибки – фактично це комбінація серфінгу, сноуборду і водних лиж [3].

SWOT– аналіз розвитку водного туризму в Україні

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weakness)
<ul style="list-style-type: none"> ● Значні водні ресурси; ● Густа річкова мережа; ● Наявність попиту на даний вид туризму. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Недостатнє рекламно-інформаційне забезпечення ● Слабке управління культурою туризму ● Низька якість послуг ● Невідповідність матеріальної бази ● Сезонність гідрологічних явищ, що виявляється в затопленні прилеглих територій, або обміління та заростання русла в межень
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> ● Створення нових робочих місць; ● Економічна стабілізація країни; ● Мода на проведення вільного часу на природі; ● Зростання доходів та підвищення життєвого рівня суспільства. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Поганий політичний імідж; ● Політична та економічна нестабільність; ● Зміна вимог туристів; ● Незадовільний стан комунікаційної інфраструктури, погані дороги; ● Збільшення забруднення природного середовища.

Отже, на сьогодні водний туризм в Україні розвивається в рамках рекреаційного, спортивного та екстремального в залежності від мети, неорганізованого та організованого (самодіяльний та плановий) в залежності від організаційних основ. Розвиток інфраструктури водного туризму відповідно до сучасних технічних і технологічних вимог вимагає підготовки і реалізації капіталомістких проектів. Разом з тим зарубіжний досвід показує високу прибутковість водного туризму, а також його привабливість для різних категорій туристів. У вітчизняній літературі відчувається брак досліджень, пов'язаних з розвитком індустрії водного туризму, з реалізацією системного підходу до його розвитку.

Список використаних джерел

1. Бойчук Ю. Д. Особенности водного туризма и его оздоровительное влияние на организм человека / Ю. Д. Бойчук, Н. В. Одинцов // Валеология: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку / Матеріали XII міжн. наук.-практ. конф., 10 квітня – 11 квітня, Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – С. 13–14.
2. Масляк П. О. Рекреаційна географія : навч. посіб. / П. О. Масляк. – К.: Знання, 2012. – 343 с
3. Николаенко А. А. Особливості організації водного туризму в Україні / А.А.Ніколаенко // мат-ли Всеукраїнської наук.-практ. і інтернет-конференції «Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні : теорія, практика та інновації розвитку» (30 жовтня 2015 р.) / відп. ред. Л. В. Транченко – Умань : Видавель «Сочінський», 2015. – С. 144–145.
4. Покоłodна М. М. Рекреаційна географія: навч. посібник / М. М. Покоłodна; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 275 с.
5. Сокол Т. Г. Основи туризмознавства : навч. посібник / Т.Г. Сокол. - К.: Слов'янський дім, 2006. - 76 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**«МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ
ГЕОГРАФІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ТНПУ ім. В. ГНАТЮКА»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Заснований у 2018 році

Відповідальний за випуск,
верстка та дизайн обкладинки:

С. І. Задворний